

Vol. 4, Issue.1, Serial Number 11, 2025

Online ISSN: 2821-045X

Journal of Knowledge-Research Studies

Has Received a Scientific Credit Rating of A from the
Iran Scientific Journals Commission since 2023

The Relationship Between Research Abilities and Professional Development of Teachers with the Mediating Role of Motivation and Research Self-Efficacy

Faramarz Soheili, Ali Abdi, Firozeh Sohrabi

Marketing Information Products and Services Based on the 7P Mixed Model in Public Libraries of Yazd Province

Yeganeh Dastar, Ismael Mostafavi, Fezeh Ebrahimi, Ebrahim Zalzadeh

Factors of Students' Dependence on Cyberspace: The Contextual Role of Cognitive and Individual Factors and Social-Behavioral Mediators

Firouze Haji Ali Akbari, Hosein Ahmadi, Ali Zolghadr

Scientometric Study of Human Resource Excellence Models and Organizational Performance Sustainability

Aryan Gholipour, Sara Farzaneh

The Structural Similarity of Information Science Subjects at Shahid Chamran University of Ahvaz With Iran and The World

Shahnaz Khademizadeh, Roghayeh Ghazavi, Maryam Aghaei

Developing a Framework for Retaining Academic Human Capital in Confronting the Emigration Trend Among Talented Postgraduate Students

Haniyeh Doodmani-Maleki, Houshang Taghizadeh

Identifying the Research Challenges of Farhangian University Professors in the Field of Humanities (a Phenomenological Study)

Mazhar Babaee, Parastoo Salehi

A Bibliometric Analysis of Linguistics and Education Interface (From 1970 to 2024)

Akbar Majidi* , Esmail Safaei Asl

Journal of Knowledge-Research Studies

Vol.4, Issue 1, Serial Number 11, 2025

**Has received a scientific credit rating of A from the
Iran Scientific Journals Commission since 2022**

The Journal of Knowledge-Research Studies has been published since December 2024 with the scientific and intellectual support of the Iranian Science Promotion Association.

Director-in-Charge: Afshin Hamdipour, PhD

Editor-in-Chief: Rasoul Zavaraqi, PhD

Publisher: University of Tabriz

Editorial Board

Muhammad Asghari (Professor), Department of Philosophy, University of Tabriz, Iran; **Hossein Asgharpur** (Professor), Department of Economics, University of Tabriz; **Hasan Ashrafi-Rizi** (Professor), Department of Medical Library and Information Sciences, Isfahan University of Medical Sciences; **Hashem Atapour** (Associate Professor), Department of Knowledge and Information Science, University of Tabriz; **Rahim Badri** (Professor), Department of Education, University of Tabriz; **Gholamreza Fadaie** (Professor), Department of Knowledge and information Science, University of Tehran; **Abdol-Hossein Farajpahlou** (Professor), Department of Knowledge and information Science, Shahid Chamran University of Ahvaz; **Afshin Hamdipour** (Associate Professor), Department of Knowledge and Information Science, University of Tabriz; **Ayaz Isazadeh** (Professor), Department of Computer Science, University of Tabriz; **Hamid R. Jamali** (Senior Lecturer); Charles Sturt University, Wagga Wagga, Australia ; **Prof. P.B. Mangla** (Professor), Tagore National Fellow (Govt. of India Ministry of Culture), Earlier: University of Delhi: Dean, Faculty of Arts; Chairman, Bd. of Research Studies (H); Head, Dept. Of Lib. & Information Sc.; UNESCO Expert; **Mahdieh Mirzabeigi** (Associate Professor), Department of Knowledge and information Science, University of Shiraz; **Nader Naghshine** (Associate Professor), Department of Knowledge and information Science, University of Tehran; **Mohsen Nowkarizi** (Professor), Department of Knowledge and information Science, Ferdowsi University of Mashhad; **Muzammil Tahira**, Professor (Assistant), Department of Information Management, University of the Punjab, Lahore and Department of Library and Information Science, Faculty of Computer Science and Information Technology, University of Malaya, Malaysia; **Bülent Yılmaz** (Professor), Department of Information Management, Hacettepe University, Ankara, Turkey; **Vahideh Zarea** (Professor), Department of Medical Library and Information Science, Tabriz University of Medical Sciences; **Rasoul Zavaraqi**, (Professor), Department of Knowledge and information Science, University of Tabriz; **Laxman Rao Nagubandi** (Professor), Osmania University, HYDERABAD, India; **Madeleine C Fombad**(Professor), University of South Africa, South Africa; **IFEYINWA (ANGELA) OKAFOR** (Associate Professor), UNIVERSITY OF IBADAN, IBADAN, Nigeria

Referees of this Issue

Hamid Ahmadi (Assistant Professor), Department of Knowledge and Information Science, Razi University of Kermanshah; **Ghasem Azadi Ahmadabadi** (Assistant Professor), National Research Institute for Science Policy; **Adeleh Asadi Shali** (PhD in Knowledge and Information Science), Iran Public Libraries Institution; **Maliheh Baghban Ghal'eh** (PhD Student in Knowledge and Information Science), Alzahra University; **Abbas Dolani** (Associate Professor), Department of Knowledge and Information Science, Alzahra University; **Fariborz Doroudi** (Assistant Professor), Iranian Research Institute for Information Science and Technology; **Farshid Danesh** (Associate Professor), Islamic World Science Citation Center; **Ali Imanzadeh** (Associate Professor), Department of Educational Sciences, University of Tabriz; **Davoud Haseli** (Assistant Professor), Department of Knowledge and Information Science, Kharazmi University; **Afshin Hamdipour** (Associate Professor), Department of Knowledge and Information Science, University of Tabriz; **Karim Hanafi Niri** (PhD in Economic Sociology and Development), Plan and Budget Organization; **Asadollah Khadivi** (Associate Professor), Farhangian University of East Azerbaijan Province; **Sohila Nabizadeh** (PhD Student in Knowledge and Information Science), University of Tabriz; **Rahim Shahbazi** (Associate Professor), Department of Knowledge and Information Science, Shahid Madani University of Azerbaijan; **Hashem Atapour** (Associate Professor), Department of Knowledge and Information Science, University of Tabriz.

Address:

Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Education and Psychology, University of Tabriz

Tel: (0098)4133392145

Fax: (0098)4133356009

Email: JKRS@tabrizu.ac.ir

JKRStabrizU@gmail.com

Website: <https://jkrs.tabrizu.ac.ir/?lang=en>

The Relationship Between Research Abilities and Professional Development of Teachers with the Mediating Role of Motivation and Research Self-Efficacy

Faramarz Soheili¹, Ali Abdi^{2*}, Firozeh Sohrabi³

Received: February, 21, 2024; Revised: July, 4, 2024

Accepted: July, 12, 2024; Published: May, 22, 2025

Abstract

Purpose: This study investigates the relationship between teachers' research abilities and their professional development, with particular emphasis on the mediating roles of research motivation and research self-efficacy among primary school teachers.

Methodology: A descriptive-analytical, correlational design was employed using variance-based structural equation modeling (PLS-SEM). The statistical population consisted of 4,269 primary school teachers in Kermanshah during the 2023–2024 academic year, from which 352 participants were selected through convenience sampling. Standardized questionnaires were used to measure the key variables, and reliability was confirmed through Cronbach's alpha: professional development (0.959), research self-efficacy (0.987), research abilities (0.986), and research motivation (0.922). Data were analyzed using SPSS and SmartPLS software.

Findings: Results indicated that research abilities exerted a significant direct effect on professional development, as well as indirect effects via research motivation and research self-efficacy. Moreover, research abilities significantly influenced both motivation and self-efficacy, which in turn positively affected professional development.

Conclusion: Strengthening teachers' research skills, motivation, and self-efficacy substantially enhances their professional development. These findings underscore the importance of fostering a research-oriented mindset to support sustainable professional growth in educational contexts.

Value: The study provides empirical evidence on the pivotal role of research capabilities in shaping effective and sustained professional development among teachers.

KeyWords: *Research Capabilities, Research Motivation, Research Self-Efficacy, Professional Development*

How to Cite:

Soheili, F. ; Abdi, A. ; Sohrabi, F. (2025). The Relationship Between Research Abilities and Professional Development of Teachers with the Mediating Role of Motivation and Research Self-Efficacy. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 4 (1): 1-23.

Doi: [10.22034/jkrs.2024.60674.1070](https://doi.org/10.22034/jkrs.2024.60674.1070)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_18277.html

Article Type: Original Article

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

E-ISSN: [2821-045X](https://doi.org/10.22034/jkrs.2024.60674.1070)

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

1. Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Educational Science and Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran.

2. Associate Professor, Department of Educational Science, Faculty of Educational Science and Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran (Corresponding Author) Ali.abdi@pnu.ac.ir

3. M. A., Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Science and Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran

Extended Abstract

Introduction: One of the crucial processes in human resource management within educational organizations is the professional development of teachers. Professional development helps teachers achieve greater effectiveness in the teaching and learning process and contributes to educational quality. Hence, identifying the variables associated with teachers' professional growth is of paramount importance. In this regard, the present research investigates the relationships between teachers' research capabilities and professional development, with a particular focus on the mediating roles of research motivation and research self-efficacy among elementary school teachers.

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Methodology: This research was quantitative in approach, developmental in objective, and correlational in terms of data collection. A variance-based structural equation modeling (PLS-SEM) method was applied to examine the relationships between the dependent, independent, and mediating variables. The study population comprised 4,269 elementary school teachers in Kermanshah during the 2023–2024 academic year. From this group, 352 teachers were selected through convenience sampling.

Data collection instruments included:

Professional Development Questionnaire (Ayobi, 2014),

Research Self-Efficacy Questionnaire (Salehi, 2011),

Research Capabilities Questionnaire (Aramon, Sadeghi Arani, & Ardeirani, 2009),
and

Research Motivation Questionnaire (Salehi, 2011).

Data were analyzed using SPSS and SmartPLS software. Reliability and validity of the measurement instruments were confirmed through Cronbach's alpha, composite reliability, factor loading coefficients, convergent validity, and discriminant validity.

Findings: The findings showed that the professional development model based on research capabilities, with the mediating role of research motivation and research self-efficacy, demonstrated good fit with the empirical data. All path coefficients between variables were statistically significant at the 95% confidence level, and model fit indices supported the alignment of the conceptual and empirical models (Figures 1 and 2).

Reliability and validity tests: Cronbach's alpha values for all constructs were above the acceptable threshold of 0.70 (except for the "fishing" component). Composite reliability values were also above 0.70 for most components, indicating strong internal consistency. Convergent validity (measured by AVE) was acceptable, with values of 0.594 for research motivation, 0.571 for research capabilities, 0.581 for self-efficacy, and 0.574 for professional development. Discriminant validity was also within acceptable limits.

Structural model evaluation: Four criteria were examined: multicollinearity, path coefficients, effect size (f^2), and importance-performance analysis.

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

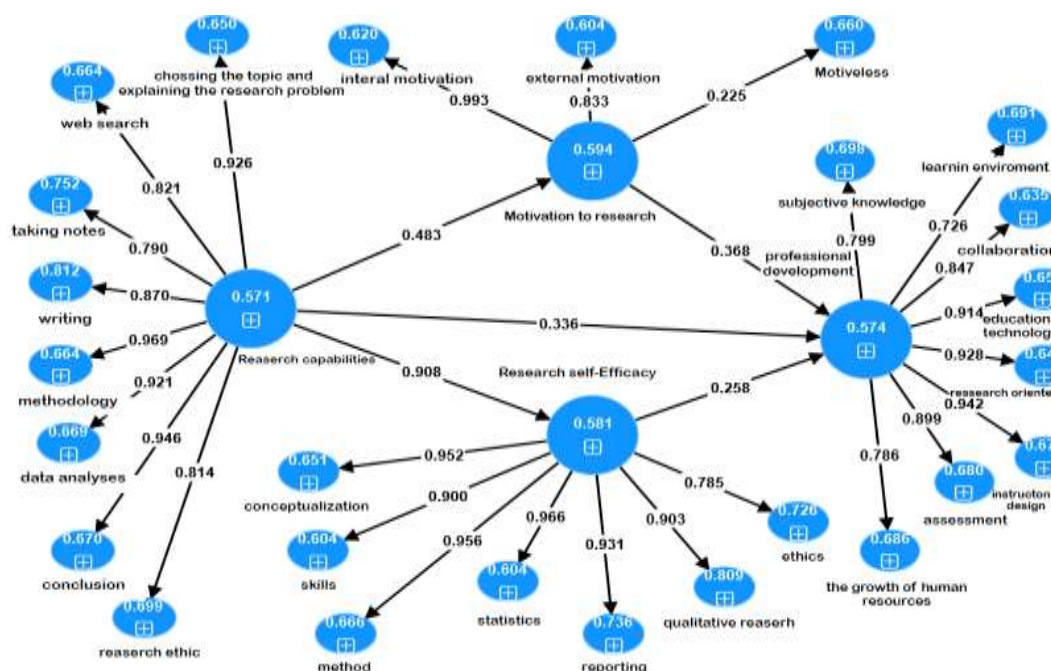

Figure 1: Final Structural Model of the Research Based on the Conceptual Model with Significant Path Coefficients

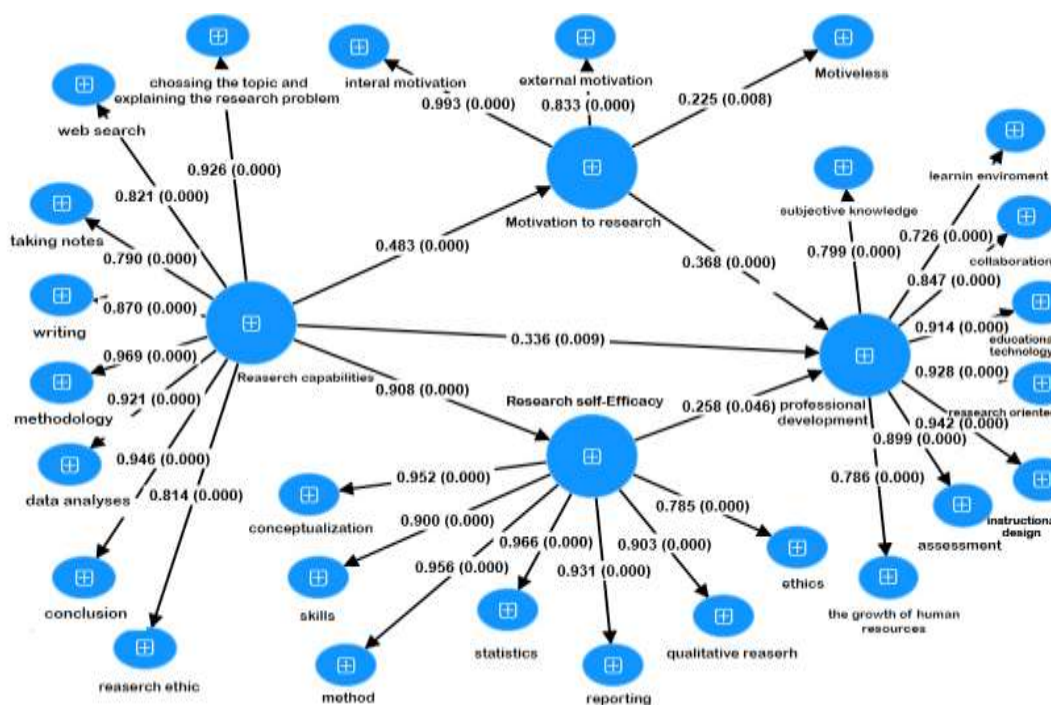

Figure 2: Final Structural Model of the Research Based on the Conceptual Model with Values

Table 1 presents direct and indirect effects, effect sizes, and VIF values. The non-collinearity condition was satisfied, with tolerance values below 0.20 and VIF values greater than 5.

Table 1. Multicollinearity, Direct and Indirect Effects, and Effect Size of the Inner Model in the Research

path			VIF	Direct effect			Confidence interval		effect size(f^2)
				β	T	Sig	2.5%	97.5%	
Source	destination								
Research motivation development	->	Professional	1.342	0.368	7.495	0.000	0.259	0.462	0.323
Self-efficacy	->	Professional development	5.891	0.258	2.001	0.046	0.001	0.488	0.036
Research capabilities motivation	->	Research	1.000	0.483	10.152	0.000	0.390	0.576	0.304
Research capabilities development	->	Professional	5.760	0.336	2.636	0.009	0.102	0.589	0.063
Research capabilities	->	Self-efficacy	1.000	0.908	69.574	0.000	0.881	0.933	4.724
			Indirect Effect						
Research capabilities motivation	->	Research motivation	0.178	6.268	0.000	0.001	0.440	-	
Research capabilities	->	Self-efficacy	0.234	2.015	0.044	0.126	0.239	-	

Journal of

Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Indirect effects:
 Research capabilities → Research motivation → Professional development ($\beta = 0.178$, $T = 6.268$, $p < 0.001$).
 Research capabilities → Self-efficacy → Professional development ($\beta = 0.234$, $T = 2.015$, $p = 0.044$).
 Effect sizes (f^2) indicated that research capabilities had a large effect on self-efficacy ($f^2 = 4.724$), medium effects on research motivation ($f^2 = 0.304$) and professional development via motivation ($f^2 = 0.232$), and small effects on professional development ($f^2 = 0.063$) and self-efficacy's impact on professional development ($f^2 = 0.036$).

Conclusion: The results suggest that enhancing research capabilities, research motivation, and research self-efficacy significantly contributes to the professional development of teachers. Teachers with stronger research skills and higher motivation and self-efficacy are better positioned to continuously adapt to evolving educational systems and seize opportunities for professional advancement. The acquisition of research competencies allows teachers to engage in reflective practice, generate innovative solutions, and move beyond traditional “one-size-fits-all” professional development models.

Value: This study highlights the foundational role of research capabilities in promoting sustainable teacher development. By integrating research-oriented skills, motivation, and self-efficacy into professional development programs, educational policymakers and school administrators can create more effective strategies for building teachers' long-term capacity and resilience.

References

Abu Torabi, R. (2021). *Inadequate factors affecting research self-efficacy of postgraduate students*. [Master's thesis, Tolo Mehr Institute of Higher Education - Qom]. Irandoc.[In Persian]

- Aramon, H., Sadeghi Arani, Z., & Saeed Arkani, S. (2009). The effect of team work skills on students' educational and research performance by gender. *Scientific and Research on Women's Studies*, 3(1), 59-73.
- Asadkhani, A. (2012). *Investigating the relationship between thinking styles and research tendencies with the professional growth of faculty members of Ferdowsi and Medical Sciences Universities of Mashhad*. [Master's thesis, Ferdowsi University of Mashhad]. Irandoc. [In Persian]
- Ayoubi, F. (2014). *Predicting teachers' professional development through their perception of the organizational climate in regular and gifted schools in Birjand*. [Master's thesis, Birjand University]. Irandoc. [In Persian]
- Azar, A., Khosravani, F., & Jalali, R. (2012). *Soft operational research (problem structuring approaches)*. Industrial Management Organization. [In Persian]
- Baltes, B., Hoffman-Kipp, P., Lynn, L., & Weltzer-Ward, L. (2010). Students' Research Self-Efficacy during Online Doctoral Research Courses. *Contemporary Issues in Education Research*, 3(3), 51-58. <https://doi.org/10.19030/cier.v3i3.187>
- Biyabangard, I. (2015). *Research Methods in Psychology and Educational Sciences*. Duran.
- Bolaños, F., Salinas, Á. & Pilerot, O. (2023). Instructional techniques and tools reported as being used by teachers within empirical research focusing on in-class digital ability development: a literature review. *Journal of Computers in Education*, 10(1), 57-81. DOI:10.1007/s40692-022-00222-2
- Chavez Rojas, J., Faure Ninoles, J., & Barril Madrid, J. P. (2023). The construction of teachers' professional identity: An analysis of subjective learning experiences. *European Journal of Teacher Education*, 46(2), 256-273. <https://doi.org/10.1080/02619768.2021.1905627>
- Cockpim, J., & Somprach, K., (2019). Learning Leadership of School Administrators and Teaching Behavior Affecting the Effectiveness of Teacher Professional Development: Hierarchical Linear Model. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 18(2), 52-57. Available at: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1211206.pdf>
- Davari, A., & Rezazadeh, A. (2015). *Structural equation modeling with PLS*. Jihad Daneshgahi Publishing Organization. [In Persian]
- Falah, M. , Ghazanfari, A. , Charami, M. and Ahmadi, R. (2023). Investigating the Mediating Role of Competence Perception in the Relation-ship between Teacher Support Perception and Students' Academic Demotivation. *Research in School and Virtual Learning*, 10(4), 77-92. doi: 10.30473/etl.2023.66224.3909[In Persian]
- Flamarzi, M. (2021). *Investigating the relationship between the level of information literacy and professional development of elementary school teachers in District 2 of Bandar Abbas*. [Master's thesis, Islamic Azad University, Bandar Abbas Branch]. Irandoc. [In Persian]
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of marketing research*, 18(1), 39-50.<https://doi.org/10.2307/3151312>
- Godali, H. (2016). *Investigating the relationship between lesson study and professional development of elementary school teachers in Kashan city*. [Master's thesis, Kashan University]. Irandoc. [In Persian]
- Gracia, E. P., Rodríguez, R. S., & Pedrajas, A. P. (2022). Teachers' Professional Identity Construction: A review of the literature. *Profesorado, Revista de Currículum y Formación Del Profesorado*, 26(1), 371-393. <https://doi.org/10.30827/profesorado>
- Grissom, J., Egalite, A. & Lindsay, A. (2021). *How principals affect students and schools: A systematic synthesis of two decades of research*. Wallace Foundation. Available at:<https://cahnfellowsprograms.org/wp-content/uploads/2021/11/How-Principals-Affect-Students-and-Schools.pdf>
- Hassani, H. (2018). *Studying research self-efficacy of Malayer University students*. [Master's thesis, Malayer University]. Irandoc. [In Persian]

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

- Irgatoglu, A. (2021). Exploring The Relationship between Professional Development Attitudes, Activities and Self-Directed Learning Readiness of EFL Instructors. *International Journal of Progressive Education*, 17(4), 122-134. DOI:10.29329/ijpe.2021.366.8
- Kareshki, H., & Bahmanabadi, S. (2015). Surveying the Role of self-effectiveness Beliefs and Research Expectation in Students's Interest in Research. *Teaching and Learning Research*, 11(2), 1-18. [In Persian]
- Kazemi-Vardanjani, A., Heidari-Soureshjani, S., & Drees, F. (2017). Study of research self-efficacy components among postgraduate students in Shahrekord University of Medical Sciences. *Research in Medical Education*, 9(2), 57-65. <https://doi.org/10.29252/rme.9.2.65>[In Persian]
- Keesler, J. M., & Troxel, J. (2020). They care for others, but what about themselves? Understanding self-care among DSPs' and its relationship to professional quality of life. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 58(3), 221-240. DOI: 10.1352/1934-9556-58.3.221
- Khosravipour, B., & Rajabian Gharib, F. (2019). The effect of cognitive-emotional resources of research creativity on research motivation (Case study: postgraduate students of Khuzestan University of Agricultural Sciences and Natural Resources). *Entrepreneurial Research Approaches in Agriculture*, 2 (1), 17-28. [In Persian]
- Kızkapan, O. (2024). Student science teachers' research self-efficacy: does it develop in a flipped course and predict achievement?. *Interactive Learning Environments*, 32(6), 2912-2924. DOI:10.1080/10494820.2022.2163262
- Li, Y., & Zhang, L. J. (2022). Influence of mentorship and the working environment on English as a foreign language teachers' research productivity: The mediation role of research motivation and self-efficacy. *Frontiers in Psychology*, 13, 906932. doi: 10.3389/fpsyg.2022.906932
- Malekizadeh, A. P. (2022). *Perceptions, Performance, and Predictive Power of EFL Teachers' Research Engagement and Their Self-Perceived Professional Development: Teaching Experience and Educational Background*. [PhD Thesis, Allameh Tabatabaie University]. Irandoc. [In Persian]
- Mizell, H. (2010). Why professional development matters. Learning forward. 504 South Locust Street, Oxford, OH 45056. Available at: <https://learningforward.org/wp-content/uploads/2017/08/professional-development-matters.pdf>
- Mohammadi, R., & Hosseini, A. (2019). The Impact of Research Course Process on Teachers' Professional Development. *Research in Teaching*, 7(1), 1-19. doi: 10.34785/J012.2019.530[In Persian]
- Motahhari-Nejad, H., esmailmahani, H. & mahdavi, F. (2023). The Role of Research Activities and Active Learning in the Development of Professional Competencies of Student Teachers. *Theory and Practice in Teachers Education*, 8(14), 20-1. Dor: 20.1001.1.26457156.1401.8.14.1.0[In Persian]
- Nunnally, J.C. & Bernstein, I.H. (1994). *Psychometric theory (3rd ed)*. New York: McGraw- Hill. Available at: <https://www.scirp.org/reference/ReferencesPapers?ReferenceID=1017362>
- Nurtanto, M., Sudira, P., Sofyan, H., Kholifah, N., & Triyanto, T. (2022). Professional Identity of Vocational Teachers in the 21 st Century in Indonesia. *Journal of Engineering Education Transformations*, 35(3), 30-36. DOI: 10.16920/jeet/2022/v35i3/22085
- Pressley, T. (2021). Factors contributing to teacher burnout during COVID-19. *Educational Researcher*, 50(5), 325-327. <https://doi.org/10.3102/0013189X211004138>
- Rashid, S., Safdar, S., & Ilyas, M. (2023). Research-Based Professional Development Needs Of Teacher Educators: Qualitative Evidence From University Of Education Lahore, Pakistan. *Journal of Positive School Psychology*, 7(1), 88-112.
- Saeb, F., S. A., Nejadansari, D., & Moinzadeh, A. (2021). The impact of action research on teacher professional development: Perspectives from Iranian EFL teachers. *Teaching English Language*, 15(2), 265-297. doi.org/10.22132/TEL.2021.143114[In Persian]
- Salehi, M. (2011). *The Level and Factors Affecting Students' Self-Efficacy and Research Motivation Based on Bandura's Social Cognitive Theory*. [Master's Thesis, Ferdowsi University of Mashhad]. Irandoc. [In Persian]

- Sims, S., Fletcher-Wood, H., O'Mara-Eves, A., Cottingham, S., Stansfield, C., Goodrich, J., ... & Anders, J. (2025). Effective teacher professional development: New theory and a meta-analytic test. *Review of educational research*, 95(2), 213-254. <https://doi.org/10.3102/00346543231217480>
- Tabe Bordbar, F. , shafiei sarvestani, M., & Mousavi poor, S. R. (2018). The Relationship between Learning Styles and Capability of Future Research with the Moderating Role of Research Self-Efficacy. *Journal of Research in Educational Systems*, 12(43), 95-111. doi: 10.22034/jiera.2018.83766[In Persian]
- Tekin, O. (2023). The mediating role of teacher self-efficacy in predicting teachers' research attitudes. *Teacher Development*, 27(3), 314-332. <https://doi.org/10.1080/13664530.2023.2201579>
- Tella, A. (2007). The impact of motivation on student's academic Achievement and Learning outcomes in mathematics among secondary school students in Nigeria. *Eurasia journal of Mathematics, science & Technology education*, 3(2), 149-156. <https://doi.org/10.12973/ejmste/75390>
- Tohidi, H. Jabbari, M. M. (20222012). The effect of Motivation in education. *Procedia-social and behavioral Sciences*, 31, 820- 824. DOI:10.1016/j.sbspro.2011.12.148[In Persian]
- Vansteenkiste, M., Simons, J., Lens, W., Sheldon, K. M., & Deci, E. L. (2004). Motivating learning, performance, and persistence: the synergistic effects of intrinsic goal contents and autonomy-supportive contexts. *Journal of personality and social psychology*, 87(2), 246. DOI: 10.1037/0022-3514.87.2.246
- Yari, N. (2022). *Explaining the Relationship Between Information Technology Use with Knowledge Sharing and Professional Development of Elementary School Teachers in Pol-e Dokhtar Count[In Persian]y*. [Master's Thesis, Bakhtar Ilam Institute of Higher Education]. Irandoc.
- Zhao, K., & Biesta, G. (2012). The moral dimension of lifelong learning: Giddens, Taylor, and the "Reflexive project of the self". *Adult Education Quarterly*, 62(4), 332-350. <https://doi.org/10.1177/0741713611411176>
- Zhao, Y., Sang, B., Ding, C., Li, T., Wu, J., & Xia, Y. (2023). Moderating effect of work stress on the relationship between workload and professional identity among in-service teachers. *Current Psychology*, 42(29), 25822-25831. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03639-1>
- Zhou, R. (2022). Correlations between Teaching and Scientific Research Ability and Professional Development of College Teachers. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (Online)*, 17(11), 60. DOI: <https://doi.org/10.3991/ijet.v17i11.32031>

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Marketing Information Products and Services Based on the 7P Mixed Model in Public Libraries of Yazd Province

Yeganeh Dastar¹, Ismael Mostafavi^{*2}, Fezeh Ebrahimi³, Ebrahim Zalzadeh⁴

Received: July, 26, 2024; Revised: September, 6, 2024

Accepted: September, 7, 2024; Published: May, 22, 2024

Abstract

Purpose: This study aims to examine the status of the marketing process for information products and services in public libraries of Yazd province using the 7P marketing mix model.

Methodology: The research is applied in nature and employs a descriptive method. The study population consisted of 141 librarians and 82 public library officials in Yazd province, with a sample size of 145 participants. Data were collected through a questionnaire, whose reliability was confirmed with a Cronbach's alpha coefficient of 0.98. Data analysis was conducted using SPSS version 23 at both descriptive and inferential levels.

Findings: Results indicate that the overall application of the 7P marketing mix in public libraries of Yazd province is above average. Among the seven components, people demonstrated the strongest performance. Furthermore, significant differences were observed in the components of people and physical evidence based on gender, and in the price component based on age.

Conclusion: Students' various needs—except for educational needs—together with awareness of virtual space, directly and indirectly influence dependence on cyberspace through the identified mediators.

Value: This study highlights the necessity of greater attention to the 7P marketing mix—product, price, place, promotion, people, physical evidence, and process—as a strategic tool. Findings suggest that planners, managers, and librarians can leverage the model to strengthen library services, particularly in expanding electronic services and attracting a broader base of regular readers.

KeyWords: *Marketing of Information Products and Services, Marketing Mix, Marketing Model, Librarians, Public Libraries of Yazd Province.*

How to Cite:

Dastar, Y. ; Mostafavi, I. ; Ebrahimi, F. ; Zalzadeh, E. (2025). Marketing Information Products and Services Based on the 7P Mixed Model in Public Libraries of Yazd Province. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 4 (1): 24-45.

Doi:[10.22034/jkrs.2024.62636.1095](https://doi.org/10.22034/jkrs.2024.62636.1095)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_18449.html

Article Type: Original Article

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

E-ISSN: [2821-045X](https://doi.org/10.22034/jkrs.2024.62636.1095)

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

1. Master Student in Information Management, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Yazd University, Yazd, Iran (Corresponding Author) mostafavi@yazd.ac.ir

3. Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Isfahan University, Isfahan, Iran.

4. Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

Extended Abstract

Introduction: Traditionally, libraries were regarded primarily as places for storing and providing access to books and other information resources. Consequently, most managers and librarians paid limited attention to introducing or promoting library services and products. However, in the contemporary information society, libraries are compelled to sustain their role and relevance by delivering diverse, high-quality services. To achieve this, they increasingly adopt marketing principles and methods to better meet user needs and ensure institutional survival.

Purpose: This study was conducted to examine the status of the marketing process of information products and services in the public libraries of Yazd province, with a particular focus on the 7P marketing mix model (product, price, place, promotion, people, physical evidence, and process).

Methodology: This research is applied in nature and follows a descriptive research design. The study population consisted of 141 librarians and 82 public library officials in Yazd province during April and May 1403 (2024). Using Cochran's formula, the sample size was determined to be 145 participants, selected through simple random sampling. The data collection instrument was a structured questionnaire developed in two parts. To ensure validity, the questionnaire was reviewed by three professors of information science and knowledge studies and one sociology professor from Yazd University. Their feedback was incorporated, and content validity was confirmed. Reliability and internal consistency were assessed through a pilot study with 30 respondents, yielding a Cronbach's alpha coefficient of 0.98, indicating excellent reliability. Data analysis was conducted using SPSS version 23 at both descriptive and inferential levels. Descriptive statistics included frequency, percentage, mean, and standard deviation, while inferential statistics employed one-sample t-tests, independent t-tests, one-way ANOVA, and Hotelling's T^2 test.

Findings: Results of the one-sample t-test showed that the mean scores of all components of the 7P marketing mix were significantly higher than the hypothetical mean ($X = 3.00$), except for the price component. The people component ranked highest, followed by place, process, and physical evidence. Table 1 presents detailed results:

Table 1: Sample t-test results for comparing the average of each component with the hypothetical average ($X=3.00$)

Component	Average	Standard deviation	Significance	T
Product	3/661	0/635	>0/001***	12/545
Place	4/286	0/741	>0/001***	20/908
Promotion	3/887	0/725	>0/001***	14/734
Price	3/087	0/880	0/235	1/192
People	4/403	0/605	>0/001***	27/909
Physical evidence	4/130	0/841	>0/001***	16/179
Process	4/148	0/648	>0/001***	21/322

Table 2: One-sample t-test results, comparison of sample means with hypothetical mean (X=3.00)

Component	Average	Standard deviation	Significance	T
Marketing process	3/943	0/597	>0/001***	19/012

Similarly, analysis of the overall marketing process yielded a mean score of 3.943, which was significantly higher than the hypothetical mean, indicating that marketing practices in Yazd's public libraries are above average and in favorable condition.

Hotelling's T² test confirmed significant differences among the mean scores of the seven marketing components, suggesting non-uniform application of the 7P model across libraries. Furthermore, inferential analyses revealed demographic influences. Independent t-tests showed significant gender-based differences in the people and physical evidence components, with women assigning higher scores than men. However, no significant differences were found in relation to academic field or professional position. One-way ANOVA indicated that educational level and work experience did not significantly influence perceptions of marketing, whereas age was significantly associated with the price component.

Conclusion: The findings demonstrate that the overall status of marketing in public libraries of Yazd province, based on the 7P marketing mix model, is favorable and above the average level. Managers and librarians generally hold positive attitudes toward employing marketing strategies, especially in areas other than pricing, to attract users, ensure their satisfaction, and enhance library utilization. The results suggest that public libraries in Yazd are actively seeking to improve their marketing practices, which represents an important step toward strengthening their role in society and securing a sustainable future.

Value: This research underscores the significance of applying the 7P marketing mix as a strategic framework in public libraries. By emphasizing product, price, place, promotion, people, physical evidence, and process, planners, managers, and librarians can enhance the quality of services offered, particularly by expanding electronic services. The implementation of this model not only contributes to attracting and retaining patrons but also ensures libraries remain dynamic and responsive institutions in an evolving information environment.

References

- Abule, M. A. (2022). Marketing to Enhance the Use of Information Resources and Quality of Services in Medical Libraries of Public Universities in North-West Nigeria (Doctoral dissertation, University of KwaZulu-Natal, Pietermaritzburg). Available at: <https://core.ac.uk/download/534374353.pdf>.
- Adeyoyin, S. O. (2005). Strategic planning for marketing library services. *Library management*, 26(8/9), 494-507. <https://doi.org/10.1108/01435120510631783>
- Alizadeh, H. (2006). A study on the application of marketing principles for library products and services. *Library and Information Sciences*, 9(4), 109-126. [In Persian]
- Amir-Einanloo, E., Zarei, A., & Hajizein-El-Abadini, M. (2011). Identifying the appropriate components of the marketing mix model for Iranian public libraries. *Daneshshenasi*, 14(52), 1-18. [In Persian]
- Bamigbola, A.A. (2013). Application of Marketing Strategies and Mix to Digital Information Services (DIS): Nigerian University Libraries Perspectives. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/961/>

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

- Basirian Jahromi, R. & Erfanmanesh, M.A. (2011). Marketing the Libraries in Iran: An Ideal Opportunity in 21st Century. *International Journal of Information Science and Management*, 1(2), 93-104. [In Persian]
- Basirian Jahromi, R. & Naghshineh, N. (2010). Another look at the marketing in libraries and information centers: threat or opportunity?. *Librarianship and Information Organization Studies*, 20(4), 165-180. [In Persian]
- Biranvand, A., & Ghaffari, S. (2018). A Comparative Study on the Marketing Status of Library Services in Iran: A Case Study. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 2066. <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/2066>
- Booms, B.H., & Bitner, M.J. (1981). Marketing Strategies and Organization Structures for Service firms. *Marketing of Services*, 25(3), 47-52.
- Cheshmeh Sohrabi, M. , Pashotanzadeh, M. & Oroji, Z. (2019). Marketing in library. *New Marketing Research Journal*, 9(1), 53-68. <https://doi.org/10.22108/nmrj.2019.89486.0>[In Persian]
- Huzafa, H.M., & Sehar, N.E. (2022). Marketing of Library and Information Product and Services: Study of Special Libraries of Karachi. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 7384. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/7384/>
- Jalilpour, P. (2011). *Investigating the possibility of applying the 4P marketing model in public libraries of Khuzestan province based on the opinions of managers and librarians of these libraries*. [Master's thesis, Shahid Chamran University of Ahvaz]. Irandoc. [In Persian]
- Kabir Khan, M., Usman, M. & Mustafa, S. (2022). Use of Innovative Tools for Library Marketing in the University Libraries of Lahore, Pakistan. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, 7(11), 792-799. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7395135>
- Kaur, A., & Rani, S. (2008). Marketing of Information Services and Products in University Libraries of Punjab and Chandigarh (India). *Library Management*, 29(6/7), 515-537. <https://doi.org/10.1108/01435120810894536>
- Khodabakhshi, M., & Salami, M. (2017). Study of the status of the marketing process in university libraries in Birjand. *Khorasan Social Cultural Studies*, 3(11), 23-45. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.26766116.1396.11.3.2.8>[In Persian]
- Kohestani, R. (2019). *Investigating the role of the 7P marketing mix in the process of attracting audiences and providing services in urban public libraries in eastern Golestan province*. [Master's thesis, Kharazmi University]. Irandoc. [In Persian]
- Kotler, P. (1972). *Marketing Management: Analysis, Planning and Control*. Prentice-Hall
- Latif, A., & Haq, I.U. (2023). Marketing of Library and Information Services in Medical College Libraries in the Punjab Pakistan. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 7783. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/7783/>
- Martey, A.K. (2000). Marketing Products and Services of Academic Libraries in Ghana. *Libri*, 50, 261-268. <https://doi.org/10.1515/LIBR.2000.261>
- McCarthy, E.J., & Perreault, W.D., Jr. (1987). *Basic marketing: a managerial approach*. (9th ed.). Homewood, Ill., Irwin.
- Moradimal-Amiri, S., Moradi, M., & Zare, A. (2021). Comparison of the application of the 4C customer-oriented marketing mix in public libraries of Kermanshah city based on users' perspectives. *Daneshshenasi*, 14(52), 52-66. [In Persian]
- Mossayybi, N. (2019). *Investigating the challenges and motivations of librarians of public libraries of East Azerbaijan province in using social media for marketing library services*. [Master's thesis, University of Tabriz]. Irandoc. [In Persian]
- Ojiambo, J.B. (1994). Application of Marketing Principles and Techniques to Libraries and Information Centers. *Library Review*, 43(2), 46-51. <https://doi.org/10.1108/00242539410053886>
- Otuu, F.O., & Unegbu, V.E. (2022). Marketing Strategies and Use of Library Information Services in Academic Libraries in Lagos State, Nigeria. *Journal of Information and Knowledge Management*, 13(1), 10-24. <https://doi.org/10.4314/ijikm.v13i1.2>
- Pashootanzadeh, M. , Salimian, M. and Zafarian, Z. (2019). Determining the Relationship between the Social Marketing and the Users' Reading Culture and

- Comparing Their Views with Those of Librarians: A Case Study of Public Libraries in Lenjan City. *Library and Information Science Research*, 9(1), 350-372. <https://doi.org/10.22067/riis.v0i0.75430>[In Persian]
- Rind, M. A., & Mirjat, A. J. (2020). Application of 4 Ps of Marketing Mix in Library and Information Services at Public Sector University Libraries of Jamshoro, Sindh, Pakistan. *Journal of Information Management and Library Studies*, 3(1), 34-50.
- Shabani, A. , Emadi, N. , Mohammadi Ostani, M. & Soleymani, N. (2013). A Survey Study Marketing Process in the University Libraries of Isfahan City Based on 7P. *Academic Librarianship and Information Research*, 47(4), 415-430. <https://doi.org/10.22059/jlib.2013.51133>[In Persian]
- Shontz, M.L., Parker, J.C., & Parker, R. (2004). What Do Librarians Think About Marketing? A Survey of Public Librarians' Attitudes Toward a Marketing of Library Services. *Library Quarterly*, 74(1), 63-84. <https://doi.org/10.1086/380854>
- Spalding, H.H., & Wang, J. (2006). The Challenges and Opportunities of Marketing Academic Libraries in the USA. *Library Management*, 27(6/7), 494-504. <https://doi.org/10.1108/01435120610702477>
- Vaisi, A. (2016). *Investigating the process of attracting and providing services to patrons in public libraries using the 7P model marketing mix: Public libraries of Kermanshah city*. [Master's thesis, Razi University of Kermanshah]. Irandoc. [In Persian]
- Weingand, D. E. (1995). Preparing for the New Millennium: The Case for Using Marketing Strategies. *Library Trends*, 43(3), 295-317.

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Factors of Students' Dependence on Cyberspace: The Contextual Role of Cognitive and Individual Factors and Social-Behavioral Mediators

Firouze Haji Ali Akbari¹, Hosein Ahmadi*², Ali Zolghadr³

Received: August, 10, 2024; Revised: January, 4, 2025

Accepted: January, 7, 2025; Published: May, 1, 2025

Abstract

Purpose: Cyberspace dependence is recognized as a form of harm in virtual communication and one of the critical factors influencing knowledge construction in everyday life. This study aims to investigate the factors contributing to students' dependence on cyberspace, with an emphasis on cognitive and individual factors as well as social-behavioral mediators.

Methodology: The research is applied in purpose and descriptive-survey in method. The statistical population comprised first secondary school students in Zanjan city during the 2022–2023 academic year (N = 20,951). Using Cochran's formula, the minimum sample size was estimated at 384, while 1,487 students ultimately completed the online questionnaire. The instrument's reliability and validity were verified through Cronbach's alpha and factor analysis. Data analysis was performed using descriptive and inferential statistics in SPSS and AMOS software.

Findings: The results indicate that contextual factors (including educational, communicational, and peer needs, as well as sociability and virtual knowledge) along with mediating variables (such as secrecy, depression, family relationship disorder, lifestyle, and isolation) play a decisive role in shaping students' cyberspace dependence. Both direct ($\beta = 0.42$) and indirect ($\beta = 0.63$) effects were observed. The proposed model was validated with $R^2 = 0.664$ ($p < 0.001$).

Conclusion: Different needs of students (except for educational needs), and awareness of virtual space both directly and through mediating factors have an effect on the dependency of virtual space.

Value: The study highlights cyberspace dependence as a significant challenge in the domain of personal knowledge production, shaped by contextual factors and socio-behavioral mediators, thereby underscoring the need for targeted interventions in educational and social contexts.

KeyWords: *Cyberspace Dependence, Internet Addiction, Students, Lifestyle, Knowledge of Cyberspace*

How to Cite:

Haji Ali Akbari, F. ; Ahmadi, H. ; Zolghadr, A. (2025). Factors of students' dependence on cyberspace; the contextual role of cognitive and individual factors and social-behavioral mediators. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 4 (1): 46-62.

Doi: [10.22034/jkrs.2025.62902.1098](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.62902.1098)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19058.html

Article Type: Original Article

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

E-ISSN: [2821-045X](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.62902.1098)

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

1 . Assistant Professor, Department of Management, Faculty of Social Sciences, Islamic Azad University, Zanjan, Iran.

2 . Assistant Professor, Department of Social Sciences Education, Faculty of Humanities and Social Sciences, Farhangian University, Tehran (Zanjan Shahid Beheshti Campus), Iran (Corresponding Author)
h.ahmadi@cfu.ac.ir

3 . PhD student in Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

Extended Abstract

Introduction: Cyberspace dependence is increasingly recognized as a form of behavioral damage within virtual communication, which plays a critical role in knowledge construction in everyday life. Scholars argue that addiction to cyberspace, often referred to as Internet addiction, manifests in various ways such as excessive engagement in chat rooms, pornography, online gambling, and other digital activities, all of which can negatively affect interpersonal relationships, emotional health, and overall psychological well-being. Early studies have identified several uses of the Internet that contribute to cyberspace dependence, including excessive socializing through chat, email, and messaging (Young, 1998; Anderson, 2001), online gaming (Griffiths & Hunt, 1998), sexual activities such as visiting adult websites and cybersex (Greenfield, 1999), excessive web surfing and online tourism (Jerusalem et al., 2001), compulsive stock trading, gambling, shopping (Young, 1998), and even hacking or computer programming (Pratarelli, Browne, & Johnson, 1999). Further, Ko et al. (2005) conceptualized Internet addiction through indicators such as uncontrolled impulses, mental preoccupation, tolerance, isolation, time management disorder, excessive Internet effort, and impaired decision-making abilities (Masoudnia, 2020). From a broader perspective, psychological and sociological variables significantly contribute to cyberspace dependence. The model proposed by Brand, Young, and Laier (2014) highlights the interplay between individual characteristics, needs, and the mediating effects of behavioral outcomes. This study builds upon that model by incorporating more recent theoretical and empirical findings in order to provide a comprehensive framework for examining cyberspace dependence among students.

Purpose: The primary aim of this research is to investigate the determinants of students' cyberspace dependence, with particular emphasis on cognitive and individual factors, as well as social-behavioral mediators. The study considers two general categories of contextual variables: (1) individual characteristics, which include educational, communication, and peer-related needs (Wong et al., 2015; Yu et al., 2015); and (2) cognitive characteristics, focusing on sociability and lack of family awareness about virtual spaces. In addition, the study identifies mediating variables that influence cyberspace dependence, such as concealment, depression, disruption of family relationships, lifestyle, and feelings of social isolation (Yang, 1998; Lam et al., 2009; Anderson et al., 2017; Kuss et al., 2014; Shablatorova et al., 2011; Haji Hosseini, 2017).

Methodology: The research is applied in purpose and descriptive-survey in method. The population consisted of first secondary school students in Zanjan city during the academic year 2022–2023, totaling 20,951 individuals. Based on Cochran's formula, the minimum required sample size was 384 participants. However, 1,487 students ultimately completed the online questionnaire, and all responses were included in the analysis. Data analysis was conducted using SPSS and Amos software. Reliability was assessed using Cronbach's alpha, while construct validity was evaluated through confirmatory factor analysis. Hypotheses and the conceptual model were tested using bivariate regression and path analysis.

Findings: The reliability analysis demonstrated that all constructs achieved acceptable Cronbach's alpha levels (above 0.7). Specifically, reliability coefficients

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

were 0.878 for virtual space dependence, 0.913 for background features, and 0.933 for mediating features (Table 1).

Table 1. Reliability coefficients of research variables

Name of the construct	number of items	Cronbach's alpha coefficient
Virtual Space Dependence	8	0.878
Background features	31	0.913
Mediator features	28	0.933

To establish formal validity, the questionnaire was reviewed by domain experts and professors, and their feedback was incorporated. Construct validity was assessed through factor analysis, the results of which are summarized in Table 2. The KMO values exceeded 0.9, Bartlett's test was significant, and cumulative variance explained exceeded 50% for all constructs, indicating strong construct validity.

Table 2. Validity coefficients of research variables

Name of the construct	KMO test	Bartlett test	D.F.	Sig.	Cumulative Extraction
Virtual Space Dependence	0.921	4754.65	28	0.000	54%
Background features	0.940	17913.71	465	0.000	52.69%
Mediator features	0.949	18048.03	378	0.000	55.24%

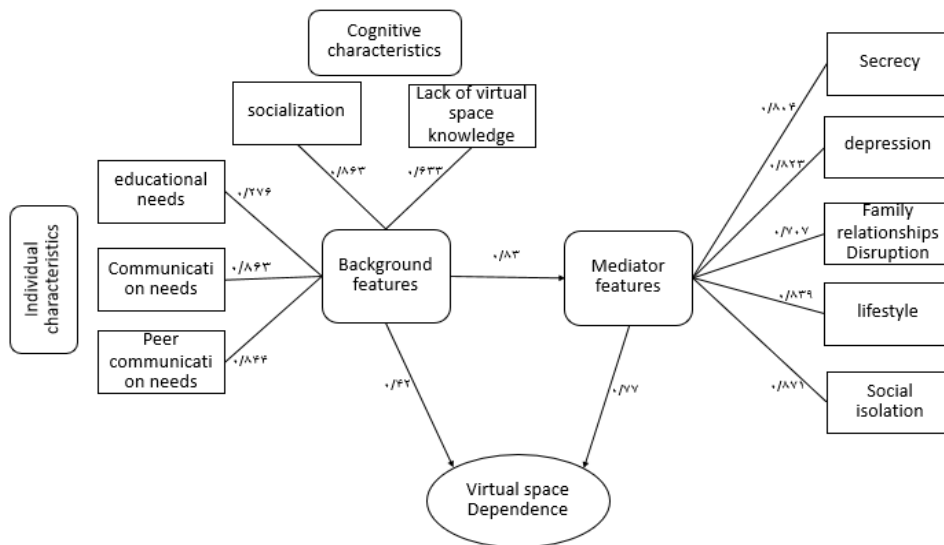

Figure 1 path coefficients and factor loadings related to the path analysis test

Factor loadings demonstrated acceptable values (above 0.3) for all dimensions except the educational needs factor, which, despite falling slightly below the expected threshold, was retained due to its theoretical and practical relevance in the student population. Path analysis further revealed that contextual factors (educational, communication, and peer needs; sociability; and family knowledge of virtual spaces), along with mediating variables (concealment, depression, family relationship disorder, lifestyle, and isolation), significantly predicted cyberspace dependence among students. Direct effects (0.42) and indirect effects (0.63) were observed, and the proposed model was confirmed with a coefficient of determination (R^2) of 0.664 and a significance level of $p < 0.001$.

Conclusion: The findings indicate that students' individual needs (with the exception of educational needs) and their awareness of virtual space significantly influence cyberspace dependence, both directly and through mediating variables. These results corroborate prior studies and underscore the importance of addressing both personal and contextual factors in combating cyberspace dependence. The study concludes that effective strategies to reduce students' dependence on virtual spaces include fostering healthy socialization opportunities, enhancing family awareness of cyberspace, and providing meaningful responses to students' communication and peer-related needs. Such interventions can strengthen resilience against the negative consequences of cyberspace addiction and promote healthier digital engagement among students.

Value: This research contributes to the literature by refining and empirically testing a comprehensive model of cyberspace dependence that integrates cognitive, individual, and social-behavioral factors. It offers practical insights for educators, policymakers, and families to design targeted interventions that can mitigate cyberspace dependence among adolescents, thereby safeguarding their mental, social, and academic well-being.

References

- Anderson, K. J. (2001). Internet use among college students: An exploratory study. *Journal of American College Health*, 50(1), 21-26. <https://doi.org/10.1080/07448480109595707>
- Andreassen, C. S., Pallesen, S., & Griffiths, M. D. (2017). The relationship between addictive use of social media, narcissism, and self-esteem: Findings from a large national survey. *Addictive behaviors*, 64, 287-293. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2016.03.006>.
- Asadi Majareh, S., Moghtader, L., & Mousavi, S. M. (2021). The effectiveness of systematic desensitization and self-regulating on students' internet addiction. *Quarterly Journal of Child Mental Health*, 8(1), 97-109. Doi: 10.52547/jcmh.8.1.8 [In Persian]
- Brand, M., Young, K. S., & Laier, C. (2014). Prefrontal control and Internet addiction: a theoretical model and review of neuropsychological and neuroimaging findings. *Frontiers in human neuroscience*, 8, 375. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2014.00375>
- Byun, S., Ruffini, C., Mills, J. E., Douglas, A. C., Niang, M., Stepchenkova, S., ... & Blanton, M. (2009). Internet addiction: Metasynthesis of 1996–2006 quantitative research. *Cyberpsychology & behavior*, 12(2), 203-207. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0102>
- Chou, C., & Hsiao, M. C. (2000). Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the Taiwan college students' case. *Computers & Education*, 35(1), 65-80. [https://doi.org/10.1016/S0360-1315\(00\)00019-1](https://doi.org/10.1016/S0360-1315(00)00019-1)
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use. *Computers in human behavior*, 17(2), 187-195. [https://doi.org/10.1016/S0747-5632\(00\)00041-8](https://doi.org/10.1016/S0747-5632(00)00041-8).
- Fackler, M. (2007). In Korea, a boot camp cure for web obsession. *New York Times*, 18, 557-559. <http://tony-silva.com/download/webobsessed-nyt.pdf>
- Fallahi Khoshknab M, Dalvandi A, Hosaini M, Nourozi K. (2014). Internet addiction and its related factors among nursing students in Tehran University of Medical Sciences. *Journal of Nursing Education*, 2(4): 50-62. <http://jne.ir/article-1-254-fa.html> [In Persian]
- Fincham F. D., Cain K. m. (1986). Learned helplessness in humans: A developmental analysis. *Developmental Review*, 6(4), 301-333. <https://www.academia.edu/download/112815462/0273-229728862990016-x20240328-1-s1cd6d.pdf>
- Fong, C. J., Patall, E. A., Snyder, K. E., Hoff, M. A., Jones, S. J., & Zuniga-Ortega, R. E. (2023). Academic underachievement and its motivational and self-regulated learning

- correlates: A meta-analytic review of 80 years of research. *Educational Research Review*, 41, 100566. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2023.100566>
- Gershuny, J. (2000). *Changing Times: Work and Leisure in Postindustrial Society*, New York: Oxford University Press. <https://academic.oup.com/book/52224>
- Ghasem zadeh, L., Shahrarai, M., & Moradi, A. (2007). The extent of internet addiction and its relation to loneliness and self esteem among Tehran high school students. *Journal of Education*, 23(1 (89)), 41-68. [In Persian]
- Griffiths, M. D., & Hunt, N. (1998). Dependence on computer games by adolescents. *Psychological reports*, 82(2), 475-480. <https://doi.org/10.2466/pr0.1998.82.2.475>
- Hajihosseini, S. (2022). Factors affecting addiction to virtual space based on social norms and lifestyle among elementary school students in Jinnah region. *Ormozd Research Journal*, 58 (Supplement No. 2), 85-113. [In Persian]
- Hamidi, M., Jalalifarahani, M., Rajabi, H., & Yousefjamal, F. (2018). Clarifying association of various types of social skills, self-efficacies, lifestyles, with internet addiction disorders (IAD) in high school sport students of Ilam Province. *Journal of Ilam University of medical sciences*, 26(1), 1-12. doi: 10.29252/sjimu.26.1.1 [In Persian]
- Hsu, J., Huang, J., Kinsman, J., Fireman, B., Miller, R., Selby, J., & Ortiz, E. (2005). Use of e-Health services between 1999 and 2002: a growing digital divide. *Journal of the American Medical Informatics Association*, 12(2), 164-171. <https://doi.org/10.1197/jamia.M1672>.
- Hsu, S. H., Wen, M. H., & Wu, M. C. (2009). Exploring user experiences as predictors of MMORPG addiction. *Computers & education*, 53(3), 990-999. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2009.05.016>.
- Hussain, Z., & Pontes, H. M. (2019). Personality, internet addiction, and other technological addictions: An update of the research literature. In *Multifaceted approach to digital addiction and its treatment* (pp. 46-72). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-8449-0.ch003>.
- Internet World Stats. (2010). Retrieved from: Internet world stats. Usage and Population Statistics. (Cited 2012). <http://www.internetworldstats.com>.
- Jafarpour, M. (2021). Studying the effect of virtual space on the academic performance of male students. *Psychological and Educational Studies*, 60 (24), 25-40. [In Persian]
- Jun, S., & Choi, E. (2015). Academic stress and Internet addiction from general strain theory framework. *Computers in Human Behavior*, 49, 282-287. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2015.03.001>.
- Kaya, A., & Dalgıç, A. I. (2021). How does internet addiction affect adolescent lifestyles? Results from a school-based study in the Mediterranean region of Turkey. *Journal of pediatric nursing*, 59, e38-e43. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2021.01.021>.
- Khajeh Mughni, N., & Alasvand, M. (2010). Studying personality variables predicting internet addiction. *Jundishapour Medical Journal*, 9(4), 359-366. [In Persian]
- Kiany, T., Fallahi Khoshknab, M., Dalvandi, A., Hosaini, M. A., & Nourozi, K. (2014). Internet addiction and its related factors among nursing students in Tehran University of Medical Sciences in 2013. *Journal of Nursing Education*, 2(4), 50-62. [In Persian]
- Kim, E. J., Namkoong, K., Ku, T., & Kim, S. J. (2008). The relationship between online game addiction and aggression, self-control and narcissistic personality traits. *European psychiatry*, 23(3), 212-218. <https://doi.org/10.1016/j.eurpsy.2007.10.010>
- King, D. L., & Delfabbro, P. H. (2014). Is preoccupation an oversimplification? A call to examine cognitive factors underlying internet gaming disorder. *Addiction*, 109(9), 1566-1567. <https://doi.org/10.1111/add.12547>
- Kirschner, P. A., & Karpinski, A. C. (2010). Facebook and academic performance. *Computers in human behavior*, 26(6), 1237-1245. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.03.024>.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Chen, C. C., Chen, S. H., & Yen, C. F. (2005). Proposed diagnostic criteria of Internet addiction for adolescents. *The Journal of nervous and mental disease*, 193(11), 728-733. <https://doi.org/10.1097/01.nmd.0000185891.13719.54>
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukophadhyay, T., & Scherlis, W. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

psychological well-being?. *American psychologist*, 53(9), 1017. DOI:10.1037/0003-066X.53.9.1017

Kuss, D. J., Shorter, G. W., van Rooij, A. J., van de Mheen, D., & Griffiths, M. D. (2014). The Internet addiction components model and personality: Establishing construct validity via a nomological network. *Computers in Human Behavior*, 39, 312-321. DOI:10.1016/j.chb.2014.07.031

Kwon, J. H., Chung, C. S., & Lee, J. (2011). The effects of escape from self and interpersonal relationship on the pathological use of Internet games. *Community mental health journal*, 47, 113-121. DOI:10.1007/s10597-009-9236-1

Lam, L. T., Peng, Z. W., Mai, J. C., & Jing, J. (2009). Factors associated with Internet addiction among adolescents. *Cyberpsychology & behavior*, 12(5), 551-555. <https://doi.org/10.1089/cpb.2009.0036>

Lin, C., Lin, S., & Wu, C. (2009). The effects of parental monitoring and leisure boredom on adolescents' Internet addiction. *Adolescence*, 44(176), 993-1004.

Masoudnia, E. (2011). Relationship between pathological/compulsive use of Internet and Incidence of anxiety and insomnia symptoms among faculty members of Yazd University, *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 17(3), 75-96. https://journal.irphe.ac.ir/article_702762.html[In Persian]

Masoudnia, E. (2020). Impact of Cyberspace Dependency on Social Isolation among High School Students. *Social Problems of Iran*. 10(2), 299-322. <http://jspi.khu.ac.ir/article-1-3180-fa.html>[In Persian]

Masoudnia, E. (2018). Impact of cyberspace dependency on social isolation among high school students. *Social Issues of Iran (Khwarazmi University)*, 10(2), 299-322. [In Persian].

Meerkerk, G-J., Regina JJM van den Eijnden, Ingmar HA Franken, and H. F. L. Garretsen. (2010). "Is compulsive internet use related to sensitivity to reward and punishment, and impulsivity?." *Computers in human behavior*, 26(4), 729-735. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.01.009>

Mitchell, K. J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2003). The exposure of youth to unwanted sexual material on the Internet: A national survey of risk, impact, and prevention. *Youth & Society*, 34(3), 330-358. <https://doi.org/10.1177/0044118X02250123>.

Mohammadbeigi, A., & Mohammadsalehi, N. (2011). Prevalence of Internet Addiction and Related Risk Factors in Students. *JGUMS*, 20 (78) :41-48. <http://journal.gums.ac.ir/article-1-146-fa.html>[In Persian]

Mousavi, S. V. (2022). Prevalence of Internet Addiction and the Status of the Use of Virtual Social Networks in Iranian Teenagers and Youths in 2018. *Journal of Military Medicine*, 22(3), 281-288. doi: 10.30491/JMM.22.3.281[In Persian].

Nargesi, Amir Abbas and Habibzadeh, Ashab. (2018). Studying the level of internet addiction among high school students in Ilam city in the academic year 2016-2017, *Ilam Police Science Journal*, 7(26), 53-75. <https://www.magiran.com/p2479572>[In Persian]

Ozturk, F. O., & Ayaz-Alkaya, S. (2021). Internet addiction and psychosocial problems among adolescents during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Archives of psychiatric nursing*, 35(6), 595-601. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2021.08.007>

Pratarelli, M. E., Browne, B. L., & Johnson, K. (1999). The bits and bytes of computer/Internet addiction: A factor analytic approach. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*, 31(2), 305-314. <http://dx.doi.org/10.3758%2F03207725>

Roshandel Arbatani, Taher, Hassangholipour, Tahmourth, and Soltan Mohammadi, Arezo. (2018). Strategies for achieving the news authority model of social networks. *Strategic Management Studies*, 9(34), 109-139. <https://sid.ir/paper/181690/fa>[In Persian]

Šablatúrová, Nika, Jaroslav Gottfried, Lukas Blinka, Anna Ševčíková and Daniela Husarova. (2021). Eating disorders symptoms and excessive internet use in adolescents: the role of internalising and externalising problems. *Journal of Eating Disorders*. <https://doi.org/10.1186/s40337-021-00506-5>.

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

- Sangmin Jun, Eunsil Choi. (2015). Academic stress and Internet addiction from general strain theory framework, *Computers in Human Behavior*, 49(2015), 282–287. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2015.03.001>.
- Shklovski, I., Kraut, R., & Rainie, L. (2004). “The Internet and Social Participation: Contrasting Cross-Sectional and Longitudinal Analyses”, *Journal of Computational Medicine*, 10 (1), [Online] <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2004.tb00226.x>.
- Siomos, K. E., Dafouli, E. D., Braimiotis, D. A., Mouzas, O. D., & Angelopoulos, N. V. (2008). Internet addiction among Greek adolescent students. *CyberPsychology & Behavior*, 11(6), 653-657. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0088>.
- Sun, Y., Li, Y., Bao, Y., Meng, S., Sun, Y., Schumann, G., ... & Shi, J. (2020). Brief report: increased addictive internet and substance use behavior during the COVID-19 pandemic in China. *The American journal on addictions*, 29(4), 268-270. <https://doi.org/10.1111/ajad.13066>
- Wong, T. Y., Yuen, K. S., & Li, W. O. (2015). A basic need theory approach to problematic Internet use and the mediating effect of psychological distress. *Frontiers in Psychology*, 5. Article 1562. <https://psycnet.apa.org/doi/10.3389/fpsyg.2014.01562>
- WU, H. R., & ZHU, K. J. (2004). Path analysis on related factors causing internet addiction disorder in college students. *Chinese Journal of Public Health*, 20(11), 1363-1364. <https://www.zgggws.com/en/article/id/16162>
- Xu, Y., Su, S., & Lin, D. (2012). Adolescent new media dependence behavior: The roles of parental factors and refusal self-efficacy. *Psychological Development and Education*, 28(4), 421–427.
- Yen, C. F., Ko, C. H., Yen, J. Y., Chang, Y. P., & Cheng, C. P. (2009). Multi-dimensional discriminative factors for Internet addiction among adolescents regarding gender and age. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 63, 357–364. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1819.2009.01969.x>
- Yen, J. Y., Ko, C. H., Yen, C. F., Wu, H. Y., & Yang, M. J. (2007). The comorbid psychiatric symptoms of Internet addiction: attention deficit and hyperactivity disorder (ADHD), depression, social phobia, and hostility. *Journal of adolescent health*, 41(1), 93-98. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.02.002>
- Young, K. S. (2009). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology & behavior*, 1(3), 237-244. <https://doi.org/10.1089/cpb.1998.1.237>
- Yu, C., Li, X., & Zhang, W. (2015). Predicting adolescent problematic online game use from teacher autonomy support, basic psychological needs satisfaction, and school engagement: a 2-year longitudinal study. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18, 228-233. <https://doi.org/10.1089/cyber.2014.0385>
- Yu, C., Zhang, W., Zeng, Y., Ye, T., Hu, J., & Li, D. (2012). Gratitude, basic psychological needs, and problematic Internet use in adolescence. *Psychological Development and Education*, 28, 83-90.
- Zhang, Meng. Shu-Qiao Meng, Azad Jamil Hasan, Yahui Han, Shanshan Han, Bo Li, Wen-xia Tong, Yu Zhang. (2022). Network meta-analysis of the effectiveness of different interventions for internet addiction in college students, *Journal of Affective Disorders*. Volume 363, 15 October 2024, Pages 26-38. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2024.07.032>
- Zhao, Q., Huang, Y., & Li, C. (2022). Does adolescents’ Internet addiction trigger depressive symptoms and aggressive behavior, or vice versa? The moderating roles of peer relationships and gender. *Computers in Human Behavior*, 129, 107-143. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107143>.
- Zhu, J., Yu, C., Zhang, W., Bao, Z., Jiang, Y., Chen, Y., et al. (2016). Peer victimization, deviant peer affiliation and impulsivity: Predicting adolescent problem behaviors. *Child Abuse & Neglect*, 58, 39–50.

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Scientometric Study of Human Resource Excellence Models and Organizational Performance Sustainability

Aryan Gholipour^{*1}, Sara Farzaneh²

Received: August, 21, 2024; Revised: December, 27, 2024

Accepted: December, 30, 2024; Published: May, 22, 2025

Abstract

Purpose: This study aims to map the scientific landscape of research on human resource excellence models and their relationship to organizational performance sustainability.

Methodology: An applied, descriptive approach was adopted, using bibliometric analysis with R software. The dataset comprised articles indexed in Scopus and Web of Science from 1998 to February 2024. The outputs from both databases were merged and analyzed in a bibliographic framework.

Findings: A total of 101 articles were reviewed, with over 80% published after 2020. Five journals accounted for 33% of these publications. Analysis revealed limited attention to the intersection of human resource management and organizational sustainability as a central research theme. Eight countries emerged as active contributors in terms of publication volume, citation impact, and research collaboration, while most others remained marginal. Co-occurrence analysis of 715 keywords identified five thematic clusters.

Conclusion: Research on human resources and organizational performance sustainability has grown significantly since 2020; however, the low citation rates suggest the absence of globally recognized thought leaders in this domain. Cluster analysis indicates that human resources remain the third priority within sustainability research, rather than a primary focus.

Value: This study offers critical insights into the evolution of research on human resource excellence models and organizational performance sustainability, providing a valuable reference for future investigations in this area.

Key Words: *Human Resources, Sustainability of Performance, Organizational Excellence, Scientific Measurement, Scientific Map*

How to Cite:

Gholipour, A. ; Farzaneh, S. (2025). Scientometric Study of Human Resource Excellence Models and Organizational Performance Sustainability. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 4 (1): 63-85.

Doi: [10.22034/jkrs.2024.63060.1103](https://doi.org/10.22034/jkrs.2024.63060.1103)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19059.html

Article Type: Original Article

©The Author(s) Publisher: University of Tabriz E-ISSN: [2821-045X](https://doi.org/10.22034/jkrs.2024.63060.1103)

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

1. Professor, Leadership and Human Capital Department, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran (Corresponding Author) agholipor@ut.ac.ir

2 . Ph.D. Student in Business Management (Organizational Behavior and Human Resource Management), Aras International Campus, University of Tehran, Tehran, Iran

Extended Abstract

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Introduction: Organizations can achieve sustainable and professional performance when managers remain aware of environmental and social needs, as well as the expectations of consumers, potential customers, and governments. In this context, internal stakeholders—namely, human resources—play a critical role. Treating human resources as internal customers fosters an environment conducive to stability and organizational growth. Effective human resource management requires that managers first understand the current state of their workforce, which encompasses employee attitudes and related processes. This evaluation helps determine the organization's maturity level in human resource development, guiding managers in setting a clear path toward excellence. The Human Resource Excellence Model has been developed to support this process and align organizational strategies with sustainable performance objectives. Its primary goal is to enable higher performance and superior organizational outcomes. Empirical evidence suggests that improved implementation of management practices positively influences the sustainability of organizational performance. This study addresses the need to systematically analyze the evolution of research in this area by reviewing over 100 scholarly articles indexed in Web of Science and Scopus from 1998 to 2024. Using a scientometric approach and advanced bibliometric tools, this research explores patterns, trends, and gaps related to human resource excellence models and organizational sustainability. Ultimately, practical recommendations are offered to guide future studies.

Purpose: The primary objective of this research is to map the scientific landscape of the field, focusing on human resource excellence models and their impact on the sustainability of organizational performance.

Methodology: This study adopts an applied and descriptive research design, employing scientometric techniques for bibliometric analysis. Scientometrics enables the numerical analysis of published scientific literature, serving as an effective method for identifying emerging themes and intellectual structures within a field. Through this approach, the study identifies influential researchers, research clusters, and thematic trends.

The research process involved two main steps:

Structural Analysis: Determining the conceptual structure of research on human resource management and organizational sustainability.

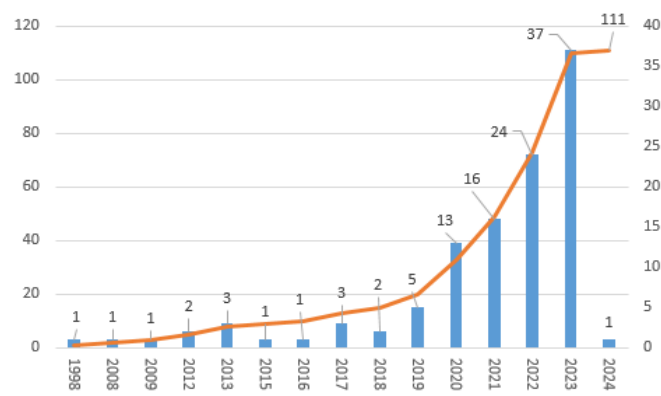
Keyword Clustering: Identifying thematic clusters using co-occurrence analysis.

Data were collected from Scopus and Web of Science databases, covering the period from 1998 to February 2024. The datasets were merged, standardized, and analyzed using R software, which offers a wide range of statistical and graphical capabilities, including clustering, co-occurrence mapping, and network visualization. Additionally, VOSviewer was utilized to address limitations in the R software output and to enhance visualization quality. Where discrepancies occurred between database outputs, references were clearly documented.

Findings: The analysis included 101 articles authored by 345 contributors. The earliest article dates back to 1998, yet over 80% of the publications appeared after 2020, indicating a surge of interest in recent years. This trend demonstrates

that research on human resource excellence and sustainability is a relatively new and evolving domain.

Chart 1. Number of documents per year from 1955 to 2024 (Source: R software)

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Approximately 33% of the reviewed articles were published in just five journals, representing 7% of the total number of journals in this field. However, the overall lack of concentrated research attention suggests that the intersection of human resource management and sustainability remains underexplored.

Table 1. The Co-Authorship of organizations considering at least 3 documents

Researchers	Number of citations	Number of documents
National University of Science and Technology, Pakistan	39	3
University of Brescia, Italy	0	13

The National University of Science and Technology, Pakistan and the University of Brescia, Italy, emerged as notable contributors, although their citation impact remains limited. Country-level analysis revealed eight active nations—China, Pakistan, Malaysia, England, Saudi Arabia, Italy, Indonesia, and Thailand—accounting for the majority of publications and citations. Most other countries showed negligible research activity.

Table 2. Co-Authorship of countries considering at least 5 articles (taken from WOS output)

Rank	Country	TA/TS ¹	TA ²	TS ³	Power of communication
1	China	24/23	630	26	28
2	Pakistan	5/45	137	25	37
3	Malaysia	26/95	539	20	22
4	England	16/66	150	9	2
5	Saudi Arabia	13/5	108	8	7
6	Italy	14/71	103	7	5
7	Indonesia	3/4	17	5	0
8	Thailand	3/4	17	5	0

1. Total Authorship /Total Study

2. Total Authorship

3. Total Study

A co-occurrence analysis of 715 keywords revealed five thematic clusters:
Business (e.g., strategy, competitive advantage, knowledge management, performance models)

Social Responsibilities (e.g., green HRM, CSR, sustainable performance, supply chain management)

Human Resources (e.g., HRM, employee behavior, commitment)

Environment (e.g., green innovation, environmental management)

Resources (focused on sustainability-related resource management)

The most prominent cluster was Business, underscoring a stronger research emphasis on organizational systems and strategies over human resources. In contrast, human resources ranked third, indicating that despite growing recognition, it is not yet a primary focus in sustainability research.

Table 3. Thematic clusters in the study of human resource management and organizational sustainability

Rank	Cluster name	Number keywords	Keywords in the cluster
1	Business	14	Business; capabilities; competitive advantage; firm; performance; hrm; impact; innovation; knowledge management; model; organizational performance; pls-sem; strategy; system
2	Social responsibilities	13	Commerce; economic performance; environmental management; environmental performance; framework; green hrm; green innovation; organizational citizenship; pro-environmental behavior; social performance; supply chain management; sustainable business performance; sustainable performance
3	Human resources	10	Behavior; commitment; companies; corporate social responsibility; corporate social-responsibility; empirical-evidence; employee; financial performance; human resource management; human-resource management
4	environment	9	Creativity; environmental-management; green human green resource management; green human resource; supply chain management; hotel industry; management; na; sustainable; performance
5	Resources	3	human resource; resource management; sustainability

The study confirms that research in this domain has grown considerably since 2020, albeit with relatively low citation rates, suggesting an absence of globally recognized thought leaders or cohesive research communities. Moreover, the dominance of clusters related to business and social responsibility highlights a tendency to prioritize financial and systemic considerations over human resources in sustainability discussions.

Conclusion: Given the increasing importance of human resource management in driving sustainable organizational performance, there is a pressing need for coordinated research efforts. In the Iranian context, it is recommended that leading institutions such as the University of Tehran spearhead initiatives to establish dedicated research groups, create accessible databases for Persian-language literature, and promote collaborative studies focusing on human resource excellence models. Such efforts could bridge current gaps and advance both theoretical and practical understanding in this field.

Value: This study provides a comprehensive scientometric analysis of the intersection between human resource excellence and organizational sustainability using advanced bibliometric tools. By identifying key trends, research gaps, and

thematic clusters, it offers actionable insights for scholars and practitioners, serving as a foundational reference for future research endeavors.

References

- Abdi, K., Yaghobi, M., Barzanji, A., Ghaderi, S., Roushani, D., & Karimian, A. (2020). Investigating the relationship between job involvement and intention to leave job in anesthetist employed in Sanandaj hospitals in 2018 [Original Research]. *Scientific Journal of Kurdistan University of Medical Sciences*, 25(1), 84-92. <https://doi.org/10.52547/sjku.25.1.84>. [In Persian]
- Adámek, P., Bauerová, R., Kadlubcová, J., & Zapletalová, Š. (2017). The business excellence models in Czech enterprises: the effects of business strategy on performance. *Central European Business Review*, 6(4), 20-29.
- Aftab, J., Abid, N., Sarwar, H., & Veneziani, M. (2022). Environmental ethics, green innovation, and sustainable performance: Exploring the role of environmental leadership and environmental strategy. *Journal of Cleaner Production*, 378, 134639. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134639>
- Ahlstrom, D., Bruton, G., & Chan, E. S. (2001). HRM of foreign firms in China: The challenge of managing host country personnel. *Business Horizons*, 44(3), 59-68. [https://doi.org/10.1016/S0007-6813\(01\)80036-7](https://doi.org/10.1016/S0007-6813(01)80036-7)
- Akbari, M., Khodayari, M., Danesh, M., Davari, A., & Padash, H. (2020). A bibliometric study of sustainable technology research. *Cogent Business & Management*, 7(1), 1751906. <https://doi.org/10.1080/23311975.2020.1751906>
- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of informetrics*, 11(4), 959-975. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>
- Asiaei, K., Bontis, N., Barani, O., & Jusoh, R. (2021). Corporate social responsibility and sustainability performance measurement systems: implications for organizational performance. *Journal of Management Control*, 32(1), 85-126. <https://doi.org/10.1007/s00187-021-00317-4>
- Backhaus, K. (2016). Employer branding revisited. *Organization management journal*, 13(4), 193-201. <https://doi.org/10.1080/15416518.2016.1245128>
- Bagozzi, R. P., & Yi, Y. (1988). On the evaluation of structural equation models. *Journal of the Academy Of Marketing Science*, 16, 74-94. <https://doi.org/10.1007/BF02723327>
- Berman, E. M. (2015). HRM in development: Lessons and frontiers. *Public Administration and Development*, 35(2), 113-127. <https://doi.org/10.1002/pad.1706>
- Bhastary, M. D., Lubis, A. R., Utami, S., & Kesuma, T. M. (2023). Implementation Of Talent Management as An Effort to Realize Sustainable Performance of The Palm Oil Industry in Indonesia. *Calitatea*, 24(195), 255-262.
- Bhat, W. A., Khan, N. L., Manzoor, A., Dada, Z. A., & Qureshi, R. A. (2023). How to Conduct bibliometric analysis using R-studio: a practical guide. *European Economic Letters (EEL)*, 13(3), 681-700. <https://doi.org/10.52783/eel.v13i3.350>
- Bokhari, S. A. A., Ali, M., Albort-Morant, G., Latan, H., de Sousa Jabbour, A. B. L., Ullah, S., ... & Vo-Thanh, T. (2023). Bridging the gap: The moderating roles of institutional quality and compliance on the link between CSR and financial performance. *Cleaner Production*, 404, 136897. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136897>
- Bratton, A., & Paulet, R. (2022). Sustainable human resource management and organisational sustainability. In *The Emerald Handbook of Work, Workplaces and Disruptive Issues in HRM* (pp. 149-169). Emerald Publishing Limited.
- Brown, K. (2021). Managing conflict: A constructivist grounded theory exploring collaborating under conditions of mandate in English health and wellbeing boards

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

- [Doctoral dissertation, Durham University]. Durham University Theses. [https://etheses.dur.ac.uk/13844/]
- Bundy, J., Shropshire, C., & Buchholtz, A. K. (2013). Strategic cognition and issue salience: Toward an explanation of firm responsiveness to stakeholder concerns. *Academy of management review*, 38(3), 352-376. <https://doi.org/10.5465/amr.2011.0179>
- Chawewong, K., & Naipinit, A. (2023). The influence of top management green commitment and green intellectual capital on sustainable business performance of Thailand's thrift and credit cooperatives. *Uncertain Supply Chain Management*, 11(3), 1047-1056. <http://doi.org/10.5267/j.uscm.2023.4.017>
- Collings, D. G., Nyberg, A. J., Wright, P. M., & McMackin, J. (2021). Leading through paradox in a COVID- 19 world: Human resources comes of age. *Human Resource Management Journal*, 31(4), 819-833. <https://doi.org/10.1111/1748-8583.12343>
- Diaz, R. A. P., Mendez, R. V. P., & Vasquez, L. F. N. (2023). A Bibliometric Study of Scientific Production on Self-Sovereign Identity. *Ingeniería*, 28(Suppl), e19656. <https://doi.org/10.14483/23448393.19656>
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of business research*, 133, 285-296. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
- Eisenhardt, K. M. (1989). Building theories from case study research. *Academy of management review*, 14(4), 532-550. <https://doi.org/10.5465/amr.1989.4308385>
- Elshaer, I. A., Azazz, A. M., & Fayyad, S. (2023). Green management and sustainable performance of small-and medium-sized hospitality businesses: moderating the role of an employee's pro-environmental behaviour. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(3), 2244. <https://doi.org/10.3390/ijerph20032244>
- Elshaer, I. A., Azazz, A. M., Kooli, C., & Fayyad, S. (2023). Green human resource management and brand citizenship behavior in the hotel industry: Mediation of organizational pride and individual green values as a moderator. *Administrative Sciences*, 13(4), 109. <https://doi.org/10.3390/admsci13040109>
- Elzek, Y. S., Soliman, M., Al Riyami, H., & Scott, N. (2024). Talent management and sustainable performance in travel agents: do green intellectual capital and green servant leadership matter?. *Current Issues in Tourism*, 27(19), 3115-3130. <https://doi.org/10.1080/13683500.2023.2252560>
- Evans, W. R., & Davis, W. D. (2005). High-performance work systems and organizational performance: The mediating role of internal social structure. *Journal of management*, 31(5), 758-775. <https://doi.org/10.1177/0149206305279370>
- Farzaneh, S. (2024). Designing a conceptual model to explain the relationship between the establishment of the 34000 human resources model and the sustainability of organizational performance. [PhD thesis, International Campus of the University of Tehran]. Irandoc. [In Persian]
- Farzin Abdehghah, E., Rastgooyan, S. B., & Khadivi, M. (2023). A bibliometric study of organizational storytelling/narrative research. *Journal of Design, Business & Society*, 9(2), 221-250. https://doi.org/10.1386/dbs_00055_1
- Jain, A. K., Murty, M. N., & Flynn, P. J. (1999). Data clustering: a review. *ACM computing surveys (CSUR)*, 31(3), 264-323. <https://doi.org/10.1145/331499.331504>
- Mokhtarpour Asl, H., & Kameli, M. (2022). A Model for Evaluating the Sustainable Performance of Human Resources. *Management and Development Process*. 35(1), 81-115. <https://doi.org/10.52547/jmdp.35.1.81>[In Persian]
- Molinillo, S., Ekinci, Y., Whyatt, G., Occhiocupo, N., & Stone, M. (2016). Private label management: Insights and research directions. *Handbook of research on*

- strategic retailing of private label products in a recovering economy*, 1-27. <https://www.igi-global.com/chapter/private-label-management/157646>
- Omran, M. G., Engelbrecht, A. P., & Salman, A. (2007). An overview of clustering methods. *Intelligent Data Analysis*, 11(6), 583-605. <https://doi.org/10.3233/IDA-2007-11602>
- Razzaq, S., Maqbool, N., & Hameed, W. U. (2019). Factors effecting the elasticity of micro credit demand in southern Punjab, Pakistan. *Innovation Journal of Social Sciences and Economic Review*, 1(2), 10-16. <https://doi.org/10.36923/ijsser.v1i2.35>
- Ren, S., Fan, D., & Tang, G. (2023). Organizations' management configurations towards environment and market performances. *Journal of Business Ethics*, 188(2), 239-257. <https://doi.org/10.1007/s10551-022-05299-4>
- Setyaningrum, R. P., & Muafi, M. (2022, March). The role of digital HRM: contribution to the improvement of business sustainability. In *International Conference on Business and Technology* (pp. 840-848). Cham: Springer International Publishing.
- Shahzad, M. A., Jianguo, D., & Junaid, M. (2023). Impact of green HRM practices on sustainable performance: mediating role of green innovation, green culture, and green employees' behavior. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(38), 88524-88547. <https://doi.org/10.1007/s11356-023-28498-6>
- Shayegan, S., Bazrkar, A., & Yadegari, R. (2023). Realization of sustainable organizational performance using new technologies and green human resource management practices. *Foresight and STI Governance*, 17(2), 95-105. [In Persian]
- Singh, K., Abraham, R., Yadav, J., Agrawal, A. K., & Kolar, P. (2023). Linking CSR and organizational performance: the intervening role of sustainability risk management and organizational reputation. *Social Responsibility*, 19(10), 1830-1851. <https://doi.org/10.1108/SRJ-07-2022-0309>
- Taqi, M., Gurkaynak, N., & Gencer, M. (2019). Marketing concept evolution: a bibliometrics co-occurrence analysis. *Marketing and Management of Innovations*, 2, 185-197. <https://doi.org/10.21272/mmi.2019.2-16>
- van Eck, N. J. (2011). *Methodological advances in bibliometric mapping of science* (No. EPS-2011-247-LIS). Erasmus Research Institute of Management. [<https://repub.eur.nl/pub/22718/>]
- Zaid, A. A., Jaaron, A. A., & Bon, A. T. (2018). The impact of green human resource management and green supply chain management practices on sustainable performance: An empirical study. *Journal of cleaner production*, 204, 965-979. DOI:10.1016/j.jclepro.2018.09.062
- Zhao, W., & Huang, L. (2022). The impact of green transformational leadership, green HRM, green innovation and organizational support on the sustainable business performance: Evidence from China. *Economic research-Ekonomika istraživanja*, 35(1), 6121-6141. DOI:10.1080/1331677X.2022.2047086
- Ziyadeh, M. W., Othman, M., & Zaid, A. A. (2023). Effects of green human resource management on organisational sustainability: the mediating role of corporate social responsibility and organisational citizenship behaviour. *International journal of organizational analysis*, 32(2), 357-372. DOI:10.1108/IJOA-11-2022-3506

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

The Structural Similarity of Information Science Subjects at Shahid Chamran University of Ahvaz With Iran and The World

Shahnaz Khademizadeh^{*1}, Roghayeh Ghazavi², Maryam Aghaei³

Received: December, 2, 2024

Revised: January, 23, 2025

Accepted: January, 28, 2025

Published: May, 22, 2025

Abstract

Purpose: This study investigates the structural similarity of research topics in information science at Shahid Chamran University of Ahvaz with those in Iran and the global scientific community. By comparing subject structures, the study seeks to reveal the degree of alignment between domestic research and international trends.

Methodology: The research adopts an applied scientometric approach. The statistical population comprises research outputs in the fields of information science and epistemology published in the Web of Science database, including contributions from scholars at Shahid Chamran University of Ahvaz, researchers across Iran, and the global research community. Co-occurrence mapping and structural similarity analyses were employed to identify patterns of thematic convergence.

Findings: The analysis first mapped the thematic structures of information science research globally, nationally, and within Shahid Chamran University of Ahvaz. Results show that between 2006 and 2010, Shahid Chamran's research demonstrated the highest structural similarity with Iran, reaching 6.599%. From 2016 onward, the university's research became more aligned with global trends, with a similarity rate of 5.375%. At the same time, Iran's overall research exhibited the strongest alignment with global information science research since 2016, with a structural similarity of 11.92%.

Conclusion: Benchmarking domestic research topics against global trends provides a clear understanding of strengths and weaknesses in national research approaches and policies. Such comparisons ensure that domestic systems remain aligned with international advancements, while also offering policymakers the evidence needed to improve weaker areas, strengthen existing capabilities, and enhance the overall quality and impact of scientific research.

Value: Analyzing the evolution of research topics in a discipline provides insight into dominant themes, innovations, and emerging directions. In the case of information science, identifying these trends not only informs scholars and decision-makers but also highlights opportunities for collaboration and alignment with global advancements. Such studies are essential for advancing knowledge, optimizing resource allocation, encouraging cooperation, and improving the overall quality and international visibility of research within the field.

Key Words: *Structural Similarity, Information Science, Scientometrics, Clustering, Shahid Chamran University of Ahvaz.*

How to Cite:

Khademizadeh, SH. ; Ghazavi; R. ; Aghaei, M. (2025). The Structural Similarity of Information Science Subjects at Shahid Chamran University of Ahvaz With Iran and The World. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 4 (1): 86-101.

Doi: [10.22034/jkrs.2025.64829.1123](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.64829.1123)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19214.html

Article Type: Original Article

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

E-ISSN: [2821-045X](https://www.issn.org/issn/2821-045X)

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

1. Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. (Corresponding Author) s.khademi@scu.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

3. Ph.D Student in Knowledge and Information Science, Department of Knowledge and Information Science, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

Extended Abstract

Introduction: The structural similarity of research subjects in information science at institutional, national, and international levels has become increasingly important in evaluating the progress and orientation of this field. Understanding thematic similarities and differences provides insights into the direction of research, the extent of alignment with global advancements, and areas requiring policy intervention. The present study seeks to determine thematic trends in information science and knowledge studies through scientometric and thematic analyses. In doing so, it identifies emerging areas of inquiry and proposes a framework to guide future research trajectories in the discipline.

Purpose: The study investigates the structural similarity of information science subjects at Shahid Chamran University of Ahvaz in comparison with national research in Iran and global research outputs. The findings provide a basis for identifying strengths and weaknesses in the thematic orientations of Shahid Chamran University, offering practical insights and recommendations for enhancing its research performance and aligning more closely with international developments in the field.

Methodology: This research is applied in nature and employs scientometric techniques. The statistical population comprises all studies in the fields of information science and knowledge indexed in the Web of Science. The dataset includes research published by Shahid Chamran University of Ahvaz scholars (up to 2022), Iranian researchers (up to 2022), and international researchers (from the last 10 years). Keywords from retrieved records were standardized and unified through manual refinement after being exported to the PreMap program. The datasets for the three groups—world, Iran, and Shahid Chamran University—were prepared and subsequently analyzed using VOSviewer for clustering and co-occurrence mapping. To ensure comparability across periods, documents were organized systematically in Excel and examined in different time frames.

Findings: The dataset covered research outputs from 1994 to 2022. Initial retrieval yielded 768,040 articles worldwide, 3,337 from Iran, and 75 from Shahid Chamran University of Ahvaz. The analysis revealed trends in publication patterns, authorship, journals, and international collaborations. The publication trend of Shahid Chamran University in information science, as shown in Figure 1, indicates gradual growth but limited visibility compared to national and international levels. Prior to structural similarity analysis, co-occurrence maps of research topics in all three datasets were examined to identify thematic orientations. Results show that the highest structural similarity between Shahid Chamran University and Iran occurred between 2006 and 2010 (6.599%). However, in the period from 2016 onwards, Shahid Chamran demonstrated stronger thematic alignment with global research, with a similarity of 5.375%. At the national level, Iran's research alignment with global research reached its peak from 2016 onwards, with a similarity value of 11.92%, considerably higher than the university's alignment. Table 1 presents the percentage of structural similarity

across different ranges, highlighting that both Iran–World and Chamran–World similarities were highest in the post-2016 period, but Iran consistently demonstrated stronger alignment with global trends.

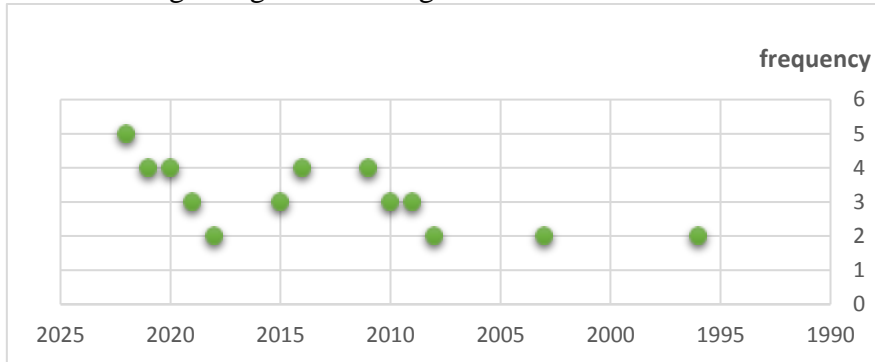

Figure 1. The publication trend of Information Science research of Shahid Chamran University of Ahvaz in the Web of Science database

Journal of Knowledge-Research Studies (JKRS)

Table 1. The degree of structural similarity in different ranges

Similarity (percentage of structural similarity)	Period	Range name
0 %	Before 2005	Iran - Chamran
6.59 %	2006-2010	Iran - Chamran
2.69 %	2011-2015	Iran - Chamran
3.33 %	2016 and beyond	Iran - Chamran
0 %	2011-2015	World - Chamran
5.37 %	2016 and beyond	World - Chamran
7.72 %	2011-2015	World - Iran
11.92 %	2016 and beyond	World - Iran

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Conclusion: The findings indicate that Iran’s thematic structure in information science is more closely aligned with global research trends than that of Shahid Chamran University of Ahvaz. The relatively lower similarity at the university level may stem from the interdisciplinary nature of information science, the dispersion of research across related domains, and insufficient communication mechanisms between domestic research groups. These gaps reduce the potential for alignment and collaborative innovation. The study offers several implications:

For researchers in Iran: It emphasizes the importance of aligning research topics with international trends, while also identifying opportunities to explore emerging areas.

For Shahid Chamran University: The findings underscore the need for institutional strategies to strengthen its research visibility and international integration.

For policymakers: The results provide evidence to support the design of policies and strategies that enhance research alignment with global advancements, thereby improving both national and institutional competitiveness.

In addition, fostering brainstorming sessions, interdisciplinary collaboration, and networking platforms among information science scholars can create opportunities for knowledge exchange, cooperation, and the identification of innovative directions. Comparing domestic and global research trends ultimately enables policymakers and scholars to pinpoint weaknesses, reinforce strengths, and guide research systems toward enhanced quality and international impact.

Value: Analyzing research topic trends in information science holds significant scholarly and practical value. It allows for the identification of dominant and emerging areas, supports decision-making for research planning, and uncovers opportunities for collaboration at national and international levels. By situating domestic research within the broader global landscape, such studies advance the discipline through optimized resource allocation, enhanced collaboration, and improved research quality. Ultimately, they contribute to the progress, visibility, and innovation of information science as a dynamic and evolving field.

References

- Abdullah, K. H., Hashim, M. N., & Abd Aziz, F. S. (2020). A 39 years (1980-2019) bibliometric analysis of safety leadership research. *TEST Engineering and Management*, 83, 4526-4542.
- Abuei Ardakan, M. , Abedi Jafari, H. & Aghazadeh, F. (2010). Applying Clustering Methods in Drawing Maps of Science: Case Study of the Map For Urban Management Science. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 25(3), 347-371. [In Persian].
- Ahmi, A., & Mohamad, R. (2019). Bibliometric analysis of global scientific literature on Web accessibility. *International Journal of Recent Technology and Engineering*, 7(6), 250-258. https://www.researchgate.net/publication/334596375_Bibliometric_Analysis_of_Global_Scientific_Literature_on_Web_Accessibility
- Callon, M., Courtial, J. P., & Laville, F. (1991). Co-word analysis as a tool for describing the network of interactions between basic and technological research: the case of polymer chemistry. *Scientometrics*, 22(1), 153-203. <https://doi.org/10.1007/BF02019280>
- Courtial, J. P., Callon, M., & Sigogneau, A. (1993). The Use of Patent Titles For Identifying The Topics of Invention and Forecasting Trends. *Scientometrics*. 26(2), 231-242. <https://doi.org/10.1007/bf02016216>
- Danesh, F., & Dastani, M. (2023). Text classification technique for discovering country-based publications from international COVID-19 publications. *Digital Health*, 9, 20552076231185674. <https://doi.org/10.1177/20552076231185674>
- Danesh, F., Sohieli, F., & Mesrinejad, F. (2009). Mapping scientific structure among researchers in medical sciences using Histcite software: A case study in Isfahan University of Medical Sciences. *Informology*, 6(3), 59-80. <https://www.sid.ir/paper/464726/fa> [In Persian].
- De Oliveira, S. R., Moreira, C., Borbinha, J., & Garcia, M. Á. Z. (2015). Thematic Identification of 'Little Science': Trends in Portuguese IS&LS Literature by Controlled Vocabulary and Co-Word Analysis. *arXiv preprint arXiv:1501.05138*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1501.05138>
- Fattahi, R., Danesh, F., & Soheili, F. (2011). Scholarly production by researchers at Ferdowsi University of Mashhad (FUM) in Web of Science: an analysis of the global status. *Library and Information Research Journal*, 1(1), 175-196. <https://doi.org/10.22067/riis.v1i1.8914> [In Persian].
- Figuerola, C. G., García Marco, F. J., & Pinto, M. (2017). Mapping the evolution of library and information science (1978-2014) using topic modeling on LISA. *Scientometrics*, 112, 1507-1535. <https://doi.org/10.1007/s11192-017-2432-9>
- Ghanadinezhad, F. , Osareh, F. & Ghane, M. R. (2023a). Thematic analysis of scientific productions of Iranian researchers in the field of knowledge and information science with text mining approach. *Library and Information Sciences*, 26(2), 223-249. <https://doi.org/10.30481/lis.2021.298842.1862>[In Persian].

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

...

- Ghanadinezhad, F., Osareh, F., & Ghane, M. R. (2023b). Issues, challenges, and future thematic areas of information science and knowledge organization in Iran: An analysis of experts' views. *Journal of Information Science and Management Technologies*, 31, 87-131. <https://10.22091/stim.2022.7711.1704> [In Persian].
- Gholami Sals Faal, H., Behzadi, H., & Jampour, M. (2023). Topic Trends in Knowledge and Information Science in Domestic Prestigious Iranian Journals Based on the LDA Model. *Sciences and Techniques of Information Management*, 9(2), 31-58. <https://doi.org/10.22091/stim.2022.8532.1853>[In Persian]
- Guerrero-Bote, V. P., Gómez-Crisostomo, R., Romo-Fernández, L. M., & Moya-Anegón, F. (2009). Visibility and responsibility of women in research papers through the order of signatures: the case of the University of Extremadura (1990–2005). *Scientometrics*, 81, 225–238. <https://doi.org/10.1007/s11192-009-2122-3>
- Makkizadeh, F., & Sa'adat, F. (2017). Bibliometric and thematic analysis of articles in the field of infertility (2011-2015). *International Journal of Reproductive BioMedicine*, 15(11), 719. <https://doi.org/10.29252/ijrm.15.11.719>
- Olmeda-Gómez, C., Ovalle-Perandones, M. A., & Perianes-Rodríguez, A. (2017). Co-word analysis and thematic landscapes in Spanish information science literature, 1985–2014. *Scientometrics*, 113(1), 195-217. <https://doi.org/10.1007/s11192-017-2486-8>
- Osareh, F. (2001). Methods and applications of informatics. *Rahyافت*, 11(25),94 -100. [In Persian]
- Osareh, F. & Mostafavi, I. (2016). Analysis and Comparison of Interdisciplinary Relations of Library Science and Information Science Based on Citation Clustering in The Period of Before and After the Appearance of the Web. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 31(3), 675-703. <https://doi.org/10.35050/JIPM010.2016.010> [In Persian]
- Romo-Fernández, L. M., López-Pujalte, C., Guerrero-Bote, V. P., & Moya-Anegón, F. (2011). Analysis of Europe's scientific production on renewable energies. *Renewable Energy*, 36(9), 2529–2537. <https://doi.org/10.1016/j.renene.2011.02.001>
- Romo-Fernández, L. M., Guerrero-Bote, V. P., & Moya-Anegón, F. (2013). Co-word based thematic analysis of renewable energy (1990–2010). *Scientometrics*, 97, 743-765. <https://doi.org/10.1007/s11192-013-1009-5>
- Sengupta, I. N. (1992). Bibliometrics, informetrics, scientometrics and librametrics: an overview. *Libri*, 42 (2), 75-98. <https://doi.org/10.1515/libr.1992.42.2.75>
- Shalilah, Pegah. (2023). Analytical evaluation of the thematic convergence of LIS subject group journals in the JCR database with specialized fields in this field. *Strategic Studies in the Humanities and Islamic Sciences*, 55, 537-557. [In Persian]
- Tavakolizadeh Ravari, M., Soheili, F., & Khaseh, A. (2019). Introduction to scientometrics fundamentals. Tehran: *Payame Noor University Press*.

Journal of Knowledge-
Research Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Developing a Framework for Retaining Academic Human Capital in Confronting the Emigration Trend Among Talented Postgraduate Students

Haniyeh Doodmani-Maleki¹, Houshang Taghizadeh^{2*}

Received: March, 3, 2025; Revised: April, 23, 2025

Accepted: April, 30, 2025; Published: May, 1, 2025

Abstract

Purpose: The present study aims to propose a conceptual framework for retaining academic human capital and counteracting the migration trend among talented postgraduate students in Iranian universities.

Methodology: Adopting a qualitative approach, this study employed the meta-synthesis method. The research community consisted of scholarly works published in the fields of elite migration, human capital retention, and higher education policy. Through a systematic search and rigorous screening, 70 valid sources (43 Persian and 27 English) were selected. Data analysis was conducted using open, axial, and selective coding, and the extracted categories were integrated into a conceptual framework.

Findings: Five core categories were identified: (1) Causal conditions – including effective educational and learning factors, motivational and psychological factors, and social as well as emotional support; (2) Contextual conditions – including supportive institutional policies and actions of universities, and scientific and research infrastructures; (3) Intervening conditions – including structural and economic factors at national and international levels, managerial and executive factors, and socio-political and cultural factors; (4) Strategies – such as designing supportive packages for return migration, facilitating the process of scientific reverse migration, creating special job opportunities for capable graduates, attracting and engaging elites in national and strategic projects, reforming the higher education and research system in line with global standards to meet elite needs, and enhancing the social status and dignity of scientific elites in macro policies; and (5) Consequences – including a decline in universities' scientific and research capacity, damage to the national knowledge-based economy, loss of human capital and intellectual resources, weakening of the country's international scientific position, and widening of the scientific gap with developed countries.

Results: Retaining postgraduate elites is a complex and multidimensional challenge that requires coordinated policy-making at the levels of the Ministry of Science, universities, and other relevant institutions. The proposed framework provides a conceptual tool for designing effective interventions aimed at strengthening motivation, fostering social hope, and enhancing the sense of belonging of elites to the higher education system and national development.

Value: By systematically and critically synthesizing the findings of previous studies, this research offers a comprehensive model for retaining academic elites and addressing scientific migration in Iran. The proposed framework can serve as a foundation for evidence-based policymaking, strategic planning, and designing support systems for elites within universities.

Key Words: *Academic Elites, Scientific Migration, Human Capital Retention, Postgraduate Students, Meta-Synthesis, Higher Education Policy*

How to Cite:

Doodmani-Maleki, H. ; Taghizadeh; H. (2025). Developing a Framework for Retaining Academic Human Capital in Confronting the Emigration Trend Among Talented Postgraduate Students. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 4 (1): 102- 129

Doi: [10.22034/jkrs.2025.19868](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.19868)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19868.html

Article Type: Original Article

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

E-ISSN: [2821-045X](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.19868)

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

1. PhD Student in Human Resource management, Department of Management, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

2. Professor, Department of Management, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran (Corresponding Author) taghizadeh@iaut.ac.ir

Extended Abstract

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Introduction: The large-scale migration of highly educated individuals from Iran has emerged as a major social and scientific concern. According to the International Monetary Fund (IMF), approximately 150,000 to 180,000 Iranian elites leave the country annually. Among 90 developing countries, Iran ranks first in terms of elite brain drain. A substantial number of top academic talents, including over 90 out of 125 international Olympiad medalists (2010–2013), are currently studying at universities in the United States and Canada. These statistics point to a significant and often irreversible loss of national intellectual capital. Beyond the social and human implications, this migration inflicts severe economic and scientific damages: estimates range from 50 to 150 billion dollars annually, with some analysts comparing the economic damage to nearly 300 times the cost of the Iran-Iraq war. Notably, 96% of patents registered by Iranian-origin inventors between 2007 and 2012 were filed by those residing abroad, illustrating a sharp decline in domestic innovation output. Given these alarming trends and their far-reaching consequences, the urgency to develop localized, multidimensional strategies and frameworks for retaining academic elites—particularly top-performing postgraduate students—has never been more critical. However, despite the strategic importance of this issue, existing research in Iran has largely neglected the retention of academic human capital from a human resource development perspective. Most studies have either focused on general organizational retention (e.g., public, military, or industrial sectors) or examined the concept of human resource retention without attention to academic migration dynamics. A few university-based studies have adopted a human capital approach but have generally focused on faculty members rather than postgraduate students. This gap in the literature underscores the need for a conceptual model grounded in interdisciplinary evidence and responsive to the specific context of Iranian higher education.

Purpose: The present study was conducted with the aim of presenting a comprehensive conceptual framework for the retention of academic human capital in counteracting the migration trend among talented postgraduate students.

Methodology: This research adopted a qualitative approach using the meta-synthesis method. The research community consisted of scientific studies related to elite migration, human capital retention, and higher education policy. Following a systematic search and rigorous screening, 70 credible sources (43 Persian and 27 English) were selected. Data analysis was carried out through open, axial, and selective coding, and the main categories were integrated into a unified conceptual framework. Meta-synthesis, as a qualitative research strategy, facilitates the systematic integration of diverse studies to generate new theoretical insights and grounded conceptual models.

The research process followed the six-step model proposed by Sandelowski and Barroso (2007), encompassing:

1. Formulating the research question;
2. Identifying and selecting relevant sources;
3. Assessing the quality of selected studies;
4. Extracting data (codes, concepts, and themes);

5. Analyzing and synthesizing data to identify core themes;
6. Interpreting findings and developing the final framework.

To ensure the relevance and quality of the included literature, specific inclusion criteria were applied:

- Central focus on migration, retention, or attraction of academic elites;
- Qualitative, meta-analytical, descriptive-analytical, or conceptual approaches enabling thematic coding;
- Extractable findings within psychological, educational, economic, structural, managerial, cultural, or policy-related domains;
- Relevance to or generalizability to the Iranian socio-academic context;
- Publication in credible national or international journals from 2000 onward.

An initial pool of 309 sources (in Persian and English) was identified.

After screening based on the inclusion criteria, 70 studies—comprising 43 Persian and 27 English sources—were selected. Studies focusing solely on general economic migration or unrelated macro-management topics were excluded. Data analysis involved a three-stage coding process (open, axial, and selective coding) to extract and categorize key themes. To ensure validity in this meta-synthesis study, strict inclusion/exclusion criteria were applied to select high-quality studies from reputable databases, ensuring content validity. Geographic and methodological diversity enhanced external validity, while manual, independent coding by two researchers, with agreement reached through discussion and consensus, ensured internal validity and inter-coder reliability. Data analysis was conducted manually using simple qualitative methods and standardized protocols, with repeated reviews and expert consultations ensuring reliability over time and analytical consistency.

Findings: The results revealed five major dimensions along with their subcomponents:

- **Causal conditions:** Effective educational and learning factors: constructive interaction between professors and students; regular and purposeful feedback; transparent and applicable curriculum design; meaningful learning activities; recognition of students' learning styles; use of modern educational technologies; peer mentoring and group learning; systematic performance-based assessment; and skill-oriented and experiential learning programs.

Motivational and psychological factors: academic satisfaction and personal growth; scientific self-efficacy and confidence; intrinsic motivation for learning and research; academic belongingness; psychological and emotional adjustment; long-term goal orientation and planning; non-financial motivation for personal and social growth; and work–study–life balance.

Social and emotional support factors: supportive peer networks; strong peer interactions; sense of belonging to academic and scientific community; access to psychological and social counseling services; participation in scientific groups and student associations; and structured support for cultural and academic minorities.

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

- **Contextual conditions:** Institutional policies and supportive actions: scholarships and research grants; access to welfare, health, and insurance services; university support for student employment; tailored job opportunities; university–industry–labor market linkages; positive and motivational organizational culture; talent retention strategies; and structural flexibility for supporting elites.

Scientific and research infrastructures: advanced laboratories and facilities; interaction with global research centers and opportunities for scientific exchange; international collaboration and networking; establishment of science and technology parks and their integration with universities; support for start-ups and innovation centers; and access to scientific databases and research resources.

- **Intervening conditions:** Structural and economic factors (national and international): low income and inadequate livelihood; lack of stable and relevant employment; economic instability and job insecurity; weak research and innovation policies; limited academic freedom and innovation space; and sanctions restricting international activity.

Managerial and executive factors: weak policy-making and lack of retention strategies; excessive bureaucracy; lack of transparency in resource allocation; absence of clear career development pathways; lack of a comprehensive plan for return migration; and restricted university autonomy in decision-making.

Cultural and socio-political factors: negative or neglectful societal attitudes toward elites; attraction of modern lifestyles abroad; domestic socio-political restrictions; limited freedom of thought and expression; and perceived discrimination and inequality in academia.

- **Proposed strategies for retention of academic human capital :** designing supportive packages for return migration; facilitating reverse scientific migration and residence; creating tailored job opportunities for competent graduates; engaging elites in national and strategic projects; reforming the higher education and research system in line with global standards to meet elite expectations; and strengthening the social status, dignity, and recognition of scientific elites in macro policies.
- **Consequences of migration or retention:** decline in universities' scientific and research capacity; damage to the national knowledge-based economy; loss of human capital and intellectual resources; weakening of international scientific reputation; and widening of the scientific gap with advanced countries.

Conclusion: Retention of postgraduate elites is a multidimensional and complex issue that demands coherent and integrated policy-making across the Ministry of Science, universities, and related institutions. The proposed framework provides a conceptual tool for designing evidence-based interventions that can enhance motivation, foster social hope, and strengthen the sense of belonging of elites to the higher education system and national development.

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Value: By systematically and critically synthesizing findings of previous research, this study proposes a comprehensive model for academic elite retention in Iran. The framework contributes to the literature on talent management in higher education and can serve as a practical foundation for policy-making, strategic planning, and the development of sustainable support systems for academic elites.

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

References

- Ab Bariki, Z. (2014). *The Effect of Organizational Citizenship Behavior and Spirituality on Human Resource Retention Strategy*. [Master's Thesis, Allameh Tabatabaie University]. Irandoc. [In Persian]
- Ahmadnia Chenijani, A. (2014). *Pathology of the Human Resource Retention System with a Strategic and System-Oriented Approach*. (Study of Zahedan Municipality Organization). [Master's Thesis, University of Sistan and Baluchestan]. Irandoc. [In Persian]
- Alizadeh Azdini, H. (2018). *Investigating the spatial and spatial consequences of migration behavior in the northern region of the country*. [Master's thesis, University of Guilan]. Irandoc. [In Persian]
- Aridi, A. (2015). *Knowledge Transfer from High-Skilled Diasporas to the Home Country: The Case of Lebanon and the United States*. The George Washington University.
- Asadi, H., Ahmadi, B., Nejat, S., Akbari Sari, A., Garavand, A., Almasian Kia, A., & Hasoumi, M. (2018). Factors influencing the migration of Iranian healthcare professionals: A qualitative study. *PloS one*, 13(6), e0199613. doi: 10.1371/journal.pone.0199613.
- Azimi Ghadikelai, O. S., Tabari, M., Bagherzadeh, M. R., & Mousavi, S. J. (1402). Presenting a model for attracting and retaining human resources in universities of medical sciences in Mazandaran province during the COVID-19 epidemic. *Islamic Lifestyle with a Health Center*, 7(1), 228-236. [In Persian]
- Azimi, A., Shirazi, A., Kazemi, M., & Pooya, A. R. (2019). Discovering and explaining clusters of immigrant faculty members based on factor analysis of perspectives on obstacles to retaining human capital in top universities in Iran. *Public Management Research*, 12(43), 157-183. doi: 10.22111/jmr.2019.4748 [In Persian]
- Azimi, Ali. (2018). *Discovering and explaining obstacles to retaining human resources in top universities in Iran using the Q method*. [PhD thesis, Ferdowsi University of Mashhad]. Irandoc. [In Persian]
- Baiat, A. , Taghipour, F. & Hemmati, R. (2014). Sociological Analysis of Tendency toward Residential Mobility in the Old Fabric of Khomeinishahr. *Journal of Applied Sociology*, 25(3), 21-42. [In Persian]
- Baladastian, M. B. (2014). *Investigating the factors of migration from Bijar city*. [Master's thesis. Faculty of Social Sciences. Allameh Tabatabaie University]. Irandoc. [In Persian]
- Beine, M., Docquier, F., & Rapoport, H. (2001). Brain drain and economic growth: theory and evidence. *Journal of development economics*, 64(1), 275-289.
- Benedict, O. H., & Ukpere, W. I. (2012). Brain drain and African development: Any possible gain from the drain?. *African Journal of Business Management*, 6(7), 2421. <https://doi.org/10.5897/AJBM11.2385>
- Blachford, D. R., & Zhang, B. (2014). Rethinking international migration of human capital and brain circulation: The case of Chinese-Canadian academics. *Journal of Studies in International Education*, 18(3), 202-222. <https://doi.org/10.1177/1028315312474315>
- Brannagan, P. M., & Grix, J. (2023). Nation-state strategies for human capital development: the case of sports mega-events in Qatar. *Third world quarterly*, 44(8), 1807-1824. <https://doi.org/10.1080/01436597.2023.2200159>
- Choobtashani, S. , Yasini, A. and toulabi, Z. (2022). Factors Affecting the Transformation of Iranian Higher Education System in the Field of Liberal Arts. *Research on Educational Leadership and Management*, 6(21), 7-37. doi: 10.22054/jrlat.2022.14035 [In Persian]

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

- Christie, H., Munro, M., & Fisher, T. (2004). Leaving university early: Exploring the differences between continuing and non- continuing students. *Studies in Higher education*, 29(5), 617-636. <https://doi.org/10.1080/0307507042000261580>
- Collings, R., Swanson, V., & Watkins, R. (2014). The impact of peer mentoring on levels of student wellbeing, integration and retention: a controlled comparative evaluation of residential students in UK higher education. *Higher education*, 68, 927-942. DOI:10.1007/s10734-014-9752-y
- Daenzer, P. (2016). Migration, post-migration policies and social integration in Canada. In *The Integration and Protection of Immigrants* (pp. 13-31). Routledge.
- Darawshah, N., Alkailanee, K., Alquran, N., AL-Dawuod, T., Nawafleh, M., Jaradat, H., ... & Al-Shamali, S. (2023). Leading with Love and Its Relationship to Faculty Members' Job Loyalty in Jordanian Universities. *Information Sciences Letters*, 12 (8), 2511-2520. DOI:10.18576/isl/120808
- DeCicco, J., Laschinger, H., & Kerr, M. (2006). Perceptions of empowerment and respect: effect on nurses' organizational commitment in nursing homes. *Journal of gerontological nursing*, 32(5), 49-56. DOI: 10.3928/00989134-20060501-09
- Deghati, A. (2016). Strategic Approach to Retention of Skilled Manpower. *Public Management Researches*, 9(32), 137-153. doi: 10.22111/jmr.2016.2752 [In Persian]
- DeShields, O. W., Kara, A., & Kaynak, E. (2005). Determinants of business student satisfaction and retention in higher education: applying Herzberg's two- factor theory. *International journal of educational management*, 19(2), 128-139. <https://doi.org/10.1108/09513540510582426>
- Diba, F. , Gholipour, A. & Pourezzat, A. (2020). A Future-Oriented Analysis of Academic Reverse Migration. *Strategy*, 29(2), 113-137.dor: 20.1001.1.10283102.1399.29.2.5.5 [In Persian]
- Docquier, F., & Rapoport, H. (2012). Globalization, brain drain, and development. *Journal of economic literature*, 50(3), 681-730. DOI:10.1257/jel.50.3.681
- Doostar, M., Foroughi, N., Norouzi, Kh., & Javadi, M. (2013). Strategies for attracting elites in the higher education system of the Islamic Republic of Iran using the quality performance development model. *Strategic and Macro Policies*, 1 (4), 1-20. [In Persian]
- Dumont, J. C., & Lemaître, G. (2005). Counting immigrants and expatriates in OECD countries: a new perspective. https://www.un.org/en/development/desa/population/events/pdf/other/turin/P09_Dumont-Lemaitre.pdf
- Dustmann, C., Fadlon, I., & Weiss, Y. (2011). Return migration, human capital accumulation and the brain drain. *Journal of Development Economics*, 95(1), 58-67.
- Ehsani-Chimeh, E., Majdzadeh, R., Delavari, S., Gharebelagh, M. N., Rezaei, S., & Rad, E. H. (2018). Physicians' retention rate and its effective factors in the Islamic Republic of Iran. *Eastern Mediterranean Health Journal*, 24(9), 830-838. doi: 10.26719/2018.24.9.830.
- Ershad, F. (2001). Theoretical Foundations of Brain Drain in Terms of Its Different Forms in Current Conditions. *Iranian Sociological Association*, 3 (5), 43-60. [In Persian]
- Esmaelzadeh, A. A. & Zaker Salehi, G. R. (2015). A Study on Iranian Elite Migration. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 13(26), 109-130. [In Persian]
- Evans, P., Rodriguez-Montemayor, E., & Lanvin, B. (2021). The Global Talent Competitiveness Index: An Empirical Assessment and Lessons for Macro

- Talent Management. In *The Routledge Companion to Talent Management* (pp. 127-137). Routledge.
- Faggian, A., Rajbhandari, I., & Dotzel, K. R. (2018). The interregional migration of human capital and its regional consequences: a review. *Transitions in Regional Economic Development*, 227-256.
- Fallahi, K., and Manovarian, A. (2008). Investigating the factors of elite migration (human capital) and providing appropriate strategies to prevent this phenomenon. *Knowledge & Development*, 15 (24), 108-137. [In Persian]
- Flores-Caballero, B. (2020). Higher education: Factors and strategies for student retention. *HETS Online Journal*, 10(2), 82-105.
- Gerdes, H., & Mallinckrodt, B. (1994). Emotional, social, and academic adjustment of college students: A longitudinal study of retention. *Journal of Counseling & Development*, 72(3), 281-288.
- Ghavami, V., & Tabatabaee, S. S. (2023). A survival analysis approach to determine factors associated with non-retention of newly hired health workers in Iran. *BMC Health Services Research*, 23(1), 265. <https://doi.org/10.1186/s12913-023-09262-2>
- Gholipour, A., & Piran Nejad, A. (2007). The effect of social justice on elite migration. *Approach*, (40), 35-45. [In Persian]
- Ghorbanipour, A. R. (2017). *A comparative study of human resource systems in the field of attraction, retention and development (case study: selected oil companies)*. [Master's thesis, Farabi Campus, University of Tehran]. Irandoc.
- Hadavand, Saeed. (2010). Research challenges of the country and its impact on the migration of experts. *Tadbir*, 216, 42-48. [In Persian]
- Haji Yousefi, A. Mo., & Behmard, S. (2006). Why elites emigrated from Iran after the end of the imposed war. *Journal of Political Science*, 1(4), 27-67. [In Persian]
- Hamzavi, H., Mohebbi, A., Khademi, A., & Rezaei Manesh, B. (2013). The effect of sustainable human resource management on human resource retention and the mediating role of social capital. *Transformative Human Resources*, 2(7), 20-38. [In Persian]
- Hausmann, L. R., Schofield, J. W., & Woods, R. L. (2007). Sense of belonging as a predictor of intentions to persist among African American and White first-year college students. *Research in higher education*, 48, 803-839. DOI:10.1007/s11162-007-9052-9
- Hone, K. S., & El Said, G. R. (2016). Exploring the factors affecting MOOC retention: A survey study. *Computers & Education*, 98, 157-168. DOI:10.1016/j.compedu.2016.03.016
- Hosseini, S. K., Sabouri Khosrowshahi, H., & Manaani, S. (2010). Factors affecting the tendency of cultural elites to emigrate to developed countries. *Iranian Social Development Studies*, 12(3), 51-62. [In Persian]
- Hsieh, P., Sullivan, J. R., & Guerra, N. S. (2007). A closer look at college students: Self-efficacy and goal orientation. *Journal of advanced academics*, 18(3), 454-476. <https://doi.org/10.4219/jaa-2007-500>
- Jayathilake, H. D. (2019). Retention of generation-Z in information communication technology sector of Sri Lanka: a conceptual paper. *Kelaniya Journal of Human Resource Management*, 14(1).
- Kahu, E. R., & Nelson, K. (2018). Student engagement in the educational interface: Understanding the mechanisms of student success. *Higher education research & development*, 37(1), 58-71. <https://doi.org/10.1080/07294360.2017.1344197>
- Kapur, D. (2010). Diaspora, development, and democracy: the domestic impact of international migration from India.
- Khadria, B., & Kumar, P. (2015). Immigrants and immigration in India: A fresh approach. *Economic and Political Weekly*, 65-

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

- 71.<http://www.dspace.stellamariscollege.edu.in:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/5047/Immigrants.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Khosravi, A.A., Khosravi, S., Mansouri Bidkani, M., & Mir, S. A. (2019). Elite Migration and Its Relationship with Development: Opportunities and Challenges for Policymakers. *Education Strategies (Education Strategies in Medical Sciences)*, 12(6), 8-18. [In Persian]
- Mahroum, S. (2000). Highly skilled globetrotters: mapping the international migration of human capital. *R&D Management*, 30(1), 23-32.
- Malekpour Afshar, R., Haghdoost, A. A., Dehnavieh, R., Sheikhzadeh, R., Mousavi, S. M., Rezaei, P., ... & Nouri Hekmat, S. (2022). Causes and solutions of the brain drain in Iran. *Iranian Journal of Culture and Health Promotion*, 6(1), 81-87. Doi: 10.22034/6.1.11 [In Persian]
- Mansouri, Reza. (1991). A view on the status of research in Iran. *Scientific and Research Policy*, (1), 60-62. [In Persian]
- Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human resource management review*, 1(1), 61-89. <https://doi.org/10.1111/1467-9310.00154>
- Meyer, M., & Marx, S. (2016). Engineering Dropouts: A Qualitative Examination of Why Undergraduates Leave Engineering 1. In *Qualitative research in STEM* (pp. 147-176). Routledge.
- Mirtorabi, S., & Khavarinejad, S. (2014). The causes of elite migration from Iran from the perspective of international political economy (with emphasis on the 1380s). *Political and International Research*, 6(19), 199-233. [In Persian]
- Mixon Jr, F. G., & Hsing, Y. (1994). College student migration and human capital theory: A research note. *Education Economics*, 2(1), 65-73. <https://doi.org/10.1080/09645299400000005>
- Moed, H. F., Aisati, M. H., & Plume, A. (2013). Studying scientific migration in Scopus. *Scientometrics*, 94, 929-942.
- Moinian, B. , Eliasi, M. , Bamdad Soufi, J. , & Naghavi, M. (2021). Developing a Knowledge Worker Retention Model in Knowledge-Based Companies (Case Study: IT, Communication, and Biotechnology Companies). *Journal of Sustainable Human Resource Management*, 3(4), 111-89. doi: 10.22080/shrm.2021.3321 [In Persian]
- Monavvarian, A. , Peyvasteh, A. , Kamal Vaezi, S. and Khosh Chehre, M. (2017). Designing a Model to Employ Scientific Elites in University Camps of the Country (Case Study: Tehran University Professors). *Journal of Public Administration*, 9(3), 463-488. doi: 10.22059/jipa.2017.232829.1999 [In Persian]
- Morris, L. V., Wu, S. S., & Finnegan, C. L. (2005). Predicting retention in online general education courses. *The American Journal of Distance Education*, 19(1), 23-36.
- Naderi Safa, E. (2015). *Pathology of the talent management system and human resource retention in the General Directorate of Sports, Youth and Education of Qom*. [Master's thesis, Farabi Campus, University of Tehran]. Irandoc. [In Persian]
- Napoli, A. R., & Wortman, P. M. (1998). Psychosocial factors related to retention and early departure of two-year community college students. *Research in higher education*, 39(4), 419-455.
- Nawab, S., & Shafi, K. (2011). Retaining the brains, policies adopted by PR China to attract and retain research talent. *Australian Journal of Business and Management Research*, 1(4), 72-77. DOI:10.52283/NSWRCA.AJBMR.20110104A07
- Nejati Ajibishe, M. & Mansoori, H. (2011). Evaluating and measuring intellectual capital in universities and higher education institutes: case study of educational campuses in Yazd University. *Higher Education Letter*, 4(14), 49-70. [In Persian]

- Nil Demet, G., & Tansel, A. (2008). Brain drain from Turkey: the case of professionals abroad. *International Journal of Manpower*, 29(4), 323-347. <https://doi.org/10.1108/01437720810884746>
- Nnoruga, J. N., & Osigwe, C. N. (2023). Brain drain in Nigeria: A challenge to human capital development. *Nigerian Journal Of African Studies (NJAS)*, 5(2).
- O'Keeffe, P. (2013). A sense of belonging: Improving student retention. *College student journal*, 47(4), 605-613.
- Pascarella, E.T., & Terenzini, P.T. (1991). *How College Affects Students: Findings and Insights from Twenty Years of Research*. John Wiley & Sons.
- Radmardi, A. (2016). *Identifying the dimensions of internal marketing and its impact on human resource retention in Hormozgan Customs*. [Master's thesis, Hormozgan University]. Irandoc. [In Persian]
- Raghfar, H., Mohammadi Alamuti, M., & Fakheremoosavi, E. (2017). The Impact of Governance Quality on Migration of Highly Educated Persons. *Planning and Budgeting*, 22(2), 71-108. Dor: 20.1001.1.22519092.1396.22.2.5.2 [In Persian]
- Rainey, K., Dancy, M., Mickelson, R., Stearns, E., & Moller, S. (2018). Race and gender differences in how sense of belonging influences decisions to major in STEM. *International journal of STEM education*, 5, 1-14. DOI: 10.1186/s40594-018-0115-6
- Ranjbar Bizeki, Z. (2012). *Evaluation of the Sustainability of the Spatial Structure of the City (Case Study: Sari City)*. [Master's Thesis, Payam Noor University of Mazandaran Province]. Irandoc. [In Persian]
- Rienties, B., & Toetenel, L. (2016). The impact of learning design on student behaviour, satisfaction and performance: A cross-institutional comparison across 151 modules. *Computers in human behavior*, 60, 333-341. DOI:10.1016/j.chb.2016.02.074
- Sadeghi, R. & Shokryani, M. (2016). Spatial analysis of the development impact on internal migration -between counties- in Iran. *The Journal of Community Development (Rural-Urban)*, 8(2), 245-270. doi: 10.22059/jrd.2016.63067 [In Persian]
- Safari, Z. , Alvani, S. M. , Zarei Matin, H. & Safari, M. (2023). The Antecedents of Human Resource Retention With an Emphasis on the Role of Job Embeddedness: A Mixed Meta-Study. *Organizational Culture Management*, 21(1), 1-20. doi:10.22059/jomc.2021.315714.1008206 [In Persian]
- Salavati, B. (2022). *Iranian Migration Yearbook 1400*. Tehran: Presidency, Presidential Vice President for Science and Technology, Sharif University Policy Research Institute, Iranian Migration Observatory. [In Persian]
- Salimi, M., Khodaparast, M., & Nikou, P. S. (2024). Causes and Consequences of Iranian Elite Athletes' International Migrations. *Physical Culture and Sport*, 102(1), 41-57. DOI:10.2478/pcssr-2024-0004
- Sass, D. A., Castro-Villarreal, F., Wilkerson, S., Guerra, N., & Sullivan, J. (2018). A structural model for predicting student retention. *The Review of Higher Education*, 42(1), 103-135. DOI:10.1353/rhe.2018.0035
- Saxenian, A. (2000). Brain drain or brain circulation, Modern Asia series. *Harvard University, Asia center*.
- Saxenian, A. (2002). Brain circulation. How high-skill immigration makes everyone better off. *Brookings Review*, 20(1), 28-31.
- Saxenian, A. (2006). *The new argonauts: Regional advantage in a global economy*. Harvard University Press.
- Seif, P., Farhadian, H. & Chizari, M. (2016). Talent Management in Higher Education System of Iran and Approaches toward its Development and Improvement. *Popularization of Science*, 7(1), 55-73. [In Persian]

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

- Sepehri, S., Salajeghe, S., Mollaiy, H. R., Sayadi, S. and Shokoh, Z. (2024). Designing a model to create a suitable platform in order to maintain human capital and increase the productivity of the organization in the central building of Iran Oil Company. *International Journal of Nonlinear Analysis and Applications*, 15(4), 203-208. doi: 10.22075/ijnaa.2022.28480.3904
- Shahabadi, A. & Bozorgi, A. (2014). The Effect of Economic, Political and Civil Freedom on Migration (By Emphasizing on Brain Drain). *Majlis and Rahbord*, 21(77), 41-69. [In Persian]
- Shahabadi, A. & Roghayeh, P. (2022). The Impact of Economic Complexity and Globalization on Brain Drain in Selected Member Organization of Islamic Cooperation. *new economy and trad*, 17(54), 109-133. doi: 10.30465/jnet.2022.18651.1154 [In Persian]
- Shahidzadeh, H. (1991). Brain drain, the big problem of the third world. *Political and economic information*, 44 and 45, 4-11. [In Persian]
- Sharifi, R. , Zolghadr, M. & jafari, F. (2021). Investigating the policies of the Islamic Republic of Iran in the field of attracting and maintaining elites and top talents. *International Relations Researches*, 11(1), 345-369. doi: 10.22034/irr.2021.163489 [In Persian]
- Shaterjalali, M., Gholampoor, Y., Jeihooni, A. K., Mansoori, Y., Homayounfar, R., Ehrampoush, E., & Karimi, S. (2021). Faculty retention in regional medical schools in Iran: a qualitative content analysis. *BMC Medical Education*, 21, 1-8. <https://doi.org/10.1186/s12909-020-02473-y>
- Soria, K. M., Fransen, J., & Nackerud, S. (2013). Library use and undergraduate student outcomes: New evidence for students' retention and academic success. *portal: Libraries and the Academy*, 13(2), 147-164.
- Supreme Council of the Cultural Revolution. (2003, June 17). Resolution of the meeting. [In Persian].
- Talebi Zaidi, A. A., & Rezaei, J. (2009). Investigating the causes of migration of academic elites from Mazandaran during the years 1370-1380, *Pechouzgar Quarterly*, 5 (16), 59-68. [In Persian]
- Talebzade shoshtari, L., & khademi ashkezari, M. (2018). Optimizing Human Resource Management through the Identification of their Requirements, Barriers, and Problems: Solutions Presented by the Elites Themselves. *Journal of Research in Human Resources Management*, 10(3), 215-237. dor: 20.1001.1.82548002.1397.10.3.10.7 [In Persian]
- Tavakol, M. & Erfanmanesh, I. (2015). Synthetic Approach of Sociology of Science to Brain Drain - Relying on Iran. *Journal of Science and Technology Policy*, 8(2), 83-92. Dor: 20.1001.1.20080840.1394.8.2.5.2 [In Persian]
- Thomas, L. (2002). Student retention in higher education: the role of institutional habitus. *Journal of education policy*, 17(4), 423-442. <https://doi.org/10.1080/02680930210140257>
- Tinto, V. (1987). *Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition*. University of Chicago Press, Chicago, IL.
- Torbat, A. E. (2002). The Brain Drain from Iran to the United States. *Middle East Journal*, 56(2), 272-296. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2865853>
- Turkestani, M. S. (2012). *Strategies for maintaining and retaining human resources in knowledge-based companies*. [PhD thesis, Allameh Tabatabaei University]. Irandoc. [In Persian]
- Vaghfi, H. (1979). Brain drain. Tehran: Zahed Cultural Publishing Institute. *Journal of Science, Research, and Technology*, 2(3). Higher Education Newsletter, (3) [In Persian].
- Vahed, Mohsen. (2021). Pathology of the Human Resources Maintenance System in the Air Force of the Islamic Republic of Iran Army. [Unpublished]

- Master's Thesis]. Payam Noor University, Markazi Province, Payam Noor Center, Delijan. [In Persian]
- Vogt, C. M. (2008). Faculty as a critical juncture in student retention and performance in engineering programs. *Journal of Engineering Education*, 97(1), 27-36. DOI:10.1002/j.2168-9830.2008.tb00951.x
- Zakharenko, R. (2012). Human capital acquisition and international migration in a model of educational market. *Regional Science and Urban Economics*, 42(5), 808-816. <https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2011.11.002>
- Zakir Salehi, Gh. R. (2007). Meta-analysis of studies conducted in the field of elite recruitment and the consequences of their migration. *Sociology*, 8 (1), 113-135. [In Persian]

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Identifying the Research Challenges of Farhangian University Professors in the Field of Humanities (a Phenomenological Study)

Mazhar Babae^{*1}, Parastoo Salehi²

Received: October, 23, 2024

Revised: January, 15, 2025

Accepted: January, 28, 2025

Published: May, 22, 2025

Abstract

Purpose: The present study aimed to identify the research challenges faced by Farhangian University professors in the field of humanities.

Methodology: Adopting a critical paradigm with a qualitative approach, this research employed a phenomenological strategy based on Colaizzi's multi-stage model. The participants consisted of 12 male and female professors from Farhangian University in Kurdistan Province during the 2023–2024 academic year. Professors were selected through purposive sampling with maximum variation. Data were collected using researcher-designed semi-structured interviews and analyzed through latent qualitative content analysis alongside an analogical-inductive tactic.

Findings: The results revealed two main categories: (1) challenges in the individual domain (mental-ethical and knowledge-skill related), and in the work environment (supportive, organizational attitude, publications, and social factors); and (2) proposed solutions to address these challenges.

Conclusion: The findings indicate that the research process in humanities is hindered by multi-dimensional and multi-level obstacles, which threaten the sustainability and future of research in this field. A comprehensive review and reform of the research process in humanities is therefore essential.

Value: This study offers valuable insights for policymakers and planners by highlighting both the challenges and potential solutions for advancing research in the humanities.

Keywords: *Farhangian University Professors, Research Challenges, Humanities, Solutions, Phenomenological Study*

How to Cite:

Babae, M. ; Salehi; P. (2025). Identifying the Research Challenges of Farhangian University Professors in the Field of Humanities (a Phenomenological Study). *Journal of Knowledge-Research Studies*, 4 (1): 130-145.

Doi: [10.22034/jkrs.2025.64153.1117](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.64153.1117)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19213.html

Article Type: Original Article

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

E-ISSN: [2821-045X](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.64153.1117)

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) m.babaie@cfu.ac.ir.

2. Master's Student in Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

Extended Abstract

Introduction: Research is one of the fundamental human needs for progress, innovation, and continuous learning. In contemporary societies, the advancement and prosperity of nations are closely tied to the quality and quantity of their research output. Advanced societies consider their global standing to be highly dependent on the expansion and deepening of research, and consequently, the role of research in national development is becoming increasingly visible. Countries now measure their scientific growth and developmental progress by research indicators such as the number of active researchers, the proportion of the research budget in national expenditure, the number of articles published in scientific journals, citations received, and the extent of international collaborations. These indicators not only reflect the vitality of the academic community but also reveal the strategic vision of a country toward science and knowledge production. To achieve such goals, the strengthening of the scientific community is crucial. One of the most important steps in this process is fostering a “research spirit” among academics and students alike. The development of a research-oriented culture creates favorable conditions for scientific originality, innovation, and evidence-based knowledge production. This cultural orientation motivates researchers to address practical needs and contribute to the improvement of social, educational, and economic systems. However, despite the undeniable importance of research, the research process in many contexts—including the humanities—faces considerable obstacles. These barriers range from individual-level constraints such as lack of skills or ethical issues, to systemic problems such as insufficient institutional support, lack of funding, or undervaluation of humanities research in broader policy agendas. Professors at Farhangian University, which serves as Iran’s central institution for training teachers, occupy a unique position in this regard. They not only teach specialized courses to a specific group of student-teachers but also bring with them diverse experiences from other universities and higher education institutions. This dual experience provides them with a broader and more comprehensive perspective on the challenges of research in the field of humanities. Investigating their lived experiences therefore offers valuable insights into both the obstacles and possible solutions for strengthening humanities research in Iran.

Purpose: The present study sought to identify and analyze the research challenges faced by Farhangian University professors in the field of humanities, and to present solutions based on their lived experiences. The study was guided by the following research questions: According to the lived experiences of Farhangian University professors, what challenges do researchers in the humanities face?

From the perspective of this group of professors, what solutions can be proposed to reduce or overcome these challenges?

By answering these questions, the study aimed to provide not only a descriptive account of existing problems but also actionable recommendations that could support planners, policymakers, and academic institutions in creating more favorable conditions for humanities research.

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Methodology: To address the research purpose, the study adopted a critical paradigm and employed a qualitative approach with a phenomenological strategy in the tradition of Van Manen. Phenomenology was chosen because it provides a systematic method for capturing and interpreting the lived experiences of individuals. The participants consisted of 12 male and female professors from Farhangian University of Kurdistan Province during the 2023–2024 academic year (1402–1403).

Sampling was conducted purposefully to capture maximum variation and heterogeneity in participants’ experiences. This approach ensured that a wide range of perspectives, shaped by different academic backgrounds, professional experiences, and institutional roles, would be included in the study. Data collection was carried out using a researcher-made semi-structured interview guide, designed to elicit deep insights into both challenges and solutions.

For data analysis, latent qualitative content analysis was employed, supplemented by an analogical-inductive tactic to capture both explicit themes and implicit meanings within the data. This approach allowed the researchers to move beyond surface-level observations and uncover the underlying patterns shaping the research environment in the humanities.

Findings: The analysis of interviews revealed a wide range of challenges and solutions, which were classified into two main parts.

1. Research Challenges

Challenges were found at both the individual and environmental levels.

Individual challenges included mental, ethical, and knowledge-skill-related barriers, while environmental challenges encompassed institutional, organizational, publication-related, and social factors.

Table 1. Research challenges

Main categories	Subcategories	Concepts
Individual challenges	Mental and moral challenges	Privilege versus utility, Data generation, Unhealthy competition between researchers, Mentioning names not involved in the work, Lack of research interest.
	Knowledge and skill challenges	Ignorance of the basic knowledge of research, Lack of mastery of foreign languages, Unfamiliarity with software, Weakness in teamwork, and Low level of study.
Environmental challenges	Supporting challenges	Lack of financial support, Lack of access to suitable physical facilities, Limited access to scientific resources, Provision of the research budget of one university by another university, Lack of support in the dissemination of findings, The lack of cooperation of the research community with the researcher.
	The challenges of the attitude of organizations and universities to research	Lack of attention to research in the field of humanities, Compulsion to conduct research in universities, Education-orientedness of universities, and Organizations' lack of attention to research.
	Challenges related to publications and projects	Lack of number and variety in publications, Longness of the process of acceptance of articles, The dominance of personal relationships in the acceptance and publication of articles, The lack of competence of reviewers, and the rule of personal relationships in handing over a research project.
	Social challenges	Absence of study and learning culture, Certificate orientation, Undervaluation of research, Emergence of pseudo-researchers.

The findings emphasize that research challenges in the humanities cannot be attributed to a single factor but instead represent a web of interconnected issues spanning personal, organizational, and societal dimensions.

2. Solutions to Overcome Challenges

In response to the identified problems, professors suggested a series of solutions at both the individual and environmental levels. These solutions emphasized the need for ethical commitment, skill development, structural reform, and cultural change.

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Table 2. Solutions

Main categories	Subcategories	Concepts
Individual solutions	Ethical and mental solutions	Observance of the principles of professional research ethics, maintaining the spirit of research, targeting and applying research, and conducting targeted and applied research.
	Knowledge and skill solutions	Creative and analytical thinking, Increase the level of study of researchers, Familiarity with scientific languages, Familiarity with research software.
Solutions related to the research environment	Supporting solutions	Financial and economic support, Providing suitable facilities, and Access to appropriate information sources.
	Solutions related to the attitude of organizations and universities	Paying attention to the quality versus the number of articles, Assignment of educational matters instead of research work, reviewing the curriculum of the universities, and the Researcher's presence in important decisions.
	Solutions related to publications	Monitoring the process of printing and accepting articles, increasing the number of journals, and double-blinding the method of accepting the research plan.
	Social solutions	Creating the ground for the training of research people, Raising the position of the researcher in the general society.

Together, these solutions illustrate that tackling research challenges requires both **bottom-up initiatives** (individual responsibility and skill enhancement) and **top-down reforms** (institutional support, policy adjustments, and cultural change).

Conclusion: The lived experiences of Farhangian University professors reveal that research challenges in the humanities are multidimensional, cutting across individual, organizational, and social contexts. These challenges threaten not only the quality of academic output but also the motivation of novice researchers, many of whom may become discouraged or resort to unethical shortcuts. If left unaddressed, such conditions could undermine the long-term sustainability and credibility of humanities research.

At the same time, the solutions proposed by professors highlight both the responsibility of researchers themselves—to adhere to ethical standards, improve their skills, and cultivate a spirit of inquiry—and the obligations of universities, research organizations, and policymakers to provide structural, financial, and cultural support. Ultimately, strengthening research in the humanities requires a holistic approach: fostering a research culture across society, enhancing institutional capacities, and empowering researchers to overcome obstacles.

Value: This study provides a fresh perspective on the research process by systematically examining both challenges and solutions in the humanities from the standpoint of Farhangian University professors. The insights gained are particularly valuable for policymakers, planners, and academic leaders who seek to strengthen research capacity in the humanities. By acknowledging the multidimensional nature of these challenges and implementing comprehensive solutions, it is possible to cultivate a more vibrant, ethical, and productive research culture—one that not only benefits universities but also contributes to the advancement of society as a whole.

References

- Ashrafi-Rizi, H., Soleymani, M., & Hashemian, M. (2018). Economic barriers of health researches in Iran: a narrative review article. *Health Information Management, 15*(5), 240-246. <https://doi.org/10.22122/him.v15i5.3401>[In Persian]
- Azadi, G. (2023). Iran's scientific prominences in social sciences compared to some Islamic countries. *Journal of Knowledge-Research Studies, 2*(3), 7-30. <https://doi.org/10.22034/jkrs.2024.59277.1049>[In Persian]
- Daryapour, E., Dortaj, F., Abbaspour, A., Saadipour, E., & Delavar, A. (2020). Effective factors on developing research culture in elementary education: study with the phenomenology approach. *Journal of School Psychology, 9*(1), 30-53. <https://doi.org/10.22098/jsp.2020.901>[In Persian]
- Elgamri, A., Mohammed, Z., El-Rhazi, K., Shahrouri, M., Ahram M., Al-Abbas, M., & Silverman, H. (2024). Challenges facing Arab researchers in conducting and publishing scientific research: a qualitative interview study. *Research Ethics, 20*(2), 331-362. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-3129329/v1>[In Persian]
- Hosseini, M., Tabrizchi, N., & Behzadi, E. (2023). Barriers and challenges of research and advancement of science and technology in health. *Iran J Cult Health Promot, 6*(4), 621-626. <https://doi.org/10.22034/6.4.5>[In Persian]
- Kamalakaran, A. (2024). Challenges faced by researcher - a hypothetical view. *Indian Journal of Psychology, 3*(1), 163-167. [In Persian]
- Momeny, S., & Morshed, M. (2022). Identifying needed competencies of Islamic humanities institutions researchers to play effective role of researching. *The Quarterly Management on Police Training, 15*(58), 71-94. <https://doi.org/10.22034/mape.2022.1268407.1184>[In Persian]
- Moradi, M., Bahrami Nia, S., & Seifouri, V. (2023). An in-depth analysis of regulations and assessment of top researchers from select universities under the Iran Ministry of Science, Research and Technology. *Journal of Knowledge-Research Studies, 2*(2), 55-83. [In Persian] <https://doi.org/10.22034/jkrs.2023.57325.1032>[In Persian]
- Motealehi, A., Vafaenasab, M., Jafari, H., Safari, M., Zarea, A., & Roshanian, E. (2020). Research barriers from the viewpoints of staff of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences in 2018. *TB, 19*(1), 100-111. [In Persian] <http://dx.doi.org/10.18502/tbj.v19i1.2820>
- Ramezani, S. G., Mehni, O., & Azizi, N. (2018). Investigate the barriers and factors influencing inefficiency of research at Farhangian University: A Grounded Theory Approach. *Journal of Management and Planning in Educational System, 11*(2), 27-50. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.24235261.1397.11.2.2.5>[In Persian]
- Rasuli, B., & Shahriari, P. (2021). Barriers to research in the humanities in Iran: a window to science policy. *Iranian Journal of Information Processing and Management, 37*(2), 333-361. <https://doi.org/10.52547/jipm.37.2.333>[In Persian]
- Safari-Moradabadi, A., Ramezankhani, A., Aghamolaei, T., Hosseini, M., & Dadipoor, S. (2017). Students viewpoint about barriers to doing research in Hormozgan University of Medical Sciences. *Res Med Edu, 9*(3), 1-9. <http://dx.doi.org/10.29252/rme.9.3.9>[In Persian]
- Sarfarpour, E., Abbaspour, J., & Salimi, G. (2022). Exploring the experiences and views of Shiraz University's art and humanities faculty members on promotion regulation. *Journal of Knowledge-Research Studies, 1*(1), 29-54. <https://doi.org/10.22034/jkrs.2021.47805.1006>[In Persian]
- Shafiei Sarvestani, M., Jahani, J., & Mousavi Pour, S. R. (2018). The relationship between learning styles and research morale in high school students. *Teaching*

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

and *Learning Studies*, 10(1), 230-244.
<https://doi.org/10.22099/jsli.2018.4923>[In Persian]

Sitompul, S. K., & Anditasari, A. W. (2022). Challenges in writing academic research: an exploration of master's students' experiences. *Getsempena English Education Journal*, 9(2), 136-148.
<https://doi.org/10.46244/geej.v9i2.1805>

Tahmasebzadeh Sheikhlar, D., Mohammadzadeh, S., & Alipour, S. (2018). The relationship between inquiry teaching and research morale in nursing students. *Iranian Journal of Medical Education*, 18(23), 204-213.
<https://ijme.mui.ac.ir/article-1-4537-fa.html>[In Persian]

Veisani, Y., & Delpisheh, A. (2019). Barriers to research implementation in medical sciences in iran from the viewpoints of faculty members, researchers, and students: a systematic review. *J. ILAM UNI. MED. SCI*, 27(1), 13-24.
<http://dx.doi.org/10.29252/sjimu.27.1.13>

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

A Bibliometric Analysis of Linguistics and Education Interface (From 1970 to 2024)

Akbar Majidi^{*1}, Esmaeil Safaei Asl²

Received: March, 14, 2025

Revised: May, 12, 2025

Accepted: May, 20, 2025

Published: May, 22, 2025

Abstract

Purpose: This study aimed to quantify and analyze the characteristics of scholarly publications in the field of education and linguistics during the period 1970–2024.

Methodology: A bibliometric approach was employed to examine the relevant literature indexed in the Web of Science database. A total of 2,915 articles were retrieved and analyzed using bibliometric techniques supported by VOSviewer and Excel software.

Findings: The results indicate a steady and continuous growth in both publications and citations in this field over the studied period. Among authors, Lim, Jason Miin-Hwa from UCSI University, Malaysia, was identified as the most prolific contributor with 12 publications. INTED Proceedings emerged as the leading journal with 70 articles. At the country level, the United States ranked first with 497 publications, while Kazan Federal University led institutions with 81 contributions. Keyword analysis revealed that “linguistics” was the most frequently used term in the corpus. Cluster analysis uncovered the intellectual structure of the field, highlighting the emergence of eight thematic clusters that shape current research directions.

Conclusion: The findings provide valuable insights for academic researchers, practitioners, and policymakers by illustrating historical trends, identifying leading contributors, and mapping thematic structures in the intersection of linguistics and education.

Value: By offering a quantitative bibliometric overview, this study highlights the bibliographic and thematic features of research in linguistics and education. The results contribute to the identification of research gaps, support future research planning, and assist educational and linguistic policymakers in strategic decision-making.

Keywords: *Linguistics, Education, Bibliometrics Analysis, Scientometrics, Language, Educational Linguistics.*

How to Cite:

Majidi, A. ; Safaei Asl; E. (2025). A Bibliometric Analysis of Linguistics and Education Interface (From 1970 to 2024). *Journal of Knowledge-Research Studies*, 4 (1): 146-165.

Doi: [10.22034/jkrs.2025.19838](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.19838)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19838.html

Article Type: Original Article

©The Author(s) Publisher: University of Tabriz E-ISSN: [2821-045X](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.19838)

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

1. Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, University of Tabriz, Tabriz, Iran. (Corresponding Author) Akbar.majidi@tabrizu.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of English Language Teaching, Farhangian University, Tehran, Iran. P.O. Box 14665-889

Extended Abstract

Journal of
Knowledge-
Research
Studies (JKRS)

Vol 4
Issue 1
Serial Number 11

Introduction: Halliday (2007: 34) argues that linguistics, similar to sociology and psychology, underpins the entire educational process, as education largely occurs through language, and academic performance is closely tied to linguistic development. Language, therefore, functions as a pivotal bridge linking the two domains of linguistics and education. Recognizing this intricate and interwoven relationship, as well as the thematic overlaps that connect these two fields within the broader discipline of educational linguistics, the present study addresses the need for a comprehensive and systematic review of research at their interface. To this end, the study employs bibliometric and scientometric techniques to analyze global scholarly outputs published at the intersection of linguistics and education. Such quantitative methods allow for the mapping of scholarly literature and the identification of patterns, trends, and intellectual structures (Xu, Yu, & Wang, 2019; Tang et al., 2018).

A preliminary review of bibliometric studies related to linguistics, education, and their overlap reveals a limited body of research. Among these, Asriati et al. (2024) conducted the only directly relevant study. However, their work was constrained to a nine-year period and relied solely on the Google Scholar database. In contrast, the present research examines a 50-year span (1970–2024) using the Web of Science (WoS) Core Collection, and employs the VOSviewer software to generate more comprehensive visualizations of scholarly networks.

Purpose: The study was designed with the following objectives:

1. To examine the status and growth of published articles on linguistics and education;
2. To identify the most highly cited publications in this field;
3. To determine the top contributing authors;
4. To identify leading universities and institutions;
5. To highlight core journals and influential publication outlets and visualize their interrelations;
6. To identify the top contributing countries and map international collaborations;
7. To visualize keyword co-occurrence networks in linguistics and education research.

Methodology: The study adopted a bibliometric approach to evaluate scholarly literature in the intersection of linguistics and education. Data were retrieved from the Web of Science Core Collection on March 15, 2025, using the following query:

((TS = ("linguistics")) AND TS = ("education")) AND DOP = (1970-01-01/2024-12-29)).

This search yielded 2,915 articles, each with bibliometric metadata (titles, authors, journal sources, publication years, keywords, abstracts, and citation counts). These data were analyzed using bibliometric methods supported by VOSviewer and Excel software.

Findings: Publication trends: The results demonstrate a steady upward trajectory in both publication outputs and citations received over the 1970–2024

period, indicating continuous growth in scholarly interest at the interface of linguistics and education (Figure 1).

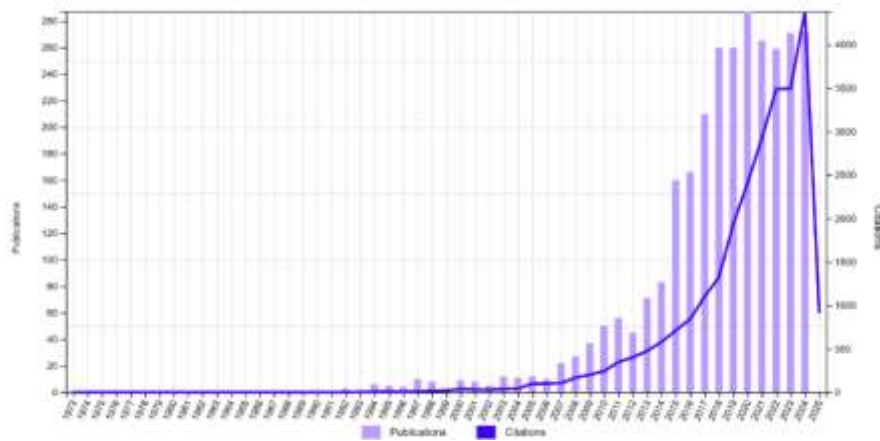

Figure 1. Trend of publication of articles and citations in the interaction of linguistics and education

Journal of Knowledge-Research Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Highly cited articles: The most influential article was authored by Otheguy, García, and Reid (2015), entitled “Clarifying translanguaging and deconstructing named languages: A perspective from linguistics,” which received 946 citations.

Authors: A total of 5,875 authors contributed to publications in this domain. Among them, Lim, Jason Miin-Hwa (UCSI University, Malaysia) was the most prolific, with 12 publications.

Journals and sources: Research outputs were distributed across 1,341 journals and publication outlets. The INTED Proceedings ranked first, with 74 publications (2.4% of total output).

Countries: Contributions came from 111 countries, with the United States leading at 497 publications (17.05%), followed by China (298; 10.22%) and Russia (291; 9.98%). A co-authorship analysis based on a threshold of five publications revealed strong collaborations among the United States, China, Russia, England, Brazil, and Spain (Figure 2).

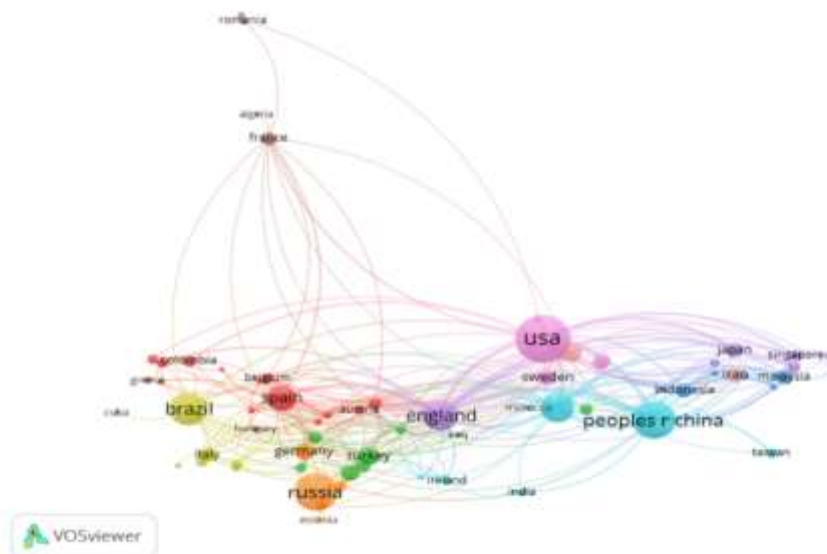

Figure 2. The co-authorship map of the countries publishing linguistics and education articles

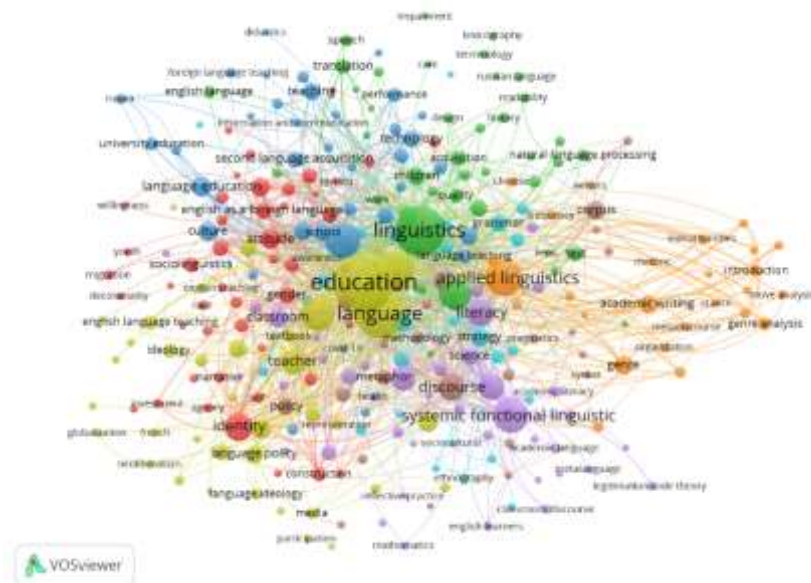

Figure 3. The network structure of high-frequency keywords in linguistics and education (1970-2024)

Keywords and thematic trends: From the 2,915 articles, 9,341 unique keywords were extracted and analyzed. The most frequently occurring keyword was “linguistics” (257 occurrences), followed by “education” (166), “systemic functional linguistics” (131), “corpus linguistics” (129), and “applied linguistics” (113). Visualization through VOSviewer (Figure 3) revealed network structures of high-frequency keywords, with clusters showing thematic concentrations and intellectual interconnections.

Cluster analysis: After filtering, 279 keywords met the threshold for co-occurrence analysis. Results showed the emergence of eight thematic clusters. Among them, Cluster 4 was the largest, comprising 38 keywords, with a co-occurrence count of 1,812, 2,407 links, and a total link strength of 6,512. Keywords in this cluster included education, language, English, and higher education. The cluster structure revealed overlaps and complementarities: Clusters 1 and 3 emphasized sociocultural and affective aspects of language learning; Clusters 2 and 7 dealt with linguistic analysis and applications; Clusters 3 and 4 addressed educational systems from varied perspectives; Clusters 5 and 6 centered on systemic functional linguistics, literacy, and pedagogical strategies; and Clusters 7 and 8 explored discourse in academic writing, education, and policy. Together, these results highlight the interplay between micro-level factors (identity, motivation, classroom interaction) and macro-level influences (language policy, curriculum reform, discourse in education).

Conclusion: The bibliometric mapping confirms that linguistics and education constitute a dynamic and interconnected field of inquiry, with diverse yet overlapping thematic strands. The analysis not only identifies the growth trajectory, prolific contributors, and leading sources but also uncovers the intellectual structure that underpins research at this interface. By situating the field within its global landscape, the study highlights both established areas of inquiry and emerging trends.

Value: This research contributes to knowledge by providing a comprehensive bibliometric overview of linguistics and education research spanning five decades. The findings serve as a reference point for academics, practitioners, and policymakers, helping them identify leading contributors, thematic hotspots, and gaps in the literature. By uncovering patterns of growth, collaboration, and thematic development, the study opens new pathways for future research and supports evidence-based policymaking in the domains of linguistics and education.

Journal of
Knowledge-
Research
Studies (JKRS)

Vol 4
Issue 1
Serial Number 11

References

- Arik, E. (2015). A bibliometric analysis of linguistics in web of science. *J. Sci. Res.*, 4(1), 20-28. <https://doi.org/10.4103/2320-0057.156018>
- Nurlaili, N., Ridwan, R., Safira, E., & AM, S. A. (2024). An overview of linguistics and education: a bibliometric analysis. *IDEAS: Journal on English Language Teaching and Learning, Linguistics and Literature*, 12(2), 1763-1779. <https://digilibadmin.unismuh.ac.id/upload/42524-Abstrak.pdf>
- Bornmann, L. (2017). Measuring impact in research evaluations: A thorough discussion of methods for, effects of and problems with impact measurements. *Higher Education*, 73 (5), 775–787. <https://doi.org/10.1007/s10734-016-9995-x>
- Denham, K., & Lobeck, A. (Eds.). (2010). *Linguistics at school: Language awareness in primary and secondary education*. Cambridge University Press.
- Firdausi, N., Afia, N., Anam, F., & Purnomo, A. (2021). Mapping the intellectual structure of educational linguistics research. In *Proceedings of the International Conference on Industrial Engineering and Operations Management*.
- García, O., & Wei, L. (2014). *Translanguaging: Language, bilingualism, and education*. Palgrave Macmillan.
- Garfield, E. (2014). Guide to HistCite reports. Retrieved from <http://garfield.library.upenn.edu/histcomp/guide.html>
- Halliday, M. A. K. (2007). *A linguistic approach to the teaching of the mother tongue?* In J. J. Webster (Ed.), *Language and education* (pp. 35–49). Continuum.
- Hult, F. M. (2008). *The history and development of educational linguistics*. In B. Spolsky & F. M. Hult (Eds.), *The handbook of educational linguistics* (pp. 10–25). Blackwell Publishing.
- Lei, L., & Liao, S. (2016). Publications in linguistics journals from Mainland China, Hong Kong, Taiwan, and Macau (2003–2012): A bibliometric analysis. *Quantitative Linguistics*, 24 (1), 54–64. <https://doi.org/10.1080/09296174.2016.1260274>
- Lei, L., & Liu, D. (2019). Research trends in applied linguistics from 2005 to 2016: A bibliometric analysis and its implications. *Applied Linguistics*, 40 (3), 540–561.
- Li, H., An, H., Wang, Y., Huang, J., & Gao, X. (2016). Evolutionary features of academic articles co-keyword network and keywords co-occurrence network: Based on two-mode affiliation network. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 450, 657-669. <https://doi.org/10.1016/j.physa.2016.01.017>
- Li, J., Jovanovic, A., Klimek, P., & Guo, X. (2015). Bibliometric analysis of fracking scientific literature. *Scientometrics*, 105, 1273-1284. <https://doi.org/10.1007/s11192-015-1739-7>
- Liao, H., Tang, M., Luo, L., Li, C., Chiclana, F., & Zeng, X. J. (2018). A bibliometric analysis and visualization of medical big data research. *Sustainability*, 10(1), 166. <https://doi.org/10.3390/su10010166>
- Lin, Z., & Lei, L. (2020). The research trends of multilingualism in applied linguistics and education (2000–2019): A bibliometric analysis. *Sustainability*, 12(15), 6058. <https://doi.org/10.3390/su12156058>

Journal of
Knowledge-
Research
Studies (JKRS)

Vol 4
Issue 1
Serial Number 11

- Mohsen, M. A., Fu, H. Z., & Ho, Y. S. (2017). A Bibliometric Analysis of Linguistics Publications in the Web of Science. *J. Sci. Res.*, 6(2), 109-118. <https://doi.org/10.4103/2320-0057.156018>
- Mou, J., Cui, Y., & Kurcz, K. (2019). Bibliometric and visualized analysis of research on major e-commerce journals using Citespace. *Journal of electronic commerce research*, 20(4), 219-237. <https://doi.org/10.1145/3154943.3180441>
- Norton, B. (2013). Identity and language learning: Extending the conversation. In *identity and language learning*. Multilingual matters.
- Pinto, M., Pulgarín, A., & Escalona, M. I. (2014). Viewing information literacy concepts: a comparison of two branches of knowledge. *Scientometrics*, 98, 2311-2329. <https://doi.org/10.1007/s11192-013-1166-6>
- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics. *Journal of documentation*, 25, 348.
- Radev, D. R., Joseph, M. T., Gibson, B., & Muthukrishnan, P. (2016). A bibliometric and network analysis of the field of computational linguistics. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 67(3), 683-706. <https://doi.org/10.1002/asi.23394>
- Yudistira, R., Rafiek, M., Herdiani, R., Saputra, N., Muta'allim, M., Irmayani, I., & Asfar, D. A. (2024, September). A bibliometric analysis of sociolinguistic research in the past decade: Trends, challenges, and opportunities. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 3065, No. 1). AIP Publishing. <https://doi.org/10.1063/5.0225229>
- Spolsky, B. (2004). *Language policy*. Cambridge University Press.
- Spolsky, B. (2008). *Introduction: What is educational linguistics?* In B. Spolsky & F. Hult (Eds.), *The handbook of educational linguistics* (pp. 1–9). Blackwell Publishing.
- Spolsky, B. (2022). Do we need critical educational linguistics?. *Educational Linguistics*, 1(1), 4-24. <https://doi.org/10.1515/eduling-2021-0003>
- Sun, Y., Wang, G., & Feng, H. (2021). Linguistic studies on social media: A bibliometric analysis. *Sage Open*, 11(3), 21582440211047572.
- Uccelli, P., & Snow, C. (2008). *A research agenda for educational linguistics*. In B. Spolsky & F. M. Hult (Eds.), *The handbook of educational linguistics* (pp. 626–642). Blackwell Publishing.
- Van Eck, N., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *scientometrics*, 84(2), 523-538.
- Xie, L., Chen, Z., Wang, H., Zheng, C., & Jiang, J. (2020). Bibliometric and visualized analysis of scientific publications on atlantoaxial spine surgery based on Web of Science and VOSviewer. *World neurosurgery*, 137, 435-442. <https://doi.org/10.1016/j.wneu.2020.01.171>.
- Zhao, X., Ni, Y., & Zhao, X. (2025). Two decades' development of systemic functional linguistics research: A bibliometric analysis. *Human Biology*, 95 (1), 973–986. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-4473690/v1>

تحلیل روابط قابلیت‌های پژوهش و توسعه حرفه‌ای معلمان: نقش میانجی انگیزش و خودکارآمدی پژوهش

فرامرز سهیلی^۱، علی عبدی^{۲*}، فیروزه سهرابی^۳

۱. دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران.
۲. دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول)، Ali_Abdi@pnu.ac.ir
۳. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران.

تاریخ بازنگری: ۱۴ تیر ۱۴۰۳

تاریخ دریافت: ۲ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ انتشار: ۱ خرداد ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۲۲ تیر ۱۴۰۳

چکیده

هدف: هدف پژوهش، بررسی الگوی روابط قابلیت‌های پژوهش و توسعه حرفه‌ای با نقش میانجی‌گری انگیزش و خودکارآمدی پژوهش در معلمان دوره ابتدایی است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی از نوع همبستگی است. جامعه آماری ۴۲۶۹ معلم دوره ابتدایی شهر کرمانشاه در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ است که ۳۵۲ نفر از آن‌ها به روش در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسش‌نامه‌های توسعه حرفه‌ای ایوبی (۲۰۱۴)، خودکارآمدی پژوهشی صالحی (۲۰۱۱)، قابلیت‌های پژوهشی آرامون، صادقی آرانی و سعید اردرانی (۲۰۰۹) و انگیزش پژوهشی صالحی (۲۰۱۱) است. پایایی آن‌ها با استفاده از آلفای کرونباخ اندازه‌گیری شد. داده‌های جمع‌آوری‌شده با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و PLS تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد قابلیت‌های پژوهش بر توسعه حرفه‌ای معلمان، قابلیت‌های پژوهش بر انگیزش به پژوهش معلمان، قابلیت‌های پژوهش بر خودکارآمدی معلمان، انگیزش به پژوهش بر توسعه حرفه‌ای و خودکارآمدی پژوهش بر توسعه حرفه‌ای اثر مستقیم، مثبت و معنادار داشتند. همچنین قابلیت‌های پژوهش بر توسعه حرفه‌ای با نقش واسطه‌ای انگیزش به پژوهش و قابلیت‌های پژوهش بر توسعه حرفه‌ای با نقش واسطه‌ای خودکارآمدی پژوهش اثر غیرمستقیم، مثبت و معنادار داشتند.

نتایج: بنابراین، می‌توان گفت هرگونه ارتقاء در توانایی‌های پژوهشی، انگیزه برای پژوهش و خودکارآمدی در پژوهش، به توسعه حرفه‌ای معلمان کمک می‌کند. با توجه به نتایج به‌دست آمده در پژوهش حاضر می‌توان گفت که هرچه قابلیت، انگیزه و خودکارآمدی پژوهشی معلمان بیشتر باشد، به همان میزان، توسعه حرفه‌ای معلمان نیز ارتقاء می‌یابد.

اصالت و ارزش: ارزش این پژوهش در شناسایی و تبیین نقش قابلیت‌های پژوهش و برخی متغیرهای اساسی دیگر در توسعه مستمر حرفه‌ای معلمان است.

کلیدواژه‌ها: قابلیت‌های پژوهشی، انگیزش پژوهش، خودکارآمدی پژوهش، توسعه حرفه‌ای.

چگونه به این مقاله استناد کنیم؟

سهیلی، فرامرز؛ عبدی، علی؛ سهرابی، فیروزه (۱۴۰۴). تحلیل روابط قابلیت‌های پژوهش و توسعه حرفه‌ای معلمان با نقش میانجی‌گری انگیزش و خودکارآمدی پژوهش. نشریه مطالعات دانش‌پژوهی، ۴(۱): ۲۳-۱.

Doi: [10.22034/jkrs.2024.60674.1070](https://doi.org/10.22034/jkrs.2024.60674.1070)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_18277.html

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

© نویسنده گان

ناشر: دانشگاه تبریز

شاپا الکترونیکی: 2821-045X

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کپی‌رایت‌کامانز قابل استفاده است.

امروزه یادگیری مادام‌العمر به‌عنوان یکی از چالش‌های اصلی جامعه جهانی مطرح شده است و به‌عنوان یکی از فاکتورهای مهم در افزایش اطلاعات و دانش کارکنان و با توجه به کارکردهای آن در تسهیل سازگاری افراد در شرایط متغیر اجتماعی و اقتصادی مورد توجه است (ژائو و بیستا، ۲۰۱۲). معلمان یکی از نمونه‌های افرادی هستند که برای مهارت‌آموزی و ارتقاء مهارت باید به یادگیری ادامه دهند و یکی از راه‌های تقویت یادگیری آن‌ها، ارائه برنامه توسعه حرفه‌ای است. توسعه حرفه‌ای می‌تواند تسلط

معلمان بر دانش و مهارت‌ها را بهبود بخشد و فرصت‌هایی را برای آن‌ها فراهم کند تا در حفظ یا اجرای

دانش جدید مشارکت کنند (میزل، ۲۰۱۰). توسعه حرفه‌ای معلمان شامل مجموعه‌ای از فعالیت‌های

آموزشی از جمله: ایجاد تغییر و بهبود کیفیت تدریس، فراهم کردن فرصت‌های مداوم برای آموزش

معلمان در مدارس، تسهیل توسعه مهارت‌های جدید، بهبود دانش و مهارت‌ها و توانایی‌های موجود، قابلیت‌های پژوهش و

ایجاد اعتماد به نفس و انگیزه و دریافت نقش‌های قانونی در معلمان، تسهیل یادگیری بر اساس علم و

دانش، افزایش توانایی سازگاری معلمان، کاهش مقاومت در برابر تغییر، افزایش حفظ منابع انسانی در

مدارس و ایجاد سطوح بالای تعهد سازمانی است (کوکیپم و سومپراچ، ۲۰۱۹). با در نظر گرفتن این

مجموعه فعالیت‌ها، مسئله اساسی این است که توسعه حرفه‌ای معلمان چگونه اتفاق می‌افتد و خود

معلمان چگونه مهارت‌های تحلیلی و اصلی را فرامی‌گیرند و آیا عواملی همچون قابلیت‌های پژوهشی

و عناصر مرتبط با آن در توسعه حرفه‌ای معلمان نقش دارند (نیمی و نوگی، ۲۰۱۴ به نقل از مطهری

نژاد و همکاران، ۱۴۰۱).

می‌توان گفت «قابلیت‌های پژوهشی» یکی از عناصر مؤثر و مشارکت‌کننده هستند که می‌توانند در این

موضوع حیاتی کمک کنند. بررسی توانایی‌های پژوهشی و روش‌های آموزش آن‌ها، از موضوعات

بحرانی قابل مطالعه در تخصص‌های متفاوت علوم است. برخی از توانایی‌های پژوهشی دارای بعد

آموزشی هستند و در علوم آموزشی و مباحث تربیتی مورد بررسی قرار می‌گیرند (ملکی‌زاده، ۱۴۰۱).

مهارت‌هایی مانند مطالعه، حفظ، یادآوری، مهارت گوش کردن، پردازش و توسعه اطلاعات یادگیری

شده، روش خلاصه‌سازی و فشرده‌سازی اطلاعات، توانایی‌های تفکر، مهارت‌های جمع‌آوری

اطلاعات، مهارت‌های نوشتن، دسته‌بندی و تحلیل داده‌ها و مهارت‌های تدوین و تفسیر نتایج از این دست

هستند (صائب و همکاران، ۲۰۲۱). شواهد علمی نشان می‌دهند که جوامعی که به موضوع پژوهش

توجه ویژه‌ای داشته و به آن با جدیت پرداخته‌اند، توانسته‌اند به رشد اقتصادی، فرهنگی و صنعتی

قابل توجهی دست یابند (ژوو، ۲۰۲۲). تمامی مهارت‌هایی که پژوهشگران در تلاش‌های علمی خود

در هر یک از مراحل انجام پژوهش استفاده، ۲۰۲۲). در حقیقت، انجام پژوهش مناسب نیازمند

1. Zhao & Biesta
2. Zell
3. Cockpim & Somprach
4. Nem & Nevgi
5. Research Abilities
6. Zhou
7. Sims et al.

مهارت‌ها و توانایی‌های خاصی است و این مجموعه از مهارت‌هایی که فرایند پژوهش علمی را از شروع تا پایان ممکن می‌سازد، به‌عنوان توانایی پژوهشی شناخته می‌شود (بولانوس و همکاران، ۲۰۲۳).

یکی دیگر از عواملی که می‌تواند به توسعه حرفه‌ای معلمان کمک کند، «انگیزش پژوهش» است. این انگیزش می‌تواند در یک طیف وسیع از بی‌انگیزگی تا انگیزش درونی برای انجام پژوهش‌ها قرار گیرد و شامل مقیاس‌های کوچکی مانند انگیزه بیرونی، انگیزه درون‌فکنی، انگیزه خودپذیر، انگیزه هماهنگ و انگیزه درونی برای پژوهش‌ها است (خسروی‌پور و رجیبان‌غریب، ۱۳۹۸). انگیزه درونی در پژوهش‌ها به این معنی است که فرد برای کسب پاداش یا جلوگیری از تنبیه، فعالیت می‌کند یا نمی‌کند. مرحله بعدی، انگیزه درون‌فکنی در پژوهش‌هاست که در آن انگیزه از احساسات داخلی فرد (باید و گناه) نشئت می‌گیرد، اما هنوز فرد انگیزه خودبه‌خودی ندارد، زیرا به‌نظر می‌رسد که انگیزه‌های بیرونی هنوز فرد را برای رسیدن به اهداف پژوهشی کنترل می‌کنند، مانند زمانی که افراد یک وظیفه را انجام می‌دهند تا احساس گناه نکنند. سطح سوم، انگیزه خودپذیر در پژوهش‌ها است، که در آن افراد به دلایل شخصی انجام پژوهش‌ها را مهم می‌دانند. در این مرحله، اهدافی که به خاطر آن‌ها به پژوهش‌ها می‌پردازند، ارزش خارجی دارند، اما برای فرد نیز مهم و معنادار هستند. در مرحله انگیزه هماهنگ، افراد به خاطر اهمیت احساس فعلی خود به پژوهش‌ها می‌پردازند (لی و ژانگ، ۲۰۲۲). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که انگیزش نقش مهمی در آموزش و پژوهش دارد. انگیزش باعث می‌شود رفتار به سمت اهداف هدایت شود، تلاش و انرژی افزایش یابد، فعالیت ادامه یابد و عملکرد بهبود یابد. همچنین داشتن انگیزش پژوهشی، نقش اساسی در انجام پژوهش‌های بیشتر و مؤثرتر دارد (وانستن کیستا و همکاران، ۲۰۰۴؛ تالا، ۲۰۰۷؛ توحیدی و جباری، ۲۰۱۲).

یکی دیگر از عواملی که می‌تواند با پیشرفت حرفه‌ای معلمان همراه باشد، «خودکارآمدی پژوهش» است. خودکارآمدی، ارزیابی فرد از توانایی‌های خود برای برنامه‌ریزی و اجرای یک سلسله از کارها به‌منظور دستیابی به اهداف و عملکردهای موردنظر است، که یکی از این عملکردها می‌تواند پژوهش باشد (لی و ژانگ، ۲۰۲۲). خودکارآمدی پژوهشی، اعتماد فرد به خود برای انجام موفقیت‌آمیز پژوهش است (کسلر و تروکسل، ۲۰۲۰). همینگر و کی (۲۰۱۰) این مفهوم را تعبیری از تصور افراد از توانایی‌ها و قابلیت‌های خود در انجام فعالیت‌های متنوع پژوهشی می‌دانند (نقل در: حسنی، ۱۳۹۷). به‌عبارتی دیگر، این مفهوم به ارزیابی افراد از توانایی‌های خود در برنامه‌ریزی و اجرای وظایف و کارهای مختلف پژوهشی اشاره دارد. خودکارآمدی پژوهشی تأثیر بسیار قوی بر انگیزش پژوهش، انتخاب‌ها، میزان تلاش، پشتکار و درنهایت پیشرفت و موفقیت افراد دارد (تابع بردبار و همکاران، ۱۳۹۷). خودکارآمدی پژوهشی معلمان، اعتماد آن‌ها به توانایی‌شان در انجام فعالیت‌های متنوع پژوهشی، از جمله پژوهش

1. Bolaños, Salinas & Pilerot
2. Research motivation
3. Li & Zhang
4. Vansteenkiste et al.
5. Tella
6. Research self-efficacy
7. Keesler & Troxel

کتابخانه‌ای تا طراحی و اجرای پروژه‌های علمی را نشان می‌دهد و باعث می‌شود آن‌ها به دنبال حرفه‌های پژوهشی باشند. خودکارآمدی پژوهشی عامل مهمی برای موفقیت پژوهشی در اجرای پژوهش است (بالتز و همکاران؛ ۲۰۲۰؛ کارشکی و بهمن‌آبادی، ۱۳۹۳). شواهد نشان داده است که خودکارآمدی پژوهشی یک متغیر مهم در آموزش روش پژوهش به معلمان است (تکین؛ ۲۰۲۳). همچنین بررسی خودکارآمدی پژوهشی در دو بُعد نظری و عملی نشان داده است که از نظر نظری، خودکارآمدی پژوهشی یک معیار پیش‌بینی قوی برای تولیدات علمی پژوهشی است. از دیدگاه نظری سطح بالای خودکارآمدی پژوهشی، به‌طور معناداری با دستاوردهای علمی با کیفیت و سطح پایین خودکارآمدی،

صفحه ۴ |

تحلیل روابط

می‌تواند ابزار مفیدی برای ارتقاء مباحث ارائه‌شده باشد (کیزکاپان؛ ۲۰۲۳). نتایج مطالعه بیشکه^۴ (۲۰۰۶) نشان داد که میزان تجربیات پژوهشی، منابع پژوهشی، پژوهشگران، ادراکات از محیط‌های قابلیت‌های پژوهش و آموزشی پژوهشی، ارتباط معناداری با عقاید خودکارآمدی پژوهشی دارد (نقل از کاظمی وردنجانی و همکاران، ۱۳۹۶).

توسعه حرفه‌ای

معلمان ...

در این راستا این پژوهش در نظر دارد که نقش متغیرهایی همچون قابلیت، انگیزش، و خودکارآمدی پژوهش با توسعه حرفه‌ای معلمان را که کمتر مورد توجه پژوهشگران بوده است، را بررسی نماید. پس از در نظر گرفتن اهمیت پیشرفت حرفه‌ای، و بررسی پژوهش‌های انجام‌شده، مدلی مرتبط با متغیرهای پژوهش در بین معلمان توسط پژوهشگران یافت نشد. برای بهبود پیشرفت حرفه‌ای، ابتدا باید عوامل مرتبط با آن و نقش هر یک را شناسایی کرد و سپس از آن‌ها استفاده نمود؛ بنابراین، پژوهش حاضر در تلاش است تا به این سؤال پاسخ دهد که: آیا رابطه‌ای بین توانایی‌های پژوهش و پیشرفت حرفه‌ای با واسطه‌گری انگیزش به پژوهش و خودکارآمدی پژوهش در بین معلمان مقطع ابتدایی وجود دارد؟

۲- پیشینه پژوهش

پژوهشی تحت عنوان رابطه اشتغال به پژوهش با توسعه حرفه‌ای معلمان زبان انگلیسی توسط ملکی‌زاده (۱۴۰۱) انجام شده است. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که توسعه حرفه‌ای معلم شامل باورهای معلمان در مورد ابعاد مختلف توسعه، مانند ابزار توسعه، نیازها، ذینفعان، محرک‌ها، روش‌ها، و موانع توسعه هستند. در مرحله کمی، نتایج نشان داد که سطح تجربه به‌طور قابل توجهی درگیری با پژوهش (خواندن) را تغییر داده است، اما در اجرای پژوهش این تأثیر مشاهده نشد. در مقابل، تفاوت معناداری بین معلمان با پیشینه آموزش زبان انگلیسی و غیر آموزش زبان انگلیسی در رابطه با اشتغال به پژوهش یافت نشد. علاوه بر این، نتایج تحلیل واریانس چند متغیره نشان داد که سطح تجربه به‌طور قابل توجهی ادراک معلمان ایرانی زبان انگلیسی به‌عنوان زبان خارجه را از درگیری با پژوهش،

1. Baltes et al.
2. Tekin
3. Kizkapan
4. Bishke

اما نه در پژوهش را تغییر داد. اشتغال به پژوهش معلمان زبان انگلیسی تازه کار و باتجربه ایرانی به عنوان پیش‌بینی‌کننده پیشرفت حرفه‌ای آن‌ها بود. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که اشتغال به پژوهش پیشرفت حرفه‌ای معلمان زبان انگلیسی با پیشینه آموزش زبان انگلیسی و غیر آموزش زبان انگلیسی را پیش‌بینی نمی‌کند. نتایج تحلیل محتوایی و موضوعی داده‌های کیفی نشان داد که معلمان ایرانی زبان انگلیسی به عنوان زبان خارجه از منابع مختلفی برای توسعه حرفه خود استفاده کردند. همچنین نتایج نشان داد که معلمان مجرب با پیشینه آموزش زبان انگلیسی از منابع پیشرفته‌تری برای توسعه حرفه‌ای خود استفاده کردند. معلمان عمدتاً با اشتغال به پژوهش آشنا بودند و آن را دریافتن روش‌های آموزشی بهتر، بهبود مهارت‌های تدریس، ارتقای زندگی حرفه‌ای، و تبدیل شدن به معلمانی آگاه و متفکر مفید می‌دانستند. معلمان زبان انگلیسی با پیشینه آموزش زبان انگلیسی «کمبود زمان، انگیزه، علاقه، حمایت مالی و انتخاب نمونه» را به عنوان چالش‌های اشتغال به پژوهش در نظر گرفتند. در مقابل، معلمان زبان انگلیسی با پیشینه غیر آموزش زبان انگلیسی «کمبود زمان، اشتیاق، منابع، دانش پژوهش و یافتن موضوعات» را به عنوان رایج‌ترین چالش‌های درگیر شدن با پژوهش در ایران می‌دانستند. شرکت‌کنندگان همچنین اشتغال به پژوهش را به عنوان یک شاخص قوی توسعه حرفه‌ای در نظر گرفتند.

نتایج مرتبط با تبیین رابطه بین کاربرد فناوری اطلاعات با توسعه حرفه‌ای معلمان مدارس ابتدایی نشان داد، بین کاربرد فناوری اطلاعات با تسهیم دانش و رشد حرفه‌ای معلمان رابطه معناداری وجود داشته است. بین ابعاد فردی، نگرشی، فنی، محیطی و مدیریتی کاربرد فناوری اطلاعات با تسهیم دانش رابطه معناداری وجود داشته ولی بین ابعاد آموزشی و اقتصادی کاربرد فناوری اطلاعات با تسهیم دانش رابطه معناداری وجود نداشته است. تحلیل رگرسیون نشان داد که ابعاد فردی و فنی در تبیین و پیش‌بینی متغیر وابسته تسهیم دانش، به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر مؤلفه‌ها داشته‌اند. همچنین، با توجه به نتایج به دست آمده، بین ابعاد فردی، نگرشی، آموزشی، فنی و اقتصادی فناوری اطلاعات با رشد حرفه‌ای معلمان رابطه معناداری وجود داشته ولی بین ابعاد محیطی و مدیریتی با رشد حرفه‌ای معلمان رابطه معناداری وجود نداشته است. تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام‌به‌گام نشان داد که ابعاد فنی و نگرشی در تبیین و پیش‌بینی متغیر وابسته رشد حرفه‌ای معلمان، به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر مؤلفه‌ها داشته‌اند. در نهایت، بین تسهیم دانش و رشد حرفه‌ای معلمان رابطه مثبت و معناداری وجود داشته است (یاری، ۱۴۰۱).

نتایج پژوهش فلامرزی (۱۴۰۰) نشان داد که بین مؤلفه‌های: توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات، دسترسی مؤثر به اطلاعات، توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات، توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات، و توانایی درک موارد حقوقی و اقتصادی کاربرد اطلاعات با رشد حرفه‌ای معلمان رابطه وجود دارد.

همچنین نتایج محمدی و حسینی (۱۳۹۸) نشان داد که بین نمرات توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان شرکت کرده در فرایند درس‌پژوهی و معلمان شرکت نکرده در این فرایند تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج مطالعه آن‌ها همچنین نشان داد که بین نمرات معلمان شرکت کرده و شرکت نکرده در فرایند

درس پژوهی در استانداردهای طراحی و برنامه‌ریزی آموزشی، ایجاد و حفظ جو یادگیری، اجرا و انجام تدریس، سنجش و برقراری ارتباط با نتایج یادگیری، ارزیابی و انعکاس یادگیری و آموزش، همکاری بیشتر معلمان، فعالیت در جهت توسعه حرفه‌ای دانش محتوایی، فناوری آموزشی تفاوت معناداری وجود دارد. از این رو می‌توان گفت که درس پژوهی می‌تواند توسعه حرفه‌ای معلمان را افزایش دهد.

نتایج پژوهش کاظمی وردنجانی و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد که نمرات خودکارآمدی پژوهشی و مؤلفه‌های آن در طیف متوسط قرار داشتند. اجرای طرح پژوهش‌ها یا مشارکت در طرح به‌عنوان همکار (برحسب تعداد)، تنها متغیری بود که با خودکارآمدی ارتباط مستقیم داشت. از نظر جنسیت تنها خرده

مقیاس خودکارآمدی پژوهش کیفی در دو جنس اختلاف معناداری را نشان داد و در دختران این خرده مقیاس بیشتر از پسران بود. وضعیت خودکارآمدی پژوهشی و مؤلفه‌های آن در بین دانشجویان

تحصیلات تکمیلی این دانشگاه در طیف متوسط قرار داشت. نتایج بیانگر آن بود که مشارکت دادن قابلیت‌های پژوهش و دانشجویان جهت اجرا یا همکاری در طرح‌های پژوهشی در ارتقاء مؤلفه‌های خودکارآمدی پژوهشی دانشجویان تأثیر بسزایی دارد. لذا با برنامه‌ریزی مناسب و برگزاری دوره‌های آموزشی می‌توان دانشجویان توانمندتری تربیت نمود.

گودالی (۱۳۹۵) پژوهشی تحت عنوان بررسی رابطه بین درس پژوهی با توسعه حرفه‌ای معلمان ابتدایی شهرستان کاشان انجام داد. یافته‌ها نشان داد میانگین هریک از مؤلفه‌های درس پژوهی و توسعه حرفه‌ای بالاتر از حد متوسط بود. همچنین بین درس پژوهی و مؤلفه‌های توسعه حرفه‌ای، رابطه مثبت و معناداری وجود داشت.

نتایج مطالعه فیتریه، مونزیل، آفرینی، هامیمی، رویده عقیفه و عادلہ پرماتاساری^۱ (۲۰۲۲) نشان داد که فعالیت‌های پژوهشی بر فعالیت‌های آموزشی معلمان، راهبردهای علمی معلمان و برنامه‌ریزی و پیاده‌سازی انواع روش‌های آموزشی و انجام پژوهش‌های علمی اثرگذار است. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که قابلیت‌های پژوهشی بر پیشرفت مهارت‌های معلمان در روش پژوهش مؤثر بوده است و می‌تواند از طریق فعالیت‌های آموزشی بهتر هم بشود.

نتایج پژوهش ایرگاتوغلویی^۲ (۲۰۲۱) نشان داد که سطح مشارکت مربیان در حرفه‌ای پیوسته فعالیت‌های توسعه بالا نیست. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که مربیان نگرش مثبت نسبت به توسعه حرفه‌ای داشتند در حالی که سطح نگرش در مربیان زبان انگلیسی زن و مرد تفاوتی وجود ندارد. همچنین رابطه معناداری بین نگرش‌های توسعه حرفه‌ای معلمان با فعالیت‌های پژوهشی و آمادگی یادگیری مستقل مربیان زبان انگلیسی وجود دارد.

کاینک کوی (۲۰۲۱) پژوهشی تحت عنوان توانمندی پژوهش معلمان: ارتباط، عوامل تعیین‌کننده و دلالت بر ادامه توسعه حرفه‌ای پرداخت. نتایج پژوهش نشان داد که معلمان کمی قادر به انجام پژوهش‌ها و داشتن نگرش‌های خنثی نسبت به آن، انگیزه برای نوشتن پژوهش، دارای سطح بالایی از مشکلات

1. Fitriyah, Munzil, Affriyenni, Hamimi, Roidah Affifah, Adelia Permatasari
2. Irgatoglu

در فرایندهای پژوهش‌ها، و به‌طور متوسط قادر به برنامه‌ریزی عمل هستند. علاوه بر این، بین مهارت‌های معلم و برنامه‌ریزی عمل، انگیزه نوشتن پژوهش، نگرش نسبت به پژوهش و تعداد مطالعات تکمیل‌شده توسط معلمان همبستگی معناداری وجود داشت. همچنین رابطه معنادار و منفی بین قابلیت پژوهش و سابقه خدمت معلمان وجود داشت؛ به این معنی که با افزایش سابقه خدمت قابلیت پژوهش معلمان کاهش پیدا می‌کند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که انگیزه نوشتن پژوهش، تعداد پژوهش‌های انجام‌شده و سن از عوامل مؤثر بر قابلیت‌های پژوهش در معلمان بودند.

مرور پیشینه‌های پژوهش نشان می‌دهد که پژوهشگران در مطالعات خود بر این باور هستند که بهبود توسعه حرفه‌ای معلم قبل از خدمت و در حین خدمت می‌تواند یک پیروزی روشن برای دولت‌ها باشد. متولیان امر امروزه در دانشگاه‌های فرهنگیان و مراکز تربیت معلم با استفاده از روش‌های مختلف همچون درس پژوهی، اقدام پژوهشی و طرح پژوهشی سعی در افزایش سطح توسعه حرفه‌ای معلمان قبل از خدمت را دارند. شاید برنامه‌های مداخله‌ای مانند موارد بالا فرصت‌های یادگیری برای دولت‌ها و متولیان امر آموزش فراهم می‌کند تا برنامه‌های توسعه حرفه‌ای مؤثر معلمان را طراحی کنند. اما نکته‌ای که وجود دارد این است که مسئولین و کارگزاران به شاخص‌های مهمی همچون توانایی‌ها و قابلیت‌های پژوهش معلمان توجه نمی‌کنند و در تنها در یک شرایط هم‌سطح و در یک محیط مشابه اقدام به اجرای چنین طرح‌هایی می‌گیرند و در بسیاری از موارد مشاهده شده است که پژوهش‌های صورت گرفته توسط معلمان دانشجوی، جهت رفع تکلیف بوده است و هیچ بازخورد دیگری ندارد؛ چون متولیان و مسئولین توجهی به شاخص‌هایی همچون سطح انگیزش و خودکارآمدی پژوهشی معلمان ندارند و در نتیجه این برنامه‌های مداخله‌ای می‌تواند نتایج منفی برجای بگذارد و معلمان را در حین خدمت با توجه به سابقه قبلی که از اجرا و بازخورد پژوهش دارند از پژوهش و پژوهشگری دور کند. پژوهش حاضر در نظر دارد که این خلأ پژوهشی را رفع و با یک مطالعه علمی به بررسی شاخص‌های تأثیرگذار بر توسعه حرفه‌ای معلمان پردازد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ رویکرد کمی، از نظر هدف، توسعه‌ای و از نظر روش اجرا از نوع همبستگی است که رابطه بین متغیرهای وابسته، مستقل و میانجی را با استفاده از معادلات ساختاری واریانس محور بررسی می‌کند. جامعه آماری شامل ۴۲۶۹ معلم دوره ابتدایی شهر کرمانشاه در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بود. حجم نمونه جدول مورگان ۳۵۲ نفر و با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. داده‌های موردنیاز پژوهش با استفاده از پرسش‌نامه‌های توسعه حرفه‌ای ایوبی (۱۳۹۳)، خودکارآمدی پژوهشی صالحی (۱۳۹۱)، قابلیت‌های پژوهشی آرامون، صادقی آرانی و سعید اردرانی (۱۳۸۸) و انگیزش پژوهشی صالحی و همکاران (۱۳۹۱) به دست آمده است. روایی پرسش‌نامه‌ها به صورت صوری و توسط اساتید راهنما و مشاور بررسی و تأیید شد و پایایی آن‌ها با استفاده از آلفای کرونباخ اندازه‌گیری شد. در این پژوهش میزان آلفای به دست آمده برای پرسش‌نامه‌های توسعه حرفه‌ای، خودکارآمدی

پژوهشی، قابلیت‌های پژوهشی و انگیزش پژوهشی به ترتیب برابر با ۰/۹۵۹، ۰/۹۸۷، ۰/۹۸۶ و ۰/۹۲۲ بود. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و PLS و در دو بخش توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شدند.

۴- یافته‌ها

۴-۱- یافته‌های توصیفی

جدول ۱. یافته‌های توصیفی ویژگی‌های فردی پاسخگویان

عنوان	تعداد	درصد	درصد تجمعی
جنسیت	مرد	۸۹	۳۴/۴
	زن	۱۷۰	۶۵/۶
	جمع	۲۵۹	۱۰۰/۰
سن	کمتر از ۳۰ سال	۷۷	۲۹/۷
	۳۰ تا ۴۵ سال	۱۴۶	۵۶/۴
	۴۵ سال به بالا	۳۶	۱۳/۹
	جمع	۲۵۹	۱۰۰/۰
تحصیلات	دیپلم	۲۰	۷/۸
	فوق‌دیپلم	۱۲	۴/۶
	کارشناسی	۱۷۲	۶۶/۴
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۵۵	۲۱/۲
	جمع	۲۵۹	۱۰۰/۰
سابقه خدمت	زیر ۱۰ سال	۱۲۱	۴۶/۷
	۱۱ تا ۲۰ سال	۸۲	۳۱/۷
	بیشتر از ۲۰ سال	۵۶	۲۱/۶
	جمع	۲۵۹	۱۰۰/۰

جدول ۱ نشان می‌دهد، تعداد مردان ۸۹ نفر (۳۴/۴ درصد) و تعداد زنان ۱۷۰ نفر (۶۵/۶ درصد) است. همچنین در توزیع فراوانی سن پاسخ‌گویان مشاهده می‌شود تعداد ۷۷ نفر (۲۹/۷ درصد) کمتر از ۳۰ سال، تعداد ۱۴۶ نفر (۵۶/۴ درصد) تا ۳۰ تا ۴۵ سال و تعداد ۳۶ نفر (۱۳/۹ درصد) بیشتر از ۴۵ سال سن دارند. در توزیع فراوانی میزان تحصیلات تعداد ۲۰ نفر (۷/۸ درصد) دیپلم، تعداد ۱۲ نفر (۴/۶ درصد) فوق‌دیپلم، تعداد ۱۷۲ نفر (۶۶/۴ درصد) کارشناس و تعداد ۵۵ نفر (۲۱/۲ درصد) کارشناس ارشد و بالاتر هستند و در توزیع فراوانی سابقه خدمت پاسخ‌گویان تعداد ۱۲۱ نفر (۴۶/۷ درصد) زیر ۱۰ سال، تعداد ۸۲ نفر (۳۱/۷ درصد) تا ۱۱ تا ۲۰ سال و تعداد ۵۶ نفر (۲۱/۶ درصد) بیشتر از ۲۰ سال سابقه خدمت دارند.

جدول ۲. یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف استاندارد
توسعه حرفه‌ای	۷۳	۲۳۵	۱۸۷/۳۷	۳۲/۱۳۵
خودکارآمدی پژوهش	۵۸	۲۷۵	۱۹۷/۰۴	۴۴/۷۴۵
قابلیت‌های پژوهشی	۶۲	۲۲۹	۱۶۳/۶۶	۳۶/۰۰۲
انگیزش پژوهش	۳۰	۱۱۳	۸۹/۲۲	۱۲/۱۹۵

جدول ۲ نشان می‌دهد، میانگین متغیر توسعه حرفه‌ای (۱۸۷/۳۷)، میانگین متغیر خودکارآمدی پژوهشی (۱۹۷/۴)، و میانگین متغیر قابلیت‌های پژوهشی (۱۶۳/۶۶) بیشتر از میانگین فرضی ۱ و میانگین متغیر انگیزش به پژوهش (۸۹/۲۲) کمتر از میانگین فرضی است.

۲-۴- یافته‌های استنباطی

جدول ۳. ضرایب همبستگی بین متغیرهای اصلی پژوهش

متغیر	قابلیت‌های پژوهش	توسعه حرفه‌ای	انگیزش به پژوهش
توسعه حرفه‌ای	۰/۷۳۹**		
انگیزش پژوهش	۰/۵۵۶**	۰/۶۲۲**	
خودکارآمدی	۰/۹۱۵**	۰/۷۲۳**	۰/۵۸۱**

** معنی‌داری در سطح ۰/۰۱

در جدول ۳ ضرایب همبستگی بین چهار متغیر اصلی پژوهش نشان داده شده است. می‌توان مشاهده نمود که ضریب همبستگی بین انگیزش به پژوهش با قابلیت‌های پژوهش برابر ۰/۵۵۶، ضریب همبستگی بین انگیزش به پژوهش با توسعه حرفه‌ای برابر ۰/۶۲۲ و ضریب همبستگی بین خودکارآمدی با انگیزش به پژوهش برابر ۰/۵۸۱ که در سطح $P < 0/01$ معنی‌دار می‌باشند و با توجه به اینکه مقدار در محدوده ۰/۳۵ تا ۰/۶۵ قرار دارد لذا شدت آن در سطح متوسط است. همچنین ضریب همبستگی بین توسعه حرفه‌ای با قابلیت‌های پژوهش برابر ۰/۷۳۹، ضریب همبستگی بین خودکارآمدی با قابلیت‌های پژوهش برابر ۰/۹۱۵، ضریب همبستگی بین خودکارآمدی با توسعه حرفه‌ای برابر ۰/۷۲۳ که در سطح $P < 0/01$ معنی‌دار می‌باشند با توجه به اینکه مقادیر ضرایب بزرگ‌تر از ۰/۶۵ بوده لذا شدت آن در سطح خوب است؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین هر چهار متغیر اصلی پژوهش رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

حال با استفاده از تحلیل معادلات ساختاری به بررسی کفایت و مناسب بودن مدل مفهومی پژوهش پرداخته خواهد شد. در تدوین مدل اولیه مجموعاً تعداد ۱۸۸ گویه (۴۷ گویه برای متغیر توسعه حرفه‌ای، ۲۸ گویه برای متغیر انگیزش به پژوهش، ۵۶ گویه برای متغیر خودکارآمدی و ۵۷ گویه برای متغیر قابلیت‌های پژوهش) وارد شد. متغیر انگیزش به پژوهش دارای سه بعد انگیزش بیرونی، انگیزش درونی و بی‌انگیزگی؛ متغیر قابلیت‌های پژوهش دارای هشت بعد اجرای پژوهش و گردآوری داده، اخلاق پژوهشی، انتخاب موضوع و تبیین مسئله، تبحر در نگارش علمی، تدوین و تفسیر نتایج، جستجوی تحت وب، طبقه‌بندی و تحلیل داده و فیش‌برداری؛ متغیر خودکارآمدی دارای هفت بعد

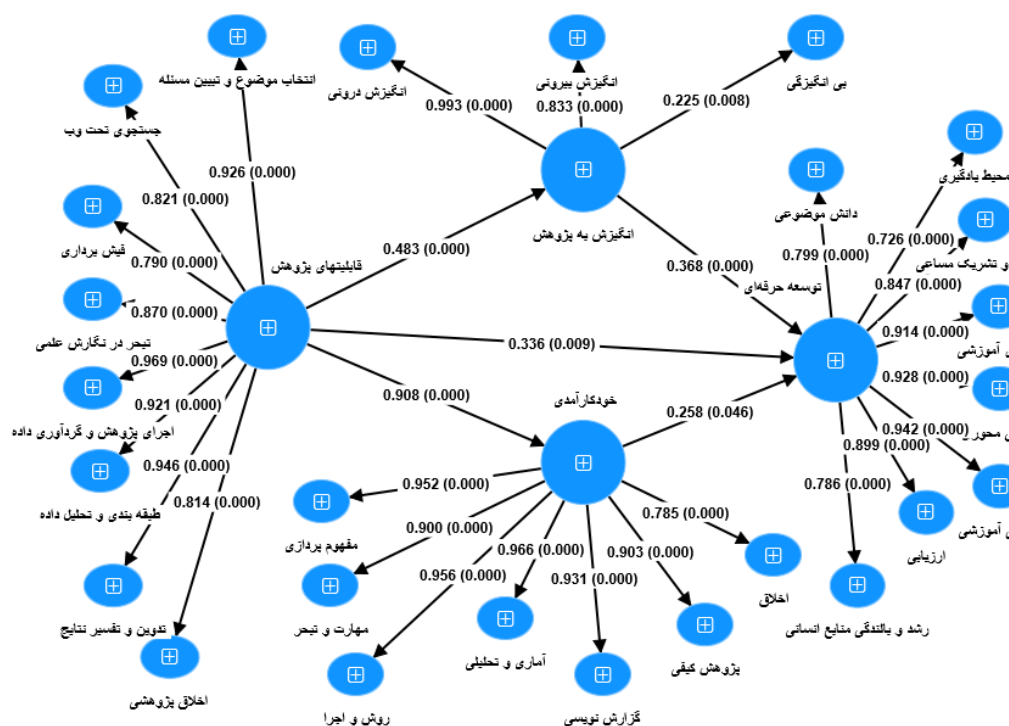
۱. میانگین فرضی در این پژوهش برای توسعه حرفه‌ای (۱۱۷)، خودکارآمدی پژوهش (۱۴۰)، قابلیت‌های پژوهشی (۱۴۵) و انگیزش به پژوهش (۱۱۷) در نظر گرفته شده است.

۲. دامنه همبستگی بین ۰/۳۵ تا ۰/۶۵ در سطح متوسط می‌باشد بطوری که می‌تواند تا ۴۰ درصد توان پیش‌بینی داشته باشند (بیابانگرد، ۱۳۸۴).

۳. دامنه همبستگی بیشتر از ۰/۶۵ در سطح خوب می‌باشد بطوری که می‌تواند بالاتر از ۴۰ درصد توان پیش‌بینی داشته باشند (بیابانگرد، ۱۳۸۴).

۴. جهت وضوح بهتر و بیشتر مدل، با استفاده از نرم‌افزار گویه‌های هر متغیر مکنون در آن مخفی شده است. علامت (+) روی دایره متغیرهای مکنون نشان‌دهنده این مطلب می‌باشد.

شکل ۲ نمودار مدل ساختاری اولیه پژوهش بر اساس مدل مفهومی با مقادیر AVE^۱ (میانگین واریانس استخراجی) را نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود مقادیر میانگین واریانس استخراجی برای متغیر انگیزش به پژوهش و مؤلفه‌های انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و بی‌انگیزگی کمتر از مقدار استاندارد ۰/۵ (فورنل و لانکر، ۱۹۸۱) است. لذا بنا بر شکل ۲ نتیجه می‌شود که مدل ساختاری اولیه از نظر مقادیر اندازه‌گیری در سطح مطلوبی قرار ندارد؛ بنابراین با حذف گویه‌های مشخص شده با بار عاملی کمتر از ۰/۷، مجدداً مدل تحلیل شد. بدین ترتیب از متغیر توسعه حرفه‌ای (تعداد ۲۸ گویه)، متغیر انگیزش به پژوهش (تعداد ۱۸ گویه) و مؤلفه‌های انگیزش درونی (تعداد ۹ گویه)، انگیزش بیرونی (تعداد ۳ گویه) و بی‌انگیزگی (تعداد ۲ گویه) حذف و سایر متغیرها بدون حذف گویه باقی ماندند. شکل ۳ نمودار مدل ساختاری نهایی بر اساس مدل مفهومی با مقادیر سطح معنی‌داری ضرایب مسیر و شکل ۴ نمودار مدل ساختاری نهایی پژوهش بر اساس مدل مفهومی پژوهش با مقادیر AVE را نشان می‌دهند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود مقادیر میانگین واریانس استخراجی برای همه متغیرهای مکنون بیشتر از مقدار معیار ۰/۵ بوده و همه ضرایب مسیر در سطح $P < 0.05$ معنی‌دار است. حال برای بررسی مدل اندازه‌گیری سایر نتایج نیز مشاهده می‌شوند.

شکل ۳: مدل ساختاری نهایی پژوهش بر اساس مدل مفهومی با مقادیر سطح معنی‌داری ضرایب مسیر

1. Aεrage Variance Extracted

۲. اعداد نمایش داده شده در وسط دایره مربوط به هر متغیر

3. Fömel & Larker

قابلیت‌های پژوهش

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه | ۱۳

دوره ۴، شماره ۱

پایه ۱۱

خودکارآمدی

توسعه حرفه‌ای

۰/۶۲۰	۰/۹۲۵	۰/۹۱۲	انگیزش درونی
۰/۶۶۰	۰/۷۸۳	۰/۷۰۱	بی‌انگیزگی
۰/۵۹۴	۰/۹۳۵	۰/۹۲۲	کل انگیزش به پژوهش
۰/۶۶۴	۰/۹۶۵	۰/۹۶۱	اجرای پژوهش و گردآوری داده
۰/۶۹۹	۰/۸۷۳	۰/۷۸۴	اخلاق پژوهشی
۰/۶۵۰	۰/۹۵۳	۰/۹۴۶	انتخاب موضوع و تبیین مسئله
۰/۸۱۲	۰/۹۲۸	۰/۸۸۴	تبحر در نگارش علمی
۰/۶۷۰	۰/۹۶۱	۰/۹۵۵	تدوین و تفسیر نتایج
۰/۶۶۴	۰/۸۸۷	۰/۸۳۰	جستجوی تحت وب
۰/۶۶۹	۰/۹۴۱	۰/۹۲۸	طبقه‌بندی و تحلیل داده
۰/۷۵۲	۰/۸۵۸	۰/۶۷۶	فیش‌برداری
۰/۵۷۱	۰/۹۸۷	۰/۹۸۶	کل قابلیت‌های پژوهش
۰/۶۰۴	۰/۹۵۵	۰/۹۴۹	آماری و تحلیلی
۰/۷۲۶	۰/۸۸۸	۰/۸۱۳	اخلاق
۰/۶۶۶	۰/۹۵۲	۰/۹۴۴	روش و اجرا
۰/۶۵۱	۰/۹۵۷	۰/۹۵۱	مفهوم‌پردازی
۰/۶۰۴	۰/۸۸۳	۰/۸۳۵	مهارت و تبحر
۰/۸۰۹	۰/۹۵۵	۰/۹۴۱	پژوهش کیفی
۰/۷۳۶	۰/۹۵۱	۰/۹۴۰	گزارش‌نویسی
۰/۵۸۱	۰/۹۸۷	۰/۹۸۷	کل خودکارآمدی
۰/۶۸۰	۰/۹۱۴	۰/۸۸۲	ارزیابی
۰/۶۴۱	۰/۹۱۴	۰/۸۸۷	تحقیق محوری
۰/۶۹۸	۰/۹۵۴	۰/۹۴۶	دانش موضوعی
۰/۶۸۶	۰/۸۹۷	۰/۸۴۷	رشد و بالندگی منابع انسانی
۰/۶۷۴	۰/۹۱۲	۰/۸۷۹	طراحی آموزشی
۰/۶۵۱	۰/۹۲۱	۰/۸۹۶	فناوری آموزشی
۰/۶۹۱	۰/۹۳۱	۰/۹۱۱	محیط یادگیری
۰/۶۳۵	۰/۹۱۳	۰/۸۸۵	همکاری و تشریک‌مساعی
۰/۵۷۴	۰/۹۶۲	۰/۹۵۹	کل توسعه حرفه‌ای

با توجه به جدول ۴ مقدار آلفای کرونباخ همه متغیرها (به جز مؤلفه فیش‌برداری) بزرگ‌تر از حد مناسب ۰/۷ است و از پایایی خوبی برخوردار هستند. همچنین مقدار ضریب پایایی ترکیبی (ضریب دیلون-گلدشتاین) برای کل متغیرها (به جز مؤلفه‌های روابط با دیگران و خودمختاری) بیشتر از حد مطلوب ۰/۷ بوده و نتیجه بر مناسب بودن پایایی ترکیبی هر متغیر دارد. معیار ارزیابی روایی همگرا به معنی میانگین واریانس مشترک بین متغیر مکنون و معرف‌هایش است و حداقل مقدار قابل قبول برای آن ۰/۵۰ است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۴). در این مدل روایی همگرایی متغیرهای انگیزش به پژوهش، قابلیت‌های پژوهش، خودکارآمدی و توسعه حرفه‌ای به ترتیب برابر ۰/۵۹۴، ۰/۵۷۱، ۰/۵۸۱ و ۰/۵۷۴ بوده که همگی در سطح مناسب و قابل قبولی می‌باشند.

جدول ۵. ماتریس فورنل و لارکر جهت بررسی روایی واگرا

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	
آماری و تحلیلی	0.777																														
اجرای پژوهش و گردآوری داده	0.825	0.815																													
اخلاق	0.738	0.707	0.852																												
اخلاق پژوهشی	0.691	0.764	0.640	0.836																											
ارزیابی	0.570	0.610	0.548	0.627	0.825																										
انتخاب موضوع و تبیین مسئله	0.748	0.882	0.689	0.738	0.611	0.806																									
انگیزش به پژوهش	0.450	0.450	0.478	0.498	0.664	0.498	0.770																								
انگیزش بیرونی	0.445	0.470	0.414	0.480	0.592	0.463	0.833	0.777																							
انگیزش درونی	0.443	0.440	0.468	0.493	0.660	0.489	0.993	0.812	0.788																						
بی‌انگیزگی	0.302	0.294	0.144	0.222	0.162	0.299	0.225	0.292	0.211	0.812																					
تبحر در نگارش علمی	0.706	0.823	0.598	0.693	0.540	0.821	0.415	0.446	0.400	0.188	0.901																				
تحقیق محوری	0.650	0.680	0.591	0.647	0.795	0.654	0.580	0.533	0.571	0.212	0.616	0.801																			
تدوین و تفسیر نتایج	0.873	0.892	0.720	0.793	0.609	0.807	0.423	0.459	0.414	0.301	0.786	0.665	0.819																		
توسعه حرفه‌ای	0.680	0.721	0.638	0.706	0.899	0.691	0.659	0.598	0.654	0.214	0.626	0.928	0.718	0.758																	
جستجوی بحث وب	0.721	0.765	0.598	0.601	0.538	0.762	0.457	0.499	0.444	0.300	0.731	0.597	0.735	0.632	0.815																
خودکارآمدی	0.966	0.874	0.785	0.756	0.629	0.803	0.500	0.492	0.489	0.312	0.754	0.722	0.897	0.747	0.726	0.762															
دانش موضوعی	0.613	0.714	0.621	0.793	0.732	0.681	0.630	0.547	0.627	0.133	0.577	0.708	0.716	0.799	0.543	0.685	0.835														
رشد و بالندگی منابع انسانی	0.478	0.553	0.523	0.572	0.804	0.558	0.631	0.548	0.626	0.171	0.455	0.683	0.534	0.786	0.435	0.536	0.691	0.828													
روش و اجرا	0.897	0.824	0.715	0.748	0.623	0.752	0.528	0.530	0.514	0.347	0.727	0.840	0.737	0.747	0.679	0.956	0.679	0.521	0.816												
طبقه‌بندی و تحلیل داده	0.868	0.881	0.672	0.695	0.542	0.792	0.381	0.429	0.375	0.279	0.747	0.887	0.623	0.647	0.734	0.870	0.622	0.475	0.798	0.818											
طراحی آموزشی	0.643	0.666	0.604	0.641	0.857	0.645	0.622	0.540	0.621	0.202	0.573	0.834	0.674	0.942	0.583	0.702	0.735	0.782	0.694	0.595	0.821										
فناوری آموزشی	0.644	0.674	0.579	0.620	0.753	0.618	0.538	0.546	0.525	0.834	0.578	0.834	0.659	0.914	0.621	0.691	0.660	0.666	0.678	0.606	0.803	0.812									
فیش‌برداری	0.666	0.744	0.616	0.631	0.539	0.745	0.431	0.427	0.432	0.172	0.751	0.548	0.708	0.597	0.686	0.692	0.603	0.443	0.642	0.670	0.554	0.542	0.867								
قابلیت‌های پژوهش	0.870	0.969	0.741	0.814	0.642	0.926	0.483	0.500	0.473	0.305	0.870	0.705	0.946	0.748	0.821	0.908	0.736	0.569	0.853	0.921	0.693	0.690	0.790	0.755							
محیط یادگیری	0.450	0.533	0.455	0.599	0.733	0.526	0.610	0.539	0.603	0.078	0.463	0.625	0.512	0.726	0.406	0.517	0.797	0.672	0.523	0.424	0.693	0.569	0.468	0.545	0.831						
مفهوم‌پردازی	0.874	0.851	0.707	0.753	0.650	0.797	0.511	0.509	0.500	0.312	0.738	0.853	0.727	0.751	0.672	0.929	0.689	0.568	0.929	0.810	0.700	0.661	0.876	0.807	0.807						
مهارت و تبحر	0.846	0.810	0.677	0.697	0.633	0.743	0.541	0.543	0.529	0.311	0.683	0.680	0.727	0.806	0.705	0.900	0.687	0.531	0.872	0.643	0.682	0.661	0.831	0.777	0.777						
همکاری و مشارکت‌مساعی	0.479	0.563	0.508	0.618	0.799	0.577	0.606	0.542	0.601	0.160	0.492	0.556	0.753	0.847	0.458	0.463	0.567	0.726	0.567	0.463	0.779	0.469	0.586	0.550	0.797						
پژوهش کیفی	0.895	0.793	0.679	0.626	0.502	0.711	0.334	0.337	0.327	0.238	0.670	0.580	0.819	0.580	0.603	0.654	0.903	0.555	0.805	0.844	0.582	0.560	0.825	0.899	0.899						
گزارش‌نویسی	0.893	0.803	0.769	0.701	0.529	0.743	0.402	0.381	0.391	0.253	0.702	0.651	0.833	0.663	0.654	0.931	0.605	0.461	0.843	0.803	0.620	0.619	0.846	0.866	0.858	0.858					

نشریه مطالعات
دانش پژوهی

صفحه ۱۴ |

تحلیل

روابط

قابلیت‌های

پژوهش و

توسعه

حرفه‌ای

معلمان ...

جدول ۵. بررسی روایی و اگرای مدل پژوهش را نشان می‌دهد. نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که بیشتر متغیرها و مؤلفه‌های آن‌ها دارای واگرایی قابل قبولی هستند. حال در ادامه مدل درونی (ساختاری) پژوهش بررسی می‌گردد.

جدول ۶. شاخص‌های هم‌خطی، اثرات مستقیم و غیرمستقیم و اندازه اثر مدل درونی پژوهش

مسیر	هم‌خطی (VIF)	اثر مستقیم		اندازه (f ^۲)
		مقادیر		
		B	T	
مبدأ	مقصد			
انگیزش به پژوهش	< انگیزش بیرونی	0.833	33.114	0.000
انگیزش به پژوهش	< انگیزش درونی	0.993	935.686	0.000
انگیزش به پژوهش	< بی‌انگیزگی	0.225	2.642	0.008
انگیزش به پژوهش	< توسعه حرفه‌ای	0.368	7.495	0.000
توسعه حرفه‌ای	< ارزیابی	0.899	66.776	0.000
توسعه حرفه‌ای	< تحقیق محوری	0.928	83.676	0.000
توسعه حرفه‌ای	< دانش موضوعی	0.799	28.286	0.000
توسعه حرفه‌ای	< رشد و بالندگی منابع	0.786	25.482	0.000
توسعه حرفه‌ای	< طراحی آموزشی	0.942	112.565	0.000
توسعه حرفه‌ای	< فناوری آموزشی	0.914	72.324	0.000
توسعه حرفه‌ای	< محیط یادگیری	0.726	22.360	0.000
توسعه حرفه‌ای	< همکاری و تشریک	0.847	43.922	0.000
خودکارآمدی	< آماری و تحلیلی	0.966	237.658	0.000
خودکارآمدی	< اخلاق	0.785	28.293	0.000
خودکارآمدی	< توسعه حرفه‌ای	0.258	2.001	0.046
خودکارآمدی	< روش و اجرا	0.956	149.581	0.000
خودکارآمدی	< مفهوم‌پردازی	0.952	141.030	0.000
خودکارآمدی	< مهارت و تبحر	0.900	78.063	0.000
خودکارآمدی	< پژوهش کیفی	0.903	70.077	0.000
خودکارآمدی	< گزارش‌نویسی	0.931	104.809	0.000
قابلیت‌های پژوهش	< اجرای پژوهش	0.969	236.671	0.000
قابلیت‌های پژوهش	< اخلاق	0.814	39.319	0.000
قابلیت‌های پژوهش	< انتخاب موضوع	0.926	92.777	0.000
قابلیت‌های پژوهش	< انگیزش به	0.483	10.152	0.000
قابلیت‌های پژوهش	< تبحر در	0.870	53.063	0.000
قابلیت‌های پژوهش	< تدوین و تفسیر	0.946	131.863	0.000
قابلیت‌های پژوهش	< توسعه حرفه‌ای	0.336	2.636	0.009
قابلیت‌های پژوهش	< جستجوی	0.821	35.840	0.000
قابلیت‌های پژوهش	< خودکارآمدی	0.908	69.574	0.000
قابلیت‌های پژوهش	< طبقه‌بندی و	0.921	84.093	0.000
قابلیت‌های پژوهش	< فیش‌برداری	0.790	32.285	0.000
اثر غیرمستقیم				
قابلیت‌های پژوهش	<< انگیزش به پژوهش	0.178	6.268	0.000
قابلیت‌های پژوهش	<< خودکارآمدی	0.234	2.015	0.044

در بخش مدل درونی، ارتباط بین متغیرهای مکنون پژوهش مورد تحلیل قرار می‌گیرد. اولین معیار برای بررسی مدل درونی، بررسی عدم هم‌خطی بودن متغیرهاست که به این منظور از شاخص تحمل و عامل تورم واریانس (VIF) استفاده می‌شود. سطح تحمل کمتر از 0.2 (VIF بالاتر از 5)، نشان‌دهنده هم‌خطی بودن بین متغیرها است که با توجه به جدول ۶ مشاهده می‌شود شرط عدم هم‌خطی برای هر متغیر رعایت شده است.

دومین معیار ارزیابی مدل درونی، ضرایب مسیر می‌باشند که به منظور بررسی معناداری آن‌ها از رویه خودگردان‌سازی استفاده شده که این ضرایب به همراه مقدار آماره T متناظر خود، سطح معنی‌داری و همچنین فاصله اطمینان برای اثرات مستقیم و غیرمستقیم در جدول ۶ آورده شده است. نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد ارتباط چهار متغیر توسعه حرفه‌ای، انگیزش به پژوهش، قابلیت‌های پژوهش و خودکارآمدی پژوهش با ابعاد خود در سطح خطای $P < 0.05$ معنی‌دار می‌باشند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که، اثر مستقیم انگیزش به پژوهش با توسعه حرفه‌ای ($p = 0.000$)، $\beta = 0.368$) در سطح خطای $P < 0.05$ مثبت و معنادار است، اثر مستقیم خودکارآمدی با توسعه حرفه‌ای ($\beta = 0.258$, $p = 0.046$) در سطح خطای $P < 0.05$ مثبت و معنادار است، اثر مستقیم انگیزش به پژوهش با توسعه حرفه‌ای ($\beta = 0.336$, $p = 0.009$) در سطح خطای $P < 0.05$ مثبت و معنادار است، اثر مستقیم قابلیت‌های پژوهش با توسعه حرفه‌ای ($\beta = 0.483$, $p = 0.000$) در سطح خطای $P < 0.05$ مثبت و معنادار است و اثر مستقیم قابلیت‌های پژوهش با خودکارآمدی ($\beta = 0.908$, $p = 0.000$) در سطح خطای $P < 0.05$ مثبت و معنادار است.

اثر غیرمستقیم قابلیت‌های پژوهش بر توسعه حرفه‌ای با نقش واسطه‌ای انگیزش به پژوهش ($\beta = 0.178$, $p = 0.000$) در سطح خطای $P < 0.05$ مثبت و معنی‌دار است و اثر غیرمستقیم قابلیت‌های پژوهش بر توسعه حرفه‌ای با نقش واسطه‌ای خودکارآمدی ($\beta = 0.234$, $p = 0.044$) در سطح خطای $P < 0.05$ مثبت و معنادار است.

سومین معیار ارزیابی مدل درونی، اندازه اثر (f^2) می‌باشد که نشان‌دهنده تغییر در مقدار (R^2) پس از حذف یک متغیر مکنون برون‌زای معین از مدل است. کوهن (۱۹۸۸) مقادیر 0.02 ، 0.15 و 0.35 را به ترتیب اثرات کوچک، متوسط و بزرگ معرفی کرده است. بر اساس نتایج جدول ۶ مشاهده می‌شود که اثر خودکارآمدی با توسعه حرفه‌ای ($f^2 = 0.036$) و اثر قابلیت‌های پژوهش بر توسعه حرفه‌ای ($f^2 = 0.063$) اندازه اثر کوچک و اثر انگیزش به پژوهش با توسعه حرفه‌ای ($f^2 = 0.323$) و اثر قابلیت‌های پژوهش با انگیزش به پژوهش ($f^2 = 0.304$) اندازه اثر متوسط و اثر قابلیت‌های پژوهش با خودکارآمدی ($f^2 = 0.724$) اندازه اثر بزرگ است.

جدول ۷. شاخص‌های R²، Q² و ماتریس اهمیت- عملکرد مدل درونی پژوهش

متغیر	R ²	Q ²	ماتریس اهمیت- عملکرد (IPMA)	
			اثر کل (اهمیت)	عملکرد
قابلیت‌های پژوهش	-	-	۰,۷۴۸	۶۴,۶۴۳
انگیزش به پژوهش	۰,۲۳۳	۰,۱۳۵	۰,۳۶۸	۸۰,۱۴۴
خودکارآمدی	۰,۸۲۵	۰,۴۷۵	۰,۲۵۸	۶۳,۳۱۰
توسعه حرفه‌ای	۰,۶۸۷	۰,۳۸۴	-	-

آخرین معیار ارزیابی درونی، معیاری است که به منظور بسط یافته‌های اساسی مدل‌سازی معادلات ساختاری و واریانس محور مورد استفاده قرار می‌گیرد که تحلیل ماتریس اهمیت-عملکرد (IPMA) است (آذر، خسروانی و جلالی، ۱۳۹۱). این ماتریس اثرات کل مدل درونی (اهمیت) و مقادیر متوسط متغیرهای مکنون (عملکرد) را مقابله می‌دهد تا حوزه‌ای پراهمیت برای بهبود را مشخص کند. مقیاس عملکرد از صفر تا ۱۰۰ بوده و نمره بالاتر به معنی عملکرد بهتر و بیشتر است. همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود انگیزش به پژوهش با اهمیت (۰,۳۶۸) نسبت به قابلیت‌های پژوهش (۰,۷۴۸) و خودکارآمدی (۰,۲۵۸)؛ عملکرد (۸۰,۱۴۴) بالاتری نسبت به آن‌ها (۶۴,۶۴۳ و ۶۳,۳۱۰) دارد. این موضوع در شکل ۵ نیز به خوبی مشخص است.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش یک فرضیه اصلی و هفت فرضیه فرعی در قالب یک مدل مفهومی داشت که با استفاده از معادلات ساختاری مورد بررسی و برازش قرار گرفت. در ادامه به تفسیر و تبیین یافته‌های به دست آمده از پژوهش پرداخته می‌شود:

نتایج به دست آمده نشان داد که همه ضرایب مسیر بین متغیرها در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار و همچنین سایر معیارها و مدل‌های اندازه‌گیری مطلوب بودند که دلالت بر ارزش مدل مفهومی بر مدل تجربی دارد؛ بنابراین می‌توان گفت که مدل مفهومی توسعه حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی شهر کرمانشاه بر اساس قابلیت‌های پژوهش با نقش میانجی انگیزش به پژوهش و خودکارآمدی پژوهش با مدل تجربی برازش دارد. این نتایج با نتایج پژوهش‌های ملکی‌زاده (۱۴۰۱)، یاری (۱۴۰۱) که نشان داد، بین کاربرد فناوری اطلاعات با تسهیم دانش و رشد حرفه‌ای معلمان رابطه معناداری وجود داشته است. بین ابعاد فردی، نگرشی، فنی، محیطی و مدیریتی کاربرد فناوری اطلاعات با تسهیم دانش رابطه معناداری وجود داشته. تحلیل رگرسیون نشان داد که ابعاد فردی و فنی در تبیین و پیش‌بینی متغیر وابسته تسهیم دانش، به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر مؤلفه‌ها داشته‌اند. همچنین، با توجه به نتایج به دست آمده، بین ابعاد فردی، نگرشی، آموزشی، فنی و اقتصادی فناوری اطلاعات با رشد حرفه‌ای معلمان رابطه معناداری وجود داشته، ابوترابی (۱۴۰۰)، که نشان داد در مجموع، سه دسته عوامل به عنوان عوامل مؤثر بر خودکارآمدی پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی شناسایی شد. عوامل فردی؛ عوامل محیطی و عوامل آموزشی. فلامرزی (۱۴۰۰)، که نشان داد بین

میزان سواد اطلاعاتی و توسعه حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی ناحیه دو شهر بندرعباس رابطه وجود دارد، محمدی و حسینی (۱۳۹۸)، بین درس پژوهی با توسعه حرفه‌ای معلمان ابتدایی شهرستان سقز رابطه وجود دارد، کاظمی وردنجانی و همکاران (۱۳۹۵)؛ گودالی (۱۳۹۵)، بین درس پژوهی با توسعه حرفه‌ای معلمان ابتدایی شهرستان کاشان رابطه وجود دارد؛ اسدخانی (۱۳۹۱)، که نشان داد بین گرایش‌های پژوهشی با توسعه حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه فردوسی و علوم پزشکی مشهد رابطه وجود دارد، رشید و همکاران (۲۰۲۳) نشان داد که مریبان معلم نیازهای توسعه حرفه‌ای گسترده مبتنی بر پژوهش دارند و ایرگاتوغلوبی (۲۰۲۱) که نشان داد رابطه معناداری بین نگرش‌های توسعه حرفه‌ای معلمان با فعالیت‌های پژوهشی و آمادگی یادگیری مستقل مریبان زبان انگلیسی در آنکارا وجود دارد، همسو است.

صفحه ۱۸ |

تحلیل روابط

قابلیت‌های پژوهش و

توسعه حرفه‌ای

معلمان ...

با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان گفت که معلمان با تقویت قابلیت‌های پژوهشی، انگیزه و خودکارآمدی خود می‌توانند به حل مشکلات یادگیری و تدریس بپردازند و دانش و مهارت خود را در امر آموزش بهبود بخشند. قابلیت‌های پژوهشی به معلمان کمک می‌کند تا در تدوین طرح درس، اجرا و تحلیل نتایج آن با یکدیگر همکاری کنند و به بهبود یادگیری دانش‌آموزان کمک کنند. یک معلم پژوهشگر می‌تواند بهتر درک کند که دانش‌آموزان چگونه یاد می‌گیرند و چگونه می‌توان با پژوهش، تجارب یادگیری آن‌ها را بهبود بخشید. همچنین، قابلیت‌های پژوهشی، انگیزه و خودکارآمدی معلمان به آن‌ها کمک می‌کند تا انگیزه و علایق دانش‌آموزان را شناسایی و تقویت کنند تا دانش‌آموزان با علاقه و انگیزه بیشتری در کلاس درس حضور داشته باشند و یادگیری بهتری داشته باشند.

نتایج همچنین نشان داد قابلیت‌های پژوهش بر توسعه حرفه‌ای معلمان در سطح اطمینان ۹۵ درصد اثر مثبت و معناداری دارد. در تبیین این نتایج می‌توان گفت علت مثبت و قابل توجه تأثیر قابلیت‌های پژوهشی بر رشد حرفه‌ای معلمان ممکن است به شرایط غیرمعمول آموزشی در چند سال گذشته ناشی از بیماری کرونا باشد. این شرایط باعث شد تا معلمان برای مدت‌زمان طولانی به سمت آموزش مجازی سوق پیدا کنند. در پی این تغییرات، آن‌ها بیشتر به ارزش قابلیت‌های پژوهشی در فرایند آموزش توجه کردند؛ زیرا معلمان با قابلیت‌های پژوهشی بیشتر می‌توانند در آموزش مبتنی بر فضای مجازی با استفاده از ابزارها و ایده‌های متنوعی موفق‌تر عمل کنند. همچنین، نگرش آن‌ها نسبت به آموزش به صورت مستقیم تحت تأثیر این شرایط بهبود یافته است.

نتایج نشان داد قابلیت‌های پژوهشی بر انگیزش به پژوهش معلمان در سطح اطمینان ۹۵ درصد اثر مثبت و معناداری دارد. در تبیین این نتایج می‌توان گفت که علت ارتباط مثبت و معنادار بین قابلیت‌های پژوهشی و انگیزه برای پژوهش در مطالعه کنونی این است که معلمان امروزی، چه در محیط آموزش حضوری و چه در آموزش مجازی، ملزم به تقسیم و به اشتراک گذاری سطح بالایی از دانش با همکاران و دانش‌آموزان خود هستند. از این رو، این نیاز به توانایی‌های خاصی مانند

قابلیت پژوهشی است که باعث افزایش انگیزه معلمان برای انجام پژوهش و یادگیری روش‌های پژوهشی می‌شود.

نتایج نشان داد قابلیت‌های پژوهشی بر خودکارآمدی معلمان در سطح اطمینان ۹۵ درصد اثر مثبت و معناداری دارد. در تبیین این نتایج می‌توان گفت که علت ارتباط مثبت و معنادار بین قابلیت‌های پژوهشی و خودکارآمدی پژوهشی در این مطالعه این است که وقتی یک معلم قابلیت‌های پژوهشی دارد، طبیعتاً با بیشترین تلاش و اصرار در فعالیت‌های پژوهشی مرتبط با تخصص خود مشغول می‌شود و به تولید و توسعه مطالب پژوهشی جدید به‌منظور ارتقای دانش خود می‌پردازد. به‌عبارت‌دیگر، توانایی‌های پژوهشی در معلمان می‌تواند باعث افزایش قابلیت ایجاد ایده‌های پژوهشی جدید شود.

نتایج همچنین نشان داد که انگیزش به پژوهش بر توسعه حرفه‌ای در سطح اطمینان ۹۵ درصد اثر مثبت و معناداری دارد. در تبیین این نتایج می‌توان گفت که ارتباط مثبت و قابل توجهی بین انگیزش برای پژوهش و پیشرفت حرفه‌ای معلمان در این تحقیق وجود دارد. این رابطه از آنجا نشئت می‌گیرد که انگیزه برای پژوهش باعث می‌شود معلمان زمان بیشتری را به کار خود اختصاص دهند و برای رسیدن به موفقیت و توسعه در شغل خود بیشتر تلاش کنند. آن‌ها برنامه‌ریزی می‌کنند، تحلیل می‌کنند و همه جوانب مثبت و منفی کار خود را بررسی می‌کنند و پیامدهای احتمالی شغل خود را به‌آسانی پیش‌بینی می‌کنند؛ بنابراین، انگیزه برای پژوهش معلمان را به سمت تبدیل شدن به حرفه‌ای‌ترین فرد در زمینه خود هدایت می‌کند.

نتایج نشان داد که خودکارآمدی پژوهش بر توسعه حرفه‌ای در سطح اطمینان ۹۵ درصد اثر مثبت و معناداری دارد. در تبیین این نتایج می‌توان گفت که خودکارآمدی پژوهشی با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه مثبت و قابل توجهی دارد. این امر ممکن است به این دلیل باشد که یک معلم با خودکارآمدی پژوهشی توانایی انتخاب و ارزیابی مستقل روش‌های تدریس و سبک‌های مدیریت کلاس را دارد. این معلم همچنین می‌تواند در زمینه آموزش و ارتباط با سایر همکاران تعامل بیشتری داشته باشد؛ بنابراین، معلمی با خودکارآمدی پژوهشی می‌تواند به بهترین عملکرد حرفه‌ای برسد و در حرفه خود به یک فرد حرفه‌ای تبدیل شود.

نتایج نشان داد که اثر غیرمستقیم قابلیت‌های پژوهش بر توسعه حرفه‌ای با نقش واسطه‌ای انگیزش به پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد مثبت و معنادار است. در تبیین نتایج این فرضیه، می‌توان ادعا کرد که انگیزش به پژوهش نقش پیش‌بینی‌کننده‌ای در ارتباط بین توانایی‌های پژوهشی و توسعه حرفه‌ای معلمان دارد. این نتیجه به این معناست که انگیزه، به‌عنوان یک متغیر که همیشه نقش خود را قبل از سایر متغیرها نشان می‌دهد، می‌تواند تأثیر سایر متغیرها را تحت تأثیر خود قرار دهد. همچنین، این انگیزه می‌تواند بر توانایی‌ها و قابلیت‌های افراد، به‌خصوص قابلیت‌های پژوهشی آن‌ها، تأثیر بگذارد. در نتیجه، انگیزه پژوهشی، که تاکنون به‌اندازه کافی مورد توجه قرار نگرفته

است، نقش و جایگاه خاص خود را در رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان از طریق افزایش توانایی‌های پژوهشی آن‌ها نشان می‌دهد.

نتایج نشان داد که اثر غیرمستقیم قابلیت‌های پژوهش بر توسعه حرفه‌ای با نقش واسطه‌ای خودکارآمدی پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد مثبت و معنادار است. در تبیین این نتایج می‌توان گفت که خودکارآمدی پژوهشی به‌عنوان یک عامل پیش‌بینی‌کننده رابطه بین توانمندی‌های پژوهشی و پیشرفت حرفه‌ای است، می‌توان ادعا کرد که خودکارآمدی پژوهشی معلمان باعث می‌شود تا آن‌ها به توانایی‌های خود در زمینه پژوهش اعتماد کنند. این اعتماد به‌نوبه خود باعث می‌شود تا آن‌ها دانش و مهارت‌های لازم را در زمینه پژوهش مرتبط با حرفه خود کسب کنند. در نهایت، آن‌ها تمام تلاش خود را می‌کنند تا از توانایی‌های پژوهشی خود برای رشد حرفه‌ای خود بهره‌مند شوند.

بر اساس یافته‌های حاصل از این پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش توانایی، انگیزه و خودکارآمدی پژوهشی معلمان، رشد حرفه‌ای آن‌ها نیز به‌طور متناسب تقویت می‌شود. فرایند کسب مهارت‌ها، دانش و صلاحیت‌های پژوهشی، معلمان را در تطبیق مداوم خود با سیستم آموزشی توانمند می‌کند و از هر فرصت کوچکی برای پیشرفت به‌سوی حرفه‌ای‌تر شدن در کار خود استفاده می‌کند؛ بنابراین، می‌توان ادعا کرد که توانایی، انگیزه و خودکارآمدی پژوهشی، در رابطه با پیشرفت حرفه‌ای معلمان، می‌تواند فرصت‌هایی را برای آن‌ها ایجاد کند تا پایه دانش خود را گسترش دهند، بدون اینکه با نتایج منفی‌ای روبرو شوند که معلمان در رشد حرفه‌ای سنتی - که یک برنامه یکنواخت و یکسان برای توسعه حرفه‌ای معلمان است - مواجه می‌شوند.

در هر پژوهشی، پژوهشگران با چالش‌هایی روبرو می‌شوند که می‌تواند بر روند پژوهش تأثیر بگذارد، اما برخی از این محدودیت‌ها فراتر از قابلیت حل و فصل محقق است. در این پژوهش نیز، پژوهشگران با چنین محدودیت‌هایی روبرو شدند. از جمله محدود بودن جامعه آماری پژوهش به معلمان دوره ابتدایی شهر کرمانشاه، پرسش‌نامه‌ای بودن پژوهش و محدودیت ذاتی پرسش‌نامه گاهی باعث می‌شود پاسخ‌دهندگان آنچه را که به نظرشان صلاح می‌دانند جواب دهند نه آنچه را که واقعیت است. با توجه به محدودیت‌های موجود در این پژوهش، توصیه می‌شود که در پژوهش‌های بعدی این موارد در نظر گرفته شوند؛ این موضوع در پژوهش‌های آتی مورد بررسی و مطالعه مجدد پژوهشگران قرار گیرد؛ چون تکرار آن به گسترش این حوزه پژوهشی کمک خواهد کرد، در پژوهش‌های آتی از دیگر ابزار جمع‌آوری داده‌ها همچون مصاحبه و مشاهده استفاده کنند و این موضوع را در یک جامعه بزرگ‌تر انجام دهند.

۶- سپاسگزاری

نویسندگان از معلمانی که در تکمیل پرسش‌نامه‌ها با پژوهشگران همکاری کردند و همچنین داوران محترم که نظرات ارزشمند خود را برای بهبود مقاله بیان کردند تشکر و قدردانی می‌کنند.

۷- منابع و مآخذ

- ابوترابی، رضوان السادات. (۱۴۰۰). *نارسایی عوامل مؤثر بر خودکارآمدی پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی*. [پایان نامه کارشناسی ارشد، موسسه آموزش عالی طلوع مهر - قم]. ایرانداک.
- اسدخانی، عبدالواسط. (۱۳۹۱). *بررسی رابطه بین سبک‌های تفکر و گرایش‌های پژوهشی با رشد حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های فردوسی و علوم پزشکی مشهد*. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد]. ایرانداک.
- ایوبی، فاطمه. (۱۳۹۳). *پیش‌بینی توسعه حرفه‌ای معلمان از طریق ادراک آنان از جوسازمانی در مدارس عادی و استعدادهای درخشان شهر بیرجند*. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بیرجند]. ایرانداک.
- آذر، عادل؛ خسروانی، فرهاد؛ و جلالی، رضا. (۱۳۹۱). *تحقیق در عملیات نرم (رویکردهای ساختاردهی مسئله)*. سازمان مدیریت صنعتی.
- آرامون، هاجر؛ صادقی آرانی، زهرا؛ و سعید ارکانی، سعید. (۱۳۸۸). *تأثیر مهارت‌های کار تیمی بر عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشجویان به تفکیک جنسیت*. علمی - پژوهشی تحقیقات زنان، ۳(۱)، ۷۳-۵۹.
- بیابانگرد، اسماعیل. (۱۳۹۴). *روش‌های تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی*. دوران.
- تابع بردبار، فریبا؛ شفیعی سروسناتی، مریم؛ و موسوی پور، روح اله. (۱۳۹۷). *رابطه سبک‌های یادگیری و قابلیت آینده پژوهی با نقش واسطه‌ای خودکارآمدی پژوهشی*. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۲(۴۳)، ۹۵-۱۱۱. <https://doi.org/10.22034/jiera.2018.83766>
- حسینی، حمید. (۱۳۹۷). *بررسی خودکارآمدی پژوهشی دانشجویان دانشگاه ملایر*. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه ملایر]. ایرانداک.
- خسروی پور، بهمن؛ و رجبیان غریب، فاطمه. (۱۳۹۸). *تأثیر منابع شناختی عاطفی خلاقیت پژوهشی بر انگیزش پژوهشی (مورد مطالعه: دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان)*. رویکردهای پژوهشی کارآفرینانه در کشاورزی، ۲(۱)، ۱۷-۲۸.
- داوری، علی؛ و رضازاده، آرش. (۱۳۹۴). *مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم‌افزار PLS*. سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
- صالحی، منیره. (۱۳۹۰). *میزان و عوامل مؤثر بر خودکارآمدی و انگیزش پژوهشی دانشجویان بر اساس نظریه شناختی - اجتماعی بندورا*. [پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد]. ایرانداک.
- فلاح، منوچهر؛ غضنفری، احمد؛ چرامی، مریم؛ و احمدی، رضا. (۱۴۰۲). *بررسی نقش میانجی ادراک شایستگی در ارتباط بین ادراک حمایت معلم با بی‌انگیزگی تحصیلی دانش‌آموزان*. فصلنامه علمی پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، ۱۰(۴)، ۷۷-۹۲. <https://doi.org/10.30473/etl.2023.66224.3909>
- فلامرزی، منصور. (۱۴۰۰). *بررسی رابطه بین میزان سواد اطلاعاتی و رشد حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی ناحیه دو شهر بندرعباس*. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس]. ایرانداک.
- کارشکی، حسین؛ و بهمن‌آباد، سمیه. (۱۳۹۳). *بررسی نقش باورهای خود-کارآمدی و انتظار پژوهشی در علاقه‌مندی دانشجویان به پژوهش*. پژوهش‌های آموزش و یادگیری (دانشور رفتار)، ۲۱(۵)، ۱-۱۸.
- کازمی وردنجانی، عبدالرحیم؛ حیدری سورشجانی، سعید؛ و دریس، فاطمه. (۱۳۹۶). *بررسی مؤلفه‌های خودکارآمدی پژوهشی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد*.

پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۹ (۲)، ۵۷-۶۷. <https://doi.org/10.29252/rme.9.2.65>

گودالی، هانیه. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین درس پژوهی با توسعه حرفه‌ای معلمان ابتدایی شهرستان کاشان. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کاشان]. ایرانداک.

محمدی، رزگار؛ و حسنی، آرمان. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر فرایند درس پژوهشی بر توسعه حرفه‌ای معلمان.

تدریس پژوهی، ۷ (۱)، ۱-۱۸. DOI: 10.34785/J012.2019.530

مطهری نژاد، حسین؛ اسمعیلی ماهانی، حانیه؛ و مهدوی، فاطمه السادات. (۱۴۰۱). نقش فعالیت‌های پژوهشی و یادگیری فعال در توسعه شایستگی‌های حرفه‌ای دانشجومعلمین نظریه و عمل در تربیت معلمان،

نظریه و تربیت در معلمان، ۸ (۱۴)، ۱-۲۰. [doi: 10.29252/rme.9.2.65](https://doi.org/10.29252/rme.9.2.65)

ملکی‌زاده، امیر پرویز. (۱۴۰۱). ادراکات، عملکردها، و قدرت پیش‌بینی اشتغال به پژوهش معلمان زبان

انگلیسی به عنوان زبان خارجی و توسعه حرفه‌ای خود ادراک شده آنها: سابقه تدریس و پیش

زمینه آموزشی. [رساله دکتری، دانشگاه علامه طباطبائی]. ایرانداک.

یاری، ناهید. (۱۴۰۱). تبیین رابطه بین کاربرد فناوری اطلاعات با تسهیم دانش و رشد حرفه‌ای معلمان

مدارس ابتدایی شهرستان پلدختر. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، موسسه آموزش عالی باختر

ایلام]. ایرانداک.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۲۲ |

تحلیل روابط

قابلیت‌های پژوهش و

توسعه حرفه‌ای

معلمین ...

- Baltes, B., Hoffman-Kipp, P., Lynn, L., & Weltzer-Ward, L. (2010). Students' Research Self-Efficacy during Online Doctoral Research Courses. *Contemporary Issues in Education Research*, 3(3), 51-58. <https://doi.org/10.19030/cier.v3i3.187>
- Bolaños, F., Salinas, Á. & Pilerot, O. (2023). Instructional techniques and tools reported as being used by teachers within empirical research focusing on in-class digital ability development: a literature review. *Journal of Computers in Education*, 10(1), 57-81. <https://doi.org/10.1007/s40692-022-00222-2>
- Chavez Rojas, J., Faure Ninoles, J., & Barril Madrid, J. P. (2023). The construction of teachers' professional identity: An analysis of subjective learning experiences. *European Journal of Teacher Education*, 46(2), 256-273. <https://doi.org/10.1080/02619768.2021.1905627>
- Cockpim, J., & Somprach, K., (2019). Learning Leadership of School Administrators and Teaching Behavior Affecting the Effectiveness of Teacher Professional Development: Hierarchical Linear Model. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 18(2), 52-57. Available at: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1211206.pdf>
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of marketing research*, 18(1), 39-50. <https://doi.org/10.2307/3151312>
- Gracia, E. P., Rodríguez, R. S., & Pedrajas, A. P. (2022). Teachers' Professional Identity Construction: A review of the literature. *Profesorado, Revista de Currículum y Formación Del Profesorado*, 26(1), 371-393. <https://doi.org/10.30827/profesorado>
- Grissom, J., Egalite, A. & Lindsay, A. (2021). *How principals affect students and schools: A systematic synthesis of two decades of research*. Wallace Foundation. Available at: <https://cahnfellowsprograms.org/wp-content/uploads/2021/11/How-Principals-Affect-Students-and-Schools.pdf>
- Irgatoglu, A. (2021). Exploring The Relationship between Professional Development Attitudes, Activities and Self-Directed Learning Readiness of EFL Instructors. *International Journal of Progressive Education*, 17(4), 122-134. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2021.366.8>
- Keesler, J. M., & Troxel, J. (2020). They care for others, but what about themselves? Understanding self-care among DSPs' and its relationship to professional quality of

- life. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 58(3), 221-240. <https://doi.org/10.1352/1934-9556-58.3.221>
- Kızıkan, O. (2024). Student science teachers' research self-efficacy: does it develop in a flipped course and predict achievement?. *Interactive Learning Environments*, 32(6), 2912-2924. <https://doi.org/10.1080/10494820.2022.2163262>
- Li, Y., & Zhang, L. J. (2022). Influence of mentorship and the working environment on English as a foreign language teachers' research productivity: The mediation role of research motivation and self-efficacy. *Frontiers in Psychology*, 13, 906932. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.906932>
- Mizell, H. (2010). Why professional development matters. Learning forward. 504 South Locust Street, Oxford, OH 45056. Available at: <https://learningforward.org/wp-content/uploads/2017/08/professional-development-matters.pdf>
- Nunnally, J.C. & Bernstein, I.H. (1994). *Psychometric theory (3rd ed)*. New York: McGraw- Hill. Available at: <https://www.scirp.org/reference/ReferencesPapers?ReferenceID=1017362>
- Nurtanto, M., Sudira, P., Sofyan, H., Kholifah, N., & Triyanto, T. (2022). Professional Identity of Vocational Teachers in the 21 st Century in Indonesia. *Journal of Engineering Education Transformations*, 35(3), 30-36. <https://doi.org/10.16920/jeet/2022/v35i3/22085>
- Pressley, T. (2021). Factors contributing to teacher burnout during COVID-19. *Educational Researcher*, 50(5), 325–327. <https://doi.org/10.3102/0013189X211004138>
- Rashid, S., Safdar, S., & Ilyas, M. (2023). Research-Based Professional Development Needs Of Teacher Educators: Qualitative Evidence From University Of Education Lahore, Pakistan. *Journal of Positive School Psychology*, 7(1), 88-112.
- Saeb, F., S. A., Nejadansari, D., & Moinzadeh, A. (2021). The impact of action research on teacher professional development: Perspectives from Iranian EFL teachers. *Teaching English Language*, 15(2), 265-297. <https://doi.org/10.22132/TEL.2021.143114>
- Sims, S., Fletcher-Wood, H., O'Mara-Eves, A., Cottingham, S., Stansfield, C., Goodrich, J., ... & Anders, J. (2025). Effective teacher professional development: New theory and a meta-analytic test. *Review of educational research*, 95(2), 213-254. <https://doi.org/10.3102/00346543231217480>
- Tekin, O. (2023). The mediating role of teacher self-efficacy in predicting teachers' research attitudes. *Teacher Development*, 27(3), 314-332. <https://doi.org/10.1080/13664530.2023.2201579>
- Tella, A. (2007). The impact of motivation on student's academic Achievement and Learning outcomes in mathematics among secondary school students in Nigeria. *Eurasia journal of Mathematics, science & Technology education*, 3(2), 149-156. <https://doi.org/10.12973/ejmste/75390>
- Tohidi, H. Jabbari, M. M. (2012). The effect of Motivation in education. *Procedia-social and behavioral Sciences*, 31, 820- 824. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.12.148>
- Vansteenkiste, M., Simons, J., Lens, W., Sheldon, K. M., & Deci, E. L. (2004). Motivating learning, performance, and persistence: the synergistic effects of intrinsic goal contents and autonomy-supportive contexts. *Journal of personality and social psychology*, 87(2), 246. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.87.2.246>
- Zhao, K., & Biesta, G. (2012). The moral dimension of lifelong learning: Giddens, Taylor, and the "Reflexive project of the self". *Adult Education Quarterly*, 62(4), 332-350. <https://doi.org/10.1177/0741713611411176>
- Zhao, Y., Sang, B., Ding, C., Li, T., Wu, J., & Xia, Y. (2023). Moderating effect of work stress on the relationship between workload and professional identity among in-service teachers. *Current Psychology*, 42(29), 25822-25831. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03639-1>
- Zhou, R. (2022). Correlations between Teaching and Scientific Research Ability and Professional Development of College Teachers. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (Online)*, 17(11), 60. <https://doi.org/10.3991/ijet.v17i11.32031>

بازاریابی محصولات و خدمات اطلاعاتی بر اساس مدل آمیخته 7P در کتابخانه‌های

عمومی استان یزد

یگانه داستار^۱، اسماعیل مصطفوی^{۲*}، فضا ابراهیمی^۳، ابراهیم زال زاده^۴

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت اطلاعات، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

۲. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه یزد، یزد، ایران (نویسنده مسئول) mostafavi@yazd.ac.ir

۳. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۴. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

تاریخ بازنگری: ۱۶ شهریور ۱۴۰۳

تاریخ دریافت: ۵ مرداد ۱۴۰۳

تاریخ انتشار: ۱ خرداد ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۷ شهریور ۱۴۰۳

چکیده

هدف: هدف از این پژوهش بررسی وضعیت فرایند بازاریابی محصولات و خدمات اطلاعاتی بر اساس مدل آمیخته بازاریابی 7P در کتابخانه‌های عمومی استان یزد است.

روش‌شناسی: این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و روش پژوهش توصیفی است. جامعه پژوهش شامل ۱۴۱ کتابدار و ۸۲ مسئول کتابخانه‌های عمومی استان یزد است. در این پژوهش حجم نمونه، ۱۴۵ نفر برآورد شده است. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسش‌نامه است و ضریب پایایی آن با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ ۰/۹۸ محاسبه شد. تجزیه و تحلیل آماری این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS ۲۳. V و در دو سطح توصیفی و استنباطی صورت گرفت.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین آمیخته‌های مدل آمیخته بازاریابی 7P در کتابخانه‌های عمومی استان یزد بیشتر از سطح متوسط است و آمیخته «افراد» بهترین وضعیت را نسبت به سایر آمیخته‌ها دارد. همچنین اختلاف مشاهده شده بین میانگین نمرات آمیخته‌های فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد برحسب متغیر جمعیت شناختی جنسیت، فقط در آمیخته «افراد» و «شواهد فیزیکی» و برحسب متغیر جمعیت شناختی سن، در آمیخته «قیمت» معنادار بوده است.

نتایج: نتایج نشان داد که وضعیت فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد بر اساس مدل آمیخته بازاریابی 7P، بیشتر از سطح متوسط است و در وضعیت مناسبی قرار دارد. از این رو، نگاه مدیران و کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان یزد به استفاده از آمیخته‌های بازاریابی به‌منظور جذب مراجعین به کتابخانه، اطمینان از رضایت آنان و ارتقای استفاده آنان از کتابخانه مثبت است.

اصالت و ارزش: نتایج پژوهش حاضر بر اهمیت توجه بیشتر به آمیخته‌های بازاریابی 7P شامل محصول، قیمت، مکان، تشویق و ترغیب، افراد، شواهد فیزیکی و فرایند تأکید می‌کند. لذا، برنامه‌ریزان، مدیران و کتابداران کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با به‌کارگیری آمیخته بازاریابی 7P به بهبود خدمات ارائه شده بخصوص توسعه خدمات الکترونیکی نوین کتابخانه در بازاریابی و جذب هر چه بیشتر خوانندگان دائمی بپردازند.

کلیدواژه‌ها: بازاریابی محصولات و خدمات اطلاعاتی، آمیخته بازاریابی، مدل بازاریابی، کتابداران، کتابخانه‌های عمومی استان یزد.

چگونه به این مقاله استناد کنیم؟

داستار، یگانه؛ مصطفوی، اسماعیل؛ اسماعیل؛ ابراهیمی، فضا؛ زال‌زاده، ابراهیم (۱۴۰۴). بازاریابی محصولات و خدمات اطلاعاتی بر

اساس مدل آمیخته 7P در کتابخانه‌های عمومی استان یزد. *نشریه مطالعات دانش پژوهی*، ۴(۱): ۲۴-۴۵.

Doi: [10.22034/jkrs.2024.62636.1095](https://doi.org/10.22034/jkrs.2024.62636.1095)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_18449.html

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه تبریز

شاپا الکترونیکی: 2821-045X

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کپی‌رایت‌گامانز قابل استفاده است.

تحولات فرهنگی و اجتماعی به ویژه فناوری‌های نوین در چند دهه اخیر، نوعی دیدگاه جدید به نقش و جایگاه کتابخانه‌ها و عملکرد آن‌ها ایجاد کرده است. در گذشته، کتابخانه‌ها به عنوان محلی برای ارائه و نگهداری کتاب‌ها و سایر منابع اطلاعاتی محسوب می‌شدند و اغلب مدیران و کتابداران توجه چندانی به معرفی خدمات و محصولات کتابخانه‌ها نداشتند، اما امروزه کتابخانه‌ها مجبور به ادامه موجودیت خود با ارائه خدمات متنوع و دارای کیفیت هستند و برای دستیابی به این هدف ناگزیر از به کارگیری روش‌هایی از جمله بازاریابی و اصول مرتبط با آن هستند. بهره‌گیری کتابخانه‌ها از اصول و راهبردهای مرتبط با بازاریابی، نکاتی را به همراه خواهد داشت: شناختن اهداف خود، آشنا شدن با کاربران و نیازهای آن‌ها به نحو مؤثرتر که بر اساس این شناخت به توسعه محصولات و خدمات خود پردازند (ویسی، ۱۳۹۵).

شونتز و همکاران^۱ (۲۰۰۴) اشاره می‌کنند که «بر سر اینکه آیا بازاریابی یک فعالیت مناسب برای کتابخانه‌ها است یا اینکه بازاریابی باید محدود به کسب و کارهای انتفاعی باشد؟» و - با استناد به مقاله ارزشمند کاتلر و لوی^۲ در ژانویه ۱۹۶۹ در مجله بازاریابی - به این نتیجه رسیدند که بینش بازاریابی را می‌توان برای همه انواع سازمان‌ها اعمال کرد. مارتی^۳ (۲۰۰۰) اظهار می‌دارد که کتابخانه‌ها باید زنده بمانند و پیشرفت کنند زیرا هنوز نقشی در جامعه دارند. کتابداران مانند سایر متخصصان باید خود را با تغییراتی که در محیطی که در آن فعالیت می‌کنند، تطبیق داده و با آن کنار بیایند. به گفته اسپالدینگ و وانگ^۴ (۲۰۰۶) کتابخانه‌های سراسر جهان به دلیل پیشرفت‌های فناوریانه و فضای اقتصادی پویای امروزی با افزایش هزینه‌ها و کاهش بودجه مواجه هستند. در نتیجه، مفاهیم بازاریابی به طور فزاینده‌ای در محیط کتابخانه تطبیق داده می‌شود. وینگاند^۵ (۱۹۹۵) خاطر نشان می‌کند که کتابداران از لحاظ تاریخی مطمئن بوده‌اند که محصولات آن‌ها دارای چنان شایستگی ذاتی است که کاربران به طور خودکار جذب می‌شوند. آن‌ها معتقد بودند که مردم باید از کتابخانه استفاده کنند. باین حال، اکنون این تفکر دیروز است (بصیریان جهرمی و عرفان منش^۶، ۲۰۱۱).

مارتی (۲۰۰۰) سه دلیل را ذکر می‌کند که اصول بازاریابی باید در اداره یک سازمان خدماتی مانند کتابخانه اعمال شود. مرحله اول: کسانی که بودجه کتابخانه‌ها را تأمین می‌کنند، می‌خواهند بدانند که بودجه تخصیص یافته به کتابخانه تا چه اندازه برای رفع نیازهای اطلاعاتی مشتریان آن استفاده می‌شود. برای ادامه حمایت مالی باید به آن‌ها اطلاع داده شود. اطلاعات موجود در گزارش‌های سالانه مانند آمار تعداد کتاب‌های اضافه شده به انبار و تعداد انتصابات و استعفاها در طول سال ممکن است تأثیر چندانی بر افرادی که بودجه مدیریت کتابخانه را مدیریت می‌کنند، نداشته باشد. مرحله

1. Shontz, Parker and Parker
2. Kotker & Levy
3. Martey
4. Spalding and Wang
5. Weingand
6. Basirian Jahromi & Erfanmanesh

دوم: استفاده از کتابخانه توسط جامعه دانشگاهی باید تشویق شود، به ویژه در زمانی که رقابت از سوی دیگر ارائه دهندگان اطلاعات وجود دارد. یک استراتژی بازاریابی مؤثر که به تمام بخش‌های بازار هدایت می‌شود، ممکن است استفاده سنگین از خدمات را تشویق کند. مرحله سوم: اکنون بیش از هر زمان دیگری نیاز به کتابداران حرفه‌ای برای اداره کتابخانه‌ها مانند سازمان‌های تجاری وجود دارد (بصیریان جهرمی و عرفان منش، ۲۰۱۱).

اساس خدمات کتابخانه باید کمک به کاربران خود در رفع نیازهای جمع‌آوری و پردازش اطلاعات باشد. کتابخانه تنها در صورتی می‌تواند این کار را انجام دهد که بر جمع‌آوری اطلاعات سیستماتیک، رویه‌ها و خط‌مشی‌ها تکیه کند و محصولات، خدمات و سیاست‌ها و رویه‌های سازمانی خود را با خواسته‌های کاربران تنظیم کند. بازاریابی در بخش خدمات کتابخانه‌ای، اجرای برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، انتشار و کنترل خدمات اطلاعاتی را به شیوه‌ای فعال و کاربرمحور انجام می‌دهد که رضایت کاربر را در حین دستیابی به اهداف سازمان مادر تضمین می‌کند. اوجیامبو^۱ (۱۹۹۴) بیان می‌کند که مفهوم بازاریابی می‌تواند به‌عنوان یک فلسفه عمل برای مدیران دیده شود و آن‌ها را وادار می‌کند تا مدیریت نیازهای سازمان را تغییر دهند، محصول/خدمت خوبی را به آن‌ها ارائه دهند و به دنبال بازخورد بگردند. کاتور و رانی^۲ (۲۰۰۸) متذکر می‌شوند که در مفهوم بازاریابی، مشتری کانون توجه است و نه کتابدار، زیرا مشتری دلیل حضور متخصصان کتابخانه است. بازاریابی با مشتریان و ارضای نیازهای آن‌ها با محصولات و خدمات مناسب سروکار دارد (بصیریان جهرمی و عرفان منش، ۲۰۱۱).

کاتلر (۱۹۷۲) بیان می‌کند که بازاریاب‌ها با استفاده از ابزارهای گوناگون می‌کوشند واکنش‌هایی را که بازارهای مورد هدفشان نشان خواهند داد، شناسایی کنند. این ابزارها، در مجموع، یک آمیخته بازاریابی به وجود می‌آورند (شعبانی و همکاران، ۱۳۹۲). آمیخته بازاریابی مجموعه‌ای از متغیرهای قابل کنترل است که شرکت می‌تواند از آن‌ها برای تأثیرگذاری بر پاسخ خریدار استفاده کند^۳ و معتقد است هر متغیر تحت کنترل سازمان که بر نحوه واکنش مشتری تأثیر گذارد، یک متغیر بازاریابی است (علیزاده، ۱۳۸۵؛ بصیریان جهرمی، نقشینه، ۱۳۸۸).

آمیخته بازاریابی، متغیرهایی هستند که سازمان برای تأثیر قرار دادن مشتریان خود به‌منظور دستیابی به هدف خود کنترل می‌کند. آمیخته بازاریابی در بازاریابی خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعاتی به‌منظور دستیابی به هدف اصلی کتابخانه که برآوردن نیازهای کاربران اطلاعات و حفظ موقعیت خود به‌عنوان ارائه‌دهنده اطلاعات اولیه است، بسیار حیاتی است (بامیگبولا^۴، ۲۰۱۳). مک کارتی و پروو^۴ (۱۹۸۷) آمیخته بازاریابی را به‌عنوان متغیرهای قابل کنترلی تعریف می‌کنند که یک سازمان می‌تواند برای برآوردن بازار هدف خود هماهنگ کند. طبق گفته آدیوین^۵ (۲۰۰۵) هر متغیری

1. Ojiambo
2. Kaur &Runi
3. Bamigbola
4. McCarthy & Perreault
5. Adeyoyin

تحت کنترل شرکت که می‌تواند بر سطح پاسخ مشتری تأثیر بگذارد، یک متغیر آمیخته بازاریابی است (بصیریان جهرمی و عرفان منش، ۲۰۱۱).

آمیخته بازاریابی، ترکیبی از چهار ابزار عمده بازاریابی (محصول، قیمت، ترویج و مکان) است که در سطح وسیعی به شکل 4P شناخته می‌شوند. پیشنهادهای زیادی برای گسترش 4P وجود دارد. مفیدترین این پیشنهادها مربوط به بومز و بیتنر^۱ (۱۹۸۱) است که به منظور ترسیم آمیخته بازاریابی در خدمات‌رسانی این 4P باید به 7P تبدیل شود، یعنی کارکنان، فرایندها و شواهد فیزیکی به 4P قبلی افزوده شود (شعبانی، عمادی، محمدی استانی و سلیمانی، ۱۳۹۲).

توضیح مختصر آمیخته‌های مدل 7P به شرح زیر است (ابول^۲، ۲۰۲۲):

۱. **محصول:** به محصولات اطلاعاتی ارائه‌شده در کتابخانه و ارائه‌شده به کاربران اشاره دارد که شامل خدمات مرجع، اشاعه‌گزینی اطلاعات^۳، خدمات آگاهی‌رسانی جاری^۴ و غیره هستند.

۲. **قیمت:** به ارزش اطلاعات ارائه‌شده برای برآوردن نیازهای کاربر و زمان صرف‌شده یا تلاش برای به دست آوردن آن اشاره دارد.

۳. **مکان:** به مکانی که خدمات دریافت می‌شود اشاره دارد. به‌عنوان مثال، کتابخانه مرکزی، کتابخانه‌های شعبه و کتابخانه‌های سیار یا کتابخانه دیجیتال. درواقع با فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌توان خدمات را در هرجایی دریافت کرد.

۴. **تشویق و ترغیب:** شامل ارتباط بین کتابداران و کاربران برای معرفی و تبلیغ محصول (منابع و خدمات) است. به‌عبارت‌دیگر مستلزم استفاده از اطلاعات جذاب در مورد خدمات اطلاعات عمومی و انتقال آن به کاربران بالقوه در بازارهای هدف است. این فعالیت‌ها عبارت‌اند از: مجله و روزنامه، تلویزیون، رادیو و غیره.

۵. **فرایند:** به فرایندها، ابزارها و حرکت فعالیت‌هایی اشاره دارد که کتابخانه به‌وسیله آن، منابع و خدمات را به کاربران هدف خود ارائه می‌کند که شامل تدارکات، برنامه بازاریابی، و غیره است.

۶. **شواهد فیزیکی:** به محیطی که محصولات اطلاعاتی در آن عرضه می‌شوند و مواردی که ارائه و ارتباط خدمات یا محصولات را تسهیل می‌کند که شامل صفحات رسانه‌های اجتماعی کتابخانه، صفحه وب کتابخانه و غیره است.

۷. **کارکنان:** کارکنان اجزای انسانی در بازاریابی هستند که جایگاه خاصی را در ارائه خدمات به کاربران و همچنین واحد فنی و ... به خود اختصاص می‌دهند. آن‌ها نقش مهمی در نظارت

1. Booms & Bitner
2. Abule
3. SDI
4. CAS

بر ورود و خروج محصولات و جریان اطلاعات و فعالیت‌های مرتبط با آن و ارائه خدمات مرجع و اطلاعاتی دارند.

در پژوهش حاضر سعی شده است به بررسی وضعیت بازاریابی محصولات و خدمات اطلاعاتی بر اساس مدل آمیخته 7P در کتابخانه‌های عمومی استان یزد پرداخته شود. جهت دستیابی به این هدف، سؤالات زیر مطرح شده است:

۱. وضعیت گویه‌های هر آمیخته مدل 7P در کتابخانه‌های عمومی استان یزد چگونه است؟
۲. کدام آمیخته مدل 7P بهترین وضعیت را در کتابخانه‌های عمومی استان یزد دارد؟
۳. وضعیت فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد بر اساس مدل آمیخته 7P چگونه است؟
۴. آیا بین فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد تفاوت معناداری وجود دارد؟
۵. آیا بین نظر مدیران و کتابداران در مورد فرایند بازاریابی بر اساس ویژگی‌های جمعیت شناختی آنان (جنسیت، رشته تحصیلی، سابقه خدمت، سن، میزان تحصیلات و...) تفاوت وجود دارد؟

۲-پیشینه پژوهش

بیرانوند و غفاری (۲۰۱۸) در بررسی تطبیقی وضعیت بازاریابی خدمات کتابخانه‌های دانشگاه‌های پیام نور قم و دانشگاه قم بر اساس مدل 7P به این نتیجه رسیدند که در کتابخانه‌های دانشگاه‌های پیام نور قم توجه بیشتری به آمیخته‌های افراد، شواهد فیزیکی، تشویق و ترغیب و فرایند می‌شود و تنها آمیخته قیمت در کتابخانه‌های دانشگاه قم مورد توجه بیشتری قرار دارد. میزان توجه به سایر آمیخته‌ها در هر دو کتابخانه تقریباً یکسان است. چشمه سهرابی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه ابعاد بازاریابی کالاها و خدمات کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های دانشگاهی استان اصفهان به این نتیجه رسیدند که خدمات مربوط به بعد بازارگرایی بیشتر از خدمات دیگر ابعاد مدنظر بوده و فعالیت‌های مربوط به آن بهتر انجام می‌شود. در حالی که فعالیت‌ها و اقدامات مربوط به بعد بازاریابی کمتر به چشم می‌خورد. همچنین ابعاد بازاریابی خدمات و محصولات کتابخانه‌ای این کتابخانه‌ها در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارد. مسیبی (۱۳۹۹) در بررسی چالش‌ها و انگیزه‌های کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان شرقی در استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای بازاریابی خدمات کتابخانه‌ای به این نتیجه رسید که کتابداران این کتابخانه‌ها اهمیت استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای بازاریابی خدمات کتابخانه را درک کرده‌اند و سعی در افزایش عمق و وسعت استفاده از این رسانه‌ها را در کتابخانه‌ها دارند. اخترریند، میرجات^۱ (۲۰۲۰) در بررسی استفاده از آمیخته بازاریابی 4P در ارائه خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعاتی در کتابخانه‌های دانشگاهی بخش دولتی جامشورو (در ایالت سند، کشور پاکستان) به این نتیجه رسیدند که استفاده از

آمیخته بازاریابی 4P به کتابخانه‌ها کمک می‌کند تا منابع و خدمات اطلاعاتی موجود را توسعه و ارتقا دهند.

مرادی مال‌امیری، مرادی و زارع (۱۴۰۰) در پژوهشی به مقایسه به کارگیری آمیخته بازاریابی مشتری مداری 4C در کتابخانه‌های عمومی شهر کرمانشاه بر اساس دیدگاه کاربران پرداختند. یافته‌ها نشان داد ارزش‌های مورد انتظار مشتری، هزینه‌های مشتری، راحتی مشتری و ارتباط با مشتری به ترتیب دارای رتبه اول تا چهارم هستند. کتابخانه‌ها از لحاظ به کارگیری این آمیخته‌ها یکسان نیستند. همچنین فرایند بازاریابی در این کتابخانه‌ها در سطح مطلوبی قرار ندارد. حذیفه و سحر^۱ (۲۰۲۱) در بررسی بازاریابی محصولات و خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعاتی با استفاده از مدل 4P به این نتیجه رسیدند که اکثر کتابداران نظر مساعدی نسبت به بازاریابی محصولات و خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعاتی دارند. استفاده از بازاریابی الکترونیکی (رسانه‌های اجتماعی) به عنوان یک ابزار تبلیغاتی، محبوب‌ترین راه برای اطلاع‌رسانی به مردم در مورد خدمات و محصولات کتابخانه است. کبیرخان و همکاران^۲ (۲۰۲۲) در بررسی استفاده از ابزارهای نوآورانه برای بازاریابی کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های دانشگاهی لاهور در پاکستان به این نتیجه رسیدند که بازاریابی کتابخانه‌های دانشگاهی مستلزم تقویت تعامل بین فردی کتابداران و کاربران برای شناسایی نیازهای اطلاعاتی کاربران، دستیابی به درجه بالایی از وفاداری مشتریان، آموزش کاربران در زمینه دستیابی به استفاده از کتابخانه و انجام آموزش کتابخانه است. اوتو و آنگبو^۳ (۲۰۲۲) در بررسی استراتژی‌های بازاریابی و استفاده از خدمات اطلاعاتی کتابخانه در کتابخانه‌های دانشگاهی در ایالت لاگوس در نیجریه به این نتیجه رسیدند که استراتژی‌های بازاریابی 7P برای افزایش استفاده از خدمات اطلاعاتی کتابخانه در کتابخانه‌های دانشگاهی حیاتی هستند. همچنین کتابخانه‌های دانشگاهی با گستره بالایی از استراتژی‌های بازاریابی، احتمالاً استفاده بالایی از خدمات اطلاعاتی کتابخانه توسط کاربران را تجربه می‌کنند. لطیف و حق^۴ (۲۰۲۳) در بررسی بازاریابی خدمات کتابخانه‌های دانشکده پزشکی در پنجاب پاکستان به این نتیجه رسیدند که کمبود بودجه، نبود آخرین امکانات برای بازاریابی خدمات کتابخانه‌ای و عدم نگرش حمایت‌کننده مدیریت‌ها از عوامل اصلی چالش‌های بازاریابی خدمات کتابخانه‌ای بوده است. همچنین مدیران کتابداران دیدگاه مثبتی نسبت به استفاده از استراتژی‌های بازاریابی دارند. پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه بازاریابی در کتابخانه‌ها نشان می‌دهد که کتابخانه‌های مورد مطالعه بیشتر بر روی آمیخته «محصول» تمرکز کرده‌اند، در حالی که محصول یکی از آمیخته‌های بازاریابی به شمار می‌رود و به سایر معیارهای بازاریابی مانند آمیخته «کارکنان» توجه چندانی نداشتند. این در حالی است که کتابداران رابط اصلی بین خدمات و محصولات کتابخانه و مخاطبان هستند، لذا وجود کارکنان با دانش تخصصی بالا، تأثیر بسزایی در فرایند بازاریابی دارد. همچنین بخش بزرگی از تحقیقات

1. Huzaiifa & Sehar
2. Kabir Khan, Usman & Mustafa
3. Otuu & Unegbu
4. Latif & Haq

انجام شده در زمینه بازاریابی کتابخانه‌ای بر مدل بازاریابی 4P متمرکز بوده است، در حالی که این مدل به آمیخته «فرایند» و «شواهد فیزیکی» نیز توجهی ندارد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و روش پژوهش توصیفی است. جامعه پژوهش شامل ۱۴۱ کتابدار و ۸۲ مسئول کتابخانه‌های عمومی استان یزد در فروردین و اردیبهشت سال ۱۴۰۳ است. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. حجم نمونه با استفاده از فرمول آماری کوکران ۱۴۵ نفر برآورد شد. سؤال‌های پرسش‌نامه در دو بخش تدوین شده است. برای تأیید روایی پرسش‌نامه، پرسش‌نامه بین سه نفر از اساتید علم اطلاعات و دانش‌شناسی و یک نفر استاد جامعه‌شناسی دانشگاه یزد توزیع شد تا کمیت و کیفیت سؤالات مورد ارزیابی قرار گیرد. در نهایت با دریافت نظرات و رفع ایرادات وارد شده از سوی اساتید، روایی پرسش‌نامه تأیید شد. برای تعیین پایایی و سنجش سازگاری درونی پرسش‌نامه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. بدین ترتیب که ابتدا پرسشنامه در بین ۳۰ نفر از کتابداران و مسئولان کتابخانه‌های عمومی استان توزیع و تکمیل شد و سپس ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید که برای این پرسش‌نامه ۰.۹۸٪ به دست آمد. تجزیه و تحلیل آماری این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS V.۲۳ و در دو سطح توصیفی و استنباطی صورت می‌گیرد. در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین، و انحراف معیار در قالب جدول استفاده می‌شود. در سطح آمار استنباطی از آزمون‌های t تک نمونه‌ای^۱، آزمون t مستقل^۲، تحلیل واریانس یک‌طرفه،^۲ هتلینگ استفاده شده است.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه | ۳۰

دوره ۴، شماره ۱

پیاپی ۱۱

۴- یافته‌ها

تجزیه و تحلیل عوامل جمعیت‌شناختی به شرح زیر است:

1. One-sample t- Test
2. Independent-Samples t-Test

جدول ۴-۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری

جنسیت	تعداد (فراوانی)	درصد
زن	۱۳۲	۹۱٪
مرد	۱۳	۹٪
سن	فراوانی	درصد
۲۱-۲۵	۱	۰/۷٪
۲۶-۳۰	۱۴	۹/۷٪
۳۱-۳۵	۲۳	۱۵/۹٪
۳۶-۴۰	۴۸	۳۳/۱٪
۴۱-۴۵	۳۸	۲۶/۲٪
۴۶-۵۰	۱۵	۱۰/۳٪
۵۱-۵۵	۵	۳/۴٪
۵۶-۶۰	۰	۰
۶۱-۶۵	۱	۰/۷٪
سابقه کار	فراوانی	درصد
۱-۵	۲۴	۱۶/۶٪
۶-۱۰	۴۴	۳۰/۳٪
۱۱-۱۵	۳۱	۲۱/۴٪
۱۶-۲۰	۱۴	۹/۷٪
۲۱-۲۵	۲۲	۱۵/۲٪
۲۶-۳۰	۱۰	۶/۹٪
سمت فعلی	فراوانی	درصد
مسئول کتابخانه	۷۲	۴۹/۷٪
کتابدار	۷۳	۵۰/۳٪
تحصیلات	فراوانی	درصد
کاردانی	۹	۶/۲٪
کارشناسی	۶۵	۴۴/۸٪
کارشناسی ارشد	۷۰	۴۸/۳٪
دکتری	۱	۰/۷٪
رشته تحصیلی	فراوانی	درصد
علم اطلاعات و دانش‌شناسی	۱۰۳	۷۱٪
سایر	۴۲	۲۹٪

۴-۱- یافته‌های مربوط به پرسش اول پژوهش

وضعیت گویه‌های هر آمیخته مدل 7P در کتابخانه‌های عمومی استان یزد چگونه است؟

جدول ۴-۲. میانگین دیدگاه پاسخ‌دهندگان درباره گویه‌های آمیخته محصول

ردیف	گویه	میانگین	ردیف	گویه	میانگین
۱	خدمات ارائه‌شده به کودکان	۴/۵	۱۲	وجود پورتال کتابخانه	۳/۵۹
۲	امکان سفارش کتاب از طریق اعضا	۴/۲۶	۱۳	جلسات نقد و بررسی کتاب و فیلم	۳/۵۸
۳	خدمات مشاوره کتابدار	۴/۱۷	۱۴	معرفی نویسندگان، مترجمین و مؤلفین استان	۳/۵۴
۴	امکانات جستجوی کامپیوتری و اینترنتی توسط کاربر	۴/۰۵	۱۵	کپی و پرینت	۳/۵۲
۵	برگزاری جلسات علمی و آموزشی	۴/۰۲	۱۶	اطلاع‌رسانی از طریق روزنامه دیواری، وب‌سایت و وبلاگ کتابخانه	۳/۴۵
۶	امانت بین کتابخانه‌ای	۳/۹۲	۱۷	خدمات ارائه‌شده به معلولان	۳/۳۷
۷	مشاوره مرجع تلفنی و اینترنتی	۳/۹	۱۸	خدمات ارائه‌شده به نوسادان بزرگ‌سال	۳/۳۴
۸	رزرو و تمدید تلفنی و اینترنتی	۳/۸۹	۱۹	ارائه مواد دیداری و شنیداری و فیلم‌های آموزشی	۳/۱۷
۹	خدمات تحویل مدرک (ارسال نسخه چاپی یا الکترونیکی کتاب برای اعضا)	۳/۷۹	۲۰	خرید اشتراک مجلات	۳/۰۷
۱۰	خدمات ۲۴ ساعته کتابخانه به صورت حضوری و غیر حضوری	۳/۷۷	۲۱	خدمات ترجمه متن	۳/۰۴
۱۱	ارائه خدمات اینترنتی و کافی‌نت (مانند: کتاب الکترونیک، کتابخانه دیجیتال و ...)	۳/۶۸	۲۲	پست الکترونیکی و دورنگار	۲/۹۴

نتایج حاصل از جدول ۴-۲ نشان‌دهنده آمیخته محصول است. بر اساس مقادیر به‌دست آمده در این نمودار «خدمات ارائه‌شده به کودکان» با میانگین ۴/۵؛ بیشترین امتیاز را دارد که نشان‌دهنده تأثیر بیش‌ازحد متوسط آن در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است. «پست الکترونیکی و دورنگار» با میانگین ۲/۹۴؛ کمترین امتیاز را دارد که نشان‌دهنده تأثیر کمتر از حد متوسط آن در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است.

جدول ۴-۳. میانگین دیدگاه پاسخ‌دهندگان درباره گویه‌های آمیخته مکان

ردیف	گویه	میانگین	ردیف	گویه	میانگین
۱	دسترس‌پذیری محل کتابخانه	۴/۵	۹	مشخص بودن ساختمان کتابخانه در میان ساختمان‌ها	۴/۳۵
۲	دارا بودن سالن مطالعه کتابخانه	۴/۴۸	۱۰	دسترسی به وسایل حمل‌ونقل عمومی جهت مراجعه به کتابخانه	۴/۳۳
۳	ساختمان و بنای جذاب کتابخانه	۴/۴۸	۱۱	زیبایی سردر کتابخانه	۴/۲۲
۴	بخش کودکان، بخش نگهداری کودک و امکانات رفاهی ویژه کودکان	۴/۴۲	۱۲	ایمنی ساختمان از لحاظ حفاظ پنجره، پله فرار، آسانسور، کپسول آتش‌نشانی و ...	۴/۱۷
۵	بنا شدن ساختمان کتابخانه در مکان مناسب (مانند فرهنگسرا، پارک و ...)	۴/۴	۱۳	سالن گردهمایی و سالن برگزاری کارگاه‌ها	۴/۱۲
۶	مجزا بودن بخش‌های مختلف کتابخانه	۴/۳۷	۱۴	بخش معلولان و امکانات رفاهی ویژه (مانند محل عبور صندلی چرخ‌دار و ...)	۳/۸۹
۷	خدمات رفاهی کتابخانه همچون سالن استراحت، نمازخانه، سالن کار گروهی، بوفه، سرویس بهداشتی و غیره	۴/۳۷	۱۵	کمد مخصوص وسایل شخصی مراجعین	۳/۸۳
۸	پوشش دیوارها و کف به‌منظور جلوگیری از نفوذ سرما و سرو صدا	۴/۳۶			

نتایج حاصل از جدول ۴-۳ نشان‌دهنده آمیخته مکان است. بر اساس مقادیر به‌دست آمده در این نمودار «ساختمان و بنای جذاب کتابخانه» و «دارا بودن سالن مطالعه کتابخانه» با میانگین ۴/۴۸٪ بیشترین امتیاز را دارند که نشان‌دهنده تأثیر بیش‌ازحد متوسط آن‌ها در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است. «کمد مخصوص وسایل شخصی مراجعین» با میانگین ۳/۸۳٪ کمترین امتیاز را دارد که نشان‌دهنده تأثیر کمتر آن در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است.

جدول ۴-۴. میانگین دیدگاه پاسخ‌دهندگان درباره گویه‌های آمیخته تشویق و ترغیب

ردیف	گویه	میانگین	ردیف	گویه	میانگین
۱	ارائه خدمات کتابخانه جهت پر کردن اوقات فراغت کاربران	۴/۲۲	۱۰	نصب تابلوهای تبلیغاتی و بیلورد های کتابخانه در سطح شهر	۳/۹۱
۲	معرفی کتابخانه از طریق رسانه‌های جمعی همچون رادیو، تلویزیون و اینترنت	۴/۱۸	۱۱	برگزاری نمایشگاه‌های فرهنگی در کتابخانه	۳/۸۹
۳	برگزاری مسابقات مختلف و اهدای جوایز	۴/۰۴	۱۲	معرفی کتابخانه از طریق سایت نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور	۳/۸۵
۴	امکان عضوگیری رایگان کتابخانه	۴/۰۳	۱۳	بروشورها و پوسترهای تبلیغاتی معرفی کتابخانه	۳/۸
۵	برگزاری کارگاه‌های مختلف آموزشی	۴/۰۲	۱۴	دعوت از نویسندگان، شاعران و هنرمندان برای سخنرانی	۳/۷۶
۶	اطلاع‌رسانی کتابخانه جهت معرفی تازه‌های کتابخانه	۳/۹۷	۱۵	ارزیابی مداوم میزان رضایت از خدمات و مجموعه کتابخانه	۳/۶۹
۷	ارسال بروشور و دعوت از مدارس، دانشگاه‌ها و سازمان‌ها جهت بازدید از کتابخانه	۳/۹۵	۱۶	ارائه صندوق پیشنهادات برای اعضاء به‌صورت فیزیکی و الکترونیکی	۳/۵۶
۸	ایجاد گروه‌های علاقه‌مندان کتابخانه و برگزاری جلسات و انجمن‌های علمی و ادبی	۳/۹۴	۱۷	ارائه فهرست منابع کتابخانه به‌صورت چاپی	۳/۳۴
۹	ارائه فهرست منابع کتابخانه به‌صورت اینترنتی (در فضای مجازی)	۳/۹۳			

نتایج حاصل از جدول ۴-۴ نشان‌دهنده آمیخته تشویق و ترغیب است. بر اساس مقادیر به‌دست آمده در این نمودار «ارائه خدمات کتابخانه جهت پر کردن اوقات فراغت کاربران» با میانگین ۴/۲۲٪ بیشترین امتیاز را دارد که نشان‌دهنده تأثیر بیش‌ازحد متوسط آن در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است. «ارائه فهرست منابع کتابخانه به‌صورت چاپی» با میانگین ۳/۳۴٪ کمترین امتیاز را دارد که نشان‌دهنده تأثیر کمتر آن در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است.

جدول ۴-۵. میانگین دیدگاه پاسخ‌دهندگان درباره گویه‌های آمیخته قیمت

ردیف	گویه	میانگین	ردیف	گویه	میانگین
۱	هزینه عضویت در کتابخانه	۳/۶۳	۷	هزینه خدمات ترجمه کتابخانه	۲/۹۷
۲	جریمه دیرکرد کتاب‌ها و منابع	۳/۳۳	۸	دریافت هزینه آسیب به منابع کتابخانه	۲/۹۴
۳	هزینه خدمات کپی و پرینت	۳/۲	۹	هزینه پیک کتاب (تحويل کتاب)	۲/۹۳
۴	هزینه استفاده از اینترنت کتابخانه	۳/۱۹	۱۰	هزینه سالن مطالعه VIP	۲/۹۲
۵	دریافت هزینه مقالات از پایگاه های اطلاعاتی کتابخانه	۳/۰۱	۱۱	هزینه سالن مطالعه گروهی	۲/۸۶
۶	هزینه استفاده از خدمات کتابخانه در نوبت شب	۲/۹۹			

بازاریابی محصولات و خدمات اطلاعاتی بر اساس مدل ...

نتایج حاصل از نمودار ۴-۵ نشان‌دهنده آمیخته قیمت است. بر اساس مقادیر به‌دست‌آمده در این نمودار «هزینه عضویت در کتابخانه» با میانگین ۳/۶۳٪ بیشترین امتیاز را دارد که نشان‌دهنده تأثیر بیش‌از‌حد متوسط آن در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است. «هزینه سالن مطالعه گروهی» با میانگین ۲/۸۶٪ کمترین امتیاز را دارد که نشان‌دهنده تأثیر کمتر آن در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است.

جدول ۴-۶. میانگین دیدگاه پاسخ‌دهندگان درباره گویه‌های آمیخته افراد

ردیف	گویه	میانگین	ردیف	گویه	میانگین
۱	سرعت عمل کتابدار در خدمات‌رسانی	۴/۶۲	۴	ظاهر و نحوه پوشش کتابداران	۴/۴۶
۲	برخورد مناسب کتابداران با مراجعین	۴/۵۹	۵	نحوه برخورد مسئولان کتابخانه با کتابداران ناکارآمد و بداخلاق	۴/۲۶
۳	دانش تخصصی کتابداران	۴/۵۲	۶	جابه‌جایی کارکنان در بخش‌های مختلف کتابخانه جهت انتقال تجربیات و استفاده بهینه از توانایی آنان	۴/۰۳

نتایج حاصل از نمودار ۴-۶ نشان‌دهنده آمیخته افراد است. بر اساس مقادیر به‌دست‌آمده در این نمودار «سرعت عمل کتابدار در خدمات‌رسانی» با میانگین ۴/۶۲٪ بیشترین امتیاز را دارد که نشان‌دهنده تأثیر بیش‌از‌حد متوسط آن در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است. «جابه‌جایی کارکنان در بخش‌های مختلف کتابخانه جهت انتقال تجربیات و استفاده بهینه از توانایی آنان» با میانگین ۴/۰۳٪ کمترین امتیاز را دارد که نشان‌دهنده تأثیر کمتر آن در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است.

جدول ۴-۷. میانگین دیدگاه پاسخ‌دهندگان درباره گویه‌های آمیخته شواهد فیزیکی

ردیف	گویه	میانگین	ردیف	گویه	میانگین
۱	تسهیلات عمومی و رفاهی کتابخانه از جمله سیستم گرمایشی، نور، تهویه، آبخوری، بوفه و محل استراحت	۴/۳۴	۶	مناسب بودن مکان سالن مطالعه از نظر رفت‌وآمد، آلودگی صوتی و ...	۴/۲۸
۲	نمای بیرونی و درونی بخش کودکان	۴/۳۴	۷	طراحی حرفه‌ای، جذاب، واضح و شفاف تابلوها و علائم راهنمای بیرون و درون کتابخانه	۴/۲۲
۳	نظافت بیرونی و درونی محیط کتابخانه	۴/۳۴	۸	خدمات عبور و مرور برای معلولین و نابینایان	۳/۹۴
۴	معماری زیبای ساختمان کتابخانه	۴/۳۲	۹	یکدستی لباس کارکنان کتابخانه	۳/۷۲
۵	نمای بیرونی و درونی کتابخانه	۴/۳	۱۰	طراحی جذاب و مقاوم کارت‌های عضویت	۳/۷

نتایج

حاصل از نمودار ۴-۷ نشان‌دهنده آمیخته شواهد فیزیکی است. بر اساس مقادیر به‌دست آمده در این نمودار «تسهیلات عمومی و رفاهی کتابخانه از جمله سیستم گرمایشی، نور، تهویه، آبخوری، بوفه و محل استراحت»، «نمای بیرونی و درونی بخش کودکان» و «نظافت بیرونی و درونی محیط کتابخانه» با میانگین ۴/۳۴٪ بیشترین امتیاز را دارند که نشان‌دهنده تأثیر بیش‌ازحد متوسط آن‌ها در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است. «طراحی جذاب و مقاوم کارت‌های عضویت» با میانگین ۳/۷٪ کمترین امتیاز را دارد که نشان‌دهنده تأثیر کمتر آن در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است.

جدول ۴-۸. میانگین دیدگاه پاسخ‌دهندگان درباره گویه‌های آمیخته فرایند

ردیف	گویه	میانگین	ردیف	گویه	میانگین
۱	فرایند امانت، رزرو و تمدید کتاب توسط کتابدار	۴/۴۸	۹	خدمات جستجوی اطلاعات و پایگاه اطلاعاتی توسط کتابدار	۴/۱۹
۲	خدمات قفسه باز کتابخانه	۴/۳۷	۱۰	روند رسیدگی به شکایات و پیشنهادات اعضا	۴/۱۲
۳	روند کمک کتابداران به جستجوی رضایت‌بخش مدارک برای اعضا	۴/۳۶	۱۱	سازمان‌دهی منابع مطابق با نیاز مراجعین (شامل نمایه سازی، چکیده‌نویسی و فهرست‌نویسی)	۳/۹۴
۴	نظارت بر حسن اجرای وظایف توسط کارکنان کتابخانه	۴/۳۲	۱۲	ارائه خدمات عمومی خارج از کتابخانه به نهادهای اجتماعی مانند مساجد، زندان ها و مدرسه‌ها و ...	۳/۹۲
۵	امکان استفاده از وای‌فای (Wi-Fi) رایگان	۴/۲۷	۱۳	آگاهی‌رسانی جاری به‌صورت الکترونیکی (توزیع فهرست منابع جدید و نمایش آن در کتابخانه)	۳/۸۷
۶	سهولت فرایند سفارش کتاب	۴/۲۵	۱۴	ارائه فهرست خدمات کتابخانه در پورتال کتابخانه	۳/۸۴
۷	سهولت فرایند رزرو و تمدید کتاب به‌صورت آنلاین توسط کاربر	۴/۲۳	۱۵	اشاعه‌گزینی اطلاعات به‌صورت الکترونیکی (آگاه کردن مداوم استفاده‌کنندگان از مدارک تازه منتشر شده در موضوعات مشخص و تعیین‌شده)	۳/۸۴
۸	گروه‌بندی مراجعین و شناسایی نیازهای اطلاعاتی هر گروه (مانند: کودکان، معلولان و ...)	۴/۲۲			

نتایج حاصل از نمودار ۴-۸ نشان‌دهنده آمیخته فرایند است. بر اساس مقادیر به‌دست آمده در این نمودار «فرایند امانت، رزرو و تمدید کتاب توسط کتابدار» با میانگین ۴/۴۸٪ بیشترین امتیاز را دارد که نشان‌دهنده تأثیر بیش‌ازحد متوسط آن در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است. «ارائه فهرست خدمات کتابخانه در پورتال کتابخانه» و «اشاعه‌گزینی اطلاعات به‌صورت الکترونیکی (آگاه کردن مداوم استفاده‌کنندگان از مدارک تازه منتشر شده در موضوعات مشخص و تعیین‌شده)» با میانگین ۳/۸۴٪ کمترین امتیاز را دارند که

نشان‌دهنده تأثیر کمتر آن‌ها در جذب مراجعین به کتابخانه، تأمین رضایت و ارتقای بهره‌گیری آنان از کتابخانه است.

۴-۲- یافته‌های مربوط به پرسش دوم پژوهش

کدام آمیخته مدل 7P بهترین وضعیت را در کتابخانه‌های عمومی استان یزد دارد؟

جدول ۴-۹. یافته‌های آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه‌ی میانگین هر آمیخته با میانگین فرضی (X=3.00)

آمیخته	میانگین	انحراف استاندارد	معنی‌داری	T
محصول	۳/۶۶۱	۰/۶۳۵	>۰/۰۰۱***	۱۲/۵۴۵
مکان	۴/۲۸۶	۰/۷۴۱	>۰/۰۰۱***	۲۰/۹۰۸
تشویق و ترغیب	۳/۸۸۷	۰/۷۲۵	>۰/۰۰۱***	۱۴/۷۳۴
قیمت	۳/۰۸۷	۰/۸۸۰	۰/۲۳۵	۱/۱۹۲
افراد	۴/۴۰۳	۰/۶۰۵	>۰/۰۰۱***	۲۷/۹۰۹
شواهد فیزیکی	۴/۱۳۰	۰/۸۴۱	>۰/۰۰۱***	۱۶/۱۷۹
فرایند	۴/۱۴۸	۰/۶۴۸	>۰/۰۰۱***	۲۱/۳۲۲

به‌منظور بررسی وضعیت آمیخته‌های مدل 7P در کتابخانه‌های عمومی استان یزد، آزمون t اجرا شد که نتایج آن در جدول ۴-۹ ارائه شده است. مقایسه میانگین هر آمیخته با میانگین فرضی (X=3.00) در جدول ۴-۹ نشان می‌دهد که میانگین هر آمیخته از میانگین فرضی به‌طور معناداری بیشتر است؛ بنابراین می‌توان دریافت که از نظر پاسخگویان میزان آمیخته‌های مزبور در کتابخانه‌های عمومی استان یزد بیشتر از سطح متوسط است و در وضعیت مطلوبی قرار دارد. آمیخته «افراد» دارای بهترین وضعیت نسبت به سایر آمیخته‌هاست و آمیخته‌های مکان، فرایند و شواهد فیزیکی در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

۴-۳- یافته‌های مربوط به پرسش سوم پژوهش

وضعیت فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد بر اساس مدل 7P چگونه است؟

جدول ۴-۱۰. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای، مقایسه‌ی میانگین نمونه با میانگین فرضی (X=3.00)

آمیخته	میانگین	انحراف استاندارد	معنی‌داری	T
فرایند بازاریابی	۳/۹۴۳	۰/۵۹۷	>۰/۰۰۱***	۱۹/۰۱۲

برحسب یافته‌های جدول ۴-۱۰، از آنجا که میانگین مشاهده‌شده از میانگین فرضی (X=3.00) بیشتر است، وضعیت فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد بر اساس مدل آمیخته بازاریابی 7P، بیشتر از سطح متوسط است و در وضعیت مناسبی قرار دارد.

۴-۴- یافته‌های مربوط به پرسش چهارم پژوهش

آیا بین فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد تفاوت معناداری وجود دارد؟ برای پاسخگویی به سؤال چهارم به منظور تعیین معناداری تفاوت بین میانگین نمرات فرایند بازاریابی بر اساس مدل TP در کتابخانه‌های عمومی استان یزد، از آزمون t^2 هتلینگ استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴-۱۱ ارائه شده است.

جدول ۴-۱۱. یافته‌های آزمون تی هتلینگ برای مقایسه‌ی میانگین نمرات فرایند بازاریابی در کتابخانه‌ها

مقدار	آماره
۵۲۶/۶۵۰	t^2
۸۴/۷۲۷	F
$> .001^{***}$	p

یافته‌های جدول ۴-۱۱ نشان‌دهنده این است که تفاوت بین میانگین نمرات فرایند بازاریابی بر اساس مدل TP معنادار بوده، بنابراین میزان بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد به‌طور یکسان وجود ندارد.

۴-۵- یافته‌های مربوط به پرسش پنجم پژوهش

آیا بین نظر مدیران و کتابداران در مورد فرایند بازاریابی بر اساس ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آنان (جنسیت، رشته تحصیلی، سابقه خدمت، سن، میزان تحصیلات و...) تفاوت وجود دارد؟ به منظور پاسخگویی به سؤال پنجم بر مبنای عوامل جمعیت‌شناختی برای سه متغیر جنسیت و رشته تحصیلی و سمت فعلی از آزمون t مستقل و برای بقیه متغیرها از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه (آنووا) استفاده شده است. نتایج حاصل از این آزمون‌ها در جدول‌های ۴-۱۲ و ۴-۱۳ ارائه شده است.

جدول ۴-۱۲. یافته‌های آزمون تی با دو نمونه‌ی مستقل برای مقایسه‌ی آمیخته‌ها در میان متغیرهای جمعیت‌شناختی

متغیر آمیخته	جنسیت		رشته تحصیلی		سمت فعلی	
	میانگین		p	t	p	t
	پسر	دختر				
محصول	۳/۶۹۲	۳/۶۵۸	۰/۸۵۷	-۰/۱۸۱	۰/۲۸۷	-۱/۰۶۹
مکان	۳/۹۹۴	۲/۳۱۵	۰/۱۳۷	۱/۴۹۵	۰/۱۸۲	-۱/۳۴۲
تشویق و ترغیب	۳/۸۵۵	۳/۸۹۰	۰/۸۶۸	۰/۱۶۶	۰/۴۰۳	-۰/۸۳۹
قیمت	۳/۰۶۹	۳/۰۸۸	۰/۹۴۱	۰/۰۷۴	۰/۶۱۵	-۰/۵۰۴
افراد	۴/۰۳۳	۴/۴۳۹	۰/۰۲۰*	۲/۳۴۶	۰/۳۵۴	-۰/۹۳۰
شواهد فیزیکی	۳/۶۹۲	۴/۱۷۳	۰/۰۴۹*	۱/۹۸۷	۰/۳۷۶	-۰/۸۸۸
فرایند	۴/۰۲۰	۴/۱۶۱	۰/۷۴۵	۰/۴۵۸	۰/۲۱۲	-۱/۲۵۳

بر اساس یافته‌های جدول ۴-۱۲ اختلاف مشاهده شده بین میانگین نمرات آمیخته‌های فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد برحسب متغیر جمعیت شناختی جنسیت، فقط در آمیخته «افراد» و «شواهد فیزیکی» معنادار بوده، زیرا p-value مشاهده شده از ۰/۰۵ کوچک تر است. به عبارت دیگر زنان میزان آمیخته «قیمت» را با میانگین نمره ۴/۴۳۹، در کتابخانه‌های عمومی استان یزد بیشتر از مردان با میانگین نمره ۴/۰۳۳ و میزان آمیخته «شواهد فیزیکی» را با میانگین نمره ۴/۱۷۳، در کتابخانه‌های عمومی استان یزد بیشتر از مردان با میانگین نمره ۳/۶۹۲ برآورد کردند. همچنین اختلاف مشاهده شده بین میانگین نمره‌های آمیخته‌های فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد برحسب متغیر رشته تحصیلی و سمت فعلی معنادار نبوده، زیرا p-value مشاهده شده از ۰/۰۵ بزرگ تر است.

جدول ۴-۱۳. یافته‌های آزمون تحلیل واریانس یک طرفه برای مقایسه‌ی آمیخته‌ها در میان متغیرهای جمعیت شناختی

متغیر آمیخته		میزان تحصیلات		سن		سابقه کاری	
p	F	p	F	p	F	p	F
۰/۱۴۶	۰/۹۳۲	۱/۴۹۹	۰/۱۹۴	۰/۴۰۴	۰/۸۴۵		
۰/۳۸۱	۰/۷۶۷	۰/۳۷۱	۰/۸۶۸	۰/۳۲۵	۰/۸۹۷		
۰/۱۸۱	۰/۹۰۹	۰/۵۲۷	۰/۷۵۶	۰/۷۴۹	۰/۵۸۸		
۱/۳۱۳	۰/۲۷۲	۳/۰۹۵	۰/۰۱۱*	۱/۲۰۹	۰/۳۰۸		
۰/۴۴۳	۰/۷۲۳	۰/۲۹۸	۰/۹۱۳	۰/۷۶۲	۰/۵۷۹		
۰/۰۱۴	۰/۹۹۸	۰/۲۶۴	۰/۹۳۲	۰/۳۳۵	۰/۸۹۱		
۰/۰۴۹	۰/۹۸۶	۰/۷۲۳	۰/۶۰۷	۰/۷۵۳	۰/۵۸۵		

برحسب یافته‌های جدول ۴-۱۳، اختلاف مشاهده شده بین میانگین نمره‌های آمیخته‌های فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد برحسب متغیر میزان تحصیلات و سابقه کاری معنادار نبوده، زیرا p-value مشاهده شده از ۰/۰۵ بزرگ تر است. اما اختلاف مشاهده شده بین میانگین نمرات آمیخته‌های فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد برحسب متغیر سن، در آمیخته «قیمت» معنادار بوده، زیرا p-value مشاهده شده از ۰/۰۵ کوچک تر است.

۵- بحث و نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که آمیخته افراد بهترین وضعیت و بالاترین میزان رضایت مندی را به خود اختصاص داده است که با پژوهش‌های کوهستانی (۱۳۹۹) (قرار داشتن آمیخته افراد در رده اول) و امیرانلو و همکاران (۱۴۰۰) همسو است (زیرا در این پژوهش آمیخته افراد مناسب‌ترین آمیخته بازاریابی از دیدگاه کارشناسان است) و با نتایج پژوهش‌های جلیل پور (۱۳۹۰) (مبنی بر در اولویت قرار داشتن آمیخته محصول) و شعبانی و همکاران (۱۳۹۲) (مبنی بر قرار داشتن آمیخته قیمت

در رده اول) همسو نیست. پس از آن آمیخته مکان، فرایند، شواهد فیزیکی، تشویق و ترغیب، محصول و قیمت به ترتیب در رده‌های سوم تا هفتم در بین آمیخته‌های بازاریابی 7P قرار گرفته‌اند. در پژوهش اوتو و آنگیو (۲۰۲۲) آمیخته‌های شواهد فیزیکی، محصول، مکان، افراد، تشویق و ترغیب، فرایند و قیمت به ترتیب در رتبه‌های اول تا هفتم قرار دارند. همچنین در پژوهش کوهستانی (۱۳۹۹) آمیخته‌های افراد، فرایند، تشویق و ترغیب، قیمت، شواهد فیزیکی، مکان و محصول در رده‌های اول تا هفتم قرار دارند. همچنین اختلاف بین میانگین آمیخته‌های فرایند بازاریابی به‌جز آمیخته قیمت معنادار است. یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های نوروزی و عربلو (۱۳۸۹) (عدم وجود رابطه معنادار بین آمیخته قیمت و خدمات ارائه‌شده)، کرجی و همکاران (۱۳۹۳) (عدم نقش مؤثر آمیخته قیمت در جذب کاربران) و امیراینانلو و همکاران (۱۴۰۰) (در این پژوهش آمیخته قیمت نامناسب‌ترین آمیخته بازاریابی از دیدگاه کارشناسان است) همسو است اما با پژوهش‌های شعبانی، عمادی، محمدی استانی و سلیمانی (۱۳۹۲) (در پژوهش آنان در رابطه با قیمت رابطه معناداری مشاهده گردید که نشان‌دهنده این است که آمیخته قیمت در جذب کاربران دارای اهمیت زیادی است) و کوهستانی (۱۳۹۹) (آمیخته قیمت در دیدگاه مصاحبه‌شوندگان مثبت ارزیابی شد) مخالف است.

وضعیت فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد بر اساس مدل آمیخته بازاریابی 7P، بیشتر از سطح متوسط است و در وضعیت مناسبی قرار دارد. در پژوهش بصیریان جهرمی و عرفان‌منش (۲۰۱۱)، بازاریابی در سطح متوسط قرار دارد. در پژوهش پشوتنی‌زاده و همکاران (۱۳۹۷)، فعالیت‌های مرتبط با بازاریابی دارای میانگین بیش از حد متوسط است. در پژوهش چشمه سهرابی و همکاران (۱۳۹۸)، ابعاد بازاریابی در کتابخانه‌های دانشگاهی استان اصفهان بیش از حد متوسط است و در وضعیت مطلوبی قرار دارد. نتایج پژوهش کوهستانی (۱۳۹۹) نشان‌دهنده این است که در کتابخانه‌های عمومی شهری شرق استان گلستان بیش از حد متوسط به بازاریابی توجه می‌شود. همچنین تفاوت بین میانگین نمرات فرایند بازاریابی بر اساس مدل 7P معنادار بوده، بنابراین میزان بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد یکسان نیست. نتایج این پژوهش با پژوهش‌های شعبانی، عمادی، محمدی استانی و سلیمانی (۱۳۹۲) (مبنی بر معنادار بودن تفاوت بین میانگین فرایند بازاریابی)، ویسی (۱۳۹۵) (مبنی بر وجود اختلاف معنادار بین میانگین آمیخته‌های بازاریابی) و سلامی و خدابخشی (۱۳۹۶) (مبنی بر وجود تفاوت معنادار بین میانگین نمرات بازاریابی بر اساس مدل 4P) همسو است.

همچنین اختلاف مشاهده‌شده بین میانگین نمرات آمیخته‌های فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های عمومی استان یزد برحسب متغیر جمعیت‌شناختی جنسیت، فقط در آمیخته «افراد» و «شواهد فیزیکی» و برحسب متغیر جمعیت‌شناختی سن، در آمیخته «قیمت» معنادار بوده است اما برحسب متغیر جمعیت‌شناختی رشته تحصیلی، سمت فعلی، میزان تحصیلات و سابقه کاری معنادار نبود. در پژوهش شعبانی، عمادی، محمدی استانی و سلیمانی (۱۳۹۲)، آمیخته قیمت برحسب متغیر جمعیت‌شناختی جنسیت، آمیخته مکان و شواهد فیزیکی برحسب متغیر جمعیت‌شناختی سابقه

خدمت و آمیخته مکان برحسب متغیر جمعیت‌شناختی سن و میزان تحصیلات معنادار است. در پژوهش سلامی و خدابخشی (۱۳۹۶) آمیخته‌های قیمت و تبلیغ برحسب متغیر جمعیت‌شناختی سن معنادار است. در پژوهش کوهستانی (۱۳۹۹) بین آمیخته‌های بازاریابی 7P در کتابخانه‌های عمومی شهری شرق گلستان بر اساس ویژگی‌های جمعیت‌شناختی سن، جنس، میزان تحصیلات و شغل تفاوت معناداری وجود ندارد.

نتایج حاصل از بررسی جدول‌ها حاکی از آن است که پاسخ‌دهندگان نسبت به کاربرد آمیخته‌های بازاریابی به جز آمیخته قیمت دیدگاه خوبی دارند. نتایج پژوهش حدیفه و سحر (۲۰۲۱) نشان می‌دهد که اکثریت کتابداران نظر مساعدی نسبت به بازاریابی محصولات و خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعاتی دارند. در نتیجه با توجه به وضعیت مناسب فرایند بازاریابی بر اساس مدل 7P در کتابخانه‌های عمومی استان یزد، انجام یکسری فعالیت‌ها می‌تواند به بهبود وضعیت گویه‌هایی که میانگین کمتری نسبت به میانگین آمیخته‌ها دارند، کمک کند:

محصول: وجود پورتال برای هر کتابخانه که به صورت دوره‌ای روزآمد شود. تعداد جلسات نقد و بررسی کتاب و فیلم افزایش یابد. در بازه‌های زمانی مشخص، نویسندگان، مترجمین و مؤلفین استان معرفی شوند. خدمات کپی و پرینت در همه کتابخانه‌ها وجود داشته باشد. اخبار و اطلاعیه‌ها از طریق روزنامه‌دیواری، وب‌سایت و وبلاگ کتابخانه اطلاع‌رسانی شود. خدمات ارائه‌شده به معلولان و نوسودان بزرگ‌سال بهبود یابد. مواد دیداری و شنیداری و فیلم‌های آموزشی نیز در اختیار کاربران قرار گیرد. خرید اشتراک مجلات به کاربران پیشنهاد شود. در صورت امکان، خدمات ترجمه متن در همه کتابخانه‌ها انجام شود. پست الکترونیکی و دورنگار نیز برای ارتباط کاربران با کتابخانه وجود داشته باشد.

مکان: کتابخانه‌ها، سردر زیبا برای جلب توجه بیننده داشته باشند. ایمنی ساختمان از لحاظ حفاظ پنجره، پله فرار، آسانسور، کپسول آتش‌نشانی و ... افزایش یابد. در کتابخانه‌ها، سالن گردهمایی و سالن برگزاری کارگاه‌ها وجود داشته باشد. بخش مخصوصی برای معلولان وجود داشته باشد و امکانات رفاهی ویژه (مانند محل عبور صندلی چرخ‌دار و ...) برای آن‌ها در نظر گرفته شود. کمد مخصوص وسایل شخصی برای مراجعین در کتابخانه‌ها تعبیه شود.

تشویق و ترغیب: معرفی کتابخانه از طریق سایت نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور افزایش یابد. بروشورها و پوسته‌های تبلیغاتی معرفی کتابخانه در سراسر شهر قابل مشاهده باشند. از نویسندگان، شاعران و هنرمندان برای سخنرانی در کتابخانه‌ها دعوت شود. به صورت مداوم میزان رضایت مراجعین از خدمات و مجموعه کتابخانه بررسی شود. صندوق پیشنهادات برای اعضاء به صورت فیزیکی و الکترونیکی وجود داشته باشد تا بتوانند پیشنهادات و انتقادهای خود را بیان کنند. فهرست منابع کتابخانه به صورت چاپی نیز در دسترس کاربران قرار گیرد تا افراد مسن، خردسالان و ... که امکان استفاده از فهرست غیر چاپی را ندارند، بتوانند از آن استفاده کنند.

قیمت: کاهش یا عدم دریافت هزینه مقالات از پایگاه‌های اطلاعاتی کتابخانه، کاهش یا عدم دریافت هزینه استفاده از خدمات کتابخانه در نوبت شب، کاهش یا عدم دریافت هزینه خدمات ترجمه کتابخانه، کاهش هزینه آسیب به منابع کتابخانه، کاهش یا عدم دریافت هزینه پیک کتاب (تحويل کتاب)، کاهش هزینه سالن مطالعه VIP، کاهش هزینه سالن مطالعه گروهی.

افراد: نحوه برخورد مسئولان کتابخانه با کتابداران ناکارآمد و بد اخلاق بررسی شود. کارکنان در بخش‌های مختلف کتابخانه جابه‌جا شوند تا تجربیات آنان منتقل شود و از توانایی آنان به صورت بهینه استفاده شود.

شواهد فیزیکی: خدمات عبور و مرور برای معلولین و نابینایان افزایش یابد. لباس کارکنان کتابخانه به صورت یکدست باشد. کارت‌های عضویت به صورت جذاب و مقاوم طراحی شود.

فرایند: روند رسیدگی به شکایتها و پیشنهادهای اعضا بررسی شود. سازمان‌دهی منابع شامل نمایه‌سازی، چکیده‌نویسی و فهرست‌نویسی، مطابق با نیاز مراجعین انجام شود. خدمات عمومی خارج از کتابخانه به نهادهای اجتماعی مانند مساجد، زندان‌ها و مدرسه‌ها و ... ارائه شود. آگاهی‌رسانی جاری به صورت الکترونیکی انجام شود. فهرست خدمات کتابخانه در پورتال کتابخانه ارائه شود. اشاعه‌گزینی اطلاعات به صورت الکترونیکی انجام شود.

۶. منابع و مآخذ

امیراینانلو، الهه؛ زارعی، عاطفه؛ و حاجی‌زین‌العابدینی، محسن. (۱۴۰۰). شناسایی مولفه‌های مناسب الگوی آمیخته بازاریابی کتابخانه‌های عمومی ایران. *دانش‌شناسی*، ۱۴ (۵۲)، ۱۸-۱.

بصیریان جهرمی، رضا؛ و نقشینه، نادر. (۱۳۸۸). نگاهی دوباره به بازاریابی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی: فرصتی که به چشم تهدید بدان می‌نگریم. *مطالعات کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۰ (۴)، ۱۸۰-۱۶۵.

پشوتنی‌زاده، میترا؛ سلیمیان، ملیحه؛ و ظفریان، زینب. (۱۳۹۷). تعیین رابطه بازاریابی اجتماعی با فرهنگ مطالعه کاربران و مقایسه دیدگاه آن‌ها با کتابداران: مطالعه موردی کتابخانه‌های عمومی شهرستان لنجان. *پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۹ (۱)، ۳۷۲-۳۵۰.

<https://doi.org/10.22067/riis.v0i0.75430>

جلیل‌پور، پیمان. (۱۳۹۰). بررسی امکان به کارگیری مدل بازاریابی 4P در کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان بر اساس نظرات مدیران و کتابداران این کتابخانه‌ها. [آپایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز]. ایرانداک.

چشمه‌سهرابی، مظفر؛ پشوتنی‌زاده، میترا؛ عروجی، زینب. (۱۳۹۸). مطالعه ابعاد بازاریابی کالاها و خدمات کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های دانشگاهی استان اصفهان. *تحقیقات بازاریابی نوین*، ۹ (۱)، ۶۸-۵۳.

<https://doi.org/10.22108/nmrj.2019.89486.0>

خدابخشی، مریم؛ و سلامی، مریم. (۱۳۹۶). مطالعه وضعیت فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر بیرجند. *مطالعات فرهنگی اجتماعی خراسان*، ۳ (۱۱)، ۴۵-۲۳.

<https://doi.org/10.22067/riis.v0i0.75430>

شعبانی، احمد؛ عمادی، نوشین؛ محمدی‌استانی، مرتضی؛ و سلیمانی، ناهید. (۱۳۹۲). بررسی وضعیت فرایند بازاریابی در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان بر اساس مدل 7P. *تحقیقات کتابداری*

- و اطلاع‌رسانی دانشگاهی، ۴۷ (۴)، ۴۳-۴۱۵.
<https://doi.org/10.22059/jlib.2013.51133>
علیزاده، حمید. (۱۳۸۵). بررسی کاربرد اصول بازاریابی محصولات و خدمات کتابخانه‌ها. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۹ (۴)، ۱۰۹-۱۲۶.
- کوهستانی، رحمان. (۱۳۹۹). بررسی نقش آمیخته بازاریابی 7P در فرایند جذب مخاطب و ارائه خدمات کتابخانه‌های عمومی شهری شرق استان گلستان. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه خوارزمی]. ایرانداک.
- مرادی‌مال‌امیری؛ سهیلا؛ مرادی، محمود؛ و زارع، امین. (۱۴۰۰). مقایسه به‌کارگیری آمیخته بازاریابی مشتری مداری 4C در کتابخانه‌های عمومی شهر کرمانشاه بر اساس دیدگاه کاربران. *دانش‌شناسی*، ۱۴ (۵۲)، ۵۲-۶۶.
- مسیبی، نسرین. (۱۳۹۹). بررسی چالش‌ها و انگیزه‌های کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان شرقی در استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای بازاریابی خدمات کتابخانه‌ای. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز]. ایرانداک.
- ویسی، آرزو. (۱۳۹۵). بررسی فرایند جذب و ارائه خدمات به مراجعان در کتابخانه‌های عمومی با استفاده از آمیخته بازاریابی مدل 7P: کتابخانه‌های عمومی شهرستان کرمانشاه. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه رازی کرمانشاه]. ایرانداک.
- Abule, M. A. (2022). Marketing to Enhance the Use of Information Resources and Quality of Services in Medical Libraries of Public Universities in North-West Nigeria (Doctoral dissertation, University of KwaZulu-Natal, Pietermaritzburg). Available at: <https://core.ac.uk/download/534374353.pdf>.
- Adeyoyin, S. O. (2005). Strategic planning for marketing library services. *Library management*, 26(8/9), 494-507. <https://doi.org/10.1108/01435120510631783>
- Bamigbola, A.A. (2013). Application of Marketing Strategies and Mix to Digital Information Services (DIS): Nigerian University Libraries Perspectives. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/961/>
- Basirian Jahromi, R. & Erfanmanesh, M.A. (2011). Marketing the Libraries in Iran: An Ideal Opportunity in 21st Century. *International Journal of Information Science and Management*, 1(2), 93-104.
- Biranvand, A., & Ghaffari, S. (2018). A Comparative Study on the Marketing Status of Library Services in Iran: A Case Study. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 2066. <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/2066>
- Booms, B.H., & Bitner, M.J. (1981). Marketing Strategies and Organization Structures for Service firms. *Marketing of Services*, 25(3), 47-52.
- Huzaifa, H.M., & Sehar, N.E. (2022). Marketing of Library and Information Product and Services: Study of Special Libraries of Karachi. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 7384. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/7384/>
- Kabir Khan, M., Usman, M. & Mustafa, S. (2022). Use of Innovative Tools for Library Marketing in the University Libraries of Lahore, Pakistan. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, 7(11), 792-799. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7395135>
- Kaur, A., & Rani, S. (2008). Marketing of Information Services and Products in University Libraries of Punjab and Chandigarh (India). *Library Management*, 29(6/7), 515-537. <https://doi.org/10.1108/01435120810894536>
- Kotler, P. (1972). *Marketing Management: Analysis, Planning and Control*. Prentice-Hall
- Latif, A., & Haq, I.U. (2023). Marketing of Library and Information Services in Medical College Libraries in the Punjab Pakistan. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 7783. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/7783/>

- Martey, A.K. (2000). Marketing Products and Services of Academic Libraries in Ghana. *Libri*, 50, 261-268. <https://doi.org/10.1515/LIBR.2000.261>
- McCarthy, E.J., & Perreault, W.D., Jr. (1987). Basic marketing: a managerial approach. (9th ed.). Homewood, Ill., Irwin.
- Ojiambo, J.B. (1994). Application of Marketing Principles and Techniques to Libraries and Information Centers. *Library Review*, 43(2), 46-51. <https://doi.org/10.1108/00242539410053886>
- Otuu, F.O., & Unegbu, V.E. (2022). Marketing Strategies and Use of Library Information Services in Academic Libraries in Lagos State, Nigeria. *Journal of Information and Knowledge Management*, 13(1), 10-24. <https://dx.doi.org/10.4314/ijikm.v13i1.2>
- Rind, M. A., & Mirjat, A. J. (2020). Application of 4 Ps of Marketing Mix in Library and Information Services at Public Sector University Libraries of Jamshoro, Sindh, Pakistan. *Journal of Information Management and Library Studies*, 3(1), 34-50.
- Shontz, M.L., Parker, J.C., & Parker, R. (2004). What Do Librarians Think About Marketing? A Survey of Public Librarians' Attitudes Toward a Marketing of Library Services. *Library Quarterly*, 74(1), 63-84. <https://doi.org/10.1086/380854>
- Spalding, H.H., & Wang, J. (2006). The Challenges and Opportunities of Marketing Academic Libraries in the USA. *Library Management*, 27(6/7), 494-504. <https://doi.org/10.1108/01435120610702477>
- Weingand, D. E. (1995). Preparing for the New Millennium: The Case for Using Marketing Strategies. *Library Trends*, 43(3), 295-317.

عوامل وابستگی دانش‌آموزان به فضای مجازی؛ نقش زمینه‌ای عوامل شناختی و فردی و

میانجی‌های رفتاری-اجتماعی

فیروزه حاج‌علی‌اکبری^۱، حسین احمدی^۲، علی ذوالقدر^۳

۱. استادیار، گروه مدیریت، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.
۲. استادیار، گروه آموزش علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه فرهنگیان، تهران (پردیس شهید بهشتی زنجان)، ایران (نویسنده مسئول) h.ahmadi@cfu.ac.ir
۳. دانشجوی دوره دکتری جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

تاریخ دریافت: ۲۰ مرداد ۱۴۰۳
تاریخ پذیرش: ۱۸ دی ۱۴۰۳
تاریخ بازنگری: ۱۵ دی ۱۴۰۳
تاریخ انتشار: ۱۱ اردیبهشت ۱۴۰۴

چکیده

هدف: وابستگی به فضای مجازی شکلی از آسیب در ارتباطات مجازی است که یکی از عوامل بر ساخت دانش‌زندگی روزمره محسوب می‌شود. هدف پژوهش بررسی عوامل وابستگی دانش‌آموزان به فضای مجازی با تأکید بر نقش عوامل شناختی و فردی و میانجی‌های رفتاری-اجتماعی است.

روش‌شناسی: مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری دانش‌آموزان متوسطه اول شهر زنجان در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بوده‌اند که ۲۰۹۵۱ نفر می‌باشند. حجم نمونه طبق فرمول کوکران ۳۸۴ نفر برآورد شده، و در نهایت ۱۴۸۷ نفر به پرسش‌نامه آنلاین پاسخ داده‌اند. پایایی و روایی پرسش‌نامه با استفاده از آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی تأیید گردیده و داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری مناسب توصیف و تحلیل شده‌اند. برای عملیات آماری مناسب از نرم‌افزارهای SPSS و Amos استفاده شده است.

یافته‌ها: عوامل زمینه‌ای (نیازهای آموزشی، ارتباطی و همسالان؛ جامعه‌پذیری و دانش مجازی) و میانجی (پنهان‌کاری، افسردگی، اختلال روابط خانوادگی، سبک زندگی و انزوا) تعیین‌کننده وابستگی به فضای مجازی در بین دانش‌آموزان است. آثار مستقیم (۰،۴۲) و غیرمستقیم (۰،۶۳) به دست آمده است. مدل پیشنهادی محققان با ضریب تعیین ۰،۶۶۴ و معناداری زیر ۰،۰۰۱ مورد تأیید است.

نتایج: نیازهای مختلف دانش‌آموزان (به‌استثنای نیاز آموزشی)، و آگاهی از فضای مجازی هم به شکل مستقیم و هم از طریق عوامل واسطه‌ای بر وابستگی فضای مجازی اثرگذار هستند.

اصالت و ارزش: وابستگی به فضای مجازی آسیب مهمی در حوزه تولید دانش شخصی محسوب می‌شود که تحت تأثیر عوامل مختلف زمینه‌ای شناختی و فردی و میانجی‌های رفتاری-اجتماعی عمل می‌کند.

کلیدواژه‌ها: وابستگی به فضای مجازی، اعتیاد به اینترنت، دانش‌آموزان، سبک زندگی، دانش فضای مجازی

چگونه به این مقاله استناد کنیم؟

حاج علی اکبری، فیروزه احمدی، حسین ذوالقدر، علی (۱۴۰۴). عوامل وابستگی دانش‌آموزان به فضای مجازی؛ نقش زمینه‌ای عوامل شناختی و فردی و میانجی‌های رفتاری-اجتماعی. نشریه مطالعات دانش‌پژوهی، ۴(۱): ۶۲-۴۶.

Doi: [10.22034/jkrs.2025.62902.1098](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.62902.1098)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19058.html

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه تبریز

شاپا الکترونیکی: 2821-045X

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کرییتیو کامنز قابل استفاده است.

منظور از وابستگی به فضای سایبر استفاده افراطی از اینترنت است که در زندگی روزمره کاربران اختلال ایجاد می‌کند (بیون^۱ و همکاران، ۲۰۰۹). برخی از محققان وابستگی به فضای سایبر را با عباراتی مانند اختلال ناشی از استفاده بیش از حد از اینترنت یا استفاده نامعقول و بیمارگونه از اینترنت تعریف کرده‌اند (مسعودنیا، ۱۳۹۷: ۳۰۱). از نظر آنان وابستگی به فضای سایبر یا اعتیاد به اینترنت شامل اعتیاد به ورود در اتاق‌های گپ، پورنوگرافی و قمار آنلاین است که می‌تواند سبب تخریب سلامت روابط، احساسات و درنهایت روح و روان فرد شود. برخی از مهم‌ترین استفاده‌ها از اینترنت که به وابستگی به فضای سایبر منجر می‌گردد به معاشرت افراطی از طریق چت، ایمیل، و تبادل پیام (یانگ^۲، ۱۹۹۸، آندرسون^۳، ۲۰۰۱)، بازی‌های کامپیوتری (گریفیتز و هانت^۴، ۱۹۹۹)، فعالیت‌های جنسی (از جمله تماشای وبسایت‌های مربوط به بزرگسالان، سایبرسکس و چت جنسی) آشکار (گرینفیلد^۵، ۱۹۹۹)، موج‌سواری و سیاحت افراطی در وب (مسعودنیا، ۱۳۹۷ به نقل از جروسالم و همکاران، ۲۰۰۱)، فعالیت‌های آنلاین افراطی مانند تجارت در بورس، قماربازی و خرید (یانگ، ۱۹۹۸) و هک کردن یا برنامه‌نویسی کامپیوتری (پراتارلی و همکاران^۶، ۱۹۹۹) مربوط می‌شود. کو^۷ و همکاران (۲۰۰۵) وابستگی به اینترنت را با شاخص‌هایی مانند تکانه‌های مهار نشده، اشتغال ذهنی، استفاده بیش از میزان تحمل، انزوا، اختلال در کنترل زمان و تلاش افراطی برای اینترنت و اختلال در توانایی تصمیم‌گیری تعریف کرده‌اند (مسعودنیا، ۱۳۹۷). وابستگی به اینترنت با دسترسی به گوشی‌های هوشمند در بین اقشار مختلف تشدید شده است (حسین^۸ و پونتس^۹، ۲۰۱۹). مطالعات قبلی میزان این وابستگی را در تایوان برابر با ۵/۹ درصد (چو و هسیائو^{۱۰}، ۲۰۰۲)، در دانشجویان چینی برابر با ۱۰/۶ درصد (وو و ژو^{۱۱}، ۲۰۰۴؛ لم^{۱۲} و دیگران، ۲۰۰۹) و در نوجوانان یونانی برابر با ۸ درصد (سیوموز^{۱۳} و همکاران، ۲۰۰۸) گزارش کرده‌اند. مطالعات ایران میزان وابستگی به اینترنت بین نوجوانان در طیفی بین ۳/۸ تا ۹/۲ درصد گزارش کرده‌اند (مسعودنیا، ۱۳۹۰؛ قاسم‌زاده، شهرآرای و مرادی، ۱۳۸۶؛ محمد بیگی و محمد صالحی، ۱۳۹۰؛ درگاهی و رضوی، ۱۳۸۶؛ خواجه موگهی و علاسوند، ۱۳۸۹). در حال حاضر وابستگی به فضای سایبر در میان نوجوانان در ایران به یکی از چالش‌های اساسی خانواده‌ها و سازمان‌های مرتبط با نوجوانان و جوانان تبدیل شده است. آمارها نشان می‌دهند که در سال ۲۰۱۰ ایران با ۴۲/۲ درصد میزان ضریب

1. Yun
2. Young
3. Anderson
4. Griffiths and Hunt
5. Greenfield
6. Pratarelli, Browne and Janson
7. Ko
8. Hussain
9. Pontes
10. Chou and Hsiao
11. Wu and Zhu
12. Lam
13. Siomos

نفوذ بیشترین میزان استفاده از اینترنت (۵۲/۵ درصد) را در خاورمیانه به خود اختصاص داده است (آمار اینترنت در جهان^۱، ۲۰۱۰). پژوهش‌های موجود آمار بالای اعتیاد به اینترنت را یکی از مسائل جوانان و نوجوانان قلمداد می‌کنند (اسدی مجره، مقتدر و موسوی، ۱۴۰۱).

فضای مجازی نظیر هر پدیده اجتماعی دیگری جنبه‌های مثبت و منفی دارد. علی‌رغم استفاده کاربردی، استفاده بیش‌ازحد ممکن است منجر به وابستگی به فضای مجازی شود که معمولاً به‌عنوان یک الگوی رفتاری از استفاده بیش‌ازحد یا وسواسی آنلاین یا آفلاین توصیف می‌شود که با ازدست‌دادن کنترل، کناره‌گیری و فرار همراه است (یانگ، ۱۹۹۸). این پدیده علائم و ویژگی‌های مشابهی با سایر اعتیادهای مرتبط با مواد مانند رفتار و خلق غیرقابل‌پیش‌بینی دارد (اندریاسن^۲ و همکاران، ۲۰۱۷؛ هسو^۳ و همکاران، ۲۰۰۵). برخی مطالعات پیامدهای متعدد منفی استفاده جبری از اینترنت را بر سلامت روانی مانند افسردگی، بیش‌فعالی، اجتماع‌هراسی، تنهایی، عزت‌نفس، سبک‌زندگی، اختلال در خواب و ... نشان داده‌اند (لم و همکاران، ۲۰۰۹). درحالی‌که اینترنت می‌تواند رفاه و زندگی روزمره انسان را بهبود بخشد، وابستگی به فضای مجازی به دلیل استفاده نامناسب از اینترنت به یک مسئله سلامت روانی نسبتاً جدی تبدیل شده است (اندریاسن و همکاران، ۲۰۱۷؛ کاس و شورتر^۴، ۲۰۱۴). وابستگی به اینترنت با اعتیاد به بازی‌های اینترنتی (کینگ^۵ و همکاران، ۲۰۱۴)، عملکرد ضعیف‌تر مدرسه به دلیل استفاده بیش‌ازحد از رسانه‌های اجتماعی (کارپینسکی و کرسچنر^۶، ۲۰۱۰)، علائم اختلالات خوردن (شابلاتورووا^۷ و همکاران، ۲۰۲۱) و مهم‌تر از همه، وابستگی به فضای مجازی با افسردگی (شابلاتورووا و همکاران، ۲۰۲۱)، اضطراب (کیم^۸ و همکاران، ۲۰۰۸)، استرس (جون و چوی^۹، ۲۰۱۵؛ یی و ژینگ^{۱۰}، ۲۰۱۶)، کاهش کیفیت خواب (علی‌مرادی و همکاران، ۲۰۱۹) همراه است.

زمینه استفاده از فضای مجازی در بین دانش‌آموزان پس از گسترش بیماری کووید ۱۹ افزایش یافت و آموزش‌های آنلاین به بخش جدایی‌ناپذیر نظام آموزشی ایران تبدیل شد. دانش‌آموزان مناطق شهری به خاطر شرایط زندگی فردی (ارتباطات گسترده‌تر، دغدغه‌های بیشتر، رسانه‌های جمعی سهل‌الوصول‌تر، ...) و خانوادگی (اشتغال والدین، نظارت کمتر، روابط گسترده‌تر و ...) آسیب‌پذیری بیشتری در زمینه وابستگی به اینترنت دارند. دانش‌آموزان شهر زنجان نیز از این قاعده مستثنا نیستند. هدف این مطالعه شناسایی میزان وابستگی به اینترنت در بین دانش‌آموزان شهر زنجان و عوامل مؤثر بر آن است؛ لذا سؤال اصلی پژوهش این است که وابستگی به فضای مجازی در بین

1. Internet World Stats
2. Andereassen
3. Hsu
4. Kuss and Shorter
5. King
6. Kirschner and Karpinski
7. Šablatúrová
8. Kim
9. Jun and Choi
10. Ye and Zheng

دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول شهر زنجان به چه میزان است و نقش عوامل زمینه‌ای و میانجی تعیین‌کننده این پدیده چگونه است؟

۲- پیشینه پژوهش

۲-۱- پیشینه نظری

باتوجه به هدف تحقیق به نظریات الف. جابه‌جایی اجتماعی، ب. پارادوکس اینترنت، پ. درماندگی اجتماعی، ت. کنترل اجتماعی، ث. مدل بوم‌شناختی، ج. نظریه شبکه، چ. الگوی شناختی-رفتاری اشاره می‌شود.

الف. جابه‌جایی اجتماعی: طبق این نظریه جایگزینی ارتباط اجتماعی در فضای مجازی با روابط اجتماعی چهره به چهره پیامدهای نامناسبی بر بهزیستی و سلامت افراد دارد (شکلوفسکی، کرات و راینی، ۲۰۰۴؛ گرشانی، ۲۰۰۰). وابستگی بیش‌ازحد به ارتباطات مجازی می‌تواند در ارتباط بین فرد با اعضای خانواده و دوستان اختلال ایجاد کرده و زمینه انزوای اجتماعی و تنهایی را فراهم سازد (مسعودنیا، ۱۳۹۸: ۳۰۳-۳۰۴).

ب. پارادوکس اینترنت: چرخه‌ای که به شکل متقابل وابستگی به فضای مجازی منجر به پیامدهای منفی می‌شود و پیامدهای منفی به دنبال خود استفاده افراطی از فضای مجازی را باعث می‌شوند. وابستگی به فضای مجازی منجر به تضعیف تعهدات اجتماعی افراد در دنیای واقعی می‌گردد و کاهش تعهدات اجتماعی که به انزوای اجتماعی افراد و فاصله گرفتن آن‌ها از گروه منجر می‌شود کمبودهایی ایجاد می‌کند که فرد برای جبران این کمبودها به فضای مجازی رو می‌آورد (کرات و دیگران، ۱۹۸۸؛ مسعودنیا، ۱۳۹۸: ۳۰۴).

پ. درماندگی اجتماعی: منظور از درماندگی بی‌تفاوتی به خاطر پایین بودن اثرگذاری ادراک شده در تحت تأثیر قرار دادن پیامدها از طرف کنشگران است (فینچام و کین، ۱۹۸۶). عمدتاً این نوع احساس درماندگی در بین دانش‌آموزان ناموفق به چشم می‌خورد و احساس درماندگی در بین این دانش‌آموزان با عدم درگیر شدن با موضوعات تحصیلی ترکیب می‌شود (فونگ و همکاران، ۲۰۲۳). مشکلات روانی-اجتماعی می‌تواند عاملی برای وابستگی به فضای سایبر باشد که خاصیت جبرانی دارد.

ت. کنترل اجتماعی: طبق شواهد، نظارت مؤثر والدین با وابستگی به اینترنت نوجوانان ارتباط منفی دارد (کون و همکاران، ۲۰۱۱؛ لین، و وو، ۲۰۰۹؛ زو، سولا، و لین، ۲۰۱۲؛ یین و همکاران،

1. Sphklovsky, Krut and Rainie
2. Gershuny
3. Fincham and Cain
4. Fong et al.
5. Kwon
6. Lin, Wu
7. Xu, Su
8. Yen

۲۰۰۹). به عنوان مثال، یافته‌های زو و همکاران (۲۰۱۲) در بین نوجوانان چینی و یافته‌های یین و همکاران (۲۰۰۹) در تایوان مؤید این دیدگاه است.

ث. مدل بوم‌شناختی: نوجوانان بر اساس ویژگی‌های درون فردی متفاوت، به زمینه‌های محیطی مشابه واکنش متفاوتی نشان می‌دهند. نیازهای روانی ارضا نشده منبع اصلی انگیزه نوجوانان برای استفاده از اینترنت است. زمانی که نوجوانان نتوانند نیازهای روانی خود را در زندگی واقعی برآورده کنند، ممکن است برای جبران آن به فعالیت‌های اینترنتی روی آورند (وانگ^۱ و همکاران، ۲۰۱۵؛ یو^۲ و همکاران، ۲۰۱۵).

ج. نظریه شبکه: وجود شبکه‌های اجتماعی به صورت حائلی در مقابل فشارهای درونی عمل می‌کند، و با فراهم آوردن حمایت‌های عاطفی، دوستی‌ها و فرصت‌هایی برای اعمال اجتماعی معنادار در قالب سرمایه اجتماعی، اثر بسیار مهم و مؤثری بر عزت‌نفس افراد و افزایش توان مقابله با مشکلات و افسردگی‌ها دارند و به احساس سلامت روانی افراد جامعه منجر می‌شوند (روشندل اربطانی، حسنقلی‌پور و سلطان محمدی، ۱۳۹۷: ۱۱۸).

چ. الگوی نظری شناختی-رفتاری: دیویس^۳ (۲۰۰۱) در الگوی خود اعتیاد به اینترنت و نوع اعتیاد را مورد توجه قرار می‌دهد. در اعتیاد عمومیت یافته وی به استفاده‌های ارتباطی اینترنت پرداخته و فقدان حمایت اجتماعی در زندگی روزمره و احساس انزوای اجتماعی یا تنهایی را عوامل اصلی این نوع از اعتیاد قلمداد می‌کند. در نقطه مقابل اعتیاد خاص به اینترنت مانند تمایل به سایت‌های شرط‌بندی یا هرزه‌نگاری تابعی از شرایط فردی کاربران است (دیویس، ۲۰۰۱: ۱۸۷؛ برند، یانگ و لایر^۴، ۲۰۱۴).

برند، یانگ و لایر (۲۰۱۴) الگوی دیویس را با اضافه کردن بعضی متغیرهای جدید تکمیل کرده‌اند. در الگوی آن‌ها عوامل تعیین‌کننده به سه بخش ویژگی‌ها و شناخت فردی، رفتار و پیامدهای آن‌ها تقسیم می‌شوند. در بخش ویژگی‌های فردی وجود نیازها و اهداف مدنظر قرار می‌گیرد. در زمینه شناخت‌های خاص فردی الگوی انطباق فرد و انتظارات فرد از اینترنت مدنظر قرار می‌گیرد. در زمینه رفتار استفاده از اینترنت را مورد توجه قرار می‌دهند. بخش پیامدها که با توجه به بخش‌های قبلی می‌تواند با یکدیگر متفاوت باشد تعیین‌کننده حالت‌های مختلف استفاده کاربردی، اعتیاد عمومیت یافته یا اعتیاد خاص به اینترنت است.

۲-۲- پیشینه تجربی

در پیشینه داخلی مطالعه درباری و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد میان‌گرایش دانش‌آموزان به اینترنت و جذابیت فضای مجازی، جو حاکم بر تعاملات خانواده، کنجکاوی، پژوهش و دسترسی به اطلاعات و عوامل شخصی رابطه وجود دارد. نودهی و همکاران (۱۳۹۴) نشان دادند عواملی

1. Wong
2. Yu
3. Davis
4. Brand, Young and Laier

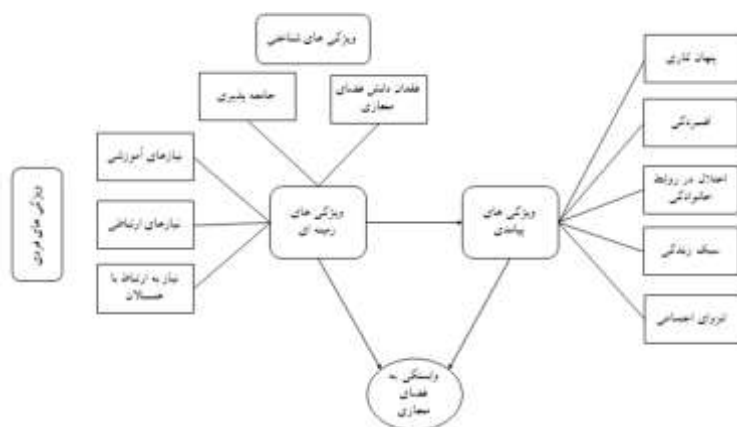
همچون عدم دل‌بستگی، فقدان التزام تحصیلی، بی‌اعتقادی، عدم مشغولیت، فقدان حمایت اجتماعی و نبود سواد رسانه‌ای بر آسیب‌دیدگی دانش‌آموز از فضای مجازی اثرگذار هستند. ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۵) نشان دادند عواملی چون گرایش به دوست‌یابی‌های موقت و احساس تنهایی مهم‌ترین علل گرایش دانش‌آموزان به اینترنت است. جعفری ندرآبادی (۱۳۹۷) نشان داد بین میزان وابستگی به فضای مجازی با کارکرد خانواده و نیز عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان رابطه معکوس و معنادار وجود دارد. طبق مطالعه رضوی‌زاده و عبدالمالکی (۱۳۹۹) بین احساس تنهایی، اضطراب اجتماعی و نیازهای ارتباطی و احساس گرایش به فضای مجازی همبستگی وجود دارد. طبق پژوهش کرمی و تکلوی (۱۴۰۰) بین وابستگی به فضای مجازی و رضایتمندی زناشویی والدین با میزان گرایش به رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد. طبق مطالعه جعفرپور (۱۴۰۰) میزان استفاده از سایت‌های علمی و پژوهشی تأثیر معناداری بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان ندارد.

در پیشینه خارجی پاولوسکا و همکاران (۲۰۰۹) نشان دادند دانش‌آموزان راهنمایی به‌طور قابل توجهی بیشتر از دانش‌آموزان دبیرستانی به اینترنت وابسته هستند و معتقدند زندگی بدون اینترنت خسته‌کننده است. پینگ‌لی و همکاران (۲۰۱۷) نشان دادند تأثیر نظارت والدین بر وابستگی به اینترنت از طریق وابستگی به همسالان منحرف میانجی‌گری می‌شود، کنترل هوشمند والدین رابطه غیرمستقیم را تعدیل می‌کند. طبق پژوهش اوزتارک و همکاران (۲۰۲۱) بیکاری پدر، درآمد پایین و زمان استفاده بیش از ۳ ساعت خطر مشکلات روانی-اجتماعی در استفاده از اینترنت بین نوجوانان را افزایش می‌دهد. همچنین بین میانگین نمرات وابستگی به اینترنت و مشکلات روانی-اجتماعی همبستگی مثبت وجود داشت. کایا و همکاران (۲۰۲۱) نشان دادند طلاق والدین و روابط ضعیف با اعضای خانواده و دوستان با وابستگی به اینترنت رابطه مثبت دارد. گائو و همکاران (۲۰۲۱) نشان دادند حمایت اجتماعی از طرف خانواده‌ها، دوستان و سایر افراد مهم آثار منفی وابستگی به اینترنت بر کیفیت زندگی را کاهش می‌دهد. طبق مطالعه ژینگ (۲۰۲۲) ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، محیط خانواده و عوامل روانی-اجتماعی با وابستگی به بازی‌های اینترنتی، رسانه‌های اجتماعی و گوشی‌های هوشمند مرتبط است.

۲-۳- چارچوب نظری مطالعه

این مطالعه ایده اصلی را از مدل برند، یانگ و لایر (۲۰۱۴) گرفته؛ ولی یافته‌های تجربی و نظری جدیدتر را در مدل لحاظ کرده است. درزمینه متغیرهای زمینه‌ای به دو جنبه کلی ویژگی‌های فردی و ویژگی‌های شناختی توجه می‌گردد. در مورد ویژگی‌های فردی نیازهای آموزشی، ارتباطی و همسالان (وانگ و همکاران، ۲۰۱۵؛ یو و همکاران، ۲۰۱۵) و در مورد ویژگی‌های شناختی جامعه‌پذیری و فقدان دانش مجازی خانواده مورد توجه قرار می‌گیرند. در مورد ویژگی‌های پیامدی که در این مطالعه نقش متغیر میانجی را ایفا می‌کند به عوامل میانجی پنهان کاری، افسردگی، اختلال در روابط خانوادگی، سبک زندگی و احساس انزوای اجتماعی (یانگ ۱۹۹۸؛ لم و همکاران

۲۰۰۹؛ اندرسون و همکاران ۲۰۱۷؛ کاس و شورتز ۲۰۱۴؛ شابلاتورووا و همکاران ۲۰۲۱؛ حاجی حسینی ۱۴۰۱؛ نرگسی و حبیبزاده (۱۳۹۷) توجه می‌کنیم.

شکل ۱ مدل مفهومی مطالعه

۲-۴- فرضیه‌های پژوهش:

فرضیه ۱: ویژگی‌های زمینه‌ای بر وابستگی دانش‌آموزان به فضای مجازی مؤثر است.
 فرضیه ۲: ویژگی‌های پیامدی بر وابستگی دانش‌آموزان به فضای مجازی مؤثر است.
 فرضیه ۳: ویژگی‌های زمینه‌ای از طریق ویژگی‌های پیامدی بر وابستگی دانش‌آموزان به فضای مجازی مؤثر است.

۳- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش بر اساس هدف کاربردی، و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها میدانی و کتابخانه‌ای است. جامعه آماری کلیه دانش‌آموزان متوسطه اول (پایه‌های هفتم، هشتم و نهم) شهر زنجان در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بوده‌اند که طبق آمار اداره کل آموزش و پرورش استان زنجان، ۲۰۹۵۱ نفر می‌باشند. حجم نمونه طبق فرمول کوکران ۳۸۴ نفر و روش گردآوری داده‌ها آنلاین و در دسترس بود. لینک پرسش‌نامه در شبکه شاد قرار گرفت و در نهایت ۱۴۸۷ نفر به پرسش‌نامه پاسخ دادند. پرسش‌نامه ترکیب اصلاح‌شده‌ای از ابزارهای استفاده‌شده توسط محققان قبلی است که پس از جرح و تعدیل و حذف گویه‌های فاقد روایی و پایایی لازم در پرسش‌نامه نهایی از ۶۷ گویه برای سنجش متغیرها استفاده شد. همان‌طور که در شکل ۱ نشان داده‌شده ویژگی‌های زمینه‌ای به ابعاد ویژگی‌های شناختی و فردی تقسیم شد که در درون ویژگی‌های شناختی، فقدان دانش مجازی (با ۷ گویه) و جامعه‌پذیری (با ۵ گویه) سنجش شدند. در ویژگی‌های فردی نیازهای آموزشی (با ۴ گویه)، نیازهای ارتباطی (با ۱۰ گویه) و نیاز به ارتباط با همسالان (با ۵ گویه) اندازه‌گیری شدند. در ویژگی‌های میانجی، پنهان‌کاری (با ۳ گویه)، افسردگی (با ۴ گویه)، اختلال در روابط خانوادگی (با ۵ گویه)، سبک زندگی (با ۷ گویه) و انزوای اجتماعی (با ۹ گویه) اندازه‌گیری شدند. همچنین متغیر وابستگی به فضای مجازی با ۸ گویه اندازه‌گیری شد.

پایایی ابزار با استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه گردید. جدول ۱ نشان می‌دهد میزان آلفای تمامی سازه‌ها در سطح قابل قبول (بالای ۰,۷) قرار دارند:

جدول ۱. ضریب پایایی متغیرهای تحقیق

عنوان سازه	تعداد گویه	ضریب آلفای کرونباخ
وابستگی به فضای مجازی	۸	۰,۸۷۸
ویژگی‌های زمینه‌ای	۳۱	۰,۹۱۳
ویژگی‌های پیامدی	۲۸	۰,۹۳۳

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۵۳ |

عوامل وابستگی

دانش آموزان به

فضای مجازی؛ نقش

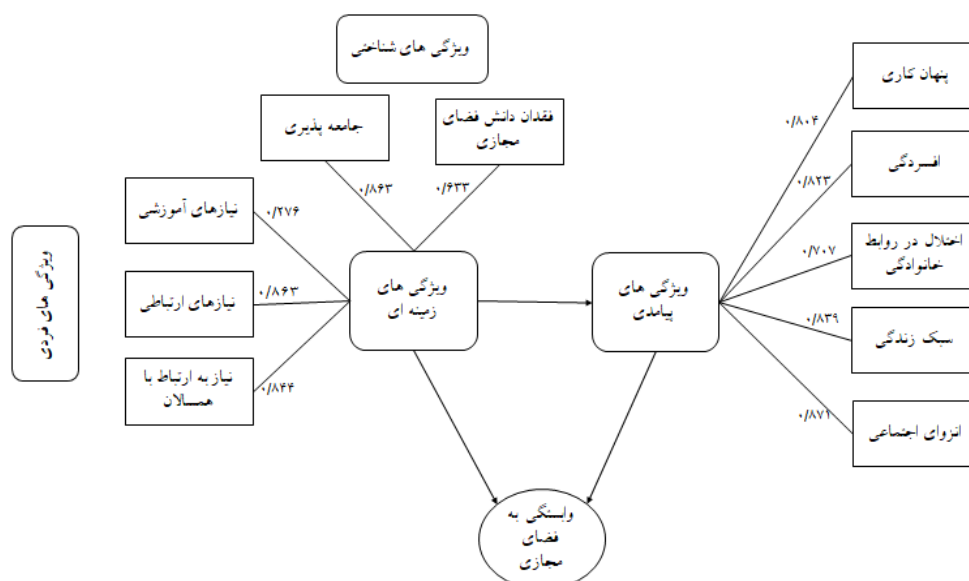
...

برای تأمین روایی از روایی صوری و تحلیل عاملی استفاده گردید. جهت تأیید روایی صوری پرسش‌نامه ابتدا توسط سه نفر از اساتید و دو نفر از کارشناسان بازمینی و سپس پیش‌آزمون گرفته شد. تحلیل عاملی داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS برای هر سازه اجرا گردید. جدول ۲ خلاصه مقادیر آزمون تکافوی نمونه، آزمون کروییت و واریانس تبیین شده توسط گویه‌های ابزار مورد استفاده را نشان می‌دهد:

جدول ۲. ضریب روایی سازه‌ای متغیرهای تحقیق

عنوان مؤلفه	KMO	بارتلت	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	مجموع واریانس تبیین شده (گرد شده)
وابستگی به فضای مجازی	۰,۹۲۱	۴۷۵۴,۶۵	۲۸	۰,۰۰۰	۵۴%
ویژگی‌های زمینه‌ای	۰,۹۴۰	۱۷۹۱۳,۷۱	۴۶۵	۰,۰۰۰	۵۲,۶۹%
ویژگی‌های پیامدی	۰,۹۴۹	۱۸۰۴۸,۰۳	۳۷۸	۰,۰۰۰	۵۵,۲۴%

جدول ۲ نشان می‌دهد سازه‌های مورد استفاده از نظر آزمون‌های مربوط به روایی سازه‌ای مورد تأیید بوده و بالای ۵۰ درصد واریانس را آیت‌های مدنظر پوشش داده‌اند. شکل ۲ بارهای عاملی متغیرهای مختلف بر روی ویژگی‌های زمینه‌ای و پیامدی در تحقیق است:

شکل ۲. بارهای عاملی عوامل مربوط به متغیرهای مستقل

بارهای عاملی محاسبه شده نشان می دهد تمامی ابعاد مدنظر محققان دارای بار عاملی قابل قبول بالای ۰,۳ هستند.

۴- یافته ها

۴-۱- توصیف یافته ها

برای ارائه تصویری از جامعه هدف در جدول ۳ میانگین و انحراف استاندارد هر کدام از سازه های اصلی ارائه شده اند:

جدول ۳. آماره های توصیفی

عنوان مؤلفه	تعداد پاسخگو	میانگین	انحراف استاندارد
وابستگی به فضای مجازی	۱۴۸۷	۲,۶۸	۱,۰۶
ویژگی های زیسته ای	۱۴۸۷	۲,۵۱	۰,۶۷
ویژگی های پیامدی	۱۴۸۷	۲,۵۶	۰,۸۴

شاخص های مرکزی و پراکنندگی نشان می دهد که متغیر وابسته و متغیرهای مستقل مطالعه با توجه به میانگین پایین تر از نقطه وسط مقیاس (زیر ۳)، دارای سطح پایین تری در تمام سازه ها هستند. با این وجود میانگین هر سه سازه مورد مطالعه در بازه ۲,۵ تا ۳,۵ قرار می گیرد که نشان می دهد وضعیت دانش آموزان از نظر وابستگی به فضای مجازی، ویژگی های زیسته ای و پیامدی تقریباً در حد وسط قرار دارد. با این وجود مقدار وابستگی به فضای مجازی بالاتر از دو سازه دیگر بوده و همچنین ویژگی های زیسته ای پایین تر از بقیه قرار دارد. آزمون فریدمن نشان می دهد متغیر وابستگی به فضای مجازی (با میانگین رتبه ۲,۱۱) نسبت به ویژگی های زیسته ای (با میانگین رتبه ۱,۹۵) و ویژگی های پیامدی (با میانگین رتبه ۱,۹۴) اولویت بیشتری در بین دانش آموزان دارد.

با توجه به سطح سنجش فاصله‌ای سازه‌های مستقل و وابسته، برای توصیف روابط دو متغیر از ضریب همبستگی پیرسون استفاده کرده‌ایم که جدول ۴ خروجی را نشان می‌دهد:

جدول ۴. ضرایب همبستگی پیرسون

ویژگی‌های زمینهای	ویژگی‌های پیامدی		
۰,۶۷۴	۰,۷۹۰	میزان همبستگی	وابستگی به فضای مجازی
۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	سطح معنی‌داری	
۱۴۸۷	۱۴۸۷	تعداد	

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۵۵ |

عوامل وابستگی

دانش آموزان به

فضای مجازی؛ نقش

...

ضرایب همبستگی دو متغیر بین وابستگی به فضای مجازی و متغیرهای مستقل تحقیق نشان می‌دهد که همبستگی متقابل بین این متغیرها مثبت و معنادار است. یافته‌ها نشان می‌دهد همبستگی بین ویژگی‌های پیامدی و وابستگی به فضای مجازی که معادل ۰,۷۹ می‌باشد نسبت به همبستگی بین ویژگی‌های زمینهای و وابستگی به فضای مجازی که معادل ۰,۶۷۴ است در سطح بالاتری قرار می‌گیرد.

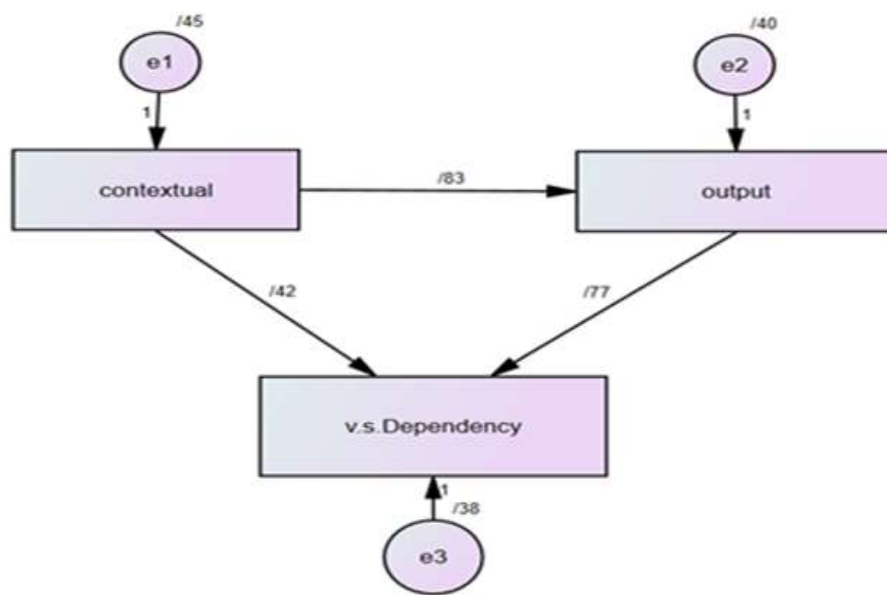
وزن‌های رگرسیون	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	معنی‌داری
زمینه‌ای <-- پیامدی	۰,۸۳۳	۰,۰۲۴	<۰,۰۰۱
پیامدی <-- وابستگی به فضای مجازی	۰,۷۷۱	۰,۰۲۵	<۰,۰۰۱
زمینه‌ای <-- وابستگی به فضای مجازی	۰,۴۲۵	۰,۰۳۲	<۰,۰۰۱

۴-۲- آزمون فرضیات

برای آزمون فرضیات مطالعه از آزمون تحلیل مسیر تأییدی در نرم‌افزار Amos استفاده گردیده است. جدول ۵ و شکل ۳ خروجی آزمون تحلیل مسیر رابطه بین متغیرهای مستقل تحقیق با متغیر وابسته میزان وابستگی دانش‌آموزان به فضای مجازی را نشان می‌دهد:

جدول ۵. آزمون تحلیل مسیر رابطه بین متغیرهای مستقل تحقیق با متغیر وابسته

شماره مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین در نمونه	ضریب تعیین اصلاح‌شده	خطای استاندارد برآورد
۱	*۰,۸۱۵	۰,۶۶۴	۰,۶۶۴	۰,۶۱۵۰۵
* پیش‌بینی کننده‌ها: (عرض از مبدأ)، عوامل زمینهای، عوامل پیامدی				

شکل ۳. ضرایب مسیر مربوط به آزمون تحلیل مسیر

فرضیه ۱: ویژگی‌های زمینه‌ای بر وابستگی دانش آموزان به فضای مجازی مؤثر است. آزمون تحلیل مسیر نشان می‌دهد که ویژگی‌های زمینه‌ای با مقدار بتای ۰.۴۲۵ و اطمینان بالای ۹۹٪ ($P < 0.01$) وابستگی به فضای مجازی را در بین دانش‌آموزان مورد مطالعه تحت تأثیر خود قرار می‌دهد؛ بنابراین فرضیه اول تحقیق تأیید می‌شود.

فرضیه ۲: ویژگی‌های پیامدی بر وابستگی دانش‌آموزان به فضای مجازی مؤثر است. آزمون تحلیل مسیر نشان می‌دهد که ویژگی‌های زمینه‌ای با مقدار بتای ۰.۷۷۱ و اطمینان بالای ۹۹٪ ($P < 0.01$) وابستگی به فضای مجازی را در بین دانش‌آموزان مورد مطالعه تحت تأثیر خود قرار می‌دهد؛ بنابراین فرضیه دوم تحقیق تأیید می‌گردد.

فرضیه ۳: ویژگی‌های زمینه‌ای از طریق ویژگی‌های پیامدی بر وابستگی دانش‌آموزان به فضای مجازی مؤثر است.

طبق آزمون تحلیل مسیر متغیرهای تحقیق حدوداً ۶۶ درصد تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کنند. خروجی نشان می‌دهد ویژگی‌های زمینه‌ای هم به شکل مستقیم (بتای ۰.۴۲۵) و هم از طریق ویژگی‌های پیامدی (با بتای ۰.۶۴۲) متغیر وابسته را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. مدل نشان می‌دهد ویژگی‌های زمینه‌ای به شکل مستقیم اثر کمتری نسبت به اثر غیرمستقیم از طریق ویژگی‌های پیامدی بر متغیر وابسته دارند؛ بنابراین می‌توان نتیجه‌گیری کرد که بیشترین تأثیرگذاری متغیرهای زمینه‌ای از طریق متغیرهای واسط و پیامدی اتفاق می‌افتد.

بنابراین هر سه فرضیه تحقیق مبنی بر تأثیر ویژگی‌های زمینه‌ای بر وابستگی به فضای مجازی دانش‌آموزان (فرضیه اول تحقیق)، تأثیر ویژگی‌های پیامدی بر وابستگی به فضای مجازی در دانش‌آموزان (فرضیه دوم تحقیق) و تأثیرگذاری ویژگی‌های زمینه‌ای از طریق ویژگی‌های پیامدی بر وابستگی به فضای مجازی در بین دانش‌آموزان (فرضیه سوم تحقیق) تأیید می‌شود.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

هدف مطالعه بررسی میزان وابستگی به فضای مجازی و عوامل مختلف مؤثر بر آن در بین دانش‌آموزان دوره متوسطه اول (کلاس‌های هفتم، هشتم و نهم) شهر زنجان بود. یافته‌ها نشان داد دانش‌آموزان به‌طور کلی از نظر متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق پایین‌تر از نقطه وسط مقیاس قرار می‌گیرند. همبستگی بین ویژگی‌های پیامدی نسبت به همبستگی بین ویژگی‌های زمینه‌ای و وابستگی به فضای مجازی در سطح بالاتری قرار می‌گیرد. متغیرهای مدل حدوداً ۶۶ درصد تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کنند و هر سه فرضیه تحقیق تأیید می‌شوند.

در فرضیه اول ویژگی‌های زمینه‌ای مدنظر بود که خود به ویژگی‌های فردی و شناختی تقسیم گردید. یافته‌ها نشان می‌دهد در بین ویژگی‌های فردی، نیازهای آموزشی کمترین بار عاملی را دارند. این نتیجه با یافته‌های جعفرپور (۱۴۰۰) و جعفری ندرآبادی (۱۳۹۷) همسو است. از نظر دانش‌آموزان فضای مجازی کمک‌چندانی در زمینه رفع نیازهای آموزشی به آن‌ها نمی‌کند. یافته‌های ارتباطی با نتایج تحقیقات رضوی زاده و عبدالمالکی (۱۳۹۹)، ولیانگ ژینگ (۲۰۲۲)، ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۵)، پینگلی و همکاران (۲۰۱۷) مشابه است. یافته‌های نیاز به ارتباط با همسالان با نتایج تحقیقات رضوی زاده و عبدالمالکی (۱۳۹۹) هم‌راستا است، که مکمل یافته‌های مرتبط با نیازهای ارتباطی نیز محسوب می‌شود. تغییر شکل ارتباطات در نسل‌های جدید، کاهش حجم خانواده و محدودیت ارتباطات فامیلی زمینه‌ای برای تلاش نسل‌های جدید برای جابه‌جایی شیوه روابط اجتماعی محسوب می‌شود. جستجوی روابط اجتماعی جایگزین در فضای مجازی اتفاق می‌افتد که در ترکیب با متغیرهای دیگر مدل می‌تواند وابستگی به فضای مجازی را به دنبال داشته باشد.

از ویژگی‌های شناختی، یافته‌های جامعه‌پذیری دارای بار عاملی قابل توجهی بود که با نتایج تحقیقات نادمی و رضوانی (۱۳۹۴) همسو بود. همچنین نتایج مربوط به فقدان دانش فضای مجازی، با نتایج تحقیقات کریمیان، پارسامهر و افشانی (۱۳۹۶) و نودهی و همکاران (۱۳۹۴) مشابه است. از یک طرف دانش عرفی و روزمره مورد نیاز که باید خانواده و نهادهای غیررسمی منتقل کنند فاقد پیشینه مورد نیاز است و از طرف دیگر نظام آموزشی ماقبل از شیوع پاندمی کرونا حتی استفاده دانش‌آموزان از فضای مجازی را ممنوع دانسته و حاضر نبود به این نوع حضور رسمیت ببخشد. به همین خاطر کم‌توجهی نهادهای رسمی و غیررسمی به جامعه‌پذیری دانش‌آموزان برای ورود به فضای مجازی زمینه‌ای برای عدم آمادگی دانش‌آموزان و فقدان دانش مناسب مجازی است.

فرضیه دوم مبتنی بر تاثیر میانجی‌های رفتاری-اجتماعی بر وابستگی به فضای مجازی بود که مورد تأیید واقع شد. یافته‌های پنهان‌کاری، با نتایج تحقیقات اوزتارک و همکاران (۲۰۲۱)، نودهی و همکاران (۱۳۹۴) همسو است. در مورد افسردگی یافته‌های این مطالعه با نتایج تحقیقات زهو (۲۰۲۲)، مسعودنیا (۱۳۹۸)، ابراهیم و همکاران (۲۰۲۲) شباهت دارد. در مورد انزوای اجتماعی یافته‌های مطالعه با نتایج تحقیقات ابراهیم و همکاران (۲۰۲۲) و مسعودنیا (۱۳۹۸) همسو است. این

یافته مکمل بحث نیاز به ارتباط اجتماعی در بین متغیرهای زمینه‌ای نیز محسوب می‌شود. افراد منزوی برای کاهش پیامدهای انزوای خود ممکن است به پدیده‌های مختلف وابستگی نشان دهند، مخصوصاً اینکه فضاهای مجازی این امکان را برای دانش‌آموزان فراهم می‌سازد که انزوای اجتماعی در دنیای واقعی را جبران کنند.

نتایج مربوط به اختلال در روابط خانوادگی با نتایج تحقیقات کرمی و تکلوی (۱۴۰۰)، جعفری ندرآبادی (۱۳۹۷)، دربانی و همکاران (۱۳۹۳)، ژینگ (۲۰۲۲)، کایا و همکاران (۲۰۲۱) شبیه است. گسست ساختاری خانواده در جامعه فعلی ما زمینه را برای پناه‌بردن دانش‌آموزان به روابط مجازی محتمل‌تر ساخته است. در مورد سبک زندگی یافته‌ها با نتایج تحقیقات گائو و همکاران (۲۰۲۱)، کریمیان، پارسامهر، افشانی (۱۳۹۶)، پاوالوسکا و همکاران (۲۰۰۹) همسو است. سبک زندگی از یک طرف پیامد تحولات اجتماعی و از طرف دیگر عامل مؤثری برای شرایط زندگی فردی و اجتماعی است. یافته‌ها نشانگر ضرورت برنامه‌ریزی مناسب در خصوص مدیریت سبک زندگی مجازی است.

فرضیه سوم مطالعه که ادعای تأثیر متغیرهای زمینه‌ای از طریق متغیرهای میانجی را داشت مورد تأیید قرار گرفت که مؤید مدل برند، یانگ و لایر (۲۰۱۴) به همراه متغیرهای اضافه‌شده توسط نگارندگان است.

تفاوت‌هایی هم بین این مطالعه و سایر مطالعات وجود دارد. ۱. این مطالعه نشان داد علاوه بر روابط دومتغیر، ترکیب متغیرها بر وابستگی به فضای مجازی مؤثر است. ۲. یافته‌های تحلیل عاملی نشان داد از بین ویژگی‌های فردی متغیر نیازهای آموزشی دارای کمترین بار عاملی بر روی متغیر مکنون ویژگی‌های زمینه‌ای است. دانش‌آموزان علاقه‌مند به پیگیری مسائل آموزشی استفاده از فضای مجازی را به عنوان یک ابزار جهت تحقق اهداف مرتبط با یادگیری در نظر می‌گیرند که در کنار ابزارهای دیگر می‌تواند به تحقق اهداف آن‌ها کمک کند.

بار عاملی مربوط به متغیرها نشان داد در مورد ویژگی‌های زمینه‌ای متغیرهایی مانند جامعه‌پذیری، نیازهای ارتباطی و نیاز به ارتباط با همسالان نقش مهم‌تری نسبت به متغیرهای فقدان دانش مجازی خانواده و نیازهای آموزشی دانش‌آموز ایفا می‌کنند. دانش‌آموزان مورد مطالعه به خاطر نیاز به روابط اجتماعی بیشتر و گسترده‌تر به فضای مجازی پناه می‌برند. توصیه می‌شود برای کاهش مسائل احتمالی در آینده فضاهای مربوط به روابط اجتماعی افزایش یافته و زمینه حضور دانش‌آموزان در عرصه عمومی تقویت گردد. توسعه فضاهای ورزشی و تفریحی، تشویق ارتباطات چهره به چهره و کاهش موانع حضور دانش‌آموزان در فضاهای عمومی از راهکارهای مناسب برای ترمیم این بخش از مشکلات خواهد بود.

بار عاملی انزوای اجتماعی و سبک زندگی آنلاین در بین سایر عوامل مربوط به میانجی‌ها در سطح بالاتری بود که مکمل یافته‌های مربوط به متغیرهای زمینه‌ای است. تشدید احساس انزوا در بین

دانش آموزان ناشی از فقدان روابط دانش آموزان با دیگران و گروه همسالان است که نیاز به تقویت مهارت‌ها و زمینه‌ها دارد.

۶. سپاسگزاری

از اداره کل آموزش و پرورش استان زنجان به خاطر حمایت مالی از پژوهش، و از همکاران مجله وزین مطالعات دانش پژوهی به خاطر نقدها و پیشنهادهای عالمانه که باعث کاهش ایرادات مقاله گردید سپاسگزاریم.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۵۹ |

عوامل وابستگی

دانش آموزان به

فضای مجازی؛ نقش

...

۷. منابع و مآخذ

اسدی مجره، سامره؛ مقتدر، لیلا؛ و موسوی، مریم. (۱۴۰۰). اثربخشی حساسیت‌زدایی منظم و خودتنظیمی بر وابستگی دانش‌آموزان به اینترنت. سلامت روان کودک، ۸(۱)، ۹۷-۱۰۹.

<https://doi.org/10.52547/jcmh.8.1.8>

جعفرپور، محبوبه. (۱۴۰۰). بررسی تاثیر فضای مجازی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر، مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، ۶۰ (۲۴)، ۲۵-۴۰.

حاجی حسینی، سکینه. (۱۴۰۱). عوامل موثر بر اعتیاد به فضای مجازی بر اساس هنجارهای اجتماعی و سبک‌زندگی در بین دانش‌آموزان ابتدایی منطقه جناح. اورمزد، ۵۸ (ضمیمه شماره ۲)، ۸۵-۱۱۳.

خواجه موگهی، ناهید، و علاسوند، مریم. (۱۳۸۹). بررسی متغیرهای شخصیتی پیش‌بینی کننده اعتیاد به اینترنت. مجله علمی-پزشکی جندی‌شاپور، ۹ (۴)، ۳۶۶-۳۵۹.

روشن‌دل اربطانی، طاهر؛ حسنقلی‌پور، طهمورث؛ و سلطان‌محمدی، آرزو. (۱۳۹۷). راهکارهای دستیابی به الگوی مرجعیت خبری شبکه‌های اجتماعی. مطالعات مدیریت راهبردی، ۹ (۳۴)، ۱۰۹-۱۳۹

Dor: ۲۰, ۱۰۰۱, ۱, ۲۲۲۸۶۸۵۳, ۱۳۹۷, ۹, ۳۴, ۴, ۵

کیانی، تیام؛ فلاحی خشک‌ناب، مسعود؛ دالوندی، اصغر؛ حسینی، محمدعلی؛ و نوروزی‌تبریزی، کیان. (۱۳۹۲). بررسی وضعیت اعتیاد به اینترنت و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان پرستاری

دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران در سال ۱۳۹۲. آموزش پرستاری، ۲ (۴)، ۶۲-۵۰.

قاسم‌زاده، لیلی؛ شهرآرای، مهرناز؛ و مرادی، علیرضا. (۱۳۸۶). بررسی میزان شیوع اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با تنهایی و عزت نفس در دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران. تعلیم و تربیت،

۲۳ (۱)، ۶۸-۴۱.

محمدبیگی، ابوالفضل، و محمدصالحی، نرگس. (۱۳۹۰). شیوع وابستگی به اینترنت و عوامل مؤثر بر آن در دانشجویان. مجله دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۲۰ (۷۸)، ۴۸-۴۱.

مسعودنیا، ابراهیم. (۱۳۹۰). رابطه استفاده آسیب‌شناختی/اجبری از اینترنت با بروز علائم اضطراب و بی‌خوابی در میان اعضای هیئت‌علمی دانشگاه یزد، پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی،

۱۷ (۳)، ۹۶-۷۵.

مسعودنیا، ابراهیم. (۱۳۹۸). تأثیر وابستگی به فضای سایبر بر انزوای اجتماعی دانش‌آموزان دبیرستانی. مسائل اجتماعی ایران (دانشگاه خوارزمی)، ۱۰ (۲)، ۳۲۲-۲۹۹.

موسوی، ولی‌اله. (۱۴۰۱). شیوع اعتیاد به اینترنت و وضعیت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در نوجوانان و جوانان ایرانی در سال ۱۳۹۷، *طب نظامی*، ۲۲(۳)، ۲۸۸-۲۸۱. <https://doi.org/10.30491/JMM.22.3.281>

نرگسی، امیرعباس و حبیب‌زاده، اصحاب. (۱۳۹۷). بررسی میزان اعتیاد اینترنتی در بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های ایلام در سال تحصیلی ۹۵-۹۶، *دانش انتظامی ایلام*، ۷(۲۶)، ۷۵-۵۳. <https://doi.org/10.29252/sjimu.26.1.1>

Anderson, K. J. (2001). Internet use among college students: An exploratory study. *Journal of American College Health*, 50(1), 21-26. <https://doi.org/10.1080/07448480109595707>

Andreassen, C. S., Pallesen, S., & Griffiths, M. D. (2017). The relationship between addictive use of social media, narcissism, and self-esteem: Findings from a large national survey. *Addictive behaviors*, 64, 287-293. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2016.03.006>

Brand, M., Young, K. S., & Laier, C. (2014). Prefrontal control and Internet addiction: a theoretical model and review of neuropsychological and neuroimaging findings. *Frontiers in human neuroscience*, 8, 375. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2014.00375>

Byun, S., Ruffini, C., Mills, J. E., Douglas, A. C., Niang, M., Stepchenkova, S., ... & Blanton, M. (2009). Internet addiction: Metasynthesis of 1996-2006 quantitative research. *Cyberpsychology & behavior*, 12(2), 203-207. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0102>

Chou, C., & Hsiao, M. C. (2000). Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the Taiwan college students' case. *Computers & Education*, 35(1), 65-80. [https://doi.org/10.1016/S0360-1315\(00\)00019-1](https://doi.org/10.1016/S0360-1315(00)00019-1)

Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use. *Computers in human behavior*, 17(2), 187-195. [https://doi.org/10.1016/S0747-5632\(00\)00041-8](https://doi.org/10.1016/S0747-5632(00)00041-8)

Fackler, M. (2007). In Korea, a boot camp cure for web obsession. *New York Times*, 18, 557-559. <http://tony-silva.com/download/webobsessed-nyt.pdf>

Fincham F. D., Cain K. m. (1986). Learned helplessness in humans: A developmental analysis. *Developmental Review*, 6(4), 301-333. <https://www.academia.edu/download/112815462/0273-229728862990016-x20240328-1-s1cd6d.pdf>

Fong, C. J., Patall, E. A., Snyder, K. E., Hoff, M. A., Jones, S. J., & Zuniga-Ortega, R. E. (2023). Academic underachievement and its motivational and self-regulated learning correlates: A meta-analytic review of 80 years of research. *Educational Research Review*, 41, 100566. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2023.100566>

Gershuny, J. (2000). *Changing Times: Work and Leisure in Postindustrial Society*. Oxford University Press.

Griffiths, M. D., & Hunt, N. (1998). Dependence on computer games by adolescents. *Psychological reports*, 82(2), 475-480. <https://doi.org/10.2466/pr0.1998.82.2.475>

Hsu, S. H., Wen, M. H., & Wu, M. C. (2009). Exploring user experiences as predictors of MMORPG addiction. *Computers & education*, 53(3), 990-999. DOI:10.1016/j.compedu.2009.05.016

Hsu, J., Huang, J., Kinsman, J., Fireman, B., Miller, R., Selby, J., & Ortiz, E. (2005). Use of e-Health services between 1999 and 2002: a growing digital divide. *Journal of the American Medical Informatics Association*, 12(2), 164-171. DOI:10.1197/jamia.M1672

Hussain, Z., & Pontes, H. M. (2019). Personality, internet addiction, and other technological addictions: An update of the research literature. In *Multifaceted approach to digital addiction and its treatment* (pp. 46-72). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-8449-0.ch003>

Internet World Stats. (2010). Retrieved from: Internet world stats. Usage and Population Statistics. (Cited 2012). <http://www.internetworldstats.com>.

- Kaya, A., & Dalgiç, A. I. (2021). How does internet addiction affect adolescent lifestyles? Results from a school-based study in the Mediterranean region of Turkey. *Journal of pediatric nursing*, 59, e38-e43. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2021.01.021>
- Kim, E. J., Namkoong, K., Ku, T., & Kim, S. J. (2008). The relationship between online game addiction and aggression, self-control and narcissistic personality traits. *European psychiatry*, 23(3), 212-218. <https://doi.org/10.1016/j.eurpsy.2007.10.010>
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2003). The exposure of youth to unwanted sexual material on the Internet: A national survey of risk, impact, and prevention. *Youth & Society*, 34(3), 330-358. <https://doi.org/10.1177/0044118X02250123>
- King, D. L., & Delfabbro, P. H. (2014). Is preoccupation an oversimplification? A call to examine cognitive factors underlying internet gaming disorder. *Addiction*, 109(9), 1566-1567. <https://doi.org/10.1111/add.12547>
- Kirschner, P. A., & Karpinski, A. C. (2010). Facebook and academic performance. *Computers in human behavior*, 26(6), 1237-1245. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.03.024>
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Chen, C. C., Chen, S. H., & Yen, C. F. (2005). Proposed diagnostic criteria of Internet addiction for adolescents. *The Journal of nervous and mental disease*, 193(11), 728-733. <https://doi.org/10.1097/01.nmd.0000185891.13719.54>
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukophadhyay, T., & Scherlis, W. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being?. *American psychologist*, 53(9), 1017. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.53.9.1017>
- Kuss, D. J., Shorter, G. W., van Rooij, A. J., van de Mheen, D., & Griffiths, M. D. (2014). The Internet addiction components model and personality: Establishing construct validity via a nomological network. *Computers in Human Behavior*, 39, 312-321. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.07.031>
- Kwon, J. H., Chung, C. S., & Lee, J. (2011). The effects of escape from self and interpersonal relationship on the pathological use of Internet games. *Community mental health journal*, 47, 113-121. <https://doi.org/10.1007/s10597-009-9236-1>
- Lam, L. T., Peng, Z. W., Mai, J. C., & Jing, J. (2009). Factors associated with Internet addiction among adolescents. *Cyberpsychology & behavior*, 12(5), 551-555. <https://doi.org/10.1089/cpb.2009.0036>
- Lin, C., Lin, S., & Wu, C. (2009). The effects of parental monitoring and leisure boredom on adolescents' Internet addiction. *Adolescence*, 44(176), 993-1004.
- Meerkerk, G. J., van den Eijnden, R. J., Franken, I. H., & Garretsen, H. F. L. (2010). Is compulsive internet use related to sensitivity to reward and punishment, and impulsivity?. *Computers in human behavior*, 26(4), 729-735. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.01.009>
- Ozturk, F. O., & Ayaz-Alkaya, S. (2021). Internet addiction and psychosocial problems among adolescents during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Archives of psychiatric nursing*, 35(6), 595-601. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2021.08.007>
- Pratarelli, M. E., Browne, B. L., & Johnson, K. (1999). The bits and bytes of computer/Internet addiction: A factor analytic approach. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*, 31(2), 305-314. <http://dx.doi.org/10.3758%2FBF03207725>
- Šablaturová, N., Gottfried, J., Blinka, L., Ševčíková, A., & Husarova, D. (2021). Eating disorders symptoms and excessive internet use in adolescents: the role of internalising and externalising problems. *Journal of Eating Disorders*, 9, 1-8. <https://doi.org/10.1186/s40337-021-00506-5>
- Jun, S., & Choi, E. (2015). Academic stress and Internet addiction from general strain theory framework. *Computers in Human Behavior*, 49, 282-287. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2015.03.001>
- Shklovski, I., Kraut, R., & Rainie, L. (2004). The Internet and social participation: Contrasting cross-sectional and longitudinal analyses. *Journal of Computer-*

صفحه ۶۱ |

عوامل وابستگی

دانش آموزان به

فضای مجازی؛ نقش

...

- Mediated Communication*, 10(1), JCMC1018. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2004.tb00226.x>
- Siomos, K. E., Dafouli, E. D., Braimiotis, D. A., Mouzas, O. D., & Angelopoulos, N. V. (2008). Internet addiction among Greek adolescent students. *CyberPsychology & Behavior*, 11(6), 653-657. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0088>
- Sun, Y., Li, Y., Bao, Y., Meng, S., Sun, Y., Schumann, G., ... & Shi, J. (2020). Brief report: increased addictive internet and substance use behavior during the COVID- 19 pandemic in China. *The American journal on addictions*, 29(4), 268-270. <https://doi.org/10.1111/ajad.13066>
- Wong, T. Y., Yuen, K. S., & Li, W. O. (2015). A basic need theory approach to problematic Internet use and the mediating effect of psychological distress. *Frontiers in psychology*, 5, 1562. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.01562>
- WU, H. R., & ZHU, K. J. (2004). Path analysis on related factors causing internet addiction disorder in college students. *Chinese Journal of Public Health*, 20(11), 1363-1364. <https://www.zgggws.com/en/article/id/16162>
- Xu, Y., Su, S., & Lin, D. (2012). Adolescent new media dependence behavior: the roles of parental factors and refusal self-efficacy. *Psychol Develop Educ*, 28(4), 421-427.
- Yen, C. F., Ko, C. H., Yen, J. Y., Chang, Y. P., & Cheng, C. P. (2009). Multi-dimensional discriminative factors for Internet addiction among adolescents regarding gender and age. *Psychiatry and clinical neurosciences*, 63(3), 357-364. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1819.2009.01969.x>
- Yen, J. Y., Ko, C. H., Yen, C. F., Wu, H. Y., & Yang, M. J. (2007). The comorbid psychiatric symptoms of Internet addiction: attention deficit and hyperactivity disorder (ADHD), depression, social phobia, and hostility. *Journal of adolescent health*, 41(1), 93-98. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.02.002>
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology & behavior*, 1(3), 237-244. <https://doi.org/10.1089/cpb.1998.1.237>
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology & behavior*, 1(3), 237-244. <https://doi.org/10.1089/cpb.1998.1.237>
- Yu, C., Li, X., & Zhang, W. (2015). Predicting adolescent problematic online game use from teacher autonomy support, basic psychological needs satisfaction, and school engagement: A 2-year longitudinal study. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18(4), 228-233. <https://doi.org/10.1089/cyber.2014.0385>
- Yu, C., Zhang, W., Zeng, Y., Ye, T., Hu, J. P., & Li, D. L. (2012). Gratitude, basic psychological needs, and problematic Internet use in adolescence. *Psychol. Dev. Educ*, 28(1), 83-90. <https://doi.org/10.1089/cyber.2014.0385>
- Zhang, M., Meng, S. Q., Hasan, A. J., Han, Y., Han, S., Li, B., ... & Zhang, Y. (2024). Network meta-analysis of the effectiveness of different interventions for internet addiction in college students. *Affective Disorders*, 363, 26-38. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2024.07.032>
- Zhao, Q., Huang, Y., & Li, C. (2022). Does adolescents' Internet addiction trigger depressive symptoms and aggressive behavior, or vice versa? The moderating roles of peer relationships and gender. *Computers in human behavior*, 129, 107143. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107143>
- Zhu, J., Yu, C., Zhang, W., Bao, Z., Jiang, Y., Chen, Y., & Zhen, S. (2016). Peer victimization, deviant peer affiliation and impulsivity: Predicting adolescent problem behaviors. *Child Abuse & Neglect*, 58, 39-50. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.06.008>

مطالعه علم‌سنجی مدل‌های تعالی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان

آرین قلی پور^{۱*}، سارا فرزانه^۲

۱. استاد، گروه رهبری و سرمایه انسانی، دانشکده‌گان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول) agholipor@ut.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری رشته مدیریت بازرگانی (گرایش رفتار سازمانی و مدیریت منابع انسانی)، پردیس بین‌الملل ارس، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

تاریخ بازنگری: ۷ دی ۱۴۰۳

تاریخ دریافت: ۳۱ مرداد ۱۴۰۳

تاریخ انتشار: ۱ خرداد ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۰ دی ۱۴۰۳

چکیده

هدف: هدف پژوهش ترسیم نقشه‌ی علمی حوزه‌ی مدل‌های تعالی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان است.

روش‌شناسی: روش‌شناسی بر اساس رویکرد کاربردی و توصیفی با بهره‌گیری از تحلیل علم‌سنجی است. جامعه‌ی آماری شامل مقالات دو پایگاه استنادی اسکوپوس و وب‌آوساینس از سال ۱۹۹۸ تا فوریه‌ی ۲۰۲۴ با استفاده از نرم‌افزار R است که خروجی دو پایگاه داده تلفیق گردیده و تحلیل اولیه در فضای بیلبوشاینی انجام گرفت.

یافته‌ها: از مجموع ۱۰۱ مقاله مورد بررسی بیش از ۸۰ درصد از مقالات پس از سال ۲۰۲۰ چاپ شده‌اند و ۳۳ درصد از کل مقالات متعلق به ۵ مجله می‌باشند. نرم‌افزار R مشخص نمود پژوهشگران به حوزه‌ی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان به‌عنوان یک موضوع بنیادی توجه نکرده‌اند. هشت کشور از نظر تعداد مقالات منتشر شده، تعداد استنادها و قدرت ارتباط مقالات فعال بوده و سایر کشورها تقریباً فعالیتی نداشته‌اند. در پایان، تحلیل هم‌رخدادی ۷۱۵ کلمه‌ی کلیدی پنج خوشه را معرفی کرده‌اند.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج حاصله از سال ۲۰۲۰ تحقیقات مرتبط با حوزه‌ی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان به‌طور قابل توجهی رشد نموده اما ضعف تعداد ارجاعات هر مقاله گواه این مسئله است که در سطح جهانی پژوهشگر برجسته‌ای که تمرکز خود را بر موضوع پژوهش معطوف کرده باشد، وجود ندارد. تحلیل خوشه‌ها نشان می‌دهد که منابع انسانی هنوز اولویت پژوهشگران پایداری عملکرد سازمان نبوده و در رده سوم اهمیت قرار دارد. **اصالت و ارزش:** پژوهش حاضر رویکرد نوینی در حوزه مدل‌های تعالی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان بر اساس تجزیه و تحلیل نرم‌افزار R دارد که می‌تواند مورد توجه محققان این حوزه قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: منابع انسانی، پایداری عملکرد، تعالی، سازمان، علم‌سنجی، نقشه علمی

چگونه به این مقاله استناد کنیم:

قلی پور، آرین؛ فرزانه، سارا (۱۴۰۴). مطالعه علم‌سنجی مدل‌های تعالی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان. نشریه مطالعات دانش‌پژوهی، ۴(۱): ۸۵-۶۳.

Doi: [10.22034/jkrs.2024.63060.1103](https://doi.org/10.22034/jkrs.2024.63060.1103)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19059.html

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

شاپا الکترونیکی: 2821-045X

ناشر: دانشگاه تبریز

© نویسندگان

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کریتیو کامنز قابل استفاده است.

یکی از روش‌های متداول ارزشیابی فعالیت‌های علمی در حوزه‌های مختلف دانش بشری رویکرد علم‌سنجی است که با بهره‌گیری از آن می‌توان میزان مشارکت و همکاری دانشمندان با یکدیگر در انتشار یافته‌های علمی و پژوهشی را مورد بررسی قرار داد. در واقع همکاری‌های علمی به نخبگان فرصت می‌دهد تا از توانایی‌ها و ظرفیت‌های موجود بهره‌برداری نموده و بستر تحول و تکامل علمی را فراهم نمایند.

از سوی دیگر یک سازمان یا شرکت زمانی می‌تواند عملکرد حرفه‌ای و پایداری داشته باشد که مدیران آن از وضعیت و نیازهای محیطی و اجتماعی مخاطبان، مشتریان بالقوه (کارکنان و مشتریان خارجی) و دولت‌ها آگاه باشند (ارویا و همکاران، ۲۰۲۰)؛ بنابراین توجه به منابع انسانی به‌عنوان سرمایه‌های داخلی سازمان، محیطی را ایجاد می‌کند که می‌تواند عملکرد سازمان را پایدار و شکوفا نماید (فروندنرایش و همکاران، ۲۰۲۰). برای مدیریت منابع انسانی سازمان لازم است ابتدا دست‌اندرکاران مرتبط بدانند نیروی انسانی در چه شرایطی قرار دارد. منظور از شرایط نیروی انسانی، شامل نگرش کارکنان (نظیر رضایت، تعهد، تعادل کار و زندگی و ...) و همچنین فرایندهای مرتبط (مانند ساختار سازمانی، حقوق و دستمزد و ...) است. به‌عبارت‌دیگر، باید مشخص شود سازمان از نظر سطح بلوغ منابع انسانی در چه مرحله‌ای است. همچنین مدیران پس از تعیین وضعیت لازم است بدانند چه مسیری برای رسیدن به سطح تعالی طی خواهند کرد. در واقع مدل تعالی منابع انسانی با این هدف و در راستای تعالی سازمان‌ها طراحی و اجرا می‌شود. تعالی سازمانی زمانی محقق می‌شود که سازمان به عملکرد پایدار دست یافته باشد. اصطلاح «پایداری» در تجارت اولین بار توسط جان ال‌کینگتون^۱ به‌عنوان یک مفهوم سه‌گانه برای تعیین وجود و رشد بلندمدت کسب‌وکار استفاده شد. عملکرد تجاری پایدار شامل عملکرد اجتماعی، زیست‌محیطی و مالی است (ژائو و هوانگ، ۲۰۲۲).

نکته مهم در تعالی سازمانی تأمین رضایت‌مندی تمام ذی‌نفعان به‌طور متناسب و متعادل و حفظ نتایج خوب برای سازمان در درازمدت است. برای دستیابی به این هدف، باید تمام سیستم‌ها در تعامل باهم کار کرده و همدیگر را تقویت کنند. به‌عبارت‌دیگر، همسو و هم‌راستا با استراتژی‌های سازمان باشند و در نهایت بتوانند اهداف استراتژیک سازمان را محقق کنند. اگر این فرایند به‌گونه‌ای طراحی و اجرا شود که پایداری عملکرد در سازمان حفظ شود و توسعه یابد، این سازمان یک سازمان متعالی خواهد بود.

هدف اصلی تعالی منابع انسانی، رسیدن به عملکرد بالاتر و سطوح متعالی در سازمان است. با این نگاه، مدیریت منابع انسانی در مورد اثربخشی عملکرد افراد بر منابع مالی و فیزیکی سازمان است (کومپیکایت، ۲۰۰۷). همان‌گونه که پیش‌تر بیان شد، برای مدیریت منابع انسانی اولین گام شناسایی

وضعیت موجود سازمان است. همچنین ثابت شده است که بین مدل‌های منابع انسانی و عملکرد سازمان ارتباط معناداری وجود دارد (براتون و پولت، ۲۰۲۲).

مدیریت منابع انسانی نقش مثبتی در افزایش پایداری عملکرد سازمان داشته و اجرای بهتر شیوه‌های مدیریتی منجر به افزایش پایداری عملکرد در سازمان می‌شود. در واقع مدیریت منابع انسانی از طرق مختلف بر عملکرد سازمان تأثیر می‌گذارد. به عنوان مثال، بر فعالیت‌های آموزشی و توسعه کارکنان تأثیر گذاشته و آموزش بهتر کارکنان تأثیر مثبتی بر عملکرد آن خواهد داشت. علاوه بر این، مدیریت منابع انسانی با استخدام کارمندان جدید بر عملکرد سازمان تأثیر گذار است. در واقع مدیریت منابع انسانی با بررسی نیازهای کارکنان، مناسب‌ترین افراد با استعداد و توانمند را تربیت و جذب نموده که می‌تواند به افزایش عملکرد سازمان کمک شایان توجهی نماید. علاوه بر این، مدیریت منابع انسانی به بررسی عملکرد کارکنان نیز اشراف داشته و به کارکنانی که عملکرد مطلوبی ندارند تذکر و به کارکنانی که عملکرد مفید و مناسبی دارند پاداش می‌دهد؛ بنابراین، پایداری عملکرد سازمان همیشه تحت تأثیر شیوه‌های مدیریت منابع انسانی است.

اگرچه در سال‌های اخیر پژوهش‌های مشترکی در دو حوزه منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان انجام گرفته است، اما تاکنون مقاله‌ی درخور توجه بر اساس رویکرد علم‌سنجی در پایگاه‌های استنادی همچون وب‌آوساینس و اسکوپوس^۱ وجود ندارد. از سوی دیگر پژوهش قابل توجهی به زبان فارسی نیز در این زمینه تدوین نگردیده است. مطالعات علم‌سنجی نشان می‌دهد که حوزه مربوطه چه مسیری را طی کرده و به چه سمتی پیش می‌رود. این روش به ارزیابی مستندات علمی پژوهشگران به صورت داده‌های کمی می‌پردازد و امکان شناسایی خلأهای پژوهشی را در رشته یا زمینه‌ای خاص فراهم می‌آورد (آموسا و همکاران، ۲۰۲۳). از دیدگاه دوتنو و همکاران هدف یک مطالعه علم‌سنجی ارائه خلاصه‌ای از مقدار قابل توجهی از اطلاعات برای ایجاد چارچوبی از مطالعات و روندهای جدید آن‌ها در یک حوزه تحقیقاتی است. بر این اساس تجزیه و تحلیل علم‌سنجی در دو مورد انتخاب مناسبی است: اول، زمانی که محدوده حوزه تحقیق گسترده است و دوم، زمانی که مجموعه داده بیش از حد بزرگ است که به صورت دستی بررسی شود. مدل منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان سازمانی این الزامات را برآورده می‌کند، زیرا صدها سند شامل کتاب، مقاله، بررسی و ... در این زمینه منتشر شده است که بررسی دستی همه آن‌ها غیرممکن است.

از دیدگاه زوییک و چاتر (۲۰۱۵) یک مطالعه‌ی علم‌سنجی پنج مرحله است که شامل: طراحی پژوهش، گردآوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل، تصویرسازی و در پایان تفسیر که در ادامه مورد بررسی قرار خواهد گرفت:

۱. تنها یک مقاله در حوزه منابع انسانی سبز و پایداری سازمان وجود دارد.

نمودار ۱. نمودار جریان کار برای انجام پژوهش‌های علم‌سنجی (فرزین آبدگاه و همکاران، ۲۰۲۳)

مرحله ۱. طرح تحقیق: سوال تحقیق چیست و روش مناسب برای طرح آن چیست؟

مرحله ۲. گردآوری داده‌های علم‌سنجی: کدام پایگاه داده مناسب است و چگونه داده‌ها فیلتر می‌شوند؟

مرحله ۳. تجزیه و تحلیل: نرم افزار مورد استفاده علم‌سنجی کدام است و آیا تجزیه و تحلیل خوشه‌ای و شبکه‌ها تشکیل شده‌اند؟

مرحله ۴. تجسم (تصویرسازی): روش تجسم مناسب چیست؟ چه نرم افزاری برای آن استفاده می‌شود؟

مرحله ۵. تفسیر: یافته‌ها را توصیف و تفسیر کنید.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۶۶ |

دوره ۴، شماره ۱

پیاپی ۱۱

با توجه به مباحث مطروحه، پژوهش حاضر درصدد پاسخ به این سؤال است که نقشه‌ی علمی پژوهش‌های منتشرشده در ارتباط با دو متغیر مدل‌های تعالی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان در بازه زمانی سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۲۴ و هم‌واژگانی در دو پایگاه علمی اسکوپوس و وب‌آوساینس چگونه است؟

پژوهش‌های مؤسسه مطالعات توسعه و منابع انسانی انگلستان (۲۰۰۷) نشان می‌دهد که مهم‌ترین دلیل سازمان‌های خصوصی و دولتی برای طراحی مجدد ساختار سازمانی واحدهای منابع انسانی این است که از حیث استراتژیک نقش بهتری ایفاء نماید. این مطالعه نشان داد که سازمان‌ها عمدتاً ساختار سازمانی منابع انسانی خود را بر اساس مدل سه‌بعدی ال‌ریچ مشتمل بر: شریک کسب‌وکار، مرکز خدمات اداری مشترک و مرکز خدمات تخصصی مشترک اصلاح کرده‌اند. این مطالعه هم‌چنین نشان داد که مهم‌ترین چالش‌های مطرح‌شده درباره اجرای اصلاحات ساختاری در واحدهای منابع انسانی عبارت‌اند از: تعریف روشن نقش‌های جدید (۴۲ درصد)، کمبود منابع (۴۰ درصد)، و ضعف دانش و مهارت موردنیاز (۳۸ درصد) و فقدان و فناوری موردنیاز (۳۵ درصد). اگر بتوان یکی از شاخص‌های اصلی تعالی هر سازمان را پایداری عملکرد آن در نظر گرفت، مدل‌های مختلفی نیز برای تعالی منابع انسانی به‌منظور تحقق پایداری ارائه شده است. بر اساس مستندات ذکرشده تاکنون، ارتباط بین مدیریت منابع انسانی به‌طور عام و مدل‌های تعالی منابع انسانی به‌طور خاص با پایداری عملکرد سازمان واضح و ثابت شده است؛ بنابراین هر سازمانی می‌بایست با توجه به شرایط خود، مدلی از تعالی منابع انسانی برای تحقق پایداری عملکرد خود داشته باشد. سازمان‌ها می‌توانند از مدل‌های پیشین دیگر سازمان‌ها استفاده کرده، خود یک مدل

مستقل و مجزا طراحی کنند، یا یک مدل تلفیقی و بومی شده به کار گیرند. برای هر کدام از روش‌های ذکر شده، ابتدا لازم است آن سازمان سایر مدل‌های موجود را بشناسد و با ادبیات موضوع آشنا باشد. از سوی دیگر به دلیل کثرت پژوهش‌های موجود امکان تحلیل دستی داده‌ها دشوار است. لذا بهره‌گیری از روش علم‌سنجی از میان انواع کثیری از روش‌های مروری برای انجام این پژوهش می‌تواند نقش مهمی در تجزیه و تحلیل مفاهیم پژوهش داشته باشد.

مطالعه و تحلیل شبکه‌های علمی و تحلیل هم‌واژگانی به منظور کشف دانش و ترسیم نقشه‌ی علمی و از نتایج مطالعه‌ی علم‌سنجی است. تجزیه و تحلیل هم‌واژگانی نیز ابزاری است که هم‌زمانی کلمات کلیدی را تجزیه و تحلیل می‌کند و روابط و تعاملات بین موضوعات مورد مطالعه و روندهای تحقیقاتی جدید را شناسایی می‌کند (مولینیلو و همکاران، ۲۰۱۶)؛ بنابراین، تحلیل هم‌واژگانی از دیدگاه روش‌شناختی، استفاده از یک (یا چند) شاخص برای اندازه‌گیری شدت نسبی رخدادها و دستیابی به نمایش ساده شده‌ای از شبکه‌هایی است که آن‌ها را به وجود می‌آورد (تاقی و همکاران، ۲۰۱۹). از سوی دیگر در مطالعه و تحلیل داده‌های علمی در مدل‌های تعالی سازمان و پایداری عملکرد آن از رویکرد شبکه‌همکاری علمی بین پژوهشگران، سازمان‌ها و شبکه‌همکاری میان کشورها بهره‌گیری شده تا بر این اساس بتوان به نتایج علمی دست یافت. در واقع شبکه‌همکاری علمی و پژوهشی شامل فعالیت‌های پژوهشی می‌شود که توسط چند پژوهشگر، دانشگاه یا کشور با استفاده از یک روش کارآمد و هماهنگ برای رسیدن به اهداف پژوهشی انجام می‌شود.

۲- پیشینه پژوهش

اگرچه دو موضوع مدیریت منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان از سال‌ها پیش مورد توجه پژوهشگران بوده است، اما ارتباط بین این دو متغیر نیز در موضوعات مشترکی مثل «مدیریت منابع انسانی پایدار» (براتون و پولت، ۲۰۰۲)، «مسئولیت اجتماعی مدیریت منابع انسانی» (زیاده، ۲۰۲۴) و «مدیریت منابع انسانی سبز» (چوداری و داتا، ۲۰۲۴) مطالعه شده‌اند و در برخی مطالعات نیز این متغیرها در عنوان مقالات در کنار متغیر «پایداری عملکرد» قرار گرفته‌اند (فرزانه، ۱۴۰۳).

مطالعه پژوهش‌های گذشته در داخل کشور به دلیل عدم یکپارچگی پایگاه‌های داده فارسی و عدم تطابق خروجی این پایگاه‌ها با نرم‌افزارهای علم‌سنجی نشان می‌دهد که در پژوهش خارجی دقت نظر بسیاری وجود دارد و از این حیث تحقیقات صورت گرفته در داخل کشور فاقد جامعیت و دارای ضعف‌های ساختاری می‌باشند. باین وجود با جست‌وجوی دو کلمه «منابع انسانی» و «عملکرد پایدار» در پایگاه گوگل اسکولار مستندات مرتبط از سال ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ جست‌وجو شدند. تعداد پژوهش‌هایی که از این دو کلمه در عنوان خود استفاده نموده‌اند اندک است که مهم‌ترین آن‌ها در ادامه ارائه شده‌اند. همچنین، در پایگاه علمی علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) جست‌وجوی مبسوطی انجام گردید که مجموعاً ۳۰ مستند به دست آمد که تمامی

آن‌ها پایان‌نامه‌های دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد بودند که در سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۲ به ترتیب ۲، ۷، ۵، ۱۰، ۵ و ۱ پایان‌نامه کارشناسی ارشد با این موضوع انجام شده است. کارگر شورکی (۱۴۰۱) پژوهشی را باهدف ارائه مدلی برای مدیریت منابع انسانی پایدار دیجیتال مبتنی بر قابلیت‌های پویا انجام داده است. او بیان می‌کند که مدیریت منابع انسانی چگونه می‌تواند هم به الزامات پایداری متعهد باشد و هم از تحول دیجیتال بیش‌ترین بهره را ببرد. روش پژوهش آمیخته به کار رفته است که مدل ساختاری (اس، ای، ام) نیز بخشی از این روش پژوهش برای ارائه مدل است.

مختارپور اصل و کاملی (۱۴۰۱) نیز در پژوهشی به بررسی ارزیابی عملکرد پایدار کارکنان در سازمان اموال و املاک بنیاد مستضعفان با بهره‌گیری از روش پژوهش آمیخته شامل کیفی و سپس کمی اقدام کرده‌اند. جامعه آماری در بخش کیفی شامل متون، تم‌ها و خبرگان سازمانی و دانشگاهی است که از میان آنان، هفت خبره سازمانی و هفت خبره دانشگاهی به روش گلوله برفی به‌عنوان نمونه برای انجام مصاحبه عمیق انتخاب شدند. جامعه آماری بخش کمی تمامی کارکنان و مدیران سازمان اموال و املاک بنیاد مستضعفان بود که ۱۵۲ نفر به‌عنوان نمونه برگزیده شدند. بخش کیفی با روش دلفی فازی، مشتمل بر ۱۰ خبره دانشگاهی انجام گرفت. سپس با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی (اس، ای، ام)، میزان اهمیت ابعاد، و شاخص‌های مدل در جامعه آزمون شد. بر اساس نتایج این پژوهش، کیفیت شغل، کامیابی و رفتار پایدار در بالاترین میزان اهمیت قرار گرفتند. این پژوهش با ارائه مدل پایداری عملکرد کارکنان، ادبیات موجود در زمینه پایداری را توسعه داده و به شناسایی ویژگی‌های عملکرد پایدار کارکنان کمک می‌کند.

خاکسار بلداجی و همکاران (۱۴۰۱) هم در پژوهشی باهدف تعیین اثر مدیریت منابع انسانی سبز و زنجیره تأمین سبز بر عملکرد پایدار سازمان ورزش شهرداری تهران با نقش میانجی پایداری سازمانی، با استفاده از پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و مبتنی بر مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار (پی، ال، اس) و با انتخاب ۳۳۵ نمونه‌ی آماری به این نتیجه رسیدند که مدیریت منابع انسانی سبز بر پایداری سازمانی سازمان ورزش شهرداری تهران اثر مثبت معنادار دارد. «زنجیره تأمین سبز بر عملکرد پایدار و پایداری سازمانی سازمان ورزش شهرداری تهران اثر مثبت معنادار دارد. پایداری سازمانی بر عملکرد پایدار سازمان ورزش شهرداری تهران اثر مثبت معنادار دارد. پایداری سازمانی در اثر مدیریت منابع انسانی سبز و زنجیره تأمین سبز بر عملکرد پایدار سازمان ورزش شهرداری تهران نقش میانجی معنادار دارد».

بذرکار و همکاران (۱۴۰۲) هم در پژوهشی به تحلیل نقش به‌کارگیری تکنولوژی‌های نوین و شیوه‌های مدیریت منابع انسانی سبز در پیشبرد عملکرد پایدار سازمانی در صنعت خودروی ایران پرداخته‌اند. نمونه آماری این تحقیق شامل ۲۲۱ مدیر ارشد و میانی شرکت‌های مرتبط با خودروسازی بود. از معادلات ساختاری و نرم‌افزار (پی، ال، اس) برای مدل‌سازی در این پژوهش استفاده گردید. نتایج پژوهش تأثیر مثبت و معنادار فناوری‌های نوین بر عملکرد پایدار سازمانی و

پیاده‌سازی اثربخش مدیریت منابع انسانی سبز را تأیید می‌کند. همچنین شیوه‌های مدیریت منابع انسانی سبز به‌عنوان یک میانجی منجر به یکپارچگی و انعطاف راهبردهای سازمان می‌شود و پایداری عملکرد را در بر خواهد داشت.

از سوی دیگر با مطالعه پیشینه پژوهش‌های صورت گرفته در خارج از کشور می‌توان دریافت که ارتباط میان دو متغیر مدیریت منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان در برخی از جهات وجود دارد.

ستیانینگروم و موافی^۱ (۲۰۲۲) نقش مدیریت منابع انسانی دیجیتال را در پایداری کسب و کار مطالعه نموده‌اند. نقش مدیریت منابع انسانی دیجیتال در عصر جهانی شدن، به‌ویژه در همه‌گیری کرونا، سهم عمده‌ای در عملکرد پایدار کسب و کار داشته است. مطالعه این موضوع با توجه به اینکه فرایند کار مدیریت منابع انسانی دیجیتال از طریق تلفن همراه و رسانه‌های دیجیتال با کمک فناوری اطلاعات انجام می‌شود درخور توجه است. هدف این تحقیق تحلیل نقش مدیریت منابع انسانی دیجیتال در کمک به بهبود عملکرد تجاری پایدار در شرکت‌های جاکارتا است. از سوی دیگر اهمیت نقش مدیریت منابع انسانی دیجیتال بررسی شده زیرا مدیریت منابع انسانی دیجیتال قادر به انجام کارهای انسانی از طریق نرم‌افزارها و برنامه‌های کاربردی است که توسط شبکه اینترنتی پشتیبانی می‌شوند. این پژوهشگران بیان می‌کنند که دیجیتالی شدن در مدیریت منابع انسانی شرکت‌ها را قادر می‌سازد تا در آینده کارآمدتر و مرتبط‌تر عمل کنند. این نوع تحقیق کیفی شامل مدیران شاغل در شرکت‌های نفتی و شرکت‌های حمل و نقل در جاکارتا می‌شود که از مدیریت منابع انسانی دیجیتال استفاده می‌کردند. این پژوهش داده‌ها را با استفاده از روش مثلث‌بندی از طریق مستندسازی، مصاحبه و مشاهده مستقیم میدانی با مطالعات موردی مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. نتایج این مطالعه توضیح می‌دهد که چندین روش دیجیتال در شرکت‌های متعددی انجام شده است، اما سایر فعالیت‌های عملی به‌طور بهینه انجام نشده چراکه پشتیبانی از سیستم و دیجیتالی کردن فرایندهای تجاری که در شیوه‌های منابع انسانی گنجانده شده‌اند هنوز بهینه نیستند. درواقع این شرکت‌ها متوجه شده‌اند که مدیریت منابع انسانی دیجیتال قادر است عملکرد تجاری را به شیوه‌ای پایدار بهبود بخشد.

چادوری^۲ و همکاران (۲۰۲۳) نیز در مرور سیستماتیک مدیریت منابع انسانی سبز با استفاده از یک تحلیل موضوعی بیست و چهار فرد و جنبه سازمانی متفاوت را شناسایی کردند و بیش‌ترین استفاده را در پنج ساختار نظری، از جمله «توانایی، انگیزه، فرصت»، «دیدگاه مبتنی بر منبع»، «نظریه سهامداران»، «نظریه تبادل اجتماعی»، و «نظریه هویت اجتماعی» گروه‌بندی کردند. این پژوهش تئوری‌های ادغام ارگانسمی و خودتعیینی دسی و رایان^۳ (۲۰۱۳) را بسط داد تا نشان دهد چگونه شیوه‌های مدیریت منابع انسانی سبز می‌تواند برای عملکرد سازمانی پایدار اجرا شود. این مطالعه

1. Setyaningrum & Muafi

2. Chowdhury

3. Deci & Ryan

همچنین یک نقطه پایان جدید و پایدارتر را برای سازمان‌های تجاری که به دنبال بهبود عملکرد خود هستند پیشنهاد می‌کند و این مشارکت به‌عنوان عملکرد سازمانی مدیریت منابع انسانی سبز پایدار نامیده می‌شود.

چاوای وانگ و نای پینیت^۱ (۲۰۲۳) در پژوهشی تأثیر تعهد مدیریت سبز و سرمایه فکری سبز بر عملکرد تجاری پایدار تعاونی‌های صرفه‌جو و اعتبار تایلد را مطالعه کردند. داده‌ها از نمونه‌ای متشکل از ۳۱۹ مدیر ارشد و میانی و کارمند تمام‌وقت تعاونی‌های صرفه‌جویی و اعتبار تایلد جمع‌آوری و با استفاده از مدل معادلات ساختاری (اس، ای، ام) تجزیه و تحلیل شد. یافته‌های این مطالعه نشان داد که تعهد مدیریت سبز و سرمایه فکری سبز تأثیر مثبتی بر عملکرد تجاری پایدار دارند. تعهد مدیریت سبز و سرمایه فکری سبز نیز تأثیر مثبتی بر مدیریت منابع انسانی سبز دارند. نکته جدید این مطالعه، مشارکت سرمایه فکری سبز به‌عنوان یک منبع نامشهود برای سازمان‌ها است که با تعهد مدیریت سبز از طریق شیوه مدیریت منابع انسانی سبز ادغام می‌شود تا عملیاتی را در دست‌یابی به عملکرد تجاری پایدار و یک مزیت رقابتی برای محققان آینده ایجاد کند. همه بخش‌های تجاری می‌توانند این استراتژی را در عمل اجرا کنند که می‌تواند ظرفیت‌های تولید و خدمات پاک‌تر آن‌ها را بهبود بخشد.

به‌طور کلی پیشینه پژوهش‌های فارسی (داخل ایران) نیز نشان می‌دهد که هیچ روند مشخصی توسط گروه‌های پژوهشی یا دانشگاه‌ها برای تعیین مسیر پژوهشی در مورد مدیریت منابع انسانی و متغیرهای مرتبط با عملکرد پایدار سازمان وجود ندارد. لذا نمی‌توان دسته‌بندی خاصی ارائه داد و نقشه‌ای برای آینده‌ی این علم در ایران توصیف نمود. از سوی دیگر در پژوهش‌های خارجی ارتباط دو متغیر مدیریت منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان وجود دارد، اما در مورد میزان و جهت تأثیر این دو متغیر و توسعه‌ی مدل‌ها با توجه به شرایط جدید پسا کرونا پژوهش قابل توجهی انجام نشده است. در واقع با مرور پژوهش‌های انجام‌شده می‌توان گفت که هنوز پژوهش جامع و کاملی به‌عنوان نقشه‌ی راه پژوهشگران جهت انجام تحقیقات گسترده‌تر در زمینه میزان و تأثیر دو متغیر مدیریت منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان صورت نگرفته و این پژوهش به‌منظور کاهش بخشی از شکاف موجود انجام گرفته است.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این مقاله بر اساس دو روش تحلیل هم‌رخدادی و هم‌واژگانی کلمات کلیدی تدوین گردیده است. از روش هم‌رخدادی دو اصطلاح یا دو واژه برای کشف پیوند و رابطه میان دو موضوع در یک حوزه پژوهشی نیز استفاده می‌شود. از این طریق می‌توان توسعه و پیشرفت آن حوزه از علم را ردیابی کرد. در واقع باهدف تمایز ساختار مدیریت منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان در علم،

روش تحلیل هم‌رخدادی انتخاب شده و به جهت مشاهده روند حرکت کلیدواژه‌های مدیریت منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان از روش هم‌واژگانی کلمات کلیدی استفاده شده است. با جستجوی مفهوم مدیریت منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان^۱ در دو پایگاه وب‌آوساینس و اسکوپوس به ترتیب ۵۷ و ۱۲۲ مستند احصا گردید که تعداد زیادی از آن‌ها باهم مشترک بودند؛ بنابراین، با استفاده از نرم‌افزار R و به‌طور ویژه R Studio منابع تکراری حذف و سپس داده‌ها ادغام شدند. اگرچه در مورد میزان روایی و پایایی ادغام داده‌های این دو پایگاه انتقاداتی وجود دارد، اما با توجه به نوع تحلیل انتخاب‌شده در این پژوهش، نتایج قابل اتکا هستند، زیرا در جاهایی که بین خروجی‌های دو پایگاه یادشده تفاوت اساسی وجود دارد، نتایج به‌صورت جداگانه ارائه شده‌اند. در جدول ۱، ابتدا نتایج جستجو در دو پایگاه اسکوپوس و وب‌آوساینس به‌صورت مجزا ارائه شده است.

صفحه ۷۱ |

مطالعه علم‌سنجی

مدل‌های تعالی منابع

انسانی و ...

جدول ۱. تعداد مستندات انتخاب‌شده برای تحلیل

تعداد مقالات انتخاب‌شده	تعداد مستندات	پایگاه‌های اطلاعاتی
۱۰۲	۱۲۲	اسکوپوس
۵۱	۵۷	وب‌آوساینس
۱۵۳	۱۷۹	جمع
۱۰۱	-	تعداد مستندات ادغام‌شده پس از حذف موارد تکراری

در مجموع ۱۷۹ مستند به دست آمد که صرفاً مقالات (به‌جز مقالات کنفرانس) مبنای تحلیل قرار گرفتند؛ تعداد مقالات منتخب ۱۵۳ مورد بود که ۵۲ مقاله تکراری بودند. در پایان ۱۰۱ مقاله برای تحلیل علم‌سنجی انتخاب شدند.

به‌منظور تحلیل داده‌ها ابتدا از نرم‌افزار R و به‌طور ویژه بیلیوشینی^۲ استفاده شده است. در طول فرایند تحلیل و به جهت تکمیل فرایند پژوهش، از نرم‌افزار واس و یوور^۳ برای سایر تحلیل‌ها استفاده گردید.

درواقع واس و یوور برنامه‌ای کاربردی است که برای ترسیم شبکه‌های علمی و مطالعات مبتنی بر علم‌سنجی قابل‌استفاده است. با استفاده از این نرم‌افزار می‌توان به تحلیل داده‌های مستخرج از پایگاه‌های استنادی و اطلاعاتی مانند وب‌آوساینس و گوگل اسکولار پرداخت و نتایج و ویژگی‌های گرافیکی آن‌ها را رسم کرد. این برنامه کاربردی به‌عنوان ابزاری قدرتمند برای مصورسازی داده‌های علمی، جایگاه ویژه‌ای در میان پژوهشگران پیدا کرده است. ون اک (۲۰۱۱) معتقد است که این نرم‌افزار در حال حاضر برای بررسی انواع اطلاعات کتاب‌سنجی مانند

1. ("Human Resources Management" OR "HRM") AND ("Model*" OR "framework*" OR "theor*" OR "practice*" OR "strateg*" OR "approach*") AND ("Performance sustainability" OR "Sustainable performance" OR "Sustainable business performance" OR "Sustainable organizational performance" OR "Performance and sustainability")

2. Biblioshiny

3. VOS viewer

محتواکاوی، هم‌زمانی کلمه کلیدی، هم‌نویسندگی، نقل قول یا نگارش هم‌استنادی استفاده می‌شود.

۴- یافته‌ها

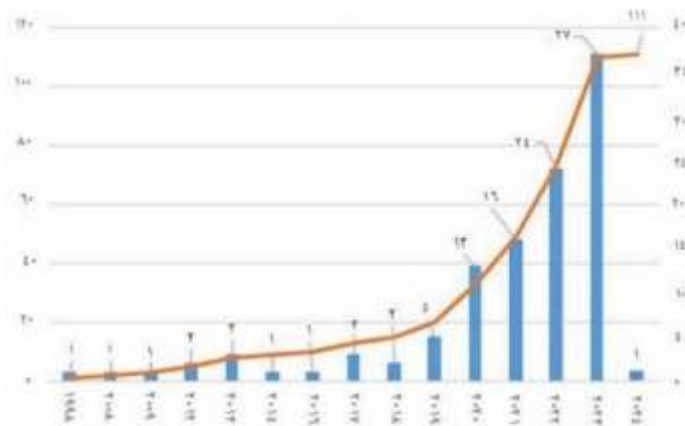
اطلاعات اصلی در مورد داده‌های استخراج‌شده از نرم‌افزار R در جدول ۲ ارائه شده است. براین اساس، مستندات موجود در بازه زمانی سال‌های ۱۹۹۸ و ۲۰۲۴ بوده است. این بدان معناست که موضوع پژوهش عمری حدوداً ۲۵ ساله دارد که جمعاً ۱۱۱ سند را شامل می‌شود. میانگین سنی اسناد (۳/۳۷ سال) نشان می‌دهد که بسیاری از آن‌ها جدید هستند. همچنین از ۳۴۵ نویسنده مرتبط، ۳۸۲ کلمه کلیدی معرفی شده است.

جدول ۲. اطلاعات اصلی در مورد داده‌ها (منبع: نرم‌افزار R)

نتایج	توضیحات
۲۰۲۴-۱۹۹۸	مدت‌زمان
۱۱۱	اسناد
۳/۳۷	میانگین سنی سند
۲۲/۲	میانگین استناد در هر سند
۳۸۲	کلمات کلیدی نویسنده
۳۴۵	نویسندگان
۷	نویسندگان اسناد تک نویسنده
۷	اسناد تک نویسنده
۳/۵۳	نویسندگان مشترک در هر سند
۲۵/۲۳	درصد مشارکت بین‌المللی
۹۴	مقاله
۸	مقاله؛ دسترسی سریع
۸	مروری

بر اساس یافته‌های نمودار ۱ روند رشد تولیدات علمی و تخصصی حوزه مدل‌های تعالی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان در بازه‌ی زمانی سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۲۴ میلادی نشان می‌دهد که اگرچه در بازه زمانی فوق تلاش‌هایی درباره موضوع پژوهش انجام گرفته است، اما بیش از ۸۰ درصد از مقالات منتشرشده از سال ۲۰۲۰ بوده است. این بدان معناست که پژوهش در حوزه تعالی منابع انسانی و نقش آن در پایداری عملکرد سازمان موضوع بسیار جدیدی است.

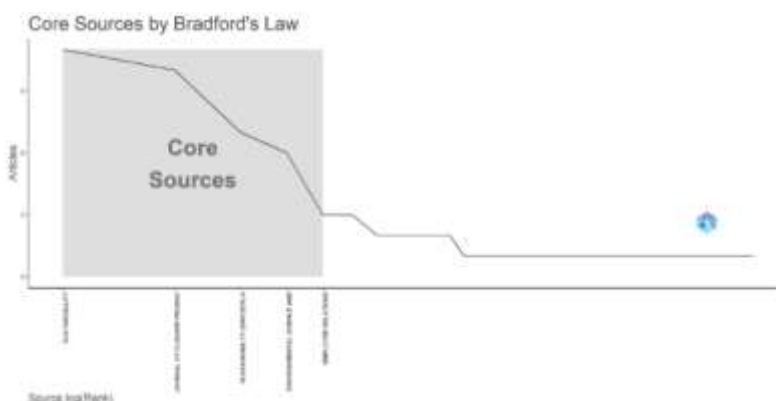
نمودار ۱. تعداد مستندات در هر سال در بازه‌ی زمانی سال‌های ۱۹۵۵ تا ۲۰۲۴ میلادی (منبع: نرم‌افزار R) همان‌طور که در جدول ۳ مشخص است، از سال ۲۰۱۶ به بعد مقالات مرتبط در این حوزه مورد توجه جدی پژوهشگران قرار نگرفته و همه مقالات در این سال‌ها کمتر از ۱۰ استناد داشته‌اند. این بدان معناست که پژوهشگران با تکیه بر پژوهش‌های اولیه تلاش می‌کنند که موضوعات مورد نظر خود را پیش ببرند و در سال‌های اخیر مقاله‌ای که بتواند جهش قابل توجهی در این حوزه ایجاد کرده و نظر پژوهشگران را به خود جلب کند وجود نداشته است.

جدول ۳. تعداد استنادها در سال (منبع: نرم‌افزار R)

سال	تعداد مستندات	تعداد استناد به مستندات این سال	میانگین تعداد استناد در سال	تعداد کل استناد
۱۹۹۸	۱	۴	۰٫۱۵	۲۷
۲۰۰۸	۱	۵۲	۳٫۰۶	۱۷
۲۰۰۹	۱	۳۰	۱٫۸۸	۱۶
۲۰۱۲	۲	۱۳	۱	۱۳
۲۰۱۳	۳	۴	۰٫۲۳۳	۱۲
۲۰۱۵	۱	۳	۰٫۳۰	۱۰
۲۰۱۶	۱	۲۳	۲٫۵۶	۹
۲۰۱۷	۳	۲۴٫۶۷	۳٫۰۸	۸
۲۰۱۸	۲	۱۸۲٫۵۰	۲۶٫۰۷	۷
۲۰۱۹	۵	۷۳	۱۲٫۱۷	۶
۲۰۲۰	۱۳	۴۵٫۰۸	۹٫۰۲	۵
۲۰۲۱	۱۶	۲۳٫۳۸	۵٫۸۴	۴
۲۰۲۲	۲۴	۱۶٫۴۲	۵٫۴۷	۳
۲۰۲۳	۳۷	۴٫۲۲	۲٫۱۱	۲
۲۰۲۴	۱	۰	۰	۱

از سوی دیگر از قانون برادفورد که اساساً توزیع منابع در یک حوزه تحقیقاتی خاص را مشخص می‌کند، نیز به‌عنوان یک معیار در مرور ادبیات سیستماتیک می‌توان بهره‌گیری و استفاده نمود.

قانون برادفورد الگویی است که برای اولین بار توسط ساموئل سی. برادفورد در سال ۱۹۳۴ توصیف شد که بازدهی رو به کاهش نمایی جستجوی منابع در مجلات علمی را تخمین می‌زند. قانون برادفورد به‌عنوان قانون پراکندگی برادفورد یا توزیع برادفورد نیز شناخته می‌شود، زیرا توضیح می‌دهد که چگونه مقالات در یک موضوع خاص در سراسر انبوه نشریات پراکنده شده‌اند.

نمودار ۲. منابع اصلی بر اساس قانون برادفورد (منبع: نرم‌افزار R)

بر اساس قانون برادفورد در بازه زمانی سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۲۴ مقالات منتشر شده در حوزه مدل‌های تعالی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان در منطقه اول یا هسته، از ۳۷ مقاله (۳۳ درصد از کل) و ۵ مجله (۷ درصد از کل)، منطقه دوم شامل ۳۸ مقاله (۳۴ درصد) و ۳۱ مجله (۴۳ درصد) است و منطقه سوم شامل ۳۶ مقاله (حدود ۳۳ درصد) و ۳۶ مجله (۵۰ درصد) تشکیل شده است. جدول شماره ۴ نتایج اعمال قانون برادفورد در موضوع پژوهش را نشان می‌دهد. بر این اساس مرتبط‌ترین مقالات (پنج مقاله اول) که برگرفته از منطقه اول یا هسته در نمودار ۲ است نشان می‌دهد. مطابق این جدول، مجله پایداری با انتشار ۱۱ مقاله، مجله تولیدات پاک با انتشار ۱۰ مقاله، مجله پایداری (سوئیس) با انتشار ۷ مقاله، مجله پژوهش‌های آلودگی و علوم محیطی با انتشار ۶ مقاله و مجله ارتباطات کارکنان با انتشار ۳ مقاله به ترتیب پرکارترین مجلات در حوزه این پژوهش بوده‌اند.

جدول ۴. مرتبط‌ترین مقالات (پنج مقاله اول) (منبع: نرم‌افزار R)

نام مجله	رتبه	فراوانی	تجمعی فراوانی	ناحیه
Sustainability	۱	۱۱	۱۱	۱
Journal Of Cleaner Production	۲	۱۰	۲۱	۱
Sustainability (Switzerland)	۳	۷	۲۸	۱
Environmental Science And Pollution Research	۴	۶	۳۴	۱
Employee Relations	۵	۳	۳۷	۱

۴-۱- شبکه هم‌نویسندگی نویسندگان همکار

هم‌نویسندگی یکی از ملموس‌ترین و مستندترین شکل‌های همکاری علمی است. در واقع هم‌نویسندگی جلوه همکاری فکری میان نویسندگان در تولید پژوهش‌های علمی است. به‌طور کلی اگر دو یا چند اثر در مجموعه‌ای از مقاله‌ها مورد استناد قرار گرفته باشند در اصطلاح گفته می‌شود که آن‌ها باهم ارتباط موضوعی و محتوایی داشته یا هم‌نویسندگی و اشتراک در متن دارند. بر اساس یافته‌های پایگاه علمی اسکوپوس که در جدول شماره ۵ نمایان است، هم‌نویسندگی نویسندگان همکار در حوزه مدل‌های تعالی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان در بازه زمانی سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۲۴ میلادی نشان می‌دهد که نویسندگانی که حداقل دو مقاله در حوزه پژوهش منتشر کرده که به آن‌ها استناد شده باشد بسیار محدود هستند. بنابراین می‌توان گفت که پژوهشگران در حوزه مدیریت منابع انسانی (تعالی منابع انسانی) و پایداری عملکرد سازمان به‌صورت یک موضوع واحد پژوهشی استناد نکرده‌اند و از این حیث دارای ضعف علمی و ساختاری هستند.

جدول ۵. هم‌نویسندگی نویسندگان همکار با در نظر گرفتن حداقل ۲ مدرک و استناد

نویسندگان	تعداد استنادها	تعداد مستندات
Alenzi M.A.S.; Jaaffar A.H.; Khudari M., "Alenzi, Mohamad A. S.	۱	۲
Ishaq M.I.; Sarwar H.; Franzoni S.; Palermo O.	۸	۲
Obeidat, Shatha M.; Abdalla, Shahira; Al Bakri, Anas Abdel Karim	۲۹	۲
Theriou, Georgios N.; Chatzoglou, Prodromos D.	۸۲	۲

۴-۲- شبکه همکاری علمی بین سازمانی (بین دانشگاهی)

به‌طور کلی در پژوهش‌های علمی به آثار و تحقیقات علمی که در خصوص یک موضوع خاص منتشر گردیده مستند و به جهت صحت و اثبات یک مطلب به عبارات یا جملاتی که به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم به آن‌ها ارجاع شده باشد استناد گفته می‌شود. با بررسی شبکه همکاری بین سازمانی (بین دانشگاهی) جدول ۶ نشان می‌دهد که تنها دانشگاه ملی علوم و فنون پاکستان^۱ با انتشار ۳ مستند و ۳۹ استناد در کنار دانشگاه برزیلی^۲ ایتالیا با ۱۳ مستند (اما بدون استناد) به سمت پژوهش سازمانی در حوزه منابع انسانی (تعالی منابع انسانی) و پایداری عملکرد سازمان پیش رفته‌اند.

جدول ۶. شبکه همکاری علمی بین سازمانی با در نظر گرفتن حداقل ۳ مدرک و استناد

نویسندگان	تعداد استنادها	تعداد مستندات
دانشگاه ملی علوم و فنون پاکستان	۳۹	۳
دانشگاه برزیلی ایتالیا	۰	۱۳

1 National University of Sciences and Technology

2 University of Brescia

۴-۳- شبکه همکاری علمی بین کشورها

در بررسی شبکه همکاری علمی بین کشورها به دلیل عدم دریافت خروجی هم‌رخدادی کشورها از نرم‌افزار R و همچنین وجود تفاوت بین خروجی وب‌آوساینس و اسکوپوس، از خروجی داده‌های وب‌آوساینس در نرم‌افزار واس و یوور استفاده شد که در جدول شماره ۷ ارائه شده است. این جدول نشان می‌دهد که هشت کشور چین، پاکستان، مالزی، انگلستان، عربستان، ایتالیا، اندونزی و تایلند از نظر تعداد مقالات (مطالعات) منتشر شده، تعداد ارجاعات و قدرت ارتباط این مقالات در حوزه منابع انسانی (تعالی منابع انسانی) و پایداری عملکرد سازمان فعال بوده‌اند و سایر کشورها در این زمینه تقریباً فعالیتی نداشته‌اند. در واقع کشورهایی که مقالات خود را در دو پایگاه داده مورد توجه این پژوهش انتشار نداده‌اند، موضوع تحلیل یادشده نیستند.

جدول ۷. شبکه همکاری علمی بین کشورها با در نظر گرفتن حداقل ۵ مقاله (برگرفته از خروجی واس و یوور)

رتبه	کشور	تعداد مقالات	تعداد ارجاعات	درصد تعداد ارجاعات به تعداد مطالعات	قدرت ارتباط
۱	چین	۲۶	۶۳۰	۲۴/۲۳	۲۸
۲	پاکستان	۲۵	۱۳۷	۵/۴۵	۳۷
۳	مالزی	۲۰	۵۳۹	۲۶/۹۵	۲۲
۴	انگلستان	۹	۱۵۰	۱۶/۶۶	۲
۵	عربستان	۸	۱۰۸	۱۳/۵	۷
۶	ایتالیا	۷	۱۰۳	۱۴/۷۱	۵
۷	اندونزی	۵	۱۷	۳/۴	۰
۸	تایلند	۵	۱۷	۳/۴	۰

۴-۴- مقالات برتر از نظر تعداد استناد

مقایسه دو پایگاه اسکوپوس و وب‌آوساینس نشان می‌دهد که مقالات برتر در حوزه این پژوهش برای هر دو پایگاه نتیجه تقریباً مشابهی دارد؛ بنابراین در جدول ۸، برخی از مقالات برتر مبتنی بر تعداد استنادها با ذکر تعداد مستندات در دو پایگاه داده یادشده ارائه شده‌اند.

جدول ۸. برخی از مقالات برتر مبتنی بر تعداد استنادها

ردیف	عنوان	نویسنده‌ها	مجله	سال	تعداد استناد واس و یوور	تعداد استناد اسکوپوس
۱	تأثیر مدیریت منابع انسانی سبز و شیوه‌های مدیریت زنجیره تأمین سبز بر عملکرد پایدار: یک مطالعه تجربی	زید و همکاران ^۱	J CLEAN PROD	۲۰۱۸	۳۲۸	۳۲۵
۲	نحوه تبدیل شیوه‌های مدیریت منابع انسانی به عملکرد سازمانی پایدار: نقش میانجی نوآوری محصول، فرایند و دانش	رسول و همکاران ^۲	PSYCHOL RES BEHAV MA	۲۰۱۹	۹۲	۸۵

1 Zaid et al

2 Rasool et al

بر اساس نظر جین و همکاران (۱۹۹۹) خوشه‌بندی همان طبقه‌بندی اعضای مجموعه است که پژوهشگر در آن دخل و تصرف ندارد. در این روش، خوشه‌ها (دسته‌ها) بر اساس مشابهت بین مجموعه‌ای از داده‌های بدون برچسب ایجاد می‌شود. همچنین امران و همکاران (۲۰۰۷) میان خوشه و طبقه تمایز قائل بوده و معتقدند که طبقه از قبل مشخص است و داده‌ها بر این اساس در طبقه‌های مختلف قرار می‌گیرند؛ اما خوشه ماهیتی از پیش تعیین شده ندارد و خود از داده‌ها استخراج می‌شود. بنابراین پس از خوشه‌بندی، پژوهشگر می‌تواند برخی داده‌های بی‌ربط به خوشه‌ها را حذف نماید و خود بر اساس مفاهیم یا تکرارهای موجود در هر خوشه آن‌ها را نام‌گذاری کند.

در جدول ۹ خوشه‌ها و کلیدواژه‌های هر خوشه نشان داده شده است. مهم‌ترین خوشه از نظر تعداد کلمات کلیدی شامل ۱۴ کلمه است که به دلیل این که بار معنایی چند کلمه شرکت، سازمان، کسب و کار و سیستم مشابه است، نام این خوشه را «کسب و کار» گذاشته‌ایم که به رنگ قرمز در نمودار ۳ نمایش داده شده است. خوشه مسؤولیت‌های اجتماعی شامل ۱۳ کلمه است که محیط، شهروندی، منابع انسانی و خلاقیت سبز و عملکرد اجتماعی مفاهیمی هستند که باعث شده‌اند نام این خوشه مسؤولیت‌های اجتماعی باشد. این خوشه در نمودار ۳ به رنگ سبز نشان داده شده است. نام خوشه ۳ را منابع انسانی انتخاب کرده‌ایم که به دلیل وجود کلماتی چون منابع انسانی، کارکنان، و رفتار است که بیش‌ترین تکرار را در این خوشه دارند. خوشه سوم در نمودار ۳ به رنگ آبی نشان داده شده است. خوشه چهارم را محیط نام‌گذاری کرده‌ایم. در این خوشه کلمات سبز، محیط و پایداری بیش‌ترین تکرار را دارند که همه آن‌ها در مفهوم کلمه محیط قابل فهم است. این خوشه در نمودار ۳ به رنگ زرد نشان داده شده است. در پایان خوشه پنجم با ۳ کلمه کلیدی و دو بار تکرار کلمه منبع، «منابع» نامیده شد که در نمودار ۳ به رنگ بنفش مشخص شده است.

جدول ۹. خوشه‌های موضوعی در مطالعه‌ی مدیریت منابع انسانی و پایداری سازمان

ردیف	نام خوشه	تعداد کلمات کلیدی	کلیدواژه‌های موجود در خوشه
۱	کسب و کار	۱۴	Business; capabilities; competitive advantage; firm; performance; hrm; impact; innovation; knowledge management; model; organizational performance; plsem; strategy; system
۲	مسؤولیت‌های اجتماعی	۱۳	Commerce; economic performance; environmental management; environmental performance; framework; green hrm; green innovation; organizational citizenship; pro-environmental behavior; social performance; supply chain management; sustainable business performance; sustainable performance
۳	منابع انسانی	۱۰	Behavior; commitment; companies; corporate social responsibility; corporate social-responsibility; empirical-evidence; employee; financial performance; human resource management; human-resource management
۴	محیط	۹	Creativity; environmental-management; green human resource management; green human resource; green supply chain management; hotel industry; management; na; sustainable; performance
۵	منابع	۳	human resource; resource management; sustainability

۵- بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر باهدف بررسی و مطالعه مدل‌های تعالی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان به روش علم‌سنجی تدوین گردیده است. بدین منظور تمامی داده‌های دو پایگاه داده اسکوپوس و وب‌آوساینس بررسی گردیده و با بهره‌گیری از نرم‌افزار R خروجی‌ها یکپارچه شدند و ۱۵۳ مقاله انتخاب گردید که ۵۲ مقاله بین دو پایگاه مشترک بودند و حذف شدند. سپس با استفاده از دو نرم‌افزار بیبلیوشاینی و واس و یوور به تحلیل داده‌ها پرداخته شد. تحلیل علم‌سنجی نشان داد که اولین مقاله مربوط به سال ۱۹۹۸ است و تا زمان انجام این پژوهش (اواخر فوریه ۲۰۲۴) ۳۴۵ نویسنده در این حوزه وجود داشته است. بیش از ۸۰ درصد از مقالات چاپ‌شده مربوط به سال‌های ۲۰۲۰ و پس از آن است. همچنین در سال‌های اخیر مقاله‌ای که بتواند جهش قابل توجهی در این حوزه ایجاد کرده و نظر پژوهشگران را به خود جلب کند وجود نداشته است. ۳۳ درصد از کل مقالات مربوط به ۵ مجله (۷ درصد از کل مجلات) است. شبکه هم‌نویسندگی نویسندگان همکار نشان می‌دهد که پژوهشگران در حوزه مدیریت منابع انسانی (تعالی منابع انسانی) و پایداری عملکرد سازمان به صورت یک موضوع مورد علاقه‌ی خود یا گروه پژوهشی تمرکز نکرده‌اند و نیاز به گروه‌های پژوهشی یا پژوهشگرانی متمرکز در این حوزه وجود دارد. شبکه همکاری علمی بین سازمانی (بین دانشگاهی) نیز نشان می‌دهد که تنها دانشگاه ملی علوم و فنون پاکستان با انتشار ۳ مستند با ۳۹ استناد در کنار دانشگاه برزیلی ایتالیا با ۱۳ مستند (اما بدون استناد) به سمت پژوهش سازمانی در این حوزه پیش رفته‌اند. شبکه همکاری علمی بین کشورها نیز نشان می‌دهد که هشت کشور چین، پاکستان، مالزی، انگلستان، عربستان، ایتالیا، اندونزی و تایلند از نظر تعداد مقالات منتشر شده، تعداد استنادها و قدرت ارتباط این مقالات فعال بوده‌اند و سایر کشورها در این زمینه تقریباً فعالیتی نداشته‌اند. در پایان، تحلیل هم‌رخدای ۷۱۵ کلمه کلیدی پنج خوشه را معرفی کرده است، شامل کسب‌وکار، مسؤولیت‌های اجتماعی، منابع انسانی، محیط و منابع. نظر به اهمیت تحلیل خوشه‌ها (هم‌رخدای کلمات کلیدی)، در ادامه این موضوع بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته است.

خوشه اول، کسب‌وکار: در این خوشه کلماتی مانند سازمان، کسب‌وکار و شرکت در کنار کلمات دیگری مثل استراتژی، مدل و مدل ساختاری از یک‌سو و تکرار کلمه عملکرد از سوی دیگر نشان می‌دهد که منفعت که از منظر مدیریتی به آن منظر مالی نیز گفته می‌شود، مهم‌ترین دلیل پایداری سازمان است. هرچند که موضوع اصلی پژوهش مدل تعالی منابع انسانی برای رسیدن به پایداری عملکرد سازمان است، اما این خوشه نشان می‌دهد که باوجود انتخاب مقالات مرتبط با حوزه تعالی منابع انسانی، همچنان مدل، راهبرد یا سیستم‌هایی که سازمان را به منفعت می‌رسانند در اولویت قرار داشته‌اند. پایداری در کسب‌وکار نه تنها یک وظیفه‌ی اخلاقی، بلکه منبع مزیت رقابتی است. مطالعات نشان داده است که پایدارترین سازمان‌ها سودآورترین‌ها هستند، زیرا می‌توانند هزینه‌ها را کاهش دهند، بهره‌وری را افزایش دهند و در نهایت به افزایش شهرت برسند. گزارشی از مک‌کنزی نشان می‌دهد که شرکت‌هایی که اولویت‌های محیطی، اجتماعی و حاکمیت

شرکتی را در استراتژی‌های رشد خود ادغام می‌کنند، از نظر بازده کل سهامداران از همتایان خود بهتر عمل می‌کنند (دوهرتی و همکاران، ۲۰۲۳). به‌طور مشابه، مقاله‌ای از مجمع جهانی اقتصاد استدلال می‌کند که پایداری و سودآوری می‌توانند در کنار هم وجود داشته باشند و نمونه‌های زیادی از این شرکت‌ها در این مقاله ارائه کرده است (قورنانی، ۲۰۲۰). همچنین، مطالعه دیلویت در حوزه پایداری عملکرد سازمان نشان داد که شرکت‌هایی با فرهنگ فراگیر ۲۷ درصد سودآوری و ۲۲ درصد بهره‌وری بیشتری دارند (رافتی، ۲۰۲۲)؛ بنابراین، پایداری کسب‌وکار برای استراتژی شرکت بسیار مهم است، زیرا می‌تواند برای جامعه و سهامداران ارزش ایجاد کند.

خوشه دوم، مسؤولیت‌های اجتماعی: در این خوشه کلمات محیط‌زیست، شهروندی، منابع انسانی، خلاقیت سبز و عملکرد اجتماعی مفهوم مسؤولیت اجتماعی را به ذهن متبادر می‌کند و پایداری و تجارت نیز شاخص‌هایی از پایداری عملکرد سازمان هستند. مسؤولیت اجتماعی تعهد سازمان‌ها برای کمک به رفاه جامعه و محیط‌زیست از طریق سیاست‌ها، اقدامات و ابتکارات خود است. مسؤولیت اجتماعی می‌تواند اشکال مختلفی داشته باشد، مانند مدیریت محیطی، شهروندی سازمانی، مشارکت سهامداران، بشردوستی و حمایت از حقوق بشر. مسؤولیت اجتماعی همچنین می‌تواند تأثیر مثبتی بر عملکرد پایدار سازمانی داشته باشد، که توانایی سازمان‌ها برای ایجاد ارزش برای سهامداران خود در درازمدت است، درحالی‌که اثرات منفی آن‌ها را بر سیستم‌های طبیعی و اجتماعی به حداقل می‌رساند. مطالعات نشان داده‌اند که مسؤولیت اجتماعی می‌تواند عملکرد پایدار سازمانی را با بهبود شهرت، مشروعیت و اعتماد سازمان‌ها کاهش هزینه‌ها و خطرات مرتبط با مسائل زیست‌محیطی و اجتماعی (سینگ و همکاران، ۲۰۲۳) و تحریک نوآوری و یادگیری برای مزیت رقابتی، افزایش دهد؛ بنابراین، مسؤولیت اجتماعی نه تنها یک تعهد اخلاقی، بلکه یک انتخاب استراتژیک برای سازمان‌هایی است که آرزوی دست‌یابی به پایداری را دارند.

خوشه سوم، منابع انسانی: رفتار، تعهد، مسؤولیت اجتماعی و کارمند همه کلماتی کلیدی هستند که مفهوم منابع انسانی را به ذهن می‌رسانند. منابع انسانی افرادی هستند که برای یک سازمان کار می‌کنند و به اهداف و نتایج آن کمک می‌کنند. مدیریت منابع انسانی فرایند برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، رهبری و کنترل منابع انسانی یک سازمان است. مدیریت منابع انسانی می‌تواند بر عملکرد پایدار سازمانی تأثیر بگذارد، که توانایی سازمان برای ایجاد ارزش برای ذی‌نفعان خود در درازمدت است، درحالی‌که اثرات منفی آن را بر سیستم‌های طبیعی و اجتماعی به حداقل می‌رساند. مطالعات نشان داده‌اند که مدیریت منابع انسانی می‌تواند عملکرد پایدار سازمانی را با اجرای شیوه‌های مدیریت منابع انسانی پایدار، مانند مدیریت منابع انسانی سبز، مدیریت منابع انسانی فراگیر و مدیریت منابع انسانی اخلاقی افزایش دهد. این شیوه‌ها می‌توانند فرهنگ پایداری، نوآوری و مشارکت را در بین کارکنان تقویت کنند و رفاه، بهره‌وری و حفظ آن‌ها را بهبود بخشند؛ بنابراین، منابع انسانی و مدیریت منابع انسانی برای دست‌یابی به پایداری در سازمان‌ها حیاتی هستند.

خوشه چهارم، محیط: در این خوشه کلمات کلیدی مدیریت محیطی، مدیریت منابع انسانی سبز و زنجیره‌ی تأمین سبز همه شاخص‌هایی برای مدیریت محیط هستند. محیط یک اصطلاح گسترده است که شامل سیستم‌های طبیعی و اجتماعی می‌شود که بر فعالیت‌های یک سازمان تأثیر می‌گذارند و تحت تأثیر آن قرار می‌گیرند. مدیریت زیست‌محیطی فرایند شناسایی، اندازه‌گیری و مدیریت اثرات و فرصت‌های زیست‌محیطی یک سازمان است. مدیریت سبز منابع انسانی عبارت است از ادغام ملاحظات زیست‌محیطی در شیوه‌های منابع انسانی، مانند استخدام، آموزش، ارزیابی عملکرد و سیستم‌های پاداش (رن و همکاران، ۲۰۲۳). مدیریت زنجیره تأمین سبز نیز ترکیبی از معیارهای زیست‌محیطی در مدیریت زنجیره تأمین است، مانند منبع‌یابی، تدارکات و توزیع. این شیوه‌ها می‌توانند رابطه مثبتی با عملکرد پایدار سازمانی داشته باشند که توانایی سازمان در ایجاد ارزش برای ذی‌نفعان خود در بلندمدت و درعین‌حال به حداقل رساندن اثرات منفی آن بر سیستم‌های طبیعی و اجتماعی است. مطالعات نشان داده‌اند که مدیریت محیطی می‌تواند عملکرد پایدار سازمانی را با افزایش کارایی، نوآوری و شهرت یک سازمان بهبود بخشد. مدیریت سبز منابع انسانی می‌تواند عملکرد پایدار سازمانی را با توسعه و حفظ کارکنانی که متعهد، با انگیزه و شایسته برای اجرای استراتژی‌های زیست‌محیطی هستند، تقویت کند. مدیریت زنجیره تأمین سبز نیز می‌تواند با کاهش هزینه‌ها، خطرات و انتشار گازهای گلخانه‌ای و افزایش رضایت و وفاداری مشتری به عملکرد پایدار سازمانی کمک کند. از این رو، محیط و شیوه‌های مرتبط با آن برای دستیابی به پایداری در سازمان‌ها حائز اهمیت است.

خوشه پنجم، منابع: در این خوشه مدیریت منابع و پایداری مطرح شده است، اما تنها سه مقاله در این خوشه وجود دارد و نمی‌توان با قدرت وضعیت این خوشه را تحلیل نمود. می‌توان گفت، به‌منظور پایداری عملکرد سازمان، مدیریت منابع نیز مورد توجه پژوهشگران بوده است و به همین دلیل نیز در دو مقاله منابع جزو کلمات کلیدی در این خوشه بوده است؛ البته منابع انسانی به‌صورت مجزا بررسی شد. مدیریت منابع فرایند برنامه‌ریزی، تخصیص و استفاده از منابع یک سازمان از قبیل منابع انسانی، مالی، فیزیکی و نامشهود است. مدیریت منابع می‌تواند بر عملکرد پایدار سازمانی تأثیر بگذارد، که توانایی یک سازمان برای ایجاد ارزش برای ذی‌نفعان خود در درازمدت و درعین‌حال به حداقل رساندن اثرات منفی آن بر سیستم‌های طبیعی و اجتماعی است. مطالعات نشان داده‌اند که مدیریت منابع می‌تواند عملکرد پایدار سازمانی را با افزایش کارایی منابع، اثربخشی و انعطاف‌پذیری یک سازمان، پرورش فرهنگ حفاظت از منابع، نوآوری و همکاری و هم‌سویی تخصیص و استفاده از منابع با اهداف استراتژیک و انتظارات ذی‌نفعان بهبود بخشد. بنابراین مدیریت منابع عامل کلیدی برای دستیابی به پایداری در سازمان‌ها می‌باشد.

یکی از مدل‌های بومی در عرصه تحقیقاتی و عملیاتی حوزه مدیریت منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان مدل ۳۴۰۰۰ منابع انسانی است که با رویکرد نوین در این عرصه بررسی و تدوین شده است و اقداماتی در جهت شناسایی و گسترش این مدل در سازمان‌ها و نهادهای مختلف آغاز

گردیده که از جمله می‌توان به تشکیل هسته‌های پژوهشی جهت ارزیابی و عملکرد سازمان‌ها در زمینه مدل‌های منابع انسانی و ایجاد کنفرانسی با عنوان ۳۴۰۰۰ در دانشگاه تهران اشاره نموده است. لذا پیشنهاد می‌شود مقالات و آثار علمی مرتبط در زمینه مدل تعالی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان در این زمینه تحت حمایت‌های علمی و عملی دانشگاهی قرار گرفته تا در مجلات علمی و پایگاه‌های معتبر استنادی نظیر وب‌آوساینس و اسکوپوس منتشر شوند.

از سوی دیگر در طول سالیان اخیر موضوع مدیریت منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان مورد اهتمام و توجه ویژه پژوهشگران و نخبگان این حوزه قرار گرفته و حوزه مطالعات منابع انسانی به‌عنوان یک بخش مهم تحقیقاتی در کانون توجه قرار گرفته است، لذا پیشنهاد می‌شود مراکز علمی و دانشگاهی با بهره‌گیری از اساتید و نخبگان حوزه مطالعات منابع انسانی بستر شکل‌گیری پژوهش‌های علمی و کاربردی برای انجام تحقیقات مشترک حوزه تعالی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان را فراهم نموده تا تمامی آثار و مقالات علمی به زبان فارسی مرتبط با حوزه منابع انسانی در پایگاهی علمی و قابل دسترسی استقرار یابد و مطالعات مرتبط در این زمینه سازمان-دهی گردد. قطعاً تلاش‌های همه نخبگان و پژوهشگران این عرصه نقش مهمی در توسعه و تحول نظام مدیریت منابع انسانی و بالندگی و شکوفایی آن خواهد داشت.

۶- منابع و مآخذ

- بذرکار، اردشیر؛ شایگان، شادی؛ و مرادزاد، مهرداد. (۱۴۰۲). نقش تکنولوژی‌های نوین و شیوه‌های مدیریت منابع انسانی سبز در تحقق عملکرد پایدار سازمانی. *رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری*، ۷(۲۴)، ۶۴۰-۶۲۲.
- فرزانه، سارا. (۱۴۰۳). *طراحی مدل مفهومی تبیین رابطه استقرار مدل ۳۴۰۰۰ منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان*. [رساله دکتری، پردیس بین الملل دانشگاه تهران]. ایرانداک.
- مختارپور اصل، حامد؛ و کاملی، محمدجواد. (۱۴۰۱). مدل ارزیابی عملکرد پایدار منابع انسانی. *فرآیند مدیریت و توسعه*، ۳۵(۱)، ۱۱۵-۸۱. doi:10.52547/jmdp.35.1.81
- عبدی، کامل؛ یعقوبی، مختار؛ برزنجی، آروین؛ قادری، شیلان؛ روشنی، دائم؛ و کریمیان، آرام. (۱۳۹۹). بررسی رابطه‌ی دلبستگی شغلی با تمایل به ترک خدمت در کارکنان هوشبری شاغل در بیمارستان‌های شهر سنندج در سال ۱۳۹۷. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان*، ۲۵(۱)، ۹۲-۸۴. <https://doi.org/10.52547/sjku.25.1.84>

- Abdi, K., Yaghobi, M., Barzanji, A., Ghaderi, S., Roushani, D., & Karimian, A. (2020). Investigating the relationship between job involvement and intention to leave job in anesthetist employed in Sanandaj hospitals in 2018 [Original Research]. *Scientific Journal of Kurdistan University of Medical Sciences*, 25(1), 84-92. <https://doi.org/10.52547/sjku.25.1.84>. [In Persian]
- Adámek, P., Bauerová, R., Kadlubcová, J., & Zapletalová, Š. (2017). The business excellence models in Czech enterprises: the effects of business strategy on performance. *Central European Business Review*, 6(4), 20. <https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=353>
- Aftab, J., Abid, N., Sarwar, H., & Veneziani, M. (2022). Environmental ethics, green innovation, and sustainable performance: Exploring the role of environmental

leadership and environmental strategy. *Journal of Cleaner Production*, 378, 134639. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134639>

Ahlstrom, D., Bruton, G., & Chan, E. S. (2001). HRM of foreign firms in China: The challenge of managing host country personnel. *Business Horizons*, 44(3), 59-68. [https://doi.org/10.1016/S0007-6813\(01\)80036-7](https://doi.org/10.1016/S0007-6813(01)80036-7)

Akbari, M., Khodayari, M., Danesh, M., Davari, A., & Padash, H. (2020). A bibliometric study of sustainable technology research. *Cogent Business & Management*, 7(1), 1751906. <https://doi.org/10.1080/23311975.2020.1751906>

Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of informetrics*, 11(4), 959-975. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>

Asiaei, K., Bontis, N., Barani, O., & Jusoh, R. (2021). Corporate social responsibility and sustainability performance measurement systems: implications for organizational performance. *Journal of Management Control*, 32(1), 85-126. <https://doi.org/10.1007/s00187-021-00317-4>

Backhaus, K. (2016). Employer branding revisited. *Organization management journal*, 13(4), 193-201. <https://doi.org/10.1080/15416518.2016.1245128>

Bhat, W. A., Khan, N. L., Manzoor, A., Dada, Z. A., & Qureshi, R. A. (2023). How to Conduct bibliometric analysis using R-studio: a practical guide. *European Economic Letters (EEL)*, 13(3), 681-700. <https://doi.org/10.52783/eel.v13i3.350>

Bagozzi, R. P., & Yi, Y. (1988). On the evaluation of structural equation models. *Journal of the academy of marketing science*, 16, 74-94.

Berman, E. M. (2015). HRM in development: Lessons and frontiers. *Public Administration and Development*, 35(2), 113-127. <https://doi.org/10.1002/pad.1706>

Bhastary, M. D., Lubis, A. R., Utami, S., & Kesuma, T. M. (2023). Implementation Of Talent Management as An Effort to Realize Sustainable Performance of The Palm Oil Industry in Indonesia. *Calitatea*, 24(195), 255-262.

Bokhari, S. A. A., Ali, M., Albort-Morant, G., Latan, H., de Sousa Jabbour, A. B. L., Ullah, S., ... & Vo-Thanh, T. (2023). Bridging the gap: The moderating roles of institutional quality and compliance on the link between CSR and financial performance. *Cleaner Production*, 404, 136897. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136897>

Bratton, A., & Paulet, R. (2022). Sustainable human resource management and organisational sustainability. In *The Emerald Handbook of Work, Workplaces and Disruptive Issues in HRM* (pp. 149-169). Emerald Publishing Limited.

Brown, K. (2021). *Managing Conflict: A Constructivist Grounded Theory Exploring Collaborating Under Conditions of Mandate In English Health and Wellbeing Boards* (Doctoral dissertation, Durham University). <https://etheses.dur.ac.uk/13844/>

Bundy, J., Shropshire, C., & Buchholtz, A. K. (2013). Strategic cognition and issue salience: Toward an explanation of firm responsiveness to stakeholder concerns. *Academy of management review*, 38(3), 352-376. <https://doi.org/10.5465/amr.2011.0179>

Chawewong, K., & Naipinit, A. (2023). The influence of top management green commitment and green intellectual capital on sustainable business performance of Thailand's thrift and credit cooperatives. *Uncertain Supply Chain Management*, 11(3), 1047-1056. <http://doi.org/10.5267/j.uscm.2023.4.017>

Collings, D. G., Nyberg, A. J., Wright, P. M., & McMackin, J. (2021). Leading through paradox in a COVID- 19 world: Human resources comes of age. *Human Resource Management Journal*, 31(4), 819-833. <https://doi.org/10.1111/1748-8583.12343>

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of business research*, 133, 285-296. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>

Eisenhardt, K. M. (1989). Building theories from case study research. *Academy of management review*, 14(4), 532-550. <https://doi.org/10.5465/amr.1989.4308385>

Elshaer, I. A., Azazz, A. M., & Fayyad, S. (2023). Green management and sustainable performance of small-and medium-sized hospitality businesses: moderating the role of an employee's pro-environmental behaviour. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(3), 2244. <https://doi.org/10.3390/ijerph20032244>

صفحه ۸۳ |

مطالعه علم‌سنجی

مدل‌های تعالی منابع

انسانی و ...

- Elshaer, I. A., Azazz, A. M., Kooli, C., & Fayyad, S. (2023). Green human resource management and brand citizenship behavior in the hotel industry: Mediation of organizational pride and individual green values as a moderator. *Administrative Sciences*, 13(4), 109. <https://doi.org/10.3390/admsci13040109>
- Elzek, Y. S., Soliman, M., Al Riyami, H., & Scott, N. (2024). Talent management and sustainable performance in travel agents: do green intellectual capital and green servant leadership matter?. *Current Issues in Tourism*, 27(19), 3115-3130. <https://doi.org/10.1080/13683500.2023.2252560>
- Evans, W. R., & Davis, W. D. (2005). High-performance work systems and organizational performance: The mediating role of internal social structure. *Journal of management*, 31(5), 758-775. <https://doi.org/10.1177/0149206305279370>
- Farzin Abdehghah, E., Rastgooyan, S. B., & Khadivi, M. (2023). A bibliometric study of organizational storytelling/narrative research. *Journal of Design, Business & Society*, 9(2), 221-250. https://doi.org/10.1386/db_s_00055_1
- Jain, A. K., Murty, M. N., & Flynn, P. J. (1999). Data clustering: a review. *ACM computing surveys (CSUR)*, 31(3), 264-323. <https://doi.org/10.1145/331499.331504>
- Molinillo, S., Ekinci, Y., Whyatt, G., Occhiocupo, N., & Stone, M. (2016). Private label management: Insights and research directions. *Handbook of research on strategic retailing of private label products in a recovering economy*, 1-27. <https://www.igi-global.com/chapter/private-label-management/157646>
- Omran, M. G., Engelbrecht, A. P., & Salman, A. (2007). An overview of clustering methods. *Intelligent Data Analysis*, 11(6), 583-605. DOI:10.3233/IDA-2007-11602
- Diaz, R. A. P., Mendez, R. V. P., & Vasquez, L. F. N. (2023). A Bibliometric Study of Scientific Production on Self-Sovereign Identity. *Ingeniería*, 28(Suppl), e19656. <https://doi.org/10.14483/23448393.19656>
- Razzaq, S., Maqbool, N., & Hameed, W. U. (2019). Factors effecting the elasticity of micro credit demand in southern Punjab, Pakistan. *Innovation Journal of Social Sciences and Economic Review*, 1(2), 10-16. <https://doi.org/10.36923/ijsser.v1i2.35>
- Ren, S., Fan, D., & Tang, G. (2023). Organizations' management configurations towards environment and market performances. *Journal of Business Ethics*, 188(2), 239-257.
- Setyaningrum, R. P., & Muafi, M. (2022, March). The role of digital HRM: contribution to the improvement of business sustainability. In *International Conference on Business and Technology* (pp. 840-848). Cham: Springer International Publishing.
- Shahzad, M. A., Jianguo, D., & Junaid, M. (2023). Impact of green HRM practices on sustainable performance: mediating role of green innovation, green culture, and green employees' behavior. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(38), 88524-88547. <https://doi.org/10.1007/s11356-023-28498-6>
- Singh, K., Abraham, R., Yadav, J., Agrawal, A. K., & Kolar, P. (2023). Linking CSR and organizational performance: the intervening role of sustainability risk management and organizational reputation. *Social Responsibility*, 19(10), 1830-1851. <https://doi.org/10.1108/SRJ-07-2022-0309>
- Taqi, M., Gurkaynak, N., & Gencer, M. (2019). Marketing concept evolution: a bibliometrics co-occurrence analysis. *Marketing and Management of Innovations*, 2, 185-197. <https://doi.org/10.21272/mmi.2019.2-16>
- van Eck, N. J. (2011). *Methodological advances in bibliometric mapping of science* (No. EPS-2011-247-LIS).
- Zaid, A. A., Jaaron, A. A., & Bon, A. T. (2018). The impact of green human resource management and green supply chain management practices on sustainable performance: An empirical study. *Journal of cleaner production*, 204, 965-979. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.09.062>
- Zhao, W., & Huang, L. (2022). The impact of green transformational leadership, green HRM, green innovation and organizational support on the sustainable business performance: Evidence from China. *Economic research-Ekonomika istraživanja*, 35(1), 6121-6141. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2022.2047086>

Ziyadeh, M. W., Othman, M., & Zaid, A. A. (2023). Effects of green human resource management on organisational sustainability: the mediating role of corporate social responsibility and organisational citizenship behaviour. *International journal of organizational analysis*, 32(2), 357-372. <https://doi.org/10.1108/IJOA-11-2022-3506>

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه | ۸۵

مطالعه علم‌سنجی

مدل‌های تعالی منابع

انسانی و ...

میزان مشابهت ساختاری موضوعات حوزه علم اطلاعات در دانشگاه شهید چمران اهواز با ایران و جهان

شهناز خادمی‌زاده^{۱*}، رقیه قضاوی^۲، مریم آقائی^۳

۱. دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول) s.khademi@scu.ac.ir

۲. استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

۳. دانشجوی دکتری، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

تاریخ بازنگری: ۴ بهمن ۱۴۰۳

تاریخ دریافت: ۱۲ آذر ۱۴۰۳

تاریخ انتشار: ۱ خرداد ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۹ بهمن ۱۴۰۳

چکیده

هدف: پژوهش حاضر باهدف بررسی میزان مشابهت ساختاری موضوعات حوزه علم اطلاعات در دانشگاه

شهید چمران اهواز با ایران و جهان انجام شده است.

روش‌شناسی: پژوهش از نوع مطالعات کاربردی علم‌سنجی به شمار می‌رود. جامعه آماری شامل پژوهش‌های مرتبط با پژوهشگران رشته علم اطلاعات دانشگاه شهید چمران، ایران و کل جهان در پایگاه Web of Science می‌باشد. به‌منظور بررسی همسویی موضوعی روش خوشه‌بندی به‌وسیله نرم‌افزار VOSviewer انجام گردید. در انتها نیز به‌منظور تعیین میزان هم‌سویی پژوهش‌های هر یک از حوزه‌های علم اطلاعات در دانشگاه شهید چمران با کشور ایران و جهان، از شاخص مشابهت ساختاری موضوعات استفاده شده است.

یافته‌ها: نقشه‌های هم‌رخدادی موضوعات علم اطلاعات در جهان، ایران و دانشگاه شهید چمران مورد بررسی قرار گرفتند. در بحث مشابهت ساختاری، دانشگاه شهید چمران از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ دارای بیشترین مشابهت ساختاری در بازه‌های مختلف با ایران بوده است. همچنین دانشگاه شهید چمران، در سال‌های ۲۰۱۶ به بعد در رشته علم اطلاعات پژوهش‌هایی هم‌راستا با جهان انجام داده است. مشابهت ساختاری ایران با جهان نیز از سال ۲۰۱۶ به بعد دارای بالاترین میزان با مقدار مشابهت ساختاری ۱۱٫۹۲٪ بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاضر می‌تواند دستاوردهایی مانند توجه به همسویی پژوهش‌ها با جهان برای پژوهشگران رشته علم اطلاعات در ایران داشته باشد و به پژوهشگران این حوزه کمک می‌کند که با موضوعات جدید رشته آشنا شوند و در راستای نیازهای آموزشی و پژوهشی خود تصمیم‌گیری بهتری داشته باشند.

اصالت و ارزش: بررسی روند موضوعات پژوهشی در یک رشته معین نه تنها بینشی از زمینه‌های غالب، نوآوری و پیشرفت آن حوزه را ارائه می‌دهد، بلکه اصالت و ارزش قابل توجهی نیز دارا است.

کلیدواژه‌ها: مشابهت ساختاری، علم اطلاعات، علم‌سنجی، خوشه‌بندی، دانشگاه شهید چمران اهواز.

چگونه به این مقاله استناد کنیم:

خادمی‌زاده، شهناز؛ قضاوی، رقیه؛ آقائی، مریم (۱۴۰۴). میزان مشابهت ساختاری موضوعات حوزه علم اطلاعات در

دانشگاه شهید چمران اهواز با ایران و جهان. نشریه مطالعات دانش‌پژوهی، ۴(۱): ۸۶-۱۰۱.

Doi: [10.22034/jkrs.2024.60674.1070](https://doi.org/10.22034/jkrs.2024.60674.1070)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_18277.html

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه تبریز

شاپا الکترونیکی: 2821-045X

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کپی‌رایت‌کامانز قابل استفاده است.

امروزه یکی از رایج‌ترین راه‌ها برای ارزیابی محصولات علمی، استفاده از روش‌های علم‌سنجی است (یزدانی و همکاران، ۱۳۹۴). بر طبق نظریه موراسیک^۱، علم‌سنجی یک حوزه میان‌رشته‌ای است که مستقیماً با اندازه‌گیری دانش مرتبط است، که به نوبه خود صرفاً به تولید ایده‌های جدید توسعه یافته از طریق کانال‌های ارتباطی اطلاعاتی که هدف اصلی آن تضمین جمع‌آوری و انتشار سریع مهم‌ترین اطلاعات برای تولیدکنندگان دانش است، می‌پردازد. این امر سبب شده است که علم‌سنجی مبحثی جالب، پویا و زنده باشد (سن گوپتا^۲، ۱۹۹۲). به طور کلی پژوهش‌های انجام شده در حوزه علم‌سنجی به قدری گسترده است و از ابعاد مختلفی به بررسی وضعیت تولیدات علمی می‌پردازند، که در عین حال که همه این پژوهش‌ها تحت عنوان علم‌سنجی قرار می‌گیرند، اما عوامل مورد بررسی در آن‌ها متفاوت است (دانش و همکاران، ۱۳۸۸). به گفته عصاره (۱۳۸۰) نتایج مطالعات علم‌سنجی جهت ارزشیابی و مقایسه میان کشورها، دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها و دانشمندان به طور انفرادی و بر اساس انتشارات علمی‌شان کاربرد دارد. دانستن موضوعاتی که موردعلاقه نویسندگان یک گروه خاص است، به شما کمک می‌کند تا دیدگاهی وسیع‌تر از جهان‌بینی و درک هر رشته تحصیلی در آن جامعه داشته باشید (دالویرا^۳ و همکاران، ۲۰۱۵).

با مطالعه آثار جمع‌آوری شده در پایگاه‌های اطلاعاتی، می‌توان استنباط کرد که در هر دوره چه روندی در یک رشته خاص وجود داشته است و همچنین اطلاعاتی در مورد روند اصلی تحقیق در رشته‌های مختلف به دست می‌آید. پایگاه‌های اطلاعاتی به عنوان ابزارهایی عمل می‌کنند که منابع موجود در مقالات علمی منتشر شده را جمع‌آوری و سازمان‌دهی می‌کنند. این امر به افراد امکان می‌دهد به راحتی به تحقیقات انجام شده در رشته‌های مختلف دسترسی داشته باشند و آثار منتشر شده را بازیابی کنند (روموفرناندز^۴ و همکاران، ۲۰۱۱؛ گوته‌رورو بوت^۵ و همکاران، ۲۰۰۹). برخی از پایگاه‌های داده مانند Web of Science شامل کلیدواژه‌هایی هستند که توسط نمایه‌سازهای حرفه‌ای مربوط به پایگاه داده تخصیص داده می‌شوند و همچنین ممکن است شامل کلیدواژه‌هایی نیز باشند که توسط خود نویسندگان در نظر گرفته شده‌اند. تجزیه و تحلیل کلمات کلیدی استفاده شده در یک مقاله علمی می‌تواند به تعیین موضوع آن کمک کند. کلمات کلیدی که معمولاً در یک زمینه خاص اختصاص داده می‌شوند، می‌توانند ساختار موضوعی آن زمینه را نشان دهند (روموفرناندز^۶ و همکاران، ۲۰۱۳). با استفاده از کلیدواژه‌ها، محققان تکنیکی به نام تحلیل هم‌واژگانی را توسعه داده‌اند. این تکنیک یک شبکه ایجاد می‌کند که در آن کلیدواژه‌های مختلف

1. Moravesik
2. Sengupta
3. De Oliveira
4. Romo-Fernández
5. Guerrero-Bote
6. Romo-Fernández

به یکدیگر متصل می‌شوند. هر پیوند وزنی دارد که توسط تعداد مقالاتی که کلمات کلیدی در آن‌ها در کنار هم ظاهر می‌شوند، تعیین می‌شود (کالون^۱ و همکاران، ۱۹۹۱). تحلیل هم‌واژگانی به‌عنوان روشی علم‌سنجی برای مطالعات مختلف به ما کمک می‌کند تا روابط مفهومی بین متون علمی را مطالعه و شناسایی کنیم و از این روابط برای سیاست‌گذاری کلی و همچنین انتخاب موضوعات پژوهشی استفاده کنیم (مکی‌زاده و سعادت^۲، ۲۰۱۷). چنانچه کورتیال^۳ و همکاران (۱۹۹۳) نیز در مقاله خود اشاره کرده‌اند، علی‌رغم اینکه همچنان مواردی هستند که از شبکه مفاهیم تبعیت نمی‌کنند ولی این روش برای پیش‌بینی آینده و مطالعات مدیریتی مناسب است. درواقع، پژوهش حاضر سعی دارد از تحلیل موضوعی به شناسایی روند موضوعات حوزه علم اطلاعات پردازد.

شباهت ساختاری موضوعات علم اطلاعات در دانشگاه‌های مختلف و در سطح ملی و بین‌المللی، از اهمیت زیادی برخوردار است. این شباهت می‌تواند نشان‌دهنده تعامل و تبادل دانش بین دانشگاه‌ها و همچنین همگامی آن‌ها با پیشرفت‌های جهانی در این حوزه باشد. دانشگاه شهید چمران به‌عنوان یکی از دانشگاه‌های مطرح در زمینه علم اطلاعات در ایران، می‌تواند نقش مهمی در توسعه این حوزه داشته باشد. نتایج این پژوهش می‌تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف دانشگاه شهید چمران در این حوزه و ارائه راهکارهایی برای بهبود آن کمک کند؛ بنابراین، مسئله اصلی این پژوهش عبارت است از اینکه آیا موضوعات علم اطلاعات در دانشگاه شهید چمران اهواز از نظر ساختاری شبیه به موضوعات این حوزه در ایران و جهان است؟

۲- پیشینه پژوهش

پژوهش پیرامون بحث موضوعات موردتحقیق در رشته علم اطلاعات موردنظر پژوهشگران می‌باشد. در ادامه مهم‌ترین و مرتبط‌ترین تحقیقات انجام‌شده در داخل و خارج از کشور ذکر می‌گردد. قنادی‌نژاد و همکاران (۱۴۰۲، الف) در پژوهشی با عنوان تحلیل موضوعی تولیدات علمی پژوهشگران ایرانی در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دریافتند که بیشتر پژوهش‌های این رشته به ترتیب به حوزه‌های کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی و آرشیو؛ پژوهش، مطالعه و نشر؛ علم‌سنجی و اطلاع‌سنجی؛ اینترنت و مطالعات وب اختصاص یافته است. روند موضوعی حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی توسط غلامی‌ثالث و همکاران (۱۴۰۲) در مجلات معتبر داخلی موردبررسی قرار گرفت. قنادی‌نژاد و همکاران (۱۴۰۲، ب) مسائل، چالش‌ها و حوزه‌های موضوعی آینده علم اطلاعات در ایران را مورد ارزیابی قرار دادند. شلیله (۱۴۰۲) ارزیابی تحلیلی همگرایی موضوعی مجلات گروه موضوعی علم اطلاعات در پایگاه جی.سی.آر^۴ با زمینه‌های تخصصی این حوزه را

1. Callon
2. Makkizadeh & Sa'adat
3. Courtial
4. JCR

موردبررسی قرار داد. عصاره و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به تحلیل و مقایسه ساختار میان رشته‌ای علم اطلاعات در قبل و بعد از پیدایش وب پرداختند که مشخص شد، شباهت ساختار هم‌جواری حوزه‌های موضوعی تأثیرگذار بر علم اطلاعات بیشتر از شباهت ساختاری حوزه‌های موضوعی تأثیرپذیر از آن است. بحث تحلیل هم‌واژه و مناظر موضوعی در ادبیات علم اطلاعات توسط اولمدا گومز^۱ و همکاران (۲۰۱۷) مورد پژوهش قرار گرفت. فیگوئورا^۲ و همکاران (۲۰۱۷) نیز پژوهش نگاشت تحول علم کتابداری و اطلاع‌رسانی با استفاده از مدل‌سازی موضوعی بر روی ال.آی.اس.آ را مورد پژوهش قرار دادند. آنچه از مطالعات پیشین در داخل و خارج از ایران به دست می‌آید این است که در پژوهش‌های متعددی به بررسی حوزه‌های موضوعی، روندهای موضوعی، آینده موضوعی، تحلیل، مقایسه و همگرایی موضوعی رشته علم اطلاعات پرداخته شده است ولی در هیچ‌یک از پژوهش‌های داخلی و خارجی به بررسی مشابهت ساختاری موضوعات علم اطلاعات و دانش‌شناسی به صورت منحصربه‌فرد پرداخته نشده است. این امر پژوهشگران مطالعه حاضر را بر آن داشت که به پژوهش حاضر بپردازند.

۳- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات کاربردی علم‌سنجی به شمار می‌رود. احمی و محمد (۲۰۱۹) و عبدالله و عبدعزیز (۲۰۲۰) اعتقاد دارند که تحلیل علم‌سنجی در حال حاضر برای به دست آوردن اطلاعات در مورد الگوهای انتشار، کمیت و محتوای انتشارات، و تجزیه و تحلیل جزئیات نویسنده، فراوانی کلمات کلیدی، و استنادات استفاده می‌شود. جامعه آماری را پژوهش‌های مرتبط با رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی که در پایگاه Web of Science توسط پژوهشگران دانشگاه شهید چمران اهواز (از ابتدا تا سال ۲۰۲۲)، پژوهشگران ایران (از ابتدا تا سال ۲۰۲۲) و پژوهشگران کل جهان (۱۰ سال اخیر) تشکیل می‌دهند. درباره بازه‌های زمانی انتخاب‌شده برای پژوهش حاضر، لازم به ذکر است که با توجه به اینکه تولیدات دانشگاه شهید چمران و ایران در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی حجم بالایی نداشتند به صورت کامل در نظر گرفته شدند، ولی در جهان به دلیل فراوانی تعداد مقالات فقط ۱۰ سال اخیر در نظر گرفته شد، ولی برای مقایسه بازه‌های زمانی، بازه‌های زمانی مشابه در نظر گرفته شدند. ابتدا در پایگاه Web of Science جستجوی حوزه‌های موضوعی را شروع کرده، نتایج جستجو به صورت زیر محدود شدند و آخرین جستجو در ۱۲ آبان ۱۴۰۱ انجام گرفت (جدول ۱).

1. Olmeda-Gómez
2. Figuerola
3. LISA

جدول ۱. محدودیت جستجو در Web of Science و فراوانی مدارک بازیابی شده.

ردیف	محل جستجو	نقطه برش	تعداد مدارک
۱	جهان	highly cited ها و Document type: Article OR Review Articles	۲۵۰۰
۲	ایران	Document type: Article OR Review Articles	۲۸۱۰
۳	دانشگاه شهید چمران اهواز	بدون محدودیت	۷۵

با اعمال محدودیت‌های بالا بازه‌های زمانی بازیابی شده برای سهولت در مقایسه بازه‌های مختلف در شباهت ساختاری، با توجه به اینکه highly cited ها شامل ۱۰ سال اخیر (۲۰۱۲ تا ۲۰۲۲) و برای بازه‌های زمانی جهان نزدیک‌ترین بازه‌ها برای مقایسه با ایران و دانشگاه شهید چمران در نظر گرفته شده است. ایران و دانشگاه شهید چمران نیز بدون محدود زمانی تا سال ۲۰۲۲ بازیابی شدند. دسته‌بندی بر اساس جدول ۲ انجام گرفت.

جدول ۲. محدودیت بازه‌های زمانی در جهت بازیابی مدارک در پایگاه Web of Science

ردیف	محل جستجو	بازه زمانی
۱	جهان	۲۰۱۵-۲۰۱۲
		۲۰۱۶ به بعد
۲	ایران	قبل از ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۵
		۲۰۱۰-۲۰۰۶
		۲۰۱۵-۲۰۱۱
		۲۰۱۶ به بعد
۳	دانشگاه شهید چمران اهواز	قبل از ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۵
		۲۰۱۰-۲۰۰۶
		۲۰۱۵-۲۰۱۱
		۲۰۱۶ به بعد

در ادامه، با در نظر گرفتن کلمات کلیدی منابعی که از پایگاه Web of Science استخراج شدند، اطلاعات به برنامه PreMap منتقل شدند و با اعمال محدودیت‌هایی، یکدست‌سازی اصطلاحات به صورت دستی برای هر سه فایل جهان، ایران و دانشگاه شهید چمران اهواز انجام پذیرفت. البته لازم به ذکر است که برخی از مقالات در پایگاه Web of Science فاقد کلیدواژه بودند، که این خلأ از طریق اصطلاحات عناوین تکمیل و عملیات یکدست‌سازی روی آن‌ها انجام گرفت. در جهت به کارگیری روش خوشه‌بندی و با توجه به قابلیت نرم‌افزارهای موجود و حجم داده‌ها، خوشه‌بندی به وسیله نرم‌افزار VOSviewer انجام گرفت. به منظور ترسیم شبکه به صورت قابل تفسیر و واضح، تعداد عناصر قابل قبول در شبکه بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ بوده است، حد آستانه برای وزن لینک‌های موضوعات در حدی تنظیم گردید که تعداد موضوعات در هر بازه در این محدوده قرار گیرد. سپس تحلیل‌های مبتنی بر شبکه ایجاد شد. در مرحله بعد بر اساس اطلاعات استخراج شده از VOSviewer، میزان شباهت موضوعات هر یک از خوشه‌ها

در یک بازه زمانی با بازه زمانی بعد، در برنامه اکسل محاسبه گردید. از شاخص مشابهت ساختاری موضوعات در رابطه (۱) استفاده شده است (توکلی زاده، سهیلی و خاصه، ۱۳۹۸):

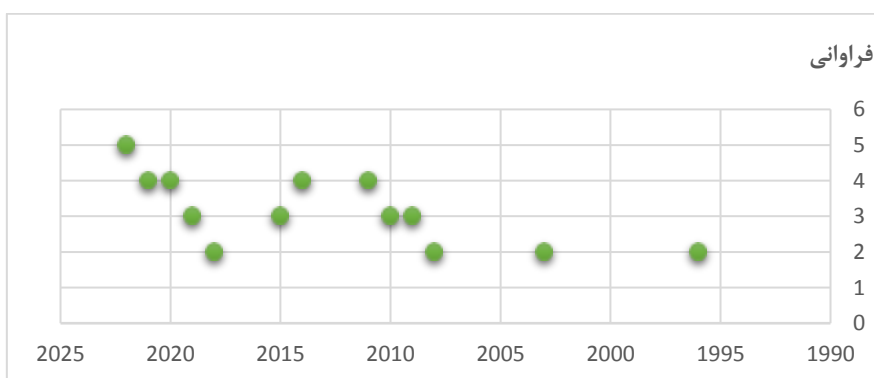
$$\text{رابطه (۱): } \text{Structural Similarity } (A \rightarrow B) = \frac{A1 \cap B1 + A1 \cap B2 + \dots + An \cap Bn}{A1 \cup B1 + A1 \cup B2 + \dots + An \cup Bn} \cdot N(B)$$

در صورت این رابطه، اشتراک هر یک از خوشه‌های مجموعه A (دانشگاه شهید چمران) با تک تک خوشه‌های مجموعه B (ایران یا جهان) محاسبه و تقسیم بر اجتماع آن‌ها می‌شود. مجموع مقدار این اعداد بر تعداد خوشه‌های مجموعه B تقسیم می‌گردد.

۴- یافته‌ها

برای انجام پژوهش حاضر، مجموعه‌ای از مقالات در این حوزه بین سال‌های ۱۹۹۴ تا ۲۰۲۲ در پایگاه Web of Science مورد بررسی قرار گرفتند. پس از جستجو، ابتدا بدون اعمال محدودیت، در جهان ۷۶۸۰۴۰ مقاله، در ایران ۳۳۳۷ مقاله و در دانشگاه شهید چمران اهواز ۷۵ مقاله بازیابی شدند، سپس برای پردازش به دلیل بالا بودن تعداد نتایج برای جهان و ایران، محدودیت‌هایی در نظر گرفته شد. در ادامه ابتدا به توصیف وضعیت روند انتشارات موضوعات، وضعیت نویسندگان، نشریات و کشورهای همکار دانشگاه شهید چمران در پایگاه Web of Science پرداخته شده است. در نمودار ۱ روند انتشار پژوهش‌های علم اطلاعات دانشگاه شهید چمران اهواز در پایگاه Web of Science مشخص شده است. بیشترین تولیدات دانشگاه شهید چمران اهواز در حوزه علم اطلاعات مربوط به سال ۲۰۲۲ با ۵ مقاله و سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۰ با ۴ مقاله است. این امر نشان از سیر صعودی انتشار پژوهش‌ها می‌باشد.

نمودار ۱. روند انتشار پژوهش‌های علم اطلاعات دانشگاه شهید چمران اهواز در پایگاه Web of Science

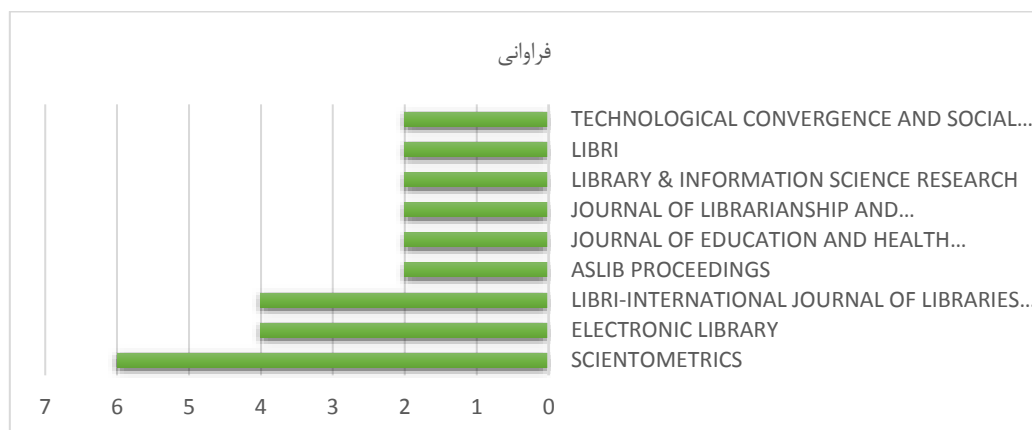
فراوانی نویسندگان حوزه علم اطلاعات دانشگاه شهید چمران اهواز در پایگاه Web of Science در جدول ۳ نشان داده شده است (نویسندگان دارای ۲ مقاله به بالا درج شده‌اند). بر اساس داده‌های

پایگاه، فریده عصاره با انتشار ۱۷ مقاله، پرتولیدترین نویسنده در حوزه علم اطلاعات دانشگاه شهید چمران اهواز است.

جدول ۳. فراوانی نویسندگان حوزه علم اطلاعات دانشگاه شهید چمران اهواز در پایگاه Web of Science

ردیف	نویسنده	همکاری	سازمان	ردیف	نویسنده	همکاری	سازمان
۱	عصاره، ف	۱۷	دانشگاه شهید چمران اهواز	۹	گرایی، ا	۳	دانشگاه لرستان
۲	کوکبی، م	۶	دانشگاه شهید چمران اهواز	۱۰	خادمی زاده، ش	۳	دانشگاه شهید چمران اهواز
۳	ویلسون، س	۴	دانشگاه نیو ساوت ولز ^۱	۱۱	قضاوی، ر	۳	دانشگاه شهید چمران اهواز
۴	بیگدلی، ز	۴	دانشگاه شهید چمران اهواز	۱۲	ابراهیمی، س	۲	دانشگاه شیراز
۵	گزنی، ع	۴	عضو هیئت علمی مؤسسه استنادی علوم و پایش علم و فناوری	۱۳	کشوری، م	۲	دانشگاه اصفهان
۶	فرج پهلوی، ع	۳	دانشگاه شهید چمران اهواز	۱۴	باجی، ف	۲	دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز
۷	مختارپور، ر	۳	دانشگاه شهید چمران اهواز	۱۵	زارع فراش بندی، ف	۲	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان
۸	خاصه، ع	۳	دانشگاه پیام نور	۱۶	دیدگاه، ف	۲	دانشگاه تورکو ^۲

به صورت کلی مقالات حوزه علم اطلاعات نویسندگان دانشگاه شهید چمران اهواز، در ۳۴ مجله در پایگاه Web of Science منتشر شده‌اند. در نمودار ۲ مجلاتی که از ۲ مقاله بیشتر به چاپ رسانده بودند نمایش داده شده است. نتایج حاکی از آن است که مجله SCIENTOMETRICS با انتشار ۶ مقاله پرتولیدترین مجله‌ای است که مقالات این حوزه را منتشر کرده است.

نمودار ۲. نشریات با بیشترین تعداد مقالات منتشرشده از دانشگاه شهید چمران اهواز در Web of Science

1. University of New South Wales
2. Turku University

مطابق با جدول ۴، گروه علم اطلاعات دانشگاه شهید چمران اهواز در پایگاه Web of Science در مجموع با ۹ کشور همکاری پژوهشی داشته است. از بین این کشورها، استرالیا با ۶ کار، بیشترین همکاری را در بین کشورهای دیگر با دانشگاه شهید چمران اهواز در پایگاه Web of Science داشته است.

جدول ۴. کشورهای همکار حوزه علم اطلاعات دانشگاه شهید چمران اهواز در پایگاه Web of Science

ردیف	کشور	تعداد	ردیف	کشور	تعداد
۱	استرالیا	۶	۶	اسلواکی	۱
۲	هند	۲	۷	مالزی	۱
۳	چین	۱	۸	عراق	۱
۴	تایوان	۱	۹	آمریکا	۱
۵	مجارستان	۱			

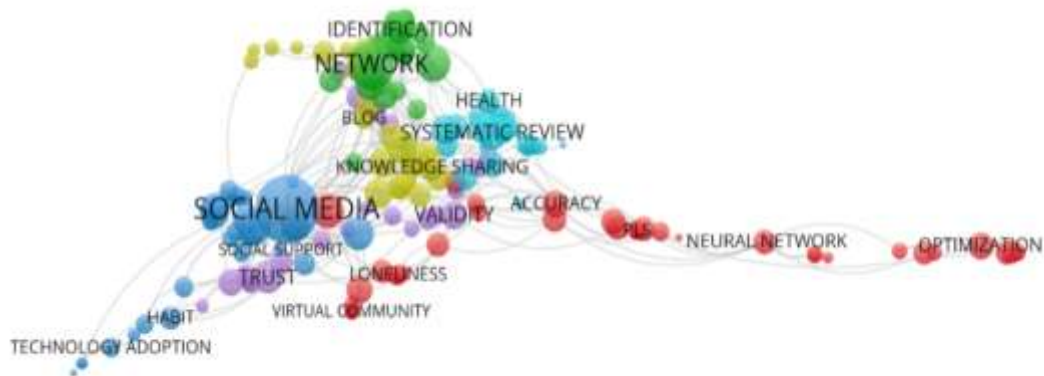
نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه | ۹۳

دوره ۴، شماره ۱

پیاپی ۱۱

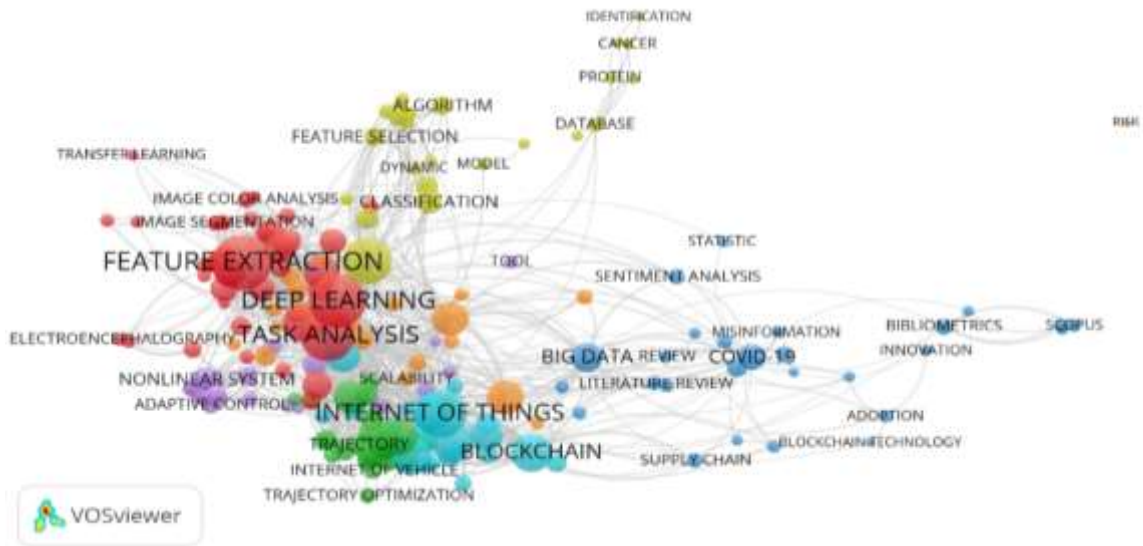
در ادامه خوشه‌هایی که توسط برنامه VOSviewer ترسیم شده‌اند قابل مشاهده هستند. خوشه به مجموعه‌ای از داده‌ها گفته می‌شود که به هم شباهت داشته باشند. در خوشه‌بندی سعی می‌شود داده‌ها به خوشه‌هایی اطلاق شوند که شباهت بین داده‌های هر خوشه، حداکثر و شباهت بین داده‌های درون خوشه‌های متفاوت، حداقل شود (ابویی اردکان و همکاران، ۱۳۸۹).

شکل ۱. خوشه‌بندی موضوعات رشته علم اطلاعات در جهان - بازه ۲۰۱۲-۲۰۱۵

مطابق با شکل ۱، بازه‌ی ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۵ جهان، در انتها به ۱۷۱ کلیدواژه محدود شد که به ۱۳ خوشه تقسیم‌بندی شدند. در این بازه موضوعات زیر حجم بیشتری را به خود اختصاص داده بود:

Social Media, Network, Model, Twitter, Facebook

شکل ۲. خوشه‌بندی موضوعات رشته علم اطلاعات در جهان - بازه ۲۰۱۶ به بعد

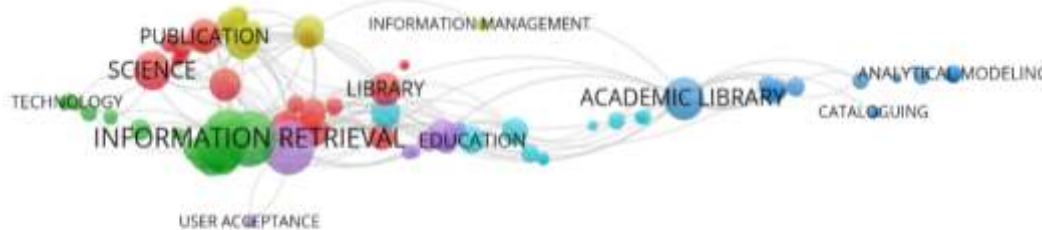
طبق شکل ۲، بازه زمانی ۲۰۱۶ به بعد در جهان، در انتها به ۱۹۴ کلیدواژه محدود شد که به ۱۴ خوشه تقسیم‌بندی شدند. در این بازه موضوعات برجسته‌تر بر اساس کلیدواژه‌های زیر شامل موارد ذیل بوده‌اند: Feature Extraction, Deep Learning, Task Analysis, Internet of Things, Optimization

شکل ۳. خوشه‌بندی موضوعات رشته علم اطلاعات در ایران - بازه قبل از ۲۰۰۵

با توجه به شکل ۳، تحقیقات انجام‌شده در بازه زمانی قبل از ۲۰۰۵ در ایران در انتها به ۸ کلیدواژه محدود شد که به ۴ خوشه تقسیم‌بندی شدند. در این بازه موضوعات برجسته‌تر شامل مواردی هستند که در زیر از آن‌ها نام برده شده است:

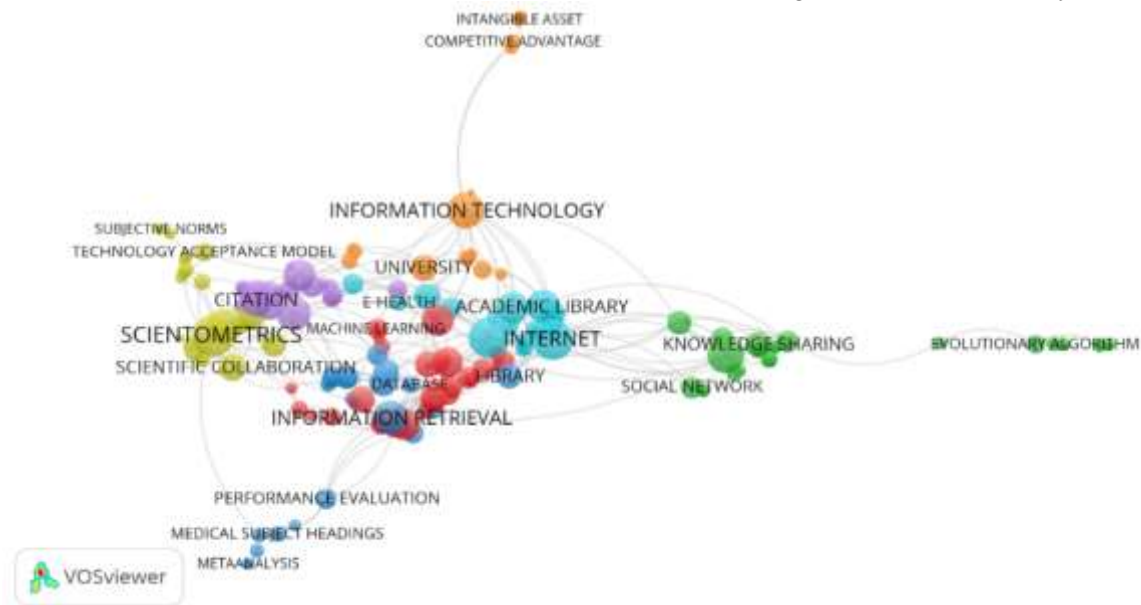
Information Retrieval, World Wide Web, Information Science, Internet, Librarian

شکل ۴. خوشه‌بندی موضوعات رشته علم اطلاعات در ایران - بازه ۲۰۰۶-۲۰۱۰

بر اساس شکل ۴ مشخص شده است که در بازه زمانی سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ تحقیقات انجام شده در ایران، مطابق با تحلیل در برنامه VOSviewer به ۸۷ کلیدواژه محدود شد که به ۱۳ خوشه تقسیم‌بندی شدند. موضوعات برجسته در این بازه شامل موارد زیر است:

Information Retrieval, Internet, World Wide Web, Search Engine, Academic Library

شکل ۵. خوشه‌بندی موضوعات رشته علم اطلاعات در ایران - بازه ۲۰۱۱-۲۰۱۵

مطابق با شکل ۵، حوزه‌های موضوعی علم اطلاعات بین سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ برابر با ۱۶۳ کلیدواژه و ۱۶ خوشه در برنامه VOSviewer بوده است. مطرح‌ترین کلیدواژه‌ها به ترتیب شامل موارد زیر بوده‌اند:

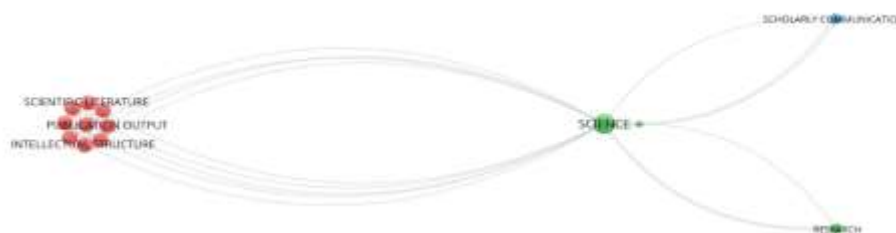
Scientometrics, Internet, Digital Library, Information Technology, Knowledge Management

شکل ۶. خوشه‌بندی موضوعات رشته علم اطلاعات در ایران - بازه ۲۰۱۶ به بعد

مطابق با شکل ۶، حوزه‌های موضوعی علم اطلاعات از سال ۲۰۱۶ به بعد برابر با ۱۶۵ کلیدواژه و ۱۶ خوشه در برنامه VOSviewer بوده است؛ که موارد زیر شامل کلیدواژه‌های پرتکرار بوده‌اند: Social Media, Knowledge Management, Optimization, Covid-19, Academic Library

شکل ۷. خوشه‌بندی موضوعات رشته علم اطلاعات در چمران - بازه قبل از ۲۰۰۵

صفحه ۹۶ |

میزان مشابهت

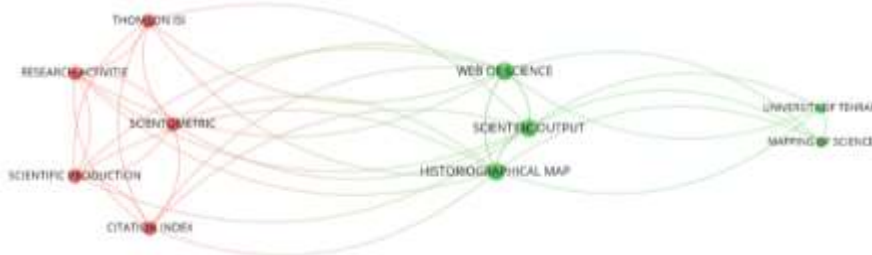
ساختاری موضوعات

حوزه علم اطلاعات

...

همان‌گونه که در شکل ۷ مشخص است در دانشگاه شهید چمران اهواز در بازه قبل از سال ۲۰۰۵ که دارای ۱۷ آئتم و ۳ خوشه بوده است، کلیدواژه‌های زیر پرتکرارتر بوده‌اند:

Science, Discipline, Scientific Literature, Intellectual Structure, Publication Output, Cocitation, Performance

شکل ۸. خوشه‌بندی موضوعات رشته علم اطلاعات در چمران - بازه ۲۰۰۶-۲۰۱۰

مطابق با شکل ۸، در بازه سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ در مقالات دانشگاه شهید چمران اهواز در رشته علم اطلاعات موضوعات زیر مطرح و برجسته بوده‌اند؛ که در برنامه VOSviewer محدود به ۱۰ آئتم و ۲ خوشه بوده‌اند.

Scientific Output, Web of Science, Historiographical Map, Scientific Production, Citation Index, Research Activitie, Scientometric, Thomson Isi

شکل ۹. خوشه‌بندی موضوعات رشته علم اطلاعات در چمران - بازه ۲۰۱۱-۲۰۱۵

مطابق با شکل ۹، بین سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ در پایگاه Web of Science در دانشگاه شهید چمران اهواز و در رشته علم اطلاعات، کلیدواژه‌های زیر مطرح بوده‌اند؛ که دارای ۳۲ آئتم با ۷ خوشه بوده است.

Scientific Collaboration, Web of Science, Bibliometric, Scientometric, Research Collaboration

شکل ۱۰. خوشه‌بندی موضوعات رشته علم اطلاعات در چمران - بازه ۲۰۱۶ به بعد

همان‌گونه که در شکل ۱۰ مشخص است، در دانشگاه شهید چمران اهواز، از سال ۲۰۱۶ به بعد در رشته علم اطلاعات پژوهش‌هایی با کلیدواژه‌های زیر برجسته بوده‌اند؛ که این بازه در برنامه VOSviewer شامل ۲۹ آیتم و ۵ خوشه بوده است.
Scientometric, Co-Authorship, Citespace, Library And Information Science, Article

در ادامه به بررسی شباهت ساختاری بازه‌های مختلف پرداخته شده است:

جدول ۵ حاصل مطالعه شباهت ساختاری خوشه‌های حاصل از حوزه‌های موضوعی علم اطلاعات در بازه‌های زمانی مختلف است. بین دانشگاه چمران و ایران بیشترین شباهت ساختاری مربوط به بازه ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ و برابر با ۶,۵۹۹٪ می‌باشد، شباهت ساختاری موضوعی بین دانشگاه چمران و جهان در بازه ۲۰۱۶ به بعد دارای بیشترین شباهت ساختاری با میزان ۵,۳۷۵٪ بوده و بین ایران و جهان نیز در بازه ۲۰۱۶ به بعد با مقدار ۱۱,۹۲٪ دارای بالاترین شباهت ساختاری بین موضوعات را بوده است. نکته دیگر این است که شباهت ساختاری هم در بازه چمران و جهان و در بازه ایران و جهان از سال ۲۰۱۶ به بعد دارای بالاترین میزان از شباهت ساختاری بوده‌اند و این نکته در این دو بازه مشترک و هم‌راستا است؛ ولی شباهت ساختاری حوزه‌های موضوعی علم اطلاعات در ایران و جهان از سال ۲۰۱۶ به بعد با مقدار ۱۱,۹۲٪ دارای بیشترین مقدار شباهت ساختاری نسبت به بازه‌های مختلف است.

جدول ۵. میزان شباهت ساختاری در بازه‌های مختلف

نام بازه	بازه‌ی زمانی	Similarity (شباهت ساختاری)
ایران-چمران	قبل از ۲۰۰۵	۰٪
ایران-چمران	۲۰۰۶-۲۰۱۰	۶,۵۹٪
ایران-چمران	۲۰۱۱-۲۰۱۵	۲,۶۹٪
ایران-چمران	بعد از ۲۰۱۶	۳,۳۳٪
جهان-چمران	۲۰۱۱-۲۰۱۵	۰٪
جهان-چمران	بعد از ۲۰۱۶	۵,۳۷٪
جهان-ایران	۲۰۱۱-۲۰۱۵	۷,۷۲٪
جهان-ایران	بعد از ۲۰۱۶	۱۱,۹۲٪

۵- بحث و نتیجه گیری

در پژوهش حاضر سعی شد به بررسی مشابهت ساختاری موضوعات حوزه علم اطلاعات در دانشگاه شهید چمران اهواز و مطابقت با ایران و جهان در پایگاه اطلاعاتی Web of Science پرداخته شود. مطابق با یافته‌ها مشخص شد که دانشگاه شهید چمران در سال‌های اخیر شاهد روند صعودی انتشارات علم اطلاعات بوده است، به طوری که در سال ۲۰۲۲ با انتشار ۵ مقاله بیشترین تولید را داشته است. فریده عصاره با ۱۷ مقاله پرتولیدترین نویسنده در این حوزه است. مقالات در ۳۴ مجله مختلف منتشر شده‌اند که SCIENTOMETRICS با ۶ مقاله پرتولیدترین مجله در پایگاه Web of Science است. همکاری‌های بین‌المللی این گروه نیز قابل توجه بوده و استرالیا با ۶ همکاری بیشترین مشارکت را داشته است. قبل از پرداختن به بحث مشابهت ساختاری، نقشه‌های هم‌رخدای موضوعات علم اطلاعات در جهان، ایران و دانشگاه شهید چمران مورد بررسی قرار گرفتند. در بازه زمانی ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۵ در جهان، پرتکرارترین موضوع Social Media بوده است. در سال‌های ۲۰۱۶ به بعد در جهان برجسته‌ترین کلیدواژه، Feature Extraction بوده و مطابق با دیگر موضوعات برجسته مانند Internet of Things در این بازه مشخص شده است که حوزه علم اطلاعات به سمت فناوری و موضوعات فناورانه سوق داده شده است و علم اطلاعات به طور فزاینده‌ای با پیشرفت‌های فناوری درهم آمیخته شده است و منجر به ادغام آن با زمینه‌های نوظهور برای موضوعات پژوهشی شده است. در ایران در بازه زمانی قبل از سال ۲۰۰۵ و سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ برجسته‌ترین موضوع Information Retrieval بوده است. این امر نشان از اهمیت این موضوع می‌باشد، که با نتایج پژوهش قنادی‌نژاد و همکاران (۱۴۰۲ الف) هم‌راستا است. در بازه ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ در ایران، موضوع Scientometrics برجسته‌تر از سایر موضوعات بوده است. در ایران در سال‌های ۲۰۱۶ به بعد موضوع Social Media پرتکرارترین بوده است. نکته قابل توجه در ایران در سال‌های ۲۰۱۶ به بعد این است که از جمله موضوعات برجسته‌ای که در حوزه‌ی علم اطلاعات که در دوره مذکور کار شده‌اند، موضوعات مربوط به Covid-19 است که به دلیل مواجه شدن و ورود جهان در این دوران با همه‌گیری کووید-۱۹ می‌باشد، که رشته علم اطلاعات در ایران در بین موضوعات مورد پژوهش به این همه‌گیری نیز پرداخته است، که با نتایج پژوهش دانش و همکاران (۲۰۲۳) هم‌راستا می‌باشد که بیان می‌کنند از مهم‌ترین نتایج مطالعه انجام‌شده، کشف روند مشترک و همسانی نشریات ایرانی و بین‌المللی در مورد کووید-۱۹ بوده است. در دانشگاه شهید چمران در بازه قبل از سال ۲۰۰۵، موضوع Science و در بازه سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ در مقالات دانشگاه شهید چمران در رشته علم اطلاعات موضوع Scientific Output، مطرح و برجسته بوده است. بین سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ نیز در پایگاه Web of Science در دانشگاه شهید چمران اهواز و در رشته علم اطلاعات، موضوع Scientific Collaboration مطرح بوده‌اند. از سال ۲۰۱۶ به بعد در رشته علم اطلاعات پژوهش‌هایی با موضوع Scientometric در دانشگاه شهید چمران اهواز برجسته بوده است.

در بحث مشابهت ساختاری مشخص شد که حوزه‌های موضوعی که قبل از سال ۲۰۰۵ در رشته علم اطلاعات در دانشگاه شهید چمران کار شده‌اند دارای مشابهت ساختاری صفر با ایران و از سال ۲۰۰۶ تا سال ۲۰۱۰ با مشابهت ساختاری ۶,۵۹۹٪ نسبت به ایران، از نظر موضوعی کمی هم‌راستا با ایران حرکت کرده است؛ ولی در سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ با مشابهت ساختاری ۲,۶۹۶٪ و از سال ۲۰۱۶ به بعد با مشابهت ساختاری ۳,۳۳۵٪ نسبت به سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ از نظر هم‌راستایی با تحقیقات ایران، با کاهش همسویی مواجه شده است. از دلایل مهم این امر می‌توان به ماهیت بین‌رشته‌ای بودن رشته علم اطلاعات اشاره کرد. در بازه زمانی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ پژوهش‌های انجام‌شده در دانشگاه شهید چمران هیچ‌گونه همسویی با پژوهش‌های رشته علم اطلاعات در جهان نداشته است؛ ولی دانشگاه شهید چمران، در سال‌های ۲۰۱۶ به بعد، با شباهت ساختاری ۵,۳۷۵٪ در رشته علم اطلاعات پژوهش‌هایی هم‌راستا با جهان انجام داده است، این میزان پژوهش اندک است و نتایج آن با پژوهش دانش و همکاران (۱۳۸۸) در پیوند با تولیدات علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و فتاحی و همکاران (۱۳۹۰) همخوانی دارد. مطابق با بررسی‌های انجام‌شده در پژوهش حاضر مشخص شد که مشابهت ساختاری ایران و جهان در دو بازه زمانی رشته علم اطلاعات در ایران نسبت به دانشگاه شهید چمران با جهان، همسوتر می‌باشد؛ زیرا مشابهت ساختاری حوزه‌های موضوعی رشته علم اطلاعات در ایران، با جهان در بازه زمانی ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ برابر با ۷,۷۲۲٪ بوده است و از سال ۲۰۱۶ به بعد نیز بین ایران و جهان مقدار مشابهت ساختاری برابر با ۱۱,۹۲٪ مشاهده شده است که در موضوعاتی مانند Deep Learning، Internet of Things و کووید-۱۹ دارای شباهت بودند، که این امر نشان می‌دهد به‌مرور در حال هم‌راستایی با حوزه‌های موضوعی رشته علم اطلاعات در جهان هستند. ولی به‌صورت کلی در دانشگاه شهید چمران این میزان هم‌راستایی کمتر است. نتایج پژوهش حاضر می‌تواند دستاوردهایی مانند توجه به همسویی پژوهش‌ها با جهان برای پژوهشگران رشته علم اطلاعات در ایران داشته باشد، همچنین به پژوهشگران این حوزه کمک می‌کند که با موضوعات جدید رشته آشنا شوند و در راستای نیازهای آموزشی و پژوهشی خود تصمیم‌گیری بهتری داشته باشند. لازم است که پژوهشگران این رشته به برگزاری بیشتر جلسات هم‌اندیشی جهت ایجاد فرصت‌هایی برای تبادل ایده‌ها، بحث در مورد موضوعات جاری و شناسایی فرصت‌های همکاری پیردازند؛ و به‌سوی ایجاد پلتفرمی برای ارائه و به‌روزرسانی اطلاعات در مورد پژوهش‌های در حال انجام و تکمیل شده و آشنایی با موضوعات روز گام بردارند. این امر به سیاست‌گذاران اجازه می‌دهد تا زمینه‌های نیازمند بهبود را شناسایی کرده و استراتژی‌هایی را برای تقویت نقاط قوت تدوین کنند و باعث کمک به ارتقاء کیفیت و تأثیر در تحقیقات داخلی می‌گردد. در انتها پیشنهاد می‌گردد که پژوهشگران به همکاری‌های بین‌رشته‌ای برای غنی‌سازی تحقیقات و نوآوری در علم اطلاعات تشویق شوند. در این راستا لازم

است یک پایگاه داده جامع از پژوهشگران علم اطلاعات برای ارائه و بهروزرسانی اطلاعات در مورد پژوهش‌های در حال انجام و تکمیل شده و شناسایی موضوعات روز رسته ایجاد گردد. جهت انجام پژوهش‌های آتی در ادامه پژوهش حاضر به پژوهشگران پیشنهاد می‌گردد که مشابهت ساختاری پژوهش‌های حوزه علم اطلاعات با جهان در دانشگاه‌های دیگر نیز انجام شود و بررسی جامع روندهای تحقیقاتی جهانی در حوزه علم اطلاعات باهدف تدوین چشم‌انداز استراتژیک برای تعیین اولویت‌های پژوهشی در این حوزه مورد توجه قرار گیرد.

۶- منابع و مآخذ

ابویی اردکان، محمد؛ عابدی جعفری، حسن؛ و آقا زاده، فتاح. (۱۳۸۹). کاربرد روش‌های خوشه‌بندی در ترسیم نقشه‌های علم: موردکاوی نقشه علم مدیریت شهری. *پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات*، ۲۵ (۳)، ۳۴۷-۳۷۱.

توکلی‌زاده راوری، محمد سهیلی؛ فرامرزی؛ و خاصه، علی‌اکبر. (۱۳۹۸). *آشنایی با مبانی علم‌سنجی*. انتشارات دانشگاه پیام نور.

دانش، فرشید؛ سهیلی، فرامرزی؛ و مصری نژاد، فائزه. (۱۳۸۸). ترسیم نقشه علمی محققان علوم پزشکی با استفاده از نرم افزار HistCite: مورد پژوهی در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *اطلاع‌شناسی*، ۳ (۲۴)، ۸۱-۵۹.

شلیله، پگاه. (۱۴۰۲). ارزیابی تحلیلی همگرایی موضوعی مجلات گروه موضوعی LIS در پایگاه JCR با زمینه‌های تخصصی این حوزه. *مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی*، ۵۵ (۵)، ۵۳۷-۵۵۷. عصاره، فریده؛ حیدری، غلامرضا؛ توکلی‌زاده راوری، محمد؛ و مصطفوی، اسماعیل. (۱۳۹۵). تحلیل و مقایسه ساختار میان‌رشته‌ای «علم اطلاعات و دانش‌شناسی» بر اساس خوشه‌بندی روابط استنادی آن در دو دوره قبل و بعد از پیدایش وب. *پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات*، ۳۱ (۳)، ۷۰۳-۶۷۵. <https://doi.org/10.35050/JIPM010.2016.010.675-703>

عصاره، فریده. (۱۳۸۰). روشها و کاربردهای اطلاع‌سنجی. *رهیافت*، ۱۱ (۲۵)، ۹۴-۱۰۰. [doi:20.1001.1.10272690.1380.11.25.13.9](https://doi.org/10.10272690.1380.11.25.13.9)

غلامی ثالث، حانیه؛ چم‌پور، مهدی؛ و بهزادی، حسن. (۱۴۰۲). روند موضوعی حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی در مجلات معتبر داخلی براساس مدل LDA. *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۳۱ (۳)، ۱۸۵۳۳۳-۸۵۳۳۳۳. <https://doi.org/10.22091/stim.2022.8532.1853333-853333>

فتاحی، رحمت‌اله؛ دانش، فرشید؛ و سهیلی، فرامرزی. (۱۳۹۰). بررسی وضعیت جهانی تولیدات علمی دانشگاه فردوسی مشهد در سال‌های ۱۹۹۰-۲۰۱۰ در وبگاه علوم (Web of Science) باهدف ترسیم نقشه علم این دانشگاه. *پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی (مطالعات تربیتی و روان‌شناسی)*، ۱ (۱)، ۱۹۶-۱۷۵. <https://doi.org/10.22067/riis.v1i1.8914>

قنادی‌نژاد، فرزانه؛ عصاره، فریده؛ و قانع، محمدرضا. (۱۴۰۲). تحلیل موضوعی تولیدات علمی پژوهشگران ایرانی در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی با رویکرد متن‌کاوی. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۰۲ (۲)، ۲۴۹-۲۲۵. <https://doi.org/10.30481/lis.2021.298842.1862>

قنادی‌نژاد، فرزانه؛ عصاره، فریده؛ و قانع، محمدرضا. (۱۴۰۲). مسائل، چالش‌ها و حوزه‌های موضوعی آینده علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران: تحلیل دیدگاه‌های متخصصان این حوزه. *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۳۱ (۳)، ۸۷-۱۳۱. <https://doi.org/10.22091/stim.2022.7711.1704>

10.22091/stim.2022.7711.1704

صفحه | ۱۰۰

میزان مشابهت

ساختاری موضوعات

حوزه علم اطلاعات

...

- Abdullah, K. H., Hashim, M. N., & Abd Aziz, F. S. (2020). A 39 years (1980-2019) bibliometric analysis of safety leadership research. *TEST Engineering and Management*, 83, 4526-4542.
- Ahmi, A., & Mohamad, R. (2019). Bibliometric analysis of global scientific literature on Web accessibility. *International Journal of Recent Technology and Engineering*, 7(6), 250-258.
- Callon, M., Courtial, J. P., & Laville, F. (1991). Co-word analysis as a tool for describing the network of interactions between basic and technological research: the case of polymer chemistry. *Scientometrics*, 22(1), 153-203. <https://doi.org/10.1007/BF02019280>
- Courtial, J. P., Callon, M., & Sigogneau, A. (1993). The Use of Patent Titles For Identifying The Topics of Invention and Forecasting Trends. *Scientometrics*, 26(2), 231-242. <https://doi.org/10.1007/bf02016216>
- Danesh, F., & Dastani, M. (2023). Text classification technique for discovering country-based publications from international COVID-19 publications. *Digital Health*, 9, 20552076231185674. <https://doi.org/10.1177/20552076231185674>
- De Oliveira, S. R., Moreira, C., Borbinha, J., & Garcia, M. Á. Z. (2015). Thematic Identification of 'Little Science': Trends in Portuguese IS&LS Literature by Controlled Vocabulary and Co-Word Analysis. *arXiv preprint arXiv:1501.05138*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1501.05138>
- Figuerola, C. G., García Marco, F. J., & Pinto, M. (2017). Mapping the evolution of library and information science (1978-2014) using topic modeling on LISA. *Scientometrics*, 112, 1507-1535. <https://doi.org/10.1007/s11192-017-2432-9>
- Guerrero-Bote, V. P., Gómez-Crisostomo, R., Romo-Fernández, L. M., & Moya-Anegón, F. (2009). Visibility and responsibility of women in research papers through the order of signatures: the case of the University of Extremadura (1990-2005). *Scientometrics*, 81, 225-238. <https://doi.org/10.1007/s11192-009-2122-3>
- Makkizadeh, F., & Sa'adat, F. (2017). Bibliometric and thematic analysis of articles in the field of infertility (2011-2015). *International Journal of Reproductive BioMedicine*, 15(11), 719. <https://doi.org/10.29252/ijrm.15.11.719>
- Olmeda-Gómez, C., Ovalle-Perandones, M. A., & Perianes-Rodríguez, A. (2017). Co-word analysis and thematic landscapes in Spanish information science literature, 1985-2014. *Scientometrics*, 113(1), 195-217. <https://doi.org/10.1007/s11192-017-2486-8>
- Romo-Fernández, L. M., López-Pujalte, C., Guerrero-Bote, V. P., & Moya-Anegón, F. (2011). Analysis of Europe's scientific production on renewable energies. *Renewable Energy*, 36(9), 2529-2537. <https://doi.org/10.1016/j.renene.2011.02.001>
- Romo-Fernández, L. M., Guerrero-Bote, V. P., & Moya-Anegón, F. (2013). Co-word based thematic analysis of renewable energy (1990-2010). *Scientometrics*, 97, 743-765. <https://doi.org/10.1007/s11192-013-1009-5>
- Sengupta, I. N. (1992). Bibliometrics, informetrics, scientometrics and librametrics: an overview. <https://doi.org/10.1515/libr.1992.42.2.75>

ارائه چارچوبی برای نگهداشت سرمایه‌های انسانی دانشگاهی در مقابله با روند مهاجرت در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دارای استعداد برتر

هانیه دودمانی ملکی^۱، هوشنگ تقی زاده^{۲*}

۱. دانشجوی دکتری مدیریت منابع انسانی، گروه مدیریت، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران
۲. استاد گروه مدیریت، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران (نویسنده مسئول) taghizadeh@iaut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳ اسفند ۱۴۰۳ تاریخ بازنگری: ۳ اردیبهشت ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۰ اردیبهشت ۱۴۰۴ تاریخ انتشار: ۱۱ اردیبهشت ۱۴۰۴

چکیده

هدف: پژوهش حاضر باهدف ارائه چارچوبی مفهومی برای نگهداشت سرمایه‌های انسانی دانشگاهی در مقابله با روند مهاجرت در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دارای استعداد برتر انجام گرفته است.

روش‌شناسی: این پژوهش با رویکرد کیفی و با بهره‌گیری از روش فراترکیب انجام شده است. جامعه پژوهش شامل مطالعات علمی منتشر شده در حوزه مهاجرت نخبگان، نگهداشت سرمایه انسانی و سیاست‌گذاری آموزش عالی بوده است. پس از جست‌وجوی نظام‌مند و غربالگری دقیق، ۷۰ منبع معتبر (۴۳ منبع فارسی و ۲۷ منبع انگلیسی) انتخاب شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی صورت گرفت و مقولات اصلی در قالب یک چارچوب مفهومی تلفیق شدند.

یافته‌ها: بر مبنای مرتبط با موضوع پژوهش ۵ مقوله محوری به شرح زیر استخراج گردید: ۱. شرایط علی (شامل «عوامل آموزشی و یادگیری اثربخش»؛ «عوامل انگیزشی و روانشناختی»؛ و «عوامل اجتماعی و حمایت‌های عاطفی»؛ ۲. شرایط زمینه‌ای (شامل «سیاست‌ها و اقدامات نهادی حمایتی دانشگاه» و «زیرساخت‌های علمی و پژوهشی»؛ ۳. شرایط مداخله‌گر (شامل «عوامل ساختاری و اقتصادی در سطح ملی و بین‌المللی»؛ «عوامل مدیریتی و اجرایی»؛ و «عوامل فرهنگی و اجتماعی-سیاسی»؛ ۴. راهبردها (متشکل از گویه‌هایی چون طراحی بسته‌های حمایتی برای بازگشت نخبگان؛ تسهیل روند اقامت و مهاجرت معکوس علمی؛ فراهم‌سازی فرصت‌های شغلی ویژه برای فارغ‌التحصیلان توانمند؛ جذب و مشارکت نخبگان در پروژه‌های ملی و راهبردی؛ اصلاح نظام آموزش عالی و پژوهشی کشور همراستا با استانداردهای جهانی برای پاسخ به نیازهای نخبگان؛ و ارتقاء جایگاه اجتماعی و منزلت و شأن نخبگان علمی در سیاست‌های کلان)؛ و ۵. پیامدها (متشکل از گویه‌هایی چون کاهش توان و ظرفیت علمی و پژوهشی دانشگاه‌های کشور؛ ضربه به اقتصاد دانش‌بنیان ملی؛ از دست رفتن سرمایه انسانی و منابع فکری ملی؛ تضعیف جایگاه علمی بین‌المللی کشور؛ و افزایش نابرابری علمی با کشورهای پیشرفته)

نتایج: نگهداشت نخبگان تحصیلات تکمیلی، مسئله‌ای پیچیده و چندلایه است که نیازمند تدوین سیاست‌هایی هماهنگ در سطح وزارت علوم، دانشگاه‌ها و سایر نهادها مرتبط است. چارچوب پیشنهادی این پژوهش، ابزاری مفهومی برای طراحی مداخلات مؤثر در راستای افزایش انگیزش، امید اجتماعی و تعلق نخبگان به نظام آموزش عالی و توسعه ملی ارائه می‌دهد.

اصالت و ارزش: این پژوهش با ترکیب نظام‌مند و نقادانه یافته‌های پژوهش‌های پیشین، مدلی جامع در جهت نگهداشت نخبگان دانشگاهی را در زمینه مقابله با مهاجرت علمی در ایران ارائه می‌دهد. چارچوب حاصل می‌تواند مبنایی برای سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد، تدوین برنامه‌های راهبردی و طراحی نظام‌های حمایت از نخبگان در دانشگاه‌ها باشد.

کلیدواژه‌ها: نخبگان دانشگاهی، مهاجرت علمی، نگهداشت سرمایه انسانی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی، فراترکیب، سیاست‌گذاری آموزش عالی

چگونه به این مقاله استناد کنیم:

دودمانی ملکی، هانیه؛ تقی زاده، هوشنگ (۱۴۰۴). ارائه چارچوبی برای نگهداشت سرمایه‌های انسانی دانشگاهی در مقابله با روند مهاجرت در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دارای استعداد برتر. *نشریه مطالعات دانش پژوهی*، ۴(۱): ۱۲۹-۱۰۲.

Doi: [10.22034/jkrs.2025.19868](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.19868)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19868.html

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

شاپا الکترونیکی: 2821-045X

ناشر: دانشگاه تبریز

© نویسندگان

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کرییتیو کامنز قابل استفاده است.

مهاجرت گسترده نیروهای تحصیل کرده به خارج از کشور به عنوان یکی از معضلات مهم اجتماعی و علمی در ایران مطرح است. بر اساس اعلام صندوق بین المللی پول، سالانه حدود ۱۵۰ تا ۱۸۰ هزار نخبه علمی ایران را ترک می کنند. همچنین گزارش های صندوق پول نشان می دهد که ایران در میان ۹۰ کشور در حال توسعه، در صدر جدول مهاجرت نخبگان فرهنگی قرار دارد. سهم قابل توجهی از استعداد های برتر علمی کشور نیز در خارج حضور دارند؛ برای نمونه، مرکز آمار ایران گزارش داده بیش از ۹۰ نفر از ۱۲۵ مدال آور المپیادهای بین المللی (۲۰۱۰-۲۰۱۳) هم اکنون در دانشگاه های آمریکا و کانادا مشغول تحصیل هستند. این آمارها مؤید پدیده فرار مغزها و بازگشت ناپذیری بخش مهمی از سرمایه انسانی دانشی کشور است. علاوه بر آثار اجتماعی و انسانی، مهاجرت نخبگان خسارات اقتصادی و علمی سنگینی به کشور وارد می کند. بر اساس برآورد وزیر علوم پیشین، فرار مغزها خسارتی حدود ۱۵۰ میلیارد دلار در سال بر اقتصاد وارد می کند (برآورد بانک جهانی ۲۰۱۷ حدود ۵۰ میلیارد دلار). داده های اکونومیست نیز نشان می دهد ۹۶٪ اختراعات ثبت شده توسط مخترعان ایرانی الاصل طی سال های ۲۰۰۷-۲۰۱۲ توسط ایرانیان مقیم خارج ثبت شده است، که بیانگر کاهش چشمگیر سهم پژوهش و نوآوری داخلی است. حتی برخی کارشناسان اقتصادی صدمه های مالی فرار مغزها را تا حدود ۳۰۰ برابر هزینه های جنگ تحمیلی ارزیابی کرده اند (صلواتی، ۱۴۰۰).

این آمارها نشان می دهد پیامدهای مهاجرت نخبگان شامل کاهش سرمایه فکری کشور و هزینه های هنگفت اقتصادی است. با توجه به شدت این پیامدها و اثرات مخرب ناشی از از دست رفتن استعداد های برتر، ضرورت طراحی راهبردها و چارچوب های بومی چندبعدی برای نگهداشت نخبگان دانشگاهی - به ویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دارای استعداد برتر - بیش از پیش احساس می شود.

بر مبنای بررسی های انجام شده در متون داخلی و خارجی می توان گفت که علی رغم اهمیت و شدت این موضوع در ایران، پژوهش های بسیار اندکی بر مبنای رویکرد نگهداشت منابع انسانی به این چالش پرداخته اند. پژوهش های انجام شده در این زمینه نیز بیشتر معطوف به منابع انسانی سازمان ها و نهادهای عمومی، دولتی، نظامی و صنعتی بوده است (خادمیان راوندی، ۱۴۰۱؛ واحد، ۱۴۰۰؛ رادمردی، ۱۳۹۹؛ قربانی پور، ۱۳۹۶؛ نادری صفا، ۱۳۹۴). برخی پیشینه ها نیز به بررسی خود مفهوم نگهداشت منابع انسانی و عوامل مؤثر بر آن متمرکز بوده اند (از جمله احمدنیا چینجانی، ۱۳۹۳؛ آب باریکی، ۱۳۹۳). برخی پژوهش ها نیز در محیط دانشگاهی با رویکرد نگهداشت منابع انسانی انجام شده اند اما با رویکرد روش شناختی محدودی به این موضوع چند ساحتی پرداخته اند و صرفاً متمرکز بر اعضای هیئت علمی دانشگاه ها بوده اند تا دانشجویان تحصیلات تکمیلی (عظیمی، ۱۳۹۷).

حال آنکه اهمیت موضوع تأکید بر کاهش مهاجرت نخبگان با رویکرد سرمایه انسانی، در حدی است که شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسه ۵۱۹ مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۷ سیاست‌ها و راهکارهای کاهش مهاجرت نخبگان را تصویب کرده که اغلب موارد مصوب مرتبط با نگهداشت سرمایه انسانی نخبگانی کشور هستند (مصوبه جلسه مورخ ۱۳۸۲/۰۳/۲۷ شورای عالی انقلاب فرهنگی).

بر این اساس، پژوهش حاضر تلاش می‌کند با تلفیق دیدگاه‌ها و یافته‌های مطالعات مرتبط، با رویکردی اکتشافی و مبتنی بر روش‌شناسی فراترکیب (متاستز) و بر اساس ادبیات انتشار یافته در این زمینه در ایران و جهان، مدلی مفهومی برای نگهداشت سرمایه‌های انسانی دانشگاهی ارائه دهد.

هدف اصلی این پژوهش، ارائه چارچوب مفهومی برای نگهداشت نخبگان تحصیلات تکمیلی در مقابله با روند مهاجرت است. به‌طور مشخص، سؤالات پژوهش به شرح زیر تعیین شده‌اند. در واقع در این پژوهش درصدد پاسخ به این سؤال هستیم که الگوی مؤثر برای نگهداشت نخبگان تحصیلات تکمیلی در مقابله با روند مهاجرت چیست؟ و مؤلفه‌های کلیدی مؤثر بر آن از چه الگویی تبعیت می‌کند؟

۲- پیشینه پژوهش

در دو دهه گذشته مطالعات متعددی در زمینه نگهداشت منابع انسانی و نخبگان دانشگاهی در ایران صورت گرفته که هر یک از زاویه‌ای خاص به این مسئله پرداخته‌اند. از جمله می‌توان به پژوهش احمدنیا چنیجانی (۱۳۹۳) اشاره کرد که به آسیب‌شناسی نظام نگهداشت منابع انسانی در شهرداری زاهدان پرداخت و بر رابطه مثبت میان رویکرد راهبردی نگهداشت و تعهد سازمانی تأکید نمود. وی همچنین به ضعف‌هایی در حوزه عدالت و حمایت سازمانی اشاره کرد که مانعی برای تحقق نظام مطلوب نگهداشت محسوب می‌شوند. در همین راستا، آب‌باریکی (۱۳۹۳) با بررسی تأثیر رفتار شهروندی سازمانی و معنویت بر استراتژی نگهداشت منابع انسانی، تأکید کرد که رفتار شهروندی سازمانی نقشی کلیدی در ارتقاء راهبردهای نگهداشت ایفا می‌کند. نادری صفا (۱۳۹۴) نیز با رویکرد آسیب‌شناسانه، به بررسی مدیریت استعداد و نگهداشت منابع انسانی در نهادهای ورزشی و آموزشی قم پرداخت و بر شکاف معنادار بین وضعیت مطلوب و موجود مدیریت استعداد تأکید نمود. قربانی‌پور (۱۳۹۶) با رویکردی تطبیقی، نظام‌های جذب و نگهداشت منابع انسانی را در شرکت‌های نفتی جهانی تحلیل کرد و مؤلفه‌های کلیدی در این حوزه را شناسایی نمود. در حوزه آموزش عالی، عظیمی (۱۳۹۷) با بهره‌گیری از روش کیو^۱، موانع نگهداشت سرمایه انسانی در دانشگاه‌های برتر کشور را شناسایی و آن‌ها را در قالب هفت‌گونه مختلف دسته‌بندی کرد که شامل موانع آموزشی،

اقتصادی، سیاسی، اجرایی و اداری می‌شود. در ادامه، رادمردی (۱۳۹۹) با تمرکز بر بازاریابی داخلی در سازمان‌های دولتی، نقش آموزش، امنیت شغلی و پاداش‌ها را در حفظ نیروی انسانی برجسته کرد. واحد (۱۴۰۰) نیز نظام نگهداشت منابع انسانی در نیروی هوایی ارتش را بررسی کرده و بر اثرگذاری منفی عوامل ساختاری و زمینه‌ای در آسیب‌پذیری این نظام تأکید نمود. در سال‌های اخیر، خادامیان راوندی (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای آمیخته، راهبردهای مختلف نگهداشت منابع انسانی در شرکت‌های دانش‌بنیان را تحلیل کرد و مؤلفه‌هایی چون رضایت شغلی و فرصت یادگیری را بسیار مؤثر ارزیابی نمود. معینان و همکاران (۱۴۰۱) نیز در زمینه کارکنان دانشی، بر نقش عوامل فرهنگی، اعتماد و مشارکت در تصمیم‌گیری در نگهداشت این گروه تأکید کردند. صفری و همکاران (۱۴۰۲) مفهوم «هم‌پیوندی شغلی» را در نگهداشت منابع انسانی بررسی کرده و آن را تحت تأثیر عوامل فردی، شغلی، حمایتی و زمینه‌ای معرفی نمودند. عظیمی قادیکلایی و همکاران (۱۴۰۲) نیز در شرایط بحران کووید-۱۹ به طراحی مدلی در حوزه جذب و نگهداشت نیروی انسانی دانشگاه‌های علوم پزشکی پرداختند. درنهایت، حمزوی و همکاران (۱۴۰۲) با تأکید بر مدیریت منابع انسانی پایدار، نقش سرمایه اجتماعی را به‌عنوان متغیری میانجی در نگهداشت منابع انسانی معرفی کردند.

در حوزه بین‌المللی، مطالعاتی با رویکردهای کلان‌نگر و تطبیقی انجام شده‌اند که به مهاجرت نخبگان و راهکارهای مقابله با آن پرداخته‌اند. میکسون و هسینگ (۱۹۹۴) مهاجرت دانشجویان را نوعی سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی تلقی کرده‌اند و عواملی چون کیفیت آموزشی و محیط فرهنگی را در جذب نخبگان مؤثر دانسته‌اند. ماهروم (۲۰۰۰) بر نقش فرصت‌های شغلی، مالیات، کیفیت کاری و ارتباطات علمی در تصمیم مهاجرت تأکید کرده است. داستمن، فادلون و ویس (۲۰۱۱) با ارائه مدل دو مهارتی، بازگشت نخبگان مهاجرت کرده را یکی از راهبردهای مؤثر برای کاهش خروج مغزها دانسته‌اند. زاخارنکو (۲۰۱۲) مهاجرت را نتیجه اصطکاک‌های مالی در فرایند آموزش در کشورهای مبدأ ارزیابی کرده است. بلچفورد و ژانگ (۲۰۱۴) با مطالعه دانشگاهیان چینی-کانادایی، بر موانع نابرابر در تحرک جهانی نیروی انسانی اشاره کرده‌اند. فاجیان و همکاران (۲۰۱۷) بر پیامدهای منطقه‌ای مهاجرت نخبگان تأکید داشته‌اند. سپهری و همکاران (۲۰۲۴) در ایران، حفظ سرمایه انسانی را به افزایش بهره‌وری سازمانی پیوند داده‌اند. در پژوهشی دیگر، برانگان و گریکس (۲۰۲۳) تأثیر رویدادهای بین‌المللی را در توسعه منابع انسانی در قطر بررسی کرده‌اند. دروشه و همکاران (۲۰۲۳) نقش رهبری محبت‌آمیز در وفاداری اعضای هیئت علمی در اردن را مؤثر دانسته‌اند. نورگا و اسیگوه (۲۰۲۳) نیز در زمینه مهاجرت نخبگان نیجریه، بر لزوم بازنگری در سیاست‌های توسعه منابع انسانی تأکید کرده‌اند. درنهایت، سلیمی و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی کیفی در مورد ورزشکاران نخبه ایرانی، مجموعه‌ای از عوامل فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی را در مهاجرت این نخبگان شناسایی و دسته‌بندی کرده‌اند.

مرور پیشینه‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهد که علی‌رغم انجام پژوهش‌های متعدد در زمینه نگهداشت منابع انسانی و مهاجرت نخبگان، تاکنون چارچوبی جامع، ترکیبی و کاربردی که به صورت اختصاصی بر دانشجویان تحصیلات تکمیلی دارای استعداد برتر در دانشگاه‌های ایران متمرکز باشد، ارائه نشده است. بیشتر مطالعات پیشین یا به ابعاد خاصی از موضوع پرداخته‌اند، یا گروه‌های هدف متفاوتی مانند کارکنان عمومی، اعضای هیئت علمی یا نیروهای نظامی را بررسی کرده‌اند. همچنین به ندرت از روش‌های تلفیقی مانند فراترکیب برای جمع‌آوری یافته‌های نظری و تجربی به منظور تولید چارچوبی کل‌نگر استفاده شده است. این در حالی است که پدیده مهاجرت نخبگان در ایران به سطحی بحرانی رسیده و مستلزم مداخلات علمی، دقیق و مبتنی بر شواهد است.

از این رو، پژوهش حاضر باهدف ارائه چارچوبی مفهومی برای نگهداشت سرمایه‌های انسانی دانشگاهی در مقابله با روند مهاجرت دانشجویان تحصیلات تکمیلی دارای استعداد برتر، تلاش دارد این خلأ نظری و کاربردی را در ادبیات علمی کشور پوشش دهد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی و بهره‌گیری از روش فراترکیب^۱ انجام شده است تا از طریق تحلیل و ترکیب نظام‌مند مطالعات پیشین، چارچوبی مفهومی برای نگهداشت سرمایه‌های انسانی دانشگاهی در مقابله با مهاجرت دانشجویان تحصیلات تکمیلی دارای استعداد برتر ارائه دهد. روش فراترکیب به عنوان یکی از راهبردهای پژوهش کیفی، امکان ادغام دیدگاه‌ها، یافته‌ها و مفاهیم استخراج‌شده از مطالعات متنوع را فراهم می‌سازد و به تولید دانش جدید و شکل‌گیری نظریه‌های زمینه محور کمک می‌کند.

این مطالعه در شش مرحله اصلی بر اساس مدل سندلوسکی و باروسو^۲ (۲۰۰۷) انجام شد.

گام‌های انجام این پژوهش به شرح زیر ارائه می‌شوند:

فرمول‌بندی سؤال پژوهش؛

شناسایی و انتخاب منابع مرتبط؛

ارزیابی کیفیت مطالعات منتخب؛

استخراج داده‌ها (کدها، مفاهیم و مضامین)؛

تحلیل و تلفیق داده‌ها برای شناسایی مضامین محوری؛

تفسیر، نظریه‌پردازی و ارائه چارچوب نهایی.

به منظور تضمین کیفیت و تناسب منابع باهدف پژوهش، معیارهای ورود به شرح زیر تعریف شد:

1. Meta-synthesis
2. Sandelowski & Barroso

دارا بودن تمرکز محوری بر مهاجرت، نگهداشت یا جذب نخبگان دانشگاهی؛
برخورداری از رویکرد کیفی، فراتحلیلی، توصیفی-تحلیلی یا مفهومی با قابلیت استخراج
کدهای موضوعی؛

ارائه یافته‌های قابل استخراج در حوزه‌های روان‌شناختی، آموزشی، اقتصادی، ساختاری،
مدیریتی، فرهنگی یا سیاست‌گذاری؛
مرتبط بودن با بافت فرهنگی، اجتماعی و دانشگاهی ایران یا قابلیت تعمیم به آن؛
انتشار در مجلات علمی معتبر داخلی یا بین‌المللی.

ابتدا از میان منابع موجود (اعم از فارسی و انگلیسی)، ۳۰۹ منبع شناسایی شد. پس از پالایش
بر مبنای معیارهای ورود، در نهایت ۷۰ منبع شامل ۴۳ منبع فارسی و ۲۷ منبع انگلیسی انتخاب
شدند. از جمله منابع حذف شده می‌توان به آثاری با تمرکز صرف بر مباحث کلی اقتصاد
مهاجرت یا مدیریت کلان غیرمرتبط با نخبگان دانشگاهی اشاره کرد.
پس از استخراج مفاهیم کلیدی از هر منبع، تحلیل داده‌ها با رویکرد کدگذاری سه‌مرحله‌ای
(باز، محوری و انتخابی) صورت گرفت.

برای تضمین اعتبار در این پژوهش فراترکیب، معیارهای دقیق ورود و خروج برای انتخاب
مطالعات با کیفیت از پایگاه‌های معتبر اعمال شد تا اعتبار محتوا تأمین شود. تنوع جغرافیایی و
روش‌شناختی مطالعات، اعتبار خارجی را تقویت کرد و کدگذاری دستی و مستقل توسط دو
پژوهشگر با بررسی توافق از طریق بحث و اجماع، اعتبار درونی و پایایی بین کدگذار را تضمین
نمود. تحلیل داده‌ها با روش‌های کیفی ساده و پروتکل‌های استاندارد به صورت دستی انجام
شد و بازبینی‌های مکرر و مشورت با متخصصان، پایایی در طول زمان و روش‌های تحلیل را
تأمین کرد.

۳-۱- این منابع به شرح زیر معرفی شده‌اند:

- ارشاد، فرهنگ. (۱۳۸۰). مبانی نظری فرار مغزها برحسب شکل‌های مختلف آن در شرایط کنونی.
فصلنامه انجمن جامعه‌شناسی ایران، ۳ (۵)، ۶۰-۴۳.
- اسماعیل زاده، علی اصغر؛ و ذاکر صالحی، غلامرضا. (۱۳۹۳). بررسی مهاجرت نخبگان علمی در ایران.
مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۱۳ (۲۶)، ۰-۰.
- توکل، محمد؛ و عرفان منش، ایمان. (۱۳۹۴). رهیافت تلفیقی جامعه‌شناسی علم به مهاجرت نخبگان با تاکید
بر جامعه ایران. سیاست علم و فناوری، ۷ (۲)، ۹۷-۸۳.
- چوبتاشانی، سعادت؛ یاسینی، علی؛ و طولایی، زینب. (۲۰۲۲). عوامل مؤثر بر تحول‌آفرینی نظام آموزش عالی
ایران در حوزه آموزش علوم انسانی. پژوهش‌های رهبری آموزشی، ۶ (۲۱)، ۳۷-۷.
- حاجی یوسفی، امیرمحمد؛ و بهمد، سمیه. (۱۳۸۵). چرایی مهاجرت نخبگان از ایران پس از پایان جنگ
تحملی. پژوهشنامه علوم سیاسی، ۱ (۴)، ۶۷-۲۷.

- حسینی، سیدخلیل؛ صبوری خسروشاهی، حبیب؛ و معدنی، سعید. (۱۳۹۹). عوامل مؤثر بر گرایش نخبگان فرهنگی به مهاجرت به کشورهای توسعه یافته. مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱۲(۳)، ۶۲-۵۱.
- خسروی، احمدعلی؛ خسروی، سعید؛ منصوری بیدکانی، مهدی؛ و میر، سلطانعلی. (۱۳۹۸). مهاجرت نخبگان و رابطه آن با توسعه: فرصتها و چالش ها برای سیاستگذاران. راهبردهای آموزش (راهبردهای آموزش در علوم پزشکی)، ۱۲(۶)، ۱۸-۸.
- دقتی، عادل. (۱۳۹۵). رویکرد راهبردی به نگهداشت نیروی انسانی در آموزش عالی استان خراسان جنوبی. پژوهش های مدیریت عمومی، ۹(۳۲)، ۱۵۳-۱۳۷.
- دوستار، محمد؛ فروغی، نفیسه؛ نوروزی، خلیل؛ و جوادی، مجتبی (۱۳۹۲). راهبردهای جذب نخبگان در نظام آموزش عالی ج.ا.ا با استفاده از مدل گسترش عملکرد کیفیت. فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان، ۱(۴)، ۱-۲۰.
- دیبا، فرید؛ قلی پور، آرین؛ و پورعزت؛ علی اصغر. (۱۳۹۹). تحلیل آینده پژوهانه مهاجرت معکوس نخبگان دانشگاهی. فصلنامه علمی راهبرد، ۲۹(۲)، ۱۱۳-۱۳۷.
- ذاکر صالحی، غلامرضا. (۱۳۸۶). فراتحلیل مطالعات انجام شده در زمینه جذب نخبگان و پیشگیری از مهاجرت آنان. مجله جامعه شناسی، ۸(۱)، ۱۳۵-۱۱۳.
- راغفر، حسین؛ محمدی الموتی، مسعود؛ فخر موسوی، الهام. (۱۳۹۶). «بررسی تأثیر کیفیت حکمرانی بر مهاجرت دانش آموختگان»، فصلنامه علمی پژوهشی برنامه ریزی و بودجه، دوره ۲۲، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۶.
- سیف، پرستو؛ فرهادیان، همایون؛ و چیدری، محمد. (۱۳۹۵). مدیریت استعداد در نظام آموزش عالی ایران و راهکارهای ارتقا و بهبود آن. ترویج علم، ۷(۱)، ۷۳-۵۵.
- شارع پور، محمود. (۱۳۸۰). فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن. نامه انجمن جامعه شناسی ایران، ۳، ۱۰۱-۱۱۲.
- شاه آبادی، ابوالفضل؛ و جامه بزرگی، آمنه. (۱۳۹۳). تاثیر آزادی اقتصادی، سیاسی و مدنی بر مهاجرت (با تاکید بر مهاجرت نخبگان). مجلس و راهبرد، ۲۱(۷۷)، ۶۹-۴۱.
- شاه آبادی، ابوالفضل؛ پوران، رقیه. (۱۴۰۱). «تأثیر پیچیدگی اقتصادی و جهانی شدن در مهاجرت نخبگان در کشورهای منتخب عضو سازمان همکاری اسلامی»، فصلنامه اقتصاد و تجارت نوین، دوره ۱۷، شماره ۱، بهار ۱۴۰۱.
- شریفی، رمضان؛ ذوالقدر، مالک؛ و جعفری، فرشید. (۱۴۰۰). آسیب شناسی سیاست گذاری جمهوری اسلامی ایران در حوزه جذب و نگهداری نخبگان و استعدادهای برتر. پژوهش های روابط بین الملل، ۱۱(۱)، ۳۶۹-۳۴۵.
- طالب زاده شوشتری، لیلا؛ و خادمی اشکذری، ملوک (۱۳۹۷). مدیریت بهینه منابع انسانی نخبه با بررسی نیازها، موانع و مشکلات و راهکارهای پیشنهادی از دیدگاه خود آنها. فصلنامه پژوهش های مدیریت منابع انسانی دانشگاه جامع امام حسین، ۱۰(۳)، ۲۳۷-۲۱۵.
- طالبی زیدی، عباسعلی؛ و جمشید رضائی (۱۳۸۸). بررسی علل مهاجرت نخبگان دانشگاهی از مازندران طی سالهای ۱۳۷۰-۱۳۸۰. فصلنامه پژوهشگر، ۵(۱۶)، ۶۸-۵۹.

عظیمی، علی؛ شیرازی، علی؛ کاظمی، مصطفی؛ و پویا، علیرضا. (۱۳۹۸). کشف و تبیین خوشه های اعضای هیأت علمی مهاجرت کرده براساس تحلیل عاملی دیدگاه درباره موانع نگهداشت سرمایه انسانی دانشگاه های برتر ایران. پژوهش های مدیریت عمومی، ۱۲(۴۳)، ۱۸۳-۱۵۷. فلاحی، کیومرث؛ و منوریان، عباس. (۱۳۸۷). بررسی عوامل مهاجرت نخبگان (سرمایه انسانی) و ارائه راهبردهای مناسب برای پیشگیری از این پدیده. مجله دانش و توسعه، ۱۵(۲۴)، ۱۳۷-۱۰۸. قلی پور، آرزو؛ و پیران نژاد، علی. (۱۳۸۶). تاثیر عدالت اجتماعی بر مهاجرت نخبگان. رهیافت، ۴۰(۴۵)، ۳۵-۴۵.

ملک پور افشار، رضا؛ حق دوست، علی اکبر؛ دهنویه، رضا؛ ضیخ زاده، رضا؛ موسوی، میثم؛ رضایی، پروین؛ سلجوقی، ریحانه؛ مکی، مریم؛ و نوری حکمت، سمیه. (۱۴۰۱). ریشه ها و راهکارهای مسئله مهاجرت نخبگان در ایران. فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی، ۶(۱)، ۸۱-۸۷.

منوریان، عباس؛ پیوسته، اکبر؛ واعظی، کمال؛ و خوش چهره، محمد. (۱۳۹۶). طراحی مدل به کارگیری نخبگان علمی در محیط های دانشگاهی کشور (مطالعه موردی: اساتید دانشگاه تهران). مدیریت دولتی، ۹(۳)، ۴۶۳-۴۸۸.

میرترابی، سعید؛ و خاوری نژاد، سعید. (۱۳۹۳). علل مهاجرت نخبگان از ایران از منظر اقتصاد سیاسی بین الملل (با تاکید بر دهه ۱۳۸۰). تحقیقات سیاسی و بین المللی، ۶(۱۹)، ۲۳۳-۱۹۹. نجاتی آجی بیسه، مهران؛ و منصور، حسین. (۱۳۹۰). بررسی و اندازه گیری وضعیت سرمایه فکری در دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی (مطالعه موردی: مجتمع های آموزشی دانشگاه یزد). نامه آموزش عالی، ۴(۱۴)، ۴۹-۷۰. هداوند، سعید. (۱۳۸۹). چالش های پژوهشی کشور و تاثیر آن بر مهاجرت خبرگان. تدبیر، ۲۱۶، ۴۲-۴۸.

Aridi, A. (2015). Knowledge Transfer from High-Skilled Diasporas to the Home Country: The Case of Lebanon and the United States (Doctoral dissertation, The George Washington University).

Asadi H, Ahmadi B, Nejat S, Akbari Sari A, Garavand A, Almasian Kia A, Hasoumi M. Factors influencing the migration of Iranian healthcare professionals: A qualitative study. PLoS One. 2018 Jun 27;13(6):e0199613. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0199613>. PMID: 29949640; PMCID: PMC6021092

Beine, M., Docquier, F., & Rapoport, H. (2001). Brain drain and economic growth: theory and evidence. Journal of development economics, 64(1), 275-289.

Benedict, O.H. & Ukpere, W.I. (2012). Brain Drain and Africal Development: Any Possible Gain from the Drain. African Journal of Business Management, 6(7) 2421-2428.

Caballero, B. F. (2020). Higher Education: Factors and Strategies for Student Retention. HETS Online Journal, 10(2), 91.

Christie, H., Munro, M., & Fisher, T. (2004). Leaving university early: Exploring the differences between continuing and non-continuing students. Studies in Higher education, 29(5), 617-636.

Collings, R., Swanson, V., & Watkins, R. (2014). The impact of peer mentoring on levels of student wellbeing, integration and retention: a controlled

- comparative evaluation of residential students in UK higher education. *Higher education*, 68, 927-942.
- Daenzer, P. (2016). Migration, post-migration policies and social integration in Canada. In *The Integration and Protection of Immigrants* (pp. 13-31). Routledge.
- DeCicco, J., Laschinger, H., Kerr, M. (2006). Perceptions of Empowerment and Respect Effect on Nurses Organizational Commitment in Nursing Homes. *Journal of Gerontological Nursing*, 32 (5), s49-56.
- DeShields, O. W., Kara, A., & Kaynak, E. (2005). Determinants of business student satisfaction and retention in higher education: applying Herzberg's two-factor theory. *International journal of educational management*, 19(2), 128-139.
- Docquier, F., & Rapoport, H. (۲۰۱۲). Globalization, brain drain, and development. *Journal of Economic Literature*, 50(3), 681-730.
- Dumont, J. C., & Lemaître, G. (2005). Counting immigrants and expatriates in OECD countries: a new perspective. https://www.un.org/en/development/desa/population/events/pdf/other/turin/P09_Dumont-Lemaitre.pdf
- Ehsani-Chimeh E, Majdzadeh R, Delavari S, Gharebelagh MN, Rezaei S, Rad EH. Physicians' retention rate and its effective factors in the Islamic Republic of Iran. *East Mediterr Health J*. 2018 Dec 9;24(9):830-837. <https://doi.org/10.26719/2018.24.9.830>. PMID: 30570115.
- Evans, P., Rodriguez-Montemayor, E., & Lanvin, B. (2021). The Global Talent Competitiveness Index: An Empirical Assessment and Lessons for Macro Talent Management. In *The Routledge Companion to Talent Management* (pp. 127-137). Routledge.
- Gerdes, H., & Mallinckrodt, B. (1994). Emotional, social, and academic adjustment of college students: A longitudinal study of retention. *Journal of Counseling & Development*, 72(3), 281-288.
- Ghavami, V., & Tabatabaee, S. S. (2023). A survival analysis approach to determine factors associated with non-retention of newly hired health workers in Iran. *BMC Health Services Research*, 23(1), 265. <https://doi.org/10.1186/s12913-023-09262-5>
- Hausmann, L. R., Schofield, J. W., & Woods, R. L. (2007). Sense of belonging as a predictor of intentions to persist among African American and White first-year college students. *Research in higher education*, 48, 803-839.
- Hone, K. S., & El Said, G. R. (2016). Exploring the factors affecting MOOC retention: A survey study. *Computers & Education*, 98, 157-168.
- Hsieh, P., Sullivan, J. R., & Guerra, N. S. (2007). A closer look at college students: Self-efficacy and goal orientation. *Journal of advanced academics*, 18(3), 454-476.
- Jayathilake, H. D. (2019). Retention of generation-Z in information communication technology sector of Sri Lanka: a conceptual paper. *Kelaniya Journal of Human Resource Management*, 14(1).
- Kahu, E. R., & Nelson, K. (2018). Student engagement in the educational interface: Understanding the mechanisms of student success. *Higher education research & development*, 37(1), 58-71.
- Kapur, Devesh (2010) *Diaspora, Development, and Democracy: The Domestic Impact of International Migration from India* / - New Jersey: Princeton University Press, 2010 - 344 p. - ISBN: 9781400835089 - Permalink: <http://digital.casalini.it/9781400835089> - Casalini id: 5573432
- Khadria, B., & Kumar, P. (2015). Immigrants and immigration in India: A fresh approach. *Economic and Political Weekly*, 65-71. <http://www.dspace.stellamariscollege.edu.in:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/5047/Immigrants.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human resource management review*, 1(1), 61-89.
- Meyer, M., & Marx, S. (2016). Engineering Dropouts: A Qualitative Examination of Why Undergraduates Leave Engineering 1. In *Qualitative research in STEM* (pp. 147-176). Routledge.
- Morris, L. V., Wu, S. S., & Finnegan, C. L. (2005). Predicting retention in online general education courses. *The American Journal of Distance Education*, 19(1), 23-36.
- Napoli, A. R., & Wortman, P. M. (1998). Psychosocial factors related to retention and early departure of two-year community college students. *Research in higher education*, 39(4), 419-455.
- Nawab, S. & Shafi, K. (2011) "Retaining the Brains, Policies Adopted by PR China to Attract and Retain Research Talent." *Australian Journal of Business and Management Research*, 1(4): 72-77.
- Nil Demet, G., & Tansel, A. (2008). Brain drain from Turkey: the case of professionals abroad. *International Journal of Manpower*, 29(4), 323-347. <https://doi.org/10.1108/01437720810884746>
- O'Keeffe, P. (2013). A sense of belonging: Improving student retention. *College student journal*, 47(4), 605-613.
- Pascarella, E.T., & Terenzini, P.T. (1991). *How College Affects Students: Findings and Insights from Twenty Years of Research*. John Wiley & Sons.
- Rainey, K., Dancy, M., Mickelson, R., Stearns, E., & Moller, S. (2018). Race and gender differences in how sense of belonging influences decisions to major in STEM. *International journal of STEM education*, 5, 1-14.
- Rienties, B., & Toetenel, L. (2016). The impact of learning design on student behaviour, satisfaction and performance: A cross-institutional comparison across 151 modules. *Computers in human behavior*, 60, 333-341.
- Sass, D. A., Castro-Villarreal, F., Wilkerson, S., Guerra, N., & Sullivan, J. (2018). A structural model for predicting student retention. *The Review of Higher Education*, 42(1), 103-135.
- Saxenian, A. (2000). *Brain drain or brain circulation*. Modern Asia Series, Harvard University, Asia center.
- Saxenian, A. (2002). Brain circulation. How high-skill immigration makes everyone better off. *Brookings Review*, 20(1), 28-31.
- Saxenian, A. (2006). *The new argonauts: Regional advantage in a global economy*. Harvard University Press.
- Shaterjalali, M., Gholampoor, Y., Jeihooni, A.K. et al. Faculty retention in regional medical schools in Iran: a qualitative content analysis. *BMC Med Educ* 21, 24 (2021). <https://doi.org/10.1186/s12909-020-02473-y>
- Soria, K. M., Fransen, J., & Nackerud, S. (2013). Library use and undergraduate student outcomes: New evidence for students' retention and academic success. *portal: Libraries and the Academy*, 13(2), 147-164.
- Thomas, L. (2002). Student retention in higher education: the role of institutional habitus. *Journal of education policy*, 17(4), 423-442.
- Tinto, V. (1987). *Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition*. University of Chicago Press, Chicago, IL.
- Torbat, A. E. (2002). The Brain Drain from Iran to the United States. *Middle East Journal*, 56(2), 272-296. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2865853>
- Vogt, C. M. (2008). Faculty as a critical juncture in student retention and performance in engineering programs. *Journal of Engineering Education*, 97(1), 27-36.

۴- یافته‌ها

بر اساس روش‌شناسی فراترکیب و با تحلیل ۷۰ منبع پژوهشی (۴۳ منبع فارسی و ۲۷ منبع انگلیسی)، داده‌ها در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی مورد تحلیل قرار گرفتند. در مرحله نخست، ۸۵ مفهوم اولیه (کد باز) شناسایی شد که در قالب ۲۵ مقوله محوری و نهایتاً ۵ مقوله انتخابی یا هسته‌ای دسته‌بندی گردید. این یافته‌ها در چارچوبی تحلیلی، به تبیین عوامل مؤثر بر نگهداشت دانشجویان تحصیلات تکمیلی مستعد در دانشگاه‌ها پرداخته‌اند.

۴-۱- عوامل علی در مهاجرت یا نگهداشت نخبگان

عوامل علی شامل آن دسته از متغیرهایی هستند که به‌طور مستقیم بر تصمیم نخبگان برای ماندن یا ترک دانشگاه تأثیر می‌گذارند. این مقوله شامل سه محور اصلی است: «عوامل آموزشی و یادگیری اثربخش»، «عوامل انگیزشی و روان‌شناختی»، و «عوامل اجتماعی و حمایت‌های عاطفی».

۴-۱-۱- عوامل آموزشی و یادگیری اثربخش

از جمله کدهای باز استخراج‌شده در این محور می‌توان به تعامل سازنده استاد-دانشجو، بازخورد منظم و هدفمند از اساتید، ساختار شفاف و کاربردی برنامه درسی، و طراحی فعالیت‌های یادگیری معنادار، شناخت سبک‌های یادگیری دانشجویان، استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی، مربی‌گری همتایان و یادگیری گروهی، ارزیابی منظم و تحلیل محور عملکرد تحصیلی و دوره‌های مهارت‌آموزی و یادگیری تجربی اشاره کرد. این یافته‌ها نشان می‌دهند که کیفیت محیط یادگیری یکی از تعیین‌کننده‌های اصلی رضایت و تمایل به ماندن است.

جدول ۱. ابعاد محور عوامل آموزشی و یادگیری اثربخش به‌عنوان یکی از عوامل علی مؤثر در مهاجرت یا نگهداشت نخبگان

منابع	ابعاد محور عوامل آموزشی و یادگیری اثربخش به‌عنوان یکی از عوامل علی مؤثر در مهاجرت یا نگهداشت نخبگان
واگت، ۲۰۰۸؛ میر و مارکس، ۲۰۱۶	تعامل سازنده بین استاد و دانشجو
پاسکارلا و ترنزی، ۱۹۹۱؛ اکیف، ۲۰۱۳؛ کابالرو، ۲۰۲۰؛ و دشیلدز و همکاران، ۲۰۰۵	بازخورد منظم و هدفمند از اساتید
هون و ال-سعید، ۲۰۱۶؛ رینتیز و توتنتل، ۲۰۱۶؛ و کاهو و نلسون، ۲۰۱۸	ساختار شفاف و کاربردی برنامه درسی
هون و ال-سعید، ۲۰۱۶؛ رینتیز و توتنتل، ۲۰۱۶؛ و کاهو و نلسون، ۲۰۱۸	طراحی فعالیت‌های یادگیری معنادار
هسیه و همکاران، ۲۰۰۷	شناخت سبک‌های یادگیری دانشجویان
هون و ال-سعید، ۲۰۱۶	استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی
واگت، ۲۰۰۸؛ میر و مارکس، ۲۰۱۶؛ و کالینگر و همکاران، ۲۰۱۴	مربی‌گری همتایان و یادگیری گروهی
کالینگر و همکاران، ۲۰۱۴	ارزیابی منظم و تحلیل محور عملکرد تحصیلی
سریا و همکاران، ۲۰۱۳	دوره‌های مهارت‌آموزی و یادگیری تجربی

۴-۱-۲- عوامل انگیزشی و روان‌شناختی

این محور بر مفاهیمی مانند رضایت تحصیلی و رضایت از مسیر رشد فردی، خودکارآمدی علمی و اعتماد به نفس تحصیلی، انگیزش درونی برای یادگیری و پژوهش، احساس تعلق علمی به دانشگاه و محیط آن، تطابق عاطفی و روانی با محیط دانشگاه، تمایل به هدف و برنامه‌ریزی بلندمدت، انگیزش غیرمالی مبتنی بر رشد شخصی و اجتماعی، و تعادل بین کار، تحصیل و زندگی فردی تمرکز دارد.

جدول ۲. ابعاد محور عوامل انگیزشی و روان‌شناختی به‌عنوان یکی از عوامل علی مؤثر در مهاجرت یا نگهداشت نخبگان

ابعاد محور عوامل انگیزشی و روان‌شناختی به‌عنوان یکی از عوامل علی مؤثر در مهاجرت یا نگهداشت نخبگان	منابع
رضایت تحصیلی و رضایت از مسیر رشد فردی	پاسکارلا و ترنزینی، ۱۹۹۱؛ اکیف، ۲۰۱۳؛ کابالرو، ۲۰۲۰؛ و دشلدز و همکاران، ۲۰۰۵؛ احسانی-چیمه و همکاران، ۲۰۱۸؛ و قوامی و طباطبایی، ۲۰۲۳
خودکارآمدی علمی و اعتماد به نفس تحصیلی	ناپولی و وارتمن، ۱۹۹۸؛ و موریس و همکاران، ۲۰۰۵
انگیزش درونی برای یادگیری و پژوهش	هسیه و همکاران، ۲۰۰۷؛ دسیکو و همکاران، ۲۰۰۶؛ و منوریان و همکاران، ۱۳۹۶
احساس تعلق علمی به دانشگاه و محیط آن	هائوسمان و همکاران، ۲۰۰۷؛ رینی و همکاران، ۲۰۱۸؛ میر و آلن، ۱۹۹۱؛ براکستون و همکاران، ۲۰۱۴؛ و دقتی، ۱۳۹۵
تطابق عاطفی و روانی با محیط دانشگاه	پاسکارلا و ترنزینی، ۱۹۹۱؛ اکیف، ۲۰۱۳؛ کابالرو، ۲۰۲۰؛ گردس و مالینکرات، ۱۹۹۴؛ و توماس، ۲۰۰۲
تمایل به هدف و برنامه‌ریزی بلندمدت	جایاثیلیک، ۲۰۱۹
انگیزش غیرمالی مبتنی بر رشد شخصی و اجتماعی	جایاثیلیک، ۲۰۱۹
تعادل بین کار، تحصیل و زندگی فردی	جایاثیلیک، ۲۰۱۹

۴-۱-۳- عوامل اجتماعی و حمایت‌های عاطفی

وجود شبکه‌های اجتماعی حمایتی از سوی همسالان، تعاملات اجتماعی قوی با همسالان و همکلاسی‌ها، احساس تعلق به جامعه دانشگاهی و علمی، دسترسی به خدمات مشاوره روانی و اجتماعی، مشارکت در گروه‌های علمی و انجمن‌های دانشجویی، و حمایت ساختارمند از گروه‌های خاص و اقلیت‌های فرهنگی و علمی از جمله مصادیق این محور هستند. این نوع عوامل در واقع، نقش مهمی در تاب‌آوری نخبگان در برابر چالش‌ها دارند.

جدول ۳. ابعاد محور عوامل اجتماعی و حمایت‌های عاطفی به‌عنوان یکی از عوامل علی مؤثر در مهاجرت یا نگهداشت نخبگان

منابع	ابعاد محور عوامل اجتماعی و حمایت‌های عاطفی به‌عنوان یکی از عوامل علی مؤثر در مهاجرت یا نگهداشت نخبگان
هاتوسمان و همکاران، ۲۰۰۷؛ رینی و همکاران، ۲۰۱۸	وجود شبکه‌های اجتماعی حمایتی از سوی همسالان
هاتوسمان و همکاران، ۲۰۰۷؛ رینی و همکاران، ۲۰۱۸	تعاملات اجتماعی قوی با همسالان و همکلاسی‌ها
میر و آلن، ۱۹۹۱؛ و براکستون و همکاران، ۲۰۱۴؛ دقتی، ۱۳۹۵	احساس تعلق به جامعه دانشگاهی و علمی
پاسکارلا و ترنزی، ۱۹۹۱؛ اکیف، ۲۰۱۳؛ کابالرو، ۲۰۲۰	دسترسی به خدمات مشاوره روانی و اجتماعی
رینتیز و توتنل، ۲۰۱۶؛ کاهو و نلسون، ۲۰۱۸؛ اریدی، ۲۰۱۵؛ نواب و شافی، ۲۰۱۱؛ ساکسنیان، ۲۰۰۰	مشارکت در گروه‌های علمی و انجمن‌های دانشجویی
کالینگر و همکاران، ۲۰۱۴	حمایت ساختارمند از گروه‌های خاص و اقلیت‌های فرهنگی و علمی

۲-۴- شرايط زمينه‌ای مؤثر بر نگهداشت یا مهاجرت نخبگان دانشگاهی

شرایط زمینه‌ای، آن دسته از بسترها و زمینه‌هایی را شامل می‌شود که در سطح ساختاری، فرهنگی یا سازمانی بر پدیده مهاجرت یا ماندگاری نخبگان دانشگاهی اثرگذارند، بی‌آنکه الزاماً به صورت مستقیم موجب رفتار مهاجرتی باشند. تحلیل داده‌های حاصل از ۷۰ منبع پژوهشی نشان داد که این مقوله شامل دو محور اصلی است: «سیاست‌ها و اقدامات نهادی حمایتی دانشگاه» و «زیرساخت‌های علمی و پژوهشی».

۴-۲-۱- سیاست‌ها و اقدامات نهادی حمایتی دانشگاه

این محور به سیاست‌ها، رویه‌ها و برنامه‌هایی اشاره دارد که از سوی دانشگاه برای حمایت هدفمند از سرمایه‌های انسانی مستعد در مقاطع تحصیلات تکمیلی اتخاذ می‌شود. مفاهیمی مانند ارائه بورس‌های تحصیلی و کمک‌هزینه‌های پژوهشی، دسترسی به خدمات رفاهی، بهداشتی و بیمه‌ای برای دانشجویان، حمایت دانشگاه از اشتغال دانشجویان و فارغ‌التحصیلان، فرصت‌های شغلی متناسب با تخصص‌ها، ارتباط دانشگاه با صنعت و بازار کار، فرهنگ سازمانی مثبت و انگیزشی، تدوین راهبرد نگهداشت استعدادها، و انعطاف‌پذیری ساختاری برای حمایت از نخبگان از جمله کدهای باز مرتبط با این محور هستند. اتخاذ سیاست‌های هدفمند برای شناسایی و پرورش استعدادها نقش مهمی در افزایش تعلق نخبگان به دانشگاه دارد.

جدول ۴. ابعاد محور سیاست‌ها و اقدامات نهادی حمایتی دانشگاه به‌عنوان یکی از شرایط زمینه‌ای مؤثر بر نگهداشت یا مهاجرت نخبگان دانشگاهی

منابع	ابعاد محور سیاست‌ها و اقدامات نهادی حمایتی دانشگاه به‌عنوان یکی از شرایط زمینه‌ای مؤثر بر نگهداشت یا مهاجرت نخبگان دانشگاهی
گانگور و تنسل، ۲۰۰۸؛ بینه و همکاران، ۲۰۱۴؛ اسلامی، ۱۴۰۰	ارائه بورس‌های تحصیلی و کمک‌هزینه‌های پژوهشی
دسیکو و همکاران، ۲۰۰۶؛ منوریان و همکاران، ۱۳۹۶؛ گانگور و تنسل، ۲۰۰۸؛ بینه و همکاران، ۲۰۱۴؛ اسلامی، ۱۴۰۰	دسترسی به خدمات رفاهی، بهداشتی و بیمه‌ای برای دانشجویان
داککوئیر و راپوپورت، ۲۰۱۲؛ خدریا و کوکار، ۲۰۱۵؛ دینزر، ۲۰۱۶	حمایت دانشگاه از اشتغال دانشجویان و فارغ‌التحصیلان
داککوئیر و راپوپورت، ۲۰۱۲؛ خدریا و کوکار، ۲۰۱۵؛ دینزر، ۲۰۱۶	فرصت‌های شغلی متناسب با تخصص‌ها
داککوئیر و راپوپورت، ۲۰۱۲؛ خدریا و کوکار، ۲۰۱۵؛ دینزر، ۲۰۱۶	ارتباط دانشگاه با صنعت و بازار کار
هسیه و همکاران، ۲۰۰۷؛ نجاتی آجی بیشه و منصوری، ۱۳۹۰؛ دوستار و همکاران، ۱۳۹۲	فرهنگ سازمانی مثبت و انگیزشی
هسیه و همکاران، ۲۰۰۷؛ نجاتی آجی بیشه و منصوری، ۱۳۹۰؛ دوستار و همکاران، ۱۳۹۲	تدوین راهبرد نگهداشت استعدادها
حسینی و همکاران، ۱۳۹۹؛ شاه‌آبادی و جامه‌بزرگی، ۱۳۹۳	انعطاف‌پذیری ساختاری برای حمایت از نخبگان

۲-۲-۴- زیرساخت‌های علمی و پژوهشی

این محور ناظر به سطح کیفی و کمی منابع و امکانات علمی در دسترس دانشجویان تحصیلات تکمیلی است که بر انگیزش و توانمندسازی آنان تأثیر مستقیم دارد. مفاهیمی مانند وجود زیرساخت‌های پژوهشی از جمله آزمایشگاه‌ها و تجهیزات پژوهشی نوین، تعامل با مراکز تحقیقاتی جهانی و فرصت‌های تبادل علمی، همکاری علمی بین‌المللی و شبکه‌های جهانی، برنامه‌ریزی برای ایجاد پارک‌های علم و فناوری، و برقراری پیوند میان آن‌ها، حمایت از استارت‌آپ‌ها و مراکز نوآوری، و دسترسی به بانک‌های اطلاعاتی علمی و منابع داده‌ای می‌توانند عامل بازدارنده‌ای در رشد و تثبیت نخبگان دانشگاهی باشند.

جدول ۵. ابعاد محور زیرساخت‌های علمی و پژوهشی به‌عنوان یکی از شرایط زمینه‌ای مؤثر بر نگهداشت یا مهاجرت نخبگان دانشگاهی

منابع	ابعاد محور زیرساخت‌های علمی و پژوهشی به‌عنوان یکی از شرایط زمینه‌ای مؤثر بر نگهداشت یا مهاجرت نخبگان دانشگاهی
چوبتاشانی، یاسینی و طولابی، ۲۰۲۲	وجود زیرساخت‌های پژوهشی از جمله آزمایشگاه‌ها و تجهیزات پژوهشی نوین
شریفی، ذوالقدر و جعفری، ۱۴۰۰؛ ساکسنیان، ۲۰۰۶؛ اوانز و همکاران، ۲۰۲۱؛ چن و یانگ، ۲۰۱۹؛ دامانت و لمیتر، ۲۰۰۵	تعامل با مراکز تحقیقاتی جهانی و فرصت‌های تبادل علمی
شریفی، ذوالقدر و جعفری، ۱۴۰۰؛ ساکسنیان، ۲۰۰۶؛ اوانز و همکاران، ۲۰۲۱؛ چن و یانگ، ۲۰۱۹؛ دامانت و لمیتر، ۲۰۰۵	همکاری علمی بین‌المللی و شبکه‌های جهانی
شریفی، ذوالقدر و جعفری، ۱۴۰۰؛ کاپور، ۲۰۱۰	برنامه‌ریزی برای ایجاد پارک‌های علم و فناوری، و برقراری پیوند میان آن‌ها
شریفی، ذوالقدر و جعفری، ۱۴۰۰؛ کاپور، ۲۰۱۰	حمایت از استارت‌آپ‌ها و مراکز نوآوری
سریا و همکاران، ۲۰۱۳؛ هداوند، ۱۳۸۹؛ شریفی، ذوالقدر و جعفری، ۱۴۰۰	دسترسی به بانک‌های اطلاعاتی علمی و منابع داده‌ای

۴-۳- عوامل مداخله‌گر در فرایند مهاجرت یا نگهداشت نخبگان دانشگاهی

عوامل مداخله‌گر به آن دسته از متغیرها و بسترهایی اطلاق می‌شود که نقش میانجی یا تسهیلگر/بازدارنده در تصمیم نخبگان برای ماندن یا مهاجرت دارند. این عوامل به‌طور مستقیم در ساختار علی قرار نمی‌گیرند، اما شدت یا جهت تأثیر عوامل اصلی را تعدیل می‌کنند. در این پژوهش، سه محور کلیدی در زمره عوامل مداخله‌گر شناسایی شده‌اند: «عوامل ساختاری و اقتصادی در سطح ملی و بین‌المللی»، «عوامل مدیریتی و اجرایی»، و «عوامل فرهنگی و اجتماعی-سیاسی».

۴-۳-۱- عوامل ساختاری و اقتصادی در سطح ملی و بین‌المللی

این محور به وضعیت کلی اقتصادی و ساختارهای حاکم بر بازار کار، حمایت‌های دولتی، و نظام‌های مالی در داخل و تعاملات علمی بین‌المللی مربوط می‌شود. مفاهیمی چون پایین بودن درآمد و معیشت نامناسب نخبگان، نبود فرصت‌های شغلی پایدار و متناسب با رشته و تخصص، بی‌ثباتی اقتصادی کشور و نبود امنیت شغلی، ضعف سیاست‌های پژوهشی و فناورانه کشور، محدودیت آزادی علمی و نبود فضای نوآوری، و تأثیر تحریم‌ها و موانع فعالیت بین‌المللی در این محور جای دارند. چنین شرایطی به‌ویژه برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی که در آستانه ورود به بازار کار هستند، تعیین‌کننده است.

جدول ۶. ابعاد محور عوامل ساختاری و اقتصادی در سطح ملی و بین‌المللی به‌عنوان یکی از عوامل مداخله‌گر در فرایند مهاجرت یا نگهداشت نخبگان دانشگاهی

ابعاد محور عوامل ساختاری و اقتصادی در سطح ملی و بین‌المللی به‌عنوان یکی از عوامل مداخله‌گر در فرایند مهاجرت یا نگهداشت نخبگان دانشگاهی	منابع
پایین بودن درآمد و معیشت نامناسب نخبگان	حاجی یوسفی و بهمد، ۱۳۸۵؛ خدریا و کوکار، ۲۰۱۵؛ دینزر، ۲۰۱۶؛ ذاکر صالحی، ۱۳۸۶؛ فلاحی و منوریان، ۱۳۸۷
نبود فرصت‌های شغلی پایدار و متناسب با رشته و تخصص	داککوئیر و راهپورت، ۲۰۱۲؛ دسیکو و همکاران، ۲۰۰۶؛ منوریان و همکاران، ۱۳۹۶
بی‌ثباتی اقتصادی کشور و نبود امنیت شغلی	اوانز و همکاران، ۲۰۲۱؛ دسیکو و همکاران، ۲۰۰۶؛ منوریان و همکاران، ۱۳۹۶؛ گانگور و تنسل، ۲۰۰۸؛ بین و همکاران، ۲۰۱۴؛ راغفر و همکاران، ۱۳۹۶؛ شاه‌آبادی و پوران، ۱۴۰۱
ضعف سیاست‌های پژوهشی و فناوریانه کشور	کاپور، ۲۰۱۰
محدودیت آزادی علمی و نبود فضای نوآوری	کاپور، ۲۰۱۰
تأثیر تحریم‌ها و موانع فعالیت بین‌المللی	هداوند، ۱۳۸۹

۴-۳-۲- عوامل مدیریتی و اجرایی

این محور به نحوه اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های حمایتی در سطح دانشگاهی و کلان اشاره دارد. کدهایی مانند ضعف در سیاست‌گذاری و نبود راهبرد مشخص در نگهداشت استعداد، بوروکراسی شدید در سیستم دانشگاهی، نبود شفافیت در تخصیص منابع و سیاست‌گذاری‌ها، نبود مسیر رشد و ارتقاء شغلی و حرفه‌ای مشخص برای نخبگان علمی، فقدان راهبرد جامع برای بازگشت نخبگان، و عدم استقلال در تصمیم‌گیری‌های دانشگاهی در این دسته قرار می‌گیرند. گاه حتی وجود سیاست‌های خوب، در غیاب اجرای صحیح، تأثیری در جلوگیری از مهاجرت نخواهد داشت.

جدول ۷. ابعاد محور عوامل مدیریتی و اجرایی به‌عنوان یکی از عوامل مداخله‌گر در فرآیند مهاجرت یا نگهداشت نخبگان دانشگاهی

منابع	ابعاد محور عوامل مدیریتی و اجرایی به‌عنوان یکی از عوامل مداخله‌گر در فرآیند مهاجرت یا نگهداشت نخبگان دانشگاهی
کریستی، مانرو و فیشر، ۲۰۰۴؛ ساکسنیان، ۲۰۰۶؛ دقتی، ۱۳۹۵؛ ملک پور افشار و همکاران، ۱۴۰۱	ضعف در سیاست‌گذاری و نبود راهبرد مشخص در نگهداشت استعداد
قلی پور و پیران نژاد، ۱۳۸۶؛ خسروی و همکاران، ۱۳۹۸	بوروکراسی شدید در سیستم دانشگاهی
قلی پور و پیران نژاد، ۱۳۸۶؛ خسروی و همکاران، ۱۳۹۸	نبود شفافیت در تخصیص منابع و سیاست‌گذاری‌ها
عظیمی و همکاران، ۱۳۹۸؛ غفوری و اکبری، ۱۳۷۹؛ سیف، فرهادیان و چیذری ۱۳۹۵	نبود مسیر رشد و ارتقاء شغلی و حرفه‌ای مشخص برای نخبگان علمی
ساکسنیان، ۲۰۰۶؛ عظیمی و همکاران، ۱۳۹۸	فقدان راهبرد جامع برای بازگشت نخبگان
قلی پور و پیران نژاد، ۱۳۸۶؛ خسروی و همکاران، ۱۳۹۸	عدم استقلال در تصمیم‌گیری‌های دانشگاهی

۴-۳-۳-عوامل فرهنگی و اجتماعی-سیاسی

نگرش‌های اجتماعی، نظام ارزشی، و فضای فرهنگی و سیاسی کشور نیز می‌توانند در تصمیم‌گیری نخبگان تأثیرگذار باشند. مفاهیمی مانند نگرش منفی به نخبگان یا بی‌توجهی به آنان در جامعه، تمایل به سبک زندگی مدرن و آزادتر در خارج، محدودیت‌های اجتماعی-سیاسی در داخل کشور، نبود آزادی اندیشه و بیان در حوزه علمی، و احساس تبعیض و نابرابری در فضای علمی در این محور جای دارند. چنانچه نخبگان احساس کنند که فرهنگ عمومی، سیاست‌گذاری یا ساختار سیاسی با رشد علمی آنان هم‌راستا نیست، تمایل به ترک کشور افزایش می‌یابد.

جدول ۸. ابعاد محور عوامل فرهنگی و اجتماعی-سیاسی به‌عنوان یکی از عوامل مداخله‌گر در فرآیند مهاجرت یا نگهداشت نخبگان دانشگاهی

منابع	ابعاد محور عوامل فرهنگی و اجتماعی-سیاسی به‌عنوان یکی از عوامل مداخله‌گر در فرآیند مهاجرت یا نگهداشت نخبگان دانشگاهی
حسینی و همکاران، ۱۳۹۹؛ شاه‌آبادی و جامه بزرگی، ۱۳۹۳؛ حسینی، ۱۳۹۸	نگرش منفی به نخبگان یا بی‌توجهی به آنان در جامعه
حسینی، ۱۳۹۸	تمایل به سبک زندگی مدرن و آزادتر در خارج
بین و همکاران ۲۰۰۱	محدودیت‌های اجتماعی-سیاسی در داخل کشور
بین و همکاران ۲۰۰۱	نبود آزادی اندیشه و بیان در حوزه علمی
قلی پور و پیران نژاد، ۱۳۸۶؛ خسروی و همکاران، ۱۳۹۸؛ داککونیر و راپوپورت، ۲۰۱۲	احساس تبعیض و نابرابری در فضای علمی

۴-۴- راهبردهای پیشنهادی برای نگهداشت سرمایه‌های انسانی دانشگاهی

یافته‌های حاصل از تحلیل منابع نشان می‌دهد که راهبردهای نگهداشت نخبگان دانشگاهی، به‌عنوان پاسخ‌های سیاستی و اجرایی، نقشی کلیدی در کاهش تمایل به مهاجرت و افزایش حس تعلق نخبگان دارند. این راهبردها، با وجود تنوع ظاهری، در یک محور کلان قابل جمع‌اند که هدف آن ایجاد یک نظام جامع حمایتی، انگیزشی و توسعه‌محور برای استعداد‌های تحصیلات تکمیلی است. راهبردهای شناسایی شده شامل اقداماتی در سطوح فردی، سازمانی و سیاست‌گذاری کلان هستند که هم‌راستا با عوامل علی و مداخله‌گر عمل می‌کنند.

جدول ۹. ابعاد راهبردهای پیشنهادی برای نگهداشت سرمایه‌های انسانی دانشگاهی

ابعاد راهبردهای پیشنهادی برای نگهداشت سرمایه‌های انسانی دانشگاهی	منابع
طراحی بسته‌های حمایتی برای بازگشت نخبگان	عظیمی و همکاران، ۱۳۹۸
تسهیل روند اقامت و مهاجرت معکوس علمی	عظیمی و همکاران، ۱۳۹۸
فراهم‌سازی فرصت‌های شغلی ویژه برای فارغ‌التحصیلان توانمند	اسدی و همکاران، ۲۰۱۸؛ شاطرجلالی، ۲۰۲۱؛ حاجی یوسفی و بهمرد، ۱۳۸۵
جذب و مشارکت نخبگان در پروژه‌های ملی و راهبردی	ساکسنیان، ۲۰۰۶؛ طالبی زیدی و رضایی، ۱۳۸۸؛ منوریان و همکاران، ۱۳۹۶؛ اریدی، ۲۰۱۵؛ نواب و شافی، ۲۰۱۱؛ ساکسنیان، ۲۰۰۰؛ تینتو، ۱۹۸۷؛ سس و همکاران، ۲۰۱۸
اصلاح نظام آموزش عالی و پژوهشی کشور هم‌راستا با استانداردهای جهانی برای پاسخ به نیازهای نخبگان	طالب‌زاده شوشتری و خادمی اشکذری، ۱۳۹۷؛ دوستار و همکاران، ۱۳۹۲؛ خدیریا و کوکار، ۲۰۱۵؛ دینزر، ۲۰۱۶؛ توکل و عرفان منش، ۱۳۹۴؛ اسماعیل‌زاده و ذاکر صالحی، ۱۳۹۳
ارتقاء جایگاه اجتماعی و منزلت و شأن نخبگان علمی در سیاست‌های کلان	جایاثلیک، ۲۰۱۹؛ عظیمی و همکاران، ۱۳۹۸؛ ارشاد، ۱۳۸۰؛ شارع پور، ۱۳۸۰؛ ذاکر صالحی، ۱۳۸۶؛ طالب‌زاده شوشتری و خادمی اشکذری، ۱۳۹۷؛ دوستار و همکاران، ۱۳۹۲؛ دیبا، قلی پور و پورعزت، ۱۳۹۹

ارائه چارچوبی برای نگهداشت سرمایه‌های انسانی دانشگاهی ...

۴-۵- پیامدهای مهاجرت یا ماندگاری سرمایه‌های انسانی دانشگاهی

تحلیل یافته‌ها نشان داد که پدیده مهاجرت یا ماندگاری دانشجویان تحصیلات تکمیلی مستعد، پیامدهایی چندلایه و گسترده در سطوح فردی، نهادی و ملی به همراه دارد. این پیامدها، نه تنها در کیفیت و کمیت تولید علم اثرگذارند، بلکه بر نوآوری، توسعه سرمایه انسانی، و آینده نظام آموزش عالی کشور نیز تأثیر می‌گذارند. در این پژوهش، پیامدها در یک محور واحد طبقه‌بندی شده‌اند، اما مفاهیم شناسایی شده نشان‌دهنده تنوع اثرات در ابعاد مختلف هستند.

جدول ۱۰. ابعاد پیامدهای مهاجرت یا ماندگاری سرمایه‌های انسانی دانشگاهی

ابعاد پیامدهای مهاجرت یا ماندگاری سرمایه‌های انسانی دانشگاهی	منابع
کاهش توان و ظرفیت علمی و پژوهشی دانشگاه‌های کشور	کاپور، ۲۰۱۰؛ داکوئیر و راپوپورت، ۲۰۱۲
ضربه به اقتصاد دانش‌بنیان ملی	داکوئیر و راپوپورت، ۲۰۱۲؛ کاپور، ۲۰۱۰
از دست رفتن سرمایه انسانی و منابع فکری ملی	ذاکرسالچی، ۱۳۸۶؛ ملک پور افشار و همکاران، ۱۴۰۱
تضعیف جایگاه علمی بین‌المللی کشور	هداوند، ۱۳۸۹؛ کاپور، ۲۰۱۰؛ ساکسنیان، ۲۰۰۶؛ میرترابی و خاوری نژاد، ۱۳۹۳؛ تربت، ۲۰۰۲
افزایش نابرابری علمی با کشورهای پیشرفته	میرترابی و خاوری نژاد، ۱۳۹۳؛ تربت، ۲۰۰۲

۵- بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف طراحی یک چارچوب مفهومی چند بعدی برای نگهداشت سرمایه‌های انسانی دانشگاهی، به‌ویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دارای استعداد برتر در ایران، در راستای مقابله با روند مهاجرت علمی، با بهره‌گیری از روش‌شناسی فراترکیب و کدگذاری کیفی سه مرحله‌ای (باز، محوری و انتخابی) انجام شد. تحلیل نظام‌مند هفتاد منبع معتبر داخلی و بین‌المللی منجر به شناسایی ده مقوله محوری شد که در قالب یک مدل مفهومی یکپارچه، تحلیل و ترکیب شدند. این مدل، با تأکید بر مؤلفه‌های روان‌شناختی، آموزشی، اجتماعی، فرهنگی، نهادی، ساختاری و سیاستی در سه سطح خرد (دانشجو)، میانی (دانشگاه) و کلان (دولت و جامعه)، چارچوبی جامع برای مواجهه با پدیده مهاجرت نخبگان ارائه می‌دهد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مهاجرت نخبگان یک پدیده چندوجهی است که نمی‌توان آن را صرفاً به عوامل اقتصادی یا فردی تقلیل داد. این نتیجه با یافته‌های میکسون و هسینگ (۱۹۹۴) هم‌راستا است که مهاجرت دانشجویان را نوعی سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی تلقی کرده و عواملی چون کیفیت آموزشی و محیط فرهنگی را در تصمیم‌گیری برای مهاجرت مؤثر دانسته‌اند. همچنین، ماهروم (۲۰۰۰) بر نقش فرصت‌های شغلی، کیفیت کاری و ارتباطات علمی در تصمیم به مهاجرت تأکید کرده است، که با شناسایی عوامل نهادی و حرفه‌ای در مدل پیشنهادی این پژوهش هم‌خوانی دارد. در سطح داخلی، عظیمی (۱۳۹۷) نیز با شناسایی موانع آموزشی، اقتصادی و سیاسی در نگهداشت سرمایه انسانی دانشگاهی، به پیچیدگی این پدیده اشاره کرده است که با نگاه کل‌نگرانه پژوهش حاضر انطباق دارد. از منظر تحلیلی، مهاجرت نخبگان به‌عنوان یک پدیده بین‌رشته‌ای با تبعات راهبردی برای توسعه ملی و امنیت علمی تلقی می‌شود. این دیدگاه با تحلیل‌های جهانی در زمینه فرسایش

سرمایه انسانی در کشورهای در حال توسعه، از جمله مطالعات فاجیان و همکاران (۲۰۱۷)، هم‌سو است که بر پیامدهای منطقه‌ای و ملی مهاجرت نخبگان تأکید دارند. در ایران، خادیمیان راوندی (۱۴۰۱) نیز با بررسی راهبردهای نگهداشت در شرکت‌های دانش‌بنیان، به تأثیر منفی خروج نخبگان بر نوآوری و بهره‌وری سازمانی اشاره کرده است. پژوهش حاضر این تحلیل را به حوزه آموزش عالی تعمیم داده و نشان می‌دهد که مهاجرت نخبگان نه تنها منجر به اتلاف سرمایه‌های انسانی می‌شود، بلکه پویایی نظام آموزش عالی و جایگاه بین‌المللی دانشگاه‌ها را نیز تهدید می‌کند.

مدل مفهومی پیشنهادی این پژوهش بر ضرورت اتخاذ رویکردی فراتر از حمایت‌های مالی صرف تأکید دارد. این یافته با نتایج داستمن و همکاران (۲۰۱۱) هم‌خوانی دارد که بازگشت نخبگان مهاجرت کرده را به‌عنوان راهبردی مکمل برای کاهش خروج مغزها پیشنهاد کرده‌اند. در سطح داخلی، معینیان و همکاران (۱۴۰۱) نیز بر نقش عوامل فرهنگی، اعتماد و مشارکت در نگهداشت کارکنان دانشی تأکید کرده‌اند، که با توجه به پژوهش حاضر به تجربه زیسته نخبگان و نیاز به محیطی معنادار و رشدمحور هم‌راستا است. همچنین، احمدنیا چنیجانی (۱۳۹۳) و آب‌باریکی (۱۳۹۳) به ترتیب به اهمیت عدالت سازمانی و رفتار شهروندی سازمانی در نظام نگهداشت اشاره کرده‌اند، که در مدل پیشنهادی این پژوهش به‌عنوان مؤلفه‌های کلیدی در سطح دانشگاهی و اجتماعی مورد توجه قرار گرفته‌اند.

یکی از چالش‌های کلیدی شناسایی شده در این پژوهش، نادیده گرفتن تجربه زیسته نخبگان در طراحی سیاست‌های نگهداشت است. این نتیجه با یافته‌های بلچفورد و ژانگ (۲۰۱۴) هم‌سو است که به موانع نابرابر در تحرک جهانی نیروی انسانی اشاره کرده‌اند و بر ضرورت توجه به عوامل اجتماعی و فرهنگی تأکید دارند. در ایران، نادری صفا (۱۳۹۴) نیز با بررسی شکاف بین وضعیت مطلوب و موجود مدیریت استعداد، به ضعف‌های سیاستی در این حوزه اشاره کرده است. پژوهش حاضر این نقد را تکمیل کرده و نشان می‌دهد که سیاست‌های از بالا به پایین، بدون مشارکت واقعی نخبگان، از درک واقع‌بینانه نیازهای روان‌شناختی، حرفه‌ای و اجتماعی آن‌ها بازمی‌مانند. علاوه بر این، فقدان انسجام نهادی و نبود بانک اطلاعاتی ملی نخبگان، که در این پژوهش به‌عنوان موانع سیاستی شناسایی شدند، با موانع اجرایی و اداری مطرح شده توسط عظیمی (۱۳۹۷) و رادمردی (۱۳۹۹) هم‌خوانی دارد.

مدل پیشنهادی این پژوهش، با تأکید بر رویکردی جامع‌نگر، شواهدمحور و مشارکتی، دانشگاه را نه تنها به‌عنوان یک نهاد آموزشی، بلکه به‌عنوان یک فضای اجتماعی-فرهنگی برای پرورش و انسجام نخبگان بازتعریف می‌کند. این دیدگاه با یافته‌های صفری و همکاران (۱۴۰۲) در زمینه نقش عوامل شغلی و حمایتی در هم‌پیوندی شغلی و نگهداشت منابع انسانی هم‌سو است. در سطح کلان، نقش دولت در ایجاد زیرساخت‌های رفاهی، پژوهشی و شغلی، که در این پژوهش مورد تأکید قرار گرفته، با پیشنهاد‌های نورگا و اسیگوه (۲۰۲۳) برای بازنگری در سیاست‌های

توسعه منابع انسانی در نیجریه قابل مقایسه است. همچنین، توجه به سرمایه اجتماعی به عنوان یک متغیر میانجی، که توسط حمزوی و همکاران (۱۴۰۲) مطرح شده، در مدل پیشنهادی این پژوهش به صورت توجه به شبکه‌های علمی و اجتماعی نخبگان بازتاب یافته است.

در نهایت، این پژوهش با تلفیق سه سطح راهبردی شامل بهبود کیفیت تجربه آموزشی، اصلاح ساختارهای دانشگاهی، و بازنگری در سیاست‌های کلان توسعه منابع انسانی، چارچوبی عملیاتی برای سیاست‌گذاران و مدیران دانشگاهی ارائه می‌دهد. این چارچوب، با انطباق با مصوبه جلسه ۵۱۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۲) در زمینه کاهش مهاجرت نخبگان، بر لزوم هماهنگی بین سیاست‌های آموزشی، پژوهشی و رفاهی تأکید دارد. مدل پیشنهادی می‌تواند زمینه‌ساز تدوین برنامه‌های نگهداشت پایدار، تسهیل بازگشت نخبگان، و تقویت رقابت‌پذیری علمی ایران در عرصه بین‌المللی باشد. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی با بهره‌گیری از روش‌های کمی و ترکیبی، اثربخشی این مدل را در دانشگاه‌های مختلف ایران آزمون کنند و سازوکارهای پیش و ارزیابی سیاست‌های نگهداشت را توسعه دهند.

بر مبنای تحلیل محورها و باهدف تسهیل سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی هدفمند، در بخش زیر، پیشنهادها در دو سطح ملی و دانشگاهی در راستای نگهداشت نخبگان دانشگاهی ارائه شده‌اند:

سطح ملی (سیاست‌گذاری کلان)

- طراحی نظام جامع نگهداشت و بازگشت نخبگان با مشارکت نهادهای سیاست‌گذار.
- ارتقاء زیرساخت‌های اقتصادی-اجتماعی برای تضمین کیفیت زندگی و امید اجتماعی.
- ایجاد مشاغل پایدار در حوزه‌های نوآورانه و کاهش وابستگی به بخش دولتی.
- تسهیل ارتباطات علمی بین‌المللی برای رفع انزوای علمی و ارتقاء اعتماد حرفه‌ای.
- بازنگری در سیاست‌های مهاجرت معکوس مبتنی بر مشوق‌های ساختاری.
- افزایش سرمایه‌گذاری در نوآوری و فناوری و توانمندسازی دانشگاه‌ها.
- اصلاح سیاست‌های فرهنگی-اجتماعی با تمرکز بر عدالت، اعتماد و ارزش‌گذاری به نخبگان.

سطح دانشگاهی (مدیریت آموزش عالی)

- بازآفرینی تجربه یادگیری معنادار و توجه به رابطه استاد-دانشجو.
- توسعه حمایت‌های روانی-اجتماعی و مراکز مشاوره تخصصی برای نخبگان.
- اتصال دانشگاه به صنعت با طراحی مسیرهای شغلی مبتنی بر نیاز بازار.
- تجهیز زیرساخت‌های پژوهشی و آزمایشگاهی برای مشارکت در پروژه‌های ملی.
- تخصیص مشوق‌های مادی و غیرمادی هدفمند به دانشجویان نخبه.
- اصلاح ساختارهای مدیریتی بر پایه شایسته‌سالاری و کاهش بوروکراسی.
- ایجاد بسته‌های جامع نگهداشت استعداد از پذیرش تا اشتغال.

این پژوهش به‌مانند سایر پژوهش‌ها مصون از محدودیت‌های ذاتی خود نیست. برخی از این محدودیت‌ها به شرح زیر ارائه می‌شوند:

• **تمرکز بر منابع ثانویه و اسنادی:**

این پژوهش مبتنی بر تحلیل اسناد و مقالات علمی بوده و فاقد داده‌های تجربی از دیدگاه مستقیم نخبگان است.

• **احتمال سوگیری در انتخاب و تحلیل منابع**

علی‌رغم بهره‌گیری از چارچوب‌های انتخاب علمی، امکان سوگیری پژوهشگر در گزینش و تفسیر محتوا وجود دارد.

• **وابستگی به کیفیت پژوهش‌های پیشین**

اعتبار نتایج به‌دقت روش‌شناسی و گزارش‌های مطالعات مبنا وابسته است.

• **عدم تفکیک رشته‌ها و حوزه‌های تخصصی**

تحلیل کلی بوده و تفاوت‌های بین‌رشته‌ای در گرایش به مهاجرت یا ماندگاری لحاظ نشده است.

۶- منابع و مآخذ

آب آبریکی، زهره. (۱۳۹۳). *تاثیر رفتار شهروندی سازمانی و معنویت بر روی استراتژی نگهداشت منابع انسانی*. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی]. ایرانداک.

احمدنیا چینیجانی، اکرم. (۱۳۹۳). *رویکرد آسیب‌شناسانه به نظام نگهداشت منابع انسانی با نگرش راهبردی و نظام‌گرا*؛ (مطالعه سازمان شهرداری زاهدان). [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سیستان و بلوچستان]. ایرانداک.

ارشاد، فرهنگ. (۱۳۸۰). *مبانی نظری فرار مغزها برحسب شکل‌های مختلف آن در شرایط کنونی*. *انجمن جامعه‌شناسی ایران*، ۳ (۵)، ۶۰-۴۳.

اسماعیل زاده، علی اصغر؛ و ذاکر صالحی، غلامرضا. (۱۳۹۳). *بررسی مهاجرت نخبگان علمی در ایران*. *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۱۳ (۲۶)، ۱۳۰-۱۰۹.

بالادستیان، محمدباقر. (۱۳۹۳). *بررسی عوامل مهاجرت از شهرستان بیجار*. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی]. ایرانداک.

ترکستانی، محمدصالح. (۱۴۰۱). *راهبردهای حفظ و نگهداشت منابع انسانی در شرکت‌های دانش بنیان*. [رساله دکتری تخصصی، دانشگاه علامه طباطبائی]. ایرانداک.

توکل، محمد؛ و عرفان منش، ایمان. (۱۳۹۴). *رهیافت تلفیقی جامعه‌شناسی علم به مهاجرت نخبگان با تأکید بر جامعه ایران*. *سیاست علم و فناوری*، ۷ (۲)، ۹۷-۸۳.

چوبتاشانی، سعادت؛ یاسینی، علی؛ و طولابی، زینب. (۱۴۰۱). *عوامل مؤثر بر تحول‌آفرینی نظام آموزش عالی ایران در حوزه آموزش علوم انسانی*. *پژوهش‌های رهبری آموزشی*، ۶ (۲۱)، ۳۷-۷.

حاجی یوسفی، امیرمحمد، و بهمرد، سمیه. (۱۳۸۵). *چرایی مهاجرت نخبگان از ایران پس از پایان جنگ تحمیلی*. *پژوهشنامه علوم سیاسی*، ۱ (۴)، ۶۷-۲۷.

حسینی، سیدخلیل؛ صبوری خسروشاهی، حبیب؛ و معدنی، سعید. (۱۳۹۹). عوامل موثر بر گرایش نخبگان فرهنگی به مهاجرت به کشورهای توسعه یافته. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۱۲(۳)، ۵۱-۶۲.

حمزوی، حسین؛ محبی، عاطفه؛ خادمی، عبدالواسع؛ و رضایی منش، بهروز. (۱۴۰۲). تاثیر مدیریت منابع انسانی پایدار بر نگهداشت منابع انسانی و نقش میانجی سرمایه اجتماعی. منابع انسانی تحول آفرین، ۲(۷)، ۳۸-۲۰.

خسروی، احمدعلی؛ خسروی، سعید؛ منصوری بیدکانی، مهدی؛ و میر، سلطانعلی. (۱۳۹۸). مهاجرت نخبگان و رابطه آن با توسعه: فرصتها و چالشها برای سیاستگذاران. *راهبردهای آموزش راهبردهای آموزش* (راهبردهای آموزش در علوم پزشکی)، ۱۲(۶)، ۱۸-۸.

دقتی، عادل. (۱۳۹۵). رویکرد راهبردی به نگهداشت نیروی انسانی در آموزش عالی استان خراسان جنوبی. *پژوهشهای مدیریت عمومی*، ۹(۳۲)، ۱۵۳-۱۳۷.

دوستار، محمد؛ فروغی، نفیسه؛ نوروزی، خلیل؛ و جوادی، مجتبی. (۱۳۹۲). راهبردهای جذب نخبگان در نظام آموزش عالی ج.ا.ا با استفاده از مدل گسترش عملکرد کیفیت. *سیاست های راهبردی و کلان*، ۱(۴)، ۲۰-۱.

دیبا، فرید؛ قلی پور، آرین؛ و پورعزت، علی اصغر. (۱۳۹۹). تحلیل آینده پژوهانه مهاجرت معکوس نخبگان دانشگاهی. *راهبرد*، ۲۹(۲)، ۱۳۷-۱۱۳.

ذاکرحاجی، غلامرضا. (۱۳۸۶). فراتحلیل مطالعات انجام شده در زمینه جذب نخبگان و پیشگیری از مهاجرت آنان. *جامعه شناسی*، ۸(۱)، ۱۳۵-۱۱۳.

رادمردی، افروز. (۱۳۹۵). *شناسایی ابعاد بازاریابی داخلی و تاثیر آن بر نگهداشت منابع انسانی در گمرک هرمزگان*. [پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه هرمزگان]. ایراندک.

راغفر، حسین؛ محمدی الموتی، مسعود؛ فخر موسوی، الهام. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر کیفیت حکمرانی بر مهاجرت دانش آموختگان. *برنامه ریزی و بودجه*، ۲۲(۲)، ۱۰۸-۷۱.

رنجبر بیزکی، زینت. (۱۳۹۱). *ارزیابی پایداری ساختار فضایی شهر (مطالعه موردی: شهر ساری)*. [پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان مازندران]. ایراندک.

سیف، پرستو؛ فرهادیان، همایون؛ و چیدری، محمد. (۱۳۹۵). مدیریت استعداد در نظام آموزش عالی ایران و راهکارهای ارتقا و بهبود آن. *ترویج علم*، ۷(۱)، ۵۵-۷۳.

شارع پور، محمود. (۱۳۸۰). فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن. *نامه انجمن جامعه شناسی ایران*، ۳، ۱۰۱-۱۱۲.

شاه آبادی، ابوالفضل؛ و جامه بزرگی، آمنه. (۱۳۹۳). تاثیر آزادی اقتصادی، سیاسی و مدنی بر مهاجرت (با تاکید بر مهاجرت نخبگان). *مجلس و راهبرد*، ۲۱(۷۷)، ۶۹-۴۱.

شاه آبادی، ابوالفضل؛ و پوران، رقیه. (۱۴۰۱). «تأثیر پیچیدگی اقتصادی و جهانی شدن در مهاجرت نخبگان در کشورهای منتخب عضو سازمان همکاری اسلامی. اقتصاد و تجارت نوین، ۱۷(۱)، ۱۳۳-۱۰۹.

شریفی، رمضان؛ ذوالقدر، مالک؛ و جعفری، فرشید. (۱۴۰۰). آسیب شناسی سیاست گذاری جمهوری اسلامی ایران در حوزه جذب و نگهداری نخبگان و استعداد های برتر. *پژوهش های روابط بین الملل*، ۱۱(۱)، ۳۴۵-۳۶۹.

شهیدزاده، حسین. (۱۳۷۰). فرار مغزها، مشکل بزرگ جهان سوم. *اطلاعات سیاسی و اقتصادی*، ۴۴ و ۴۵، ۴-۱۱.

صادقی، رسول؛ و شکرانی، محسن. (۱۳۹۵). تحلیل نوسانات فضایی تأثیر توسعه بر مهاجرت داخلی بین شهرستانی در ایران. *توسعه محلی روستایی - شهری (توسعه روستایی)*، ۲ (۱۵)، ۲۴۵-۲۸۰.

صفری، زهرا؛ الوانی، سیدمهدی؛ زارعی متین، حسن؛ و صفری، محمد. (۱۴۰۱). پیشایندهای نگهداشت منابع انسانی با تأکید بر نقش هم‌پیوندی شغلی: یک فرامطالعه آمیخته. *مدیریت فرهنگ سازمانی*، ۲۱ (۱)، ۱-۲۰.

صلواتی، بهرام (۱۴۰۰). سالنامه مهاجرتی ایران ۱۴۰۰. تهران: ریاست جمهوری، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، پژوهشکده سیاست‌گذاری دانشگاه شریف، رصدخانه مهاجرت ایران.

طالب‌زاده شوشتری، لیلا؛ و خادمی اشکذری، ملوک. (۱۳۹۷). مدیریت بهینه منابع انسانی نخبه با بررسی نیازها، موانع و مشکلات و راهکارهای پیشنهادی از دیدگاه خود آن‌ها. *پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی دانشگاه جامع امام حسین*، ۱۰ (۳)، ۲۳۷-۲۱۵.

طالبی زیدی، عباسعلی؛ و رضائی، جمشید. (۱۳۸۸). بررسی علل مهاجرت نخبگان دانشگاهی از مازندران طی سالهای ۱۳۷۰-۱۳۸۰. *فصلنامه پژوهشگر*، ۵ (۱۶)، ۶۸-۵۹.

عظیمی قادیکلایی، امه سلمه؛ طبری، مجتبی؛ باقرزاده، محمدرضا؛ و موسوی، سیدجعفر.

(۱۴۰۲). ارائه مدل جذب و نگهداشت منابع انسانی دانشگاه‌های علوم پزشکی استان

مازندران در شرایط اپیدمی بیماری کووید-۱۹. *سبک زندگی اسلامی با محوریت*

سلامت، ۷ (۱)، ۲۳۶-۲۲۸.

عظیمی، علی. (۱۳۹۷). *کشف و تبیین موانع نگهداشت منابع انسانی دانشگاه‌های برتر ایران به روش کیو. رساله دکتری، دانشگاه فردوسی مشهد*. [ایراندک].

عظیمی، علی؛ شیرازی، علی؛ کاظمی، مصطفی؛ و پویا، علیرضا. (۱۳۹۸). کشف و تبیین خوشه‌های اعضای هیئت علمی مهاجرت کرده بر اساس تحلیل عاملی دیدگاه درباره موانع نگهداشت سرمایه انسانی دانشگاه‌های برتر ایران. *پژوهش‌های مدیریت عمومی*، ۱۲ (۴۳)، ۱۵۷-۱۸۳.

علیزاده‌ازدینی، حجت. (۱۳۹۷). بررسی پیامد‌های مکانی و فضایی رفتار مهاجرتی منطقه شمال کشور. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان]. [ایراندک].

فلاحی، کیومرث؛ و منوریان، عباس. (۱۳۸۷). بررسی عوامل مهاجرت نخبگان (سرمایه انسانی) و ارائه راهبردهای مناسب برای پیشگیری از این پدیده. *دانش و توسعه*، ۱۵ (۲۴)، ۱۰۸-۱۳۷.

قربانی پور، علی‌رضا (۱۳۹۶). *مطالعه تطبیقی سیستم‌های منابع انسانی در حوزه جذب، نگهداشت و توسعه (مطالعه موردی: شرکت‌های منتخب نفتی)*. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پردیس فارابی دانشگاه تهران]. [ایراندک].

قلی پور، آرین؛ و پیران نژاد، علی. (۱۳۸۶). تأثیر عدالت اجتماعی بر مهاجرت نخبگان. *رهیافت*، ۴۵-۳۵ (۴۰).

مصوبه جلسه مورخ ۱۳۸۲/۰۳/۲۷ شورای عالی انقلاب فرهنگی

معینیان، بهمن؛ الیاسی، مهدی؛ بامداد صوفی، جهانیار؛ و سید نقوی، میرعلی. (۱۴۰۰). طراحی الگوی حفظ و نگهداری کارکنان دانشی در شرکت‌های دانش‌بنیان تولیدی (مطالعه موردی: شرکت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات و بیوتکنولوژی). *مدیریت منابع انسانی پایدار*، ۳ (۴)، ۸۹-۱۱۱.

ملک پور افشار، رضا؛ حق دوست، علی اکبر؛ دهنویه، رضا؛ ضیخ زاده، رضا؛ موسوی، میثم؛ رضایی، پروین؛ سلجوقی، ریحانه؛ مکی، مریم؛ و نوری حکمت، سمیه. (۱۴۰۱). ریشه‌ها و راهکارهای مسئله مهاجرت نخبگان در ایران. *فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی*، ۶ (۱)، ۸۱-۸۷.

منصوری، رضا. (۱۳۷۰). نگرشی بر وضعیت تحقیقات در ایران. *سیاست علمی و پژوهشی*، (۱)، ۶۰-۶۲.

منوریان، عباس، پیوسته، اکبر، واعظی، کمال و خوش‌چهره، محمد (۱۳۹۶). طراحی مدل به‌کارگیری نخبگان علمی در محیط‌های دانشگاهی کشور (مطالعه موردی: اساتید دانشگاه تهران). *مدیریت دولتی*، ۹ (۳)، ۴۶۳-۴۸۸.

میرترابی، سعید؛ و خاوری نژاد، سعید. (۱۳۹۳). علل مهاجرت نخبگان از ایران از منظر اقتصاد سیاسی بین الملل (با تاکید بر دهه ۱۳۸۰). *تحقیقات سیاسی و بین المللی*، ۶ (۱۹)، ۱۹۹-۲۳۳.

نادری صفا، الهام. (۱۳۹۴). *آسیب شناسی سیستم مدیریت استعداد و نگهداشت منابع انسانی در اداره کل ورزش و جوانان و آموزش و پرورش شهر قم*. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پردیس فارابی دانشگاه تهران]. ایران‌داک.

نجاتی آجی بیشه، مهران؛ و منصوری، حسین (۱۳۹۰). بررسی و اندازه‌گیری وضعیت سرمایه فکری در دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی (مطالعه موردی: مجتمع‌های آموزشی دانشگاه یزد). *نامه آموزش عالی*، ۴ (۱۴)، ۷۰-۴۹.

هداوند، سعید. (۱۳۸۹). چالش‌های پژوهشی کشور و تاثیر آن برمهاجرت خبرگان. *تدبیر*، ۲۱۶، ۴۲-۴۸.

همتی، رضا؛ تقی پور، اکرم؛ و بیات، فاطمه (۱۳۹۳). تحلیل جامعه‌شناختی گرایش به جابه‌جایی سکونتی در بافت قدیم خمینی شهر. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳ (۵۵)، ۴۲-۲۱.

واحد، محسن. (۱۴۰۰). *آسیب شناسی نظام نگهداشت منابع انسانی در نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران*. [پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد]. دانشگاه پیام نور استان مرکزی مرکز پیام نور دلیجان.

وقوفی، حسن، فرار مغزها، تهران، مؤسسه فرهنگی انتشاراتی زاهد فصلنامه علوم، تحقیقات و فناوری سال دوم شماره سوم خبرنامه آموزش عالی شماره ۳ اسفندماه ۱۳۷۸ سال اول ماهنامه گزارش، ش ۵۶.

Aridi, A. (2015). *Knowledge Transfer from High-Skilled Diasporas to the Home Country: The Case of Lebanon and the United States*. The George Washington University.

Asadi, H., Ahmadi, B., Nejat, S., Akbari Sari, A., Garavand, A., Almasian Kia, A., & Hasoumi, M. (2018). Factors influencing the migration of Iranian healthcare professionals: A qualitative study. *PloS one*, 13(6), e0199613. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0199613>.

Beine, M., Docquier, F., & Rapoport, H. (2001). Brain drain and economic growth: theory and evidence. *Journal of development economics*, 64(1), 275-289.

Benedict, O. H., & Ukpere, W. I. (2012). Brain drain and African development: Any possible gain from the drain?. *African Journal of Business Management*, 6(7), 2421. <https://doi.org/10.5897/AJBM11.2385>

Blachford, D. R., & Zhang, B. (2014). Rethinking international migration of human capital and brain circulation: The case of Chinese-Canadian

academics. *Journal of Studies in International Education*, 18(3), 202-222. <https://doi.org/10.1177/1028315312474315>

Brannagan, P. M., & Grix, J. (2023). Nation-state strategies for human capital development: the case of sports mega-events in Qatar. *Third world quarterly*, 44(8), 1807-1824. <https://doi.org/10.1080/01436597.2023.2200159>

Flores-Caballero, B. (2020). Higher education: Factors and strategies for student retention. *HETS Online Journal*, 10(2), 82-105.

Christie*, H., Munro, M., & Fisher, T. (2004). Leaving university early: Exploring the differences between continuing and non-continuing students. *Studies in Higher Education*, 29(5), 617-636. <https://doi.org/10.1080/0307507042000261580>

Collings, R., Swanson, V., & Watkins, R. (2014). The impact of peer mentoring on levels of student wellbeing, integration and retention: a controlled comparative evaluation of residential students in UK higher education. *Higher Education*, 68, 927-942. <https://doi.org/10.1007/s10734-014-9752-y>

Daenzer, P. (2016). Migration, post-migration policies and social integration in Canada. In *The Integration and Protection of Immigrants* (pp. 13-31). Routledge.

Darawsheh, N., Alkailanee, K., Alquran, N., AL-Dawuod, T., Nawafleh, M., Jaradat, H., ... & Al-Shamali, S. (2023). Leading with Love and Its Relationship to Faculty Members' Job Loyalty in Jordanian Universities. *Information Sciences Letters*, 12 (8), 2511-2520. <https://doi.org/10.18576/isl/120808>

DeCicco, J., Laschinger, H., & Kerr, M. (2006). Perceptions of empowerment and respect: effect on nurses' organizational commitment in nursing homes. *Journal of gerontological nursing*, 32(5), 49-56. <https://doi.org/10.3928/00989134-20060501-09>

DeShields, O. W., Kara, A., & Kaynak, E. (2005). Determinants of business student satisfaction and retention in higher education: applying Herzberg's two-factor theory. *International journal of educational management*, 19(2), 128-139. <https://doi.org/10.1108/09513540510582426>

Docquier, F., & Rapoport, H. (2012). Globalization, brain drain, and development. *Journal of economic literature*, 50(3), 681-730. <https://doi.org/10.1257/jel.50.3.681>

Dumont, J. C., & Lemaître, G. (2005). Counting immigrants and expatriates in OECD countries: a new perspective. https://www.un.org/en/development/desa/population/events/pdf/other/turin/P09_Dumont-Lemaitre.pdf

Dustmann, C., Fadlon, I., & Weiss, Y. (2011). Return migration, human capital accumulation and the brain drain. *Journal of Development Economics*, 95(1), 58-67.

Ehsani-Chimeh, E., Majdzadeh, R., Delavari, S., Gharebelagh, M. N., Rezaei, S., & Rad, E. H. (2018). Physicians' retention rate and its effective factors in the Islamic Republic of Iran. *Eastern Mediterranean Health Journal*, 24(9), 830-838. <https://doi.org/10.26719/2018.24.9.830>

Evans, P., Rodriguez-Montemayor, E., & Lanvin, B. (2021). The Global Talent Competitiveness Index: An Empirical Assessment and Lessons for Macro Talent Management. In *The Routledge Companion to Talent Management* (pp. 127-137). Routledge.

Faggian, A., Rajbhandari, I., & Dotzel, K. R. (2018). The interregional migration of human capital and its regional consequences: a review. *Transitions in Regional Economic Development*, 227-256.

Gerdes, H., & Mallinckrodt, B. (1994). Emotional, social, and academic adjustment of college students: A longitudinal study of retention. *Journal of Counseling & Development*, 72(3), 281-288.

- Ghavami, V., & Tabatabaee, S. S. (2023). A survival analysis approach to determine factors associated with non-retention of newly hired health workers in Iran. *BMC Health Services Research*, 23(1), 265. <https://doi.org/10.1186/s12913-023-09262-5>
- Hausmann, L. R., Schofield, J. W., & Woods, R. L. (2007). Sense of belonging as a predictor of intentions to persist among African American and White first-year college students. *Research in higher education*, 48, 803-839. <https://doi.org/10.1007/s11162-007-9052-9>
- Hone, K. S., & El Said, G. R. (2016). Exploring the factors affecting MOOC retention: A survey study. *Computers & Education*, 98, 157-168. DOI:10.1016/j.compedu.2016.03.016
- Hsieh, P., Sullivan, J. R., & Guerra, N. S. (2007). A closer look at college students: Self-efficacy and goal orientation. *Journal of advanced academics*, 18(3), 454-476. <https://doi.org/10.4219/jaa-2007-500>
- Jayathilake, H. D. (2019). Retention of generation-Z in information communication technology sector of Sri Lanka: a conceptual paper. *Kelaniya Journal of Human Resource Management*, 14(1).
- Kahu, E. R., & Nelson, K. (2018). Student engagement in the educational interface: Understanding the mechanisms of student success. *Higher education research & development*, 37(1), 58-71. <https://doi.org/10.1080/07294360.2017.1344197>
- Kapur, D. (2010). Diaspora, development, and democracy: the domestic impact of international migration from India.
- Khadria, B., & Kumar, P. (2015). Immigrants and immigration in India: A fresh approach. *Economic and Political Weekly*, 65-71. <http://www.dspace.stellamariscollege.edu.in:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/5047/Immigrants.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Mahroum, S. (2000). Highly skilled globetrotters: mapping the international migration of human capital. *R&D Management*, 30(1), 23-32.
- Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human resource management review*, 1(1), 61-89. <https://doi.org/10.1111/1467-9310.00154>
- Meyer, M., & Marx, S. (2016). Engineering Dropouts: A Qualitative Examination of Why Undergraduates Leave Engineering 1. In *Qualitative research in STEM* (pp. 147-176). Routledge.
- Mixon Jr, F. G., & Hsing, Y. (1994). College student migration and human capital theory: A research note. *Education Economics*, 2(1), 65-73. <https://doi.org/10.1080/09645299400000005>
- Moed, H. F., Aisati, M. H., & Plume, A. (2013). Studying scientific migration in Scopus. *Scientometrics*, 94, 929-942.
- Morris, L. V., Wu, S. S., & Finnegan, C. L. (2005). Predicting retention in online general education courses. *The American Journal of Distance Education*, 19(1), 23-36.
- Napoli, A. R., & Wortman, P. M. (1998). Psychosocial factors related to retention and early departure of two-year community college students. *Research in higher education*, 39(4), 419-455.
- Nawab, S., & Shafi, K. (2011). Retaining the brains, policies adopted by PR China to attract and retain research talent. *Australian Journal of Business and Management Research*, 1(4), 72-77. <https://doi.org/10.52283/NSWRCA.AJBMR.20110104A07>
- Nil Demet, G., & Tansel, A. (2008). Brain drain from Turkey: the case of professionals abroad. *International Journal of Manpower*, 29(4), 323-347. <https://doi.org/10.1108/01437720810884746>
- Nnoruga, J. N., & Osigwe, C. N. (2023). Brain drain in Nigeria: A challenge to human capital development. *NIGERIAN JOURNAL OF AFRICAN STUDIES (NJAS)*, 5(2).

- O'Keeffe, P. (2013). A sense of belonging: Improving student retention. *College student journal*, 47(4), 605-613.
- Pascarella, E.T., & Terenzini, P.T. (1991). *How College Affects Students: Findings and Insights from Twenty Years of Research*. John Wiley & Sons.
- Rainey, K., Dancy, M., Mickelson, R., Stearns, E., & Moller, S. (2018). Race and gender differences in how sense of belonging influences decisions to major in STEM. *International journal of STEM education*, 5, 1-14. <https://doi.org/10.1186/s40594-018-0115-6>
- Rienties, B., & Toetenel, L. (2016). The impact of learning design on student behaviour, satisfaction and performance: A cross-institutional comparison across 151 modules. *Computers in human behavior*, 60, 333-341. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.02.074>
- Salimi, M., Khodaparast, M., & Nikou, P. S. (2024). Causes and Consequences of Iranian Elite Athletes' International Migrations. *Physical Culture and Sport*, 102(1), 41-57. <https://doi.org/10.2478/pcssr-2024-0004>
- Sass, D. A., Castro-Villarreal, F., Wilkerson, S., Guerra, N., & Sullivan, J. (2018). A structural model for predicting student retention. *The Review of Higher Education*, 42(1), 103-135. <https://doi.org/10.1353/rhe.2018.0035>
- Saxenian, A. (2000). Brain drain or brain circulation, Modern Asia series. *Harvard University, Asia center*.
- Saxenian, A. (2002). Brain circulation. How high-skill immigration makes everyone better off. *Brookings Review*, 20(1), 28-31.
- Saxenian, A. (2006). *The new argonauts: Regional advantage in a global economy*. Harvard University Press.
- Sepehri, S., Salajeghe, S., Mollaiy, H. R., Sayadi, S. and Shokoh, Z. (2024). Designing a model to create a suitable platform in order to maintain human capital and increase the productivity of the organization in the central building of Iran Oil Company. *International Journal of Nonlinear Analysis and Applications*, 15(4), 203-208. <https://doi.org/10.22075/ijnaa.2022.28480.3904>
- Shaterjalali, M., Gholampoor, Y., Jeihooni, A. K., Mansoori, Y., Homayounfar, R., Ehrampoush, E., & Karimi, S. (2021). Faculty retention in regional medical schools in Iran: a qualitative content analysis. *BMC Medical Education*, 21, 1-8. <https://doi.org/10.1186/s12909-020-02473-y>
- Soria, K. M., Fransen, J., & Nackerud, S. (2013). Library use and undergraduate student outcomes: New evidence for students' retention and academic success. *portal: Libraries and the Academy*, 13(2), 147-164. <https://doi.org/10.1353/pla.2013.0010>
- Thomas, L. (2002). Student retention in higher education: the role of institutional habitus. *Journal of education policy*, 17(4), 423-442. <https://doi.org/10.1080/02680930210140257>
- Tinto, V. (1987). *Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition*. University of Chicago Press, Chicago, IL.
- Torbat, A. E. (2002). The Brain Drain from Iran to the United States. *Middle East Journal*, 56(2), 272-296. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2865853>
- Vogt, C. M. (2008). Faculty as a critical juncture in student retention and performance in engineering programs. *Journal of Engineering Education*, 97(1), 27-36. <https://doi.org/10.1002/j.2168-9830.2008.tb00951.x>
- Zakharenko, R. (2012). Human capital acquisition and international migration in a model of educational market. *Regional Science and Urban Economics*, 42(5), 808-816. <https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2011.11.002>

Identifying the Research Challenges of Farhangian University Professors in the Field of Humanities (a Phenomenological Study)

Mazhar Babaee^{*1}, Parastoo Salehi²

Received: October, 23, 2024

Revised: January, 15, 2025

Accepted: January, 28, 2025

Published: May, 22, 2025

Abstract

Purpose: The present study aimed to identify the research challenges faced by Farhangian University professors in the field of humanities.

Methodology: Adopting a critical paradigm with a qualitative approach, this research employed a phenomenological strategy based on Colaizzi's multi-stage model. The participants consisted of 12 male and female professors from Farhangian University in Kurdistan Province during the 2023–2024 academic year. Professors were selected through purposive sampling with maximum variation. Data were collected using researcher-designed semi-structured interviews and analyzed through latent qualitative content analysis alongside an analogical-inductive tactic.

Findings: The results revealed two main categories: (1) challenges in the individual domain (mental-ethical and knowledge-skill related), and in the work environment (supportive, organizational attitude, publications, and social factors); and (2) proposed solutions to address these challenges.

Conclusion: The findings indicate that the research process in humanities is hindered by multi-dimensional and multi-level obstacles, which threaten the sustainability and future of research in this field. A comprehensive review and reform of the research process in humanities is therefore essential.

Value: This study offers valuable insights for policymakers and planners by highlighting both the challenges and potential solutions for advancing research in the humanities.

Keywords: *Farhangian University Professors, Research Challenges, Humanities, Solutions, Phenomenological Study*

How to Cite:

Babae, M. ; Salehi; P. (2025). Identifying the Research Challenges of Farhangian University Professors in the Field of Humanities (a Phenomenological Study). *Journal of Knowledge-Research Studies*, 4 (1): 130-145.

Doi: [10.22034/jkrs.2025.64153.1117](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.64153.1117)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19213.html

Article Type: Original Article

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) m.babaie@cfu.ac.ir.

2. Master's Student in Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

1-Introduction

Humans need to learn to easily respond to their needs and demands, and the environment. This learning should be in a way that leads him to influence the environment and the world around him, and this happens when he explores and researches himself and the issues he faces (Shafiei Sarvestani, Jahani, & Mousavi Pour, 2018, 231). Therefore, the main source of new information and knowledge production is the result of research activities that are carried out (Moradi, Bahrami Nia, & Seifouri, 2023, 56). One of the indicators of the growth and development of countries is their scientific power and capacity (Azadi, 2023, 8), and the most obvious indicator of a country's growth and development is its technological capabilities and scientific research (Hosseini, Tabrizchi, & Behzadi, 2023, 621). On such a background, the countries of the world are trying to show the extent of their development with research indicators such as the number of researchers, the share of the research budget, the number of articles published in scientific journals, and the like (Ramezani, Mehni, & Azizi, 2018, 28); Therefore, to achieve such a goal, it is necessary to expand and strengthen the scientific community, and in this regard, the cultivation and development of the "research spirit" is one of the most important measures to build the scientific community (Tahmasebzadeh Sheikhlar, Mohammadzadeh, & Alipour, 2018, 204).

The development of research culture among researchers plays an important role in achieving a favorable research situation in society and leads researchers to conduct scientific and original research; On the other hand, the more the social, political and economic context and the dominant discourse in the countries put a lower price on research, the more researchers face obstacles and obstacles to research. In Iran, the number of these obstacles is not small, and more recent studies also show that many obstacles are still affecting the country's research (Rasuli & Shahriari, 2021, 134 and 135); Therefore, the research process in Iran faces challenges and obstacles in its progress, and to overcome them, it is necessary to identify these challenges and take action to find solutions for them. Because the most important thing in the progress and prosperity of research is to recognize the challenges and remove the existing obstacles (Veisani & Delpisheh, 2019,p.13).

In the meantime, the professors of Farhangian University are a group of professors who, in addition to the experience teaching in other universities, have had the experience of teaching a special group of students, under the title of student teachers, as well as teaching in a special university for teacher education; Therefore, it is expected that they have a more comprehensive view of research challenges and have faced more diverse challenges. Because the production of human sciences and paying attention to its position has been the focus of attention of many centers of science production in the world, especially in advanced countries (Momeny & Morshed, 2022, 73) and considering that the policy of science production is one of the important points to consider in the goals of the Farhangian University of the country (Ramezani et al., 2018, 29); In case of explaining the challenges of research in the field of humanities and finding solutions for it from the point of view of the professors of this university, in addition to the fact that it is possible to inform those involved about the obstacles and gaps in the research process in the field of humanities, it is possible to base on the obtained solutions, found a way to improve research productivity in the field of humanities and especially in Farhangian University. To this line in this research, the researchers seek to identify the challenges of Farhangian University

Journal of

Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Page: 131

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

professors in the field of humanities according to the lived experiences of these people. Thus, the following research question is formulated for this study.

1. The lived experiences of Farhangian University professors in research in the field of humanities, How do explain the challenges of this field?

2. What solutions do the lived experiences of Farhangian University professors in research in the field of humanities show for the challenges of this field?

2-Research Background

Scientific research begins with the appearance of a problem in the researcher's mind, and the main goal of scientific research is to solve a problem and find an answer to it (Motealehi et al., 2010, 102). Scientific research is a systematic study to solve a problem (Safari-Moradabadi et al., 2017, 1), and research is the process of doing research. This process will be accompanied by challenges. So far, a variety of research has been conducted in the field of research challenges in Iran and other countries, as well as some obstacles facing researchers have been identified, and solutions provided. For example, Ashrafi-Rizi et al. (2018) examined the economic obstacles to health research in Iran, such as the lack of funding and solutions for it. Of course, despite the practicality of this research; But it was limited to the field of health and economic obstacles; Therefore, to expand the areas, Veisani and Delpisheh (2019) investigated the obstacles and problems of research in the field of medical sciences in Iran from the point of view of faculty members, research experts, and students in a systematic review. In this research, it was pointed out such things as lack of time due to teaching jobs, lack of incentive policies, insufficient financial credits, lack of proportionality of research points with the promotion system of faculty members, lack of familiarity with teamwork culture, lack of motivation among researchers and lack of necessary cooperation of Environmental system with researchers. Of course, this research was also limited to medical sciences and did not include all aspects of research; Therefore, Hosseini et al. (2023) investigated the obstacles and challenges of research and advancement of science and technology in the field of health in fundamental, process, management, cultural, human resources, ethics and spirituality, evaluation and monitoring, financial and economic, future research and foresight axes. Such cases need to be investigated in other scientific fields, including the humanities.

In the field of humanities, Ramezani et al. (2018) pointed out the existence of infrastructural, economic, educational, cultural, communication, structural-administrative, managerial-executive, and individual-motivational problems and obstacles in the research process at Farhangian University. However, this research was limited to Farhangian University. Daryapour, Dortaj, Abbaspour, et al. (2020) pointed to things such as research qualifications, family factors, educational factors, school atmosphere, a culture that encourages research, financial resources, organizational characteristics, and socio-cultural factors to develop research culture in elementary schools. The research also merely reflected the state of the school's research culture. Some researchers have focused on all fields of human sciences. Rasuli and Shahriari (2021) mentioned the pitfalls and challenges of humanities research in Iran as poor social fabric, weak infrastructure, inefficient organization and management, incorrect policy-making, weakness of researchers, and incompatible laws and regulations. Also, Safarpour, Abbaspour, & Salimi (2022) showed that the promotion regulations have challenges such as

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Page: 132

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

victimization of humanities, emphasis on the research dimension, neglect of education, emphasis on quantity, and lack of attention to quality. In other countries, research challenges have been addressed in numerous studies. For example, Sitompul and Anditasari (2022) showed that master's students have problems writing a thesis in the three dimensions of research skills in the introduction, research method, and findings and discussion sections. Kamalakannan (2024) refers to the economic challenges of researchers in India, who focused on a specific dimension of research. Elgamri, Mohammed, El-Rhazi, et al. (2024) have addressed the problems and challenges of Arab researchers in the Arab countries of the Middle East and point to factors such as lack of access to resources, insufficient funds, lack of time, lack of supportive research infrastructure, lack of teamwork, insufficient scientific writing skills, etc. Also, to overcome the challenges, targeted interventions were suggested. As evident from the literature, various research studies have been conducted in Iran and other countries in the field of research and research challenges. However, so far, the identification of research challenges in the field of human sciences from the perspective of Farhangian University professors and their lived experiences in this field has not been addressed.

3-Methodology

Since the current research aimed to identify the research challenges of Farhangian University professors in the field of humanities, the researchers used the critical paradigm, qualitative approach, and descriptive phenomenology strategy of the multi-stage type of Paul Collaizi.

The participants of the research included male and female professors who were at Farhangian University of Kurdistan province, in the academic year 2023-2024. The selection of professors was based on purposeful sampling. The criteria for selecting professors were having a scientific research article, having experience in research challenges, and willingness to participate in research. The data collection tool was a researcher-made semi-structured interview. Because in the qualitative approach, unlike the quantitative approach, specific theoretical foundations in the sense of following a specific theory are not used to explain the data; Also, there is no predetermined standard questionnaire for this work, inevitably, the researcher has no choice but to use the semi-structured interview letter of the researcher. Therefore, most of the questions are the product of the researcher's understanding. The interview process continued until relative saturation in the data was achieved. Of course, the interviews reached saturation in 9 people. However, the researchers continued the interview with 12 people to ensure more certainty. i.e, In total, an interview was conducted with 12 professors after obtaining their informed and complete consent (Table. 1). Criteria for entering the interview: 1. having sufficient consent, 2. knowing the purpose of the interview. 3. Having enough time, 4. Being a humanities major, 5. Having at least 5 scientific research articles, 5. Having lived experience of challenges and solutions to solve challenges in the field of research. And exclusion criteria: 1. Not having enough time as a result of the long interview, 2. Dissatisfaction with the place, time, and manner of the interview, 3. Feeling any emotional pressure. 4. The interviewer's recognition of the ability and skill of the interviewee in answering the questions.

At this stage of the work, to fulfill the professional ethics of the research and respect the rights of the participants, the objectives of the research were

discussed with them simply and transparently, and their participation was subject to their will and discretion. Also, these people had permission to withdraw from the interview at any stage of the work or to read and comment on the final text of the interview if they wished.

For the detailed implementation of the interviews and their analysis, the information related to the research discussion was determined. After that, concepts were extracted from the important expressions of each interview, and the interviewees' description of the considered concept was also presented. The other interviews were studied and analyzed in the same way. Which includes the following steps: 1. Reading all the descriptions of the subjects. 2. Back to important narratives and phrases for extraction. 3. Explanation of the meanings of phrases and their formulation. 4. Presenting related themes and removing unrelated themes.

To ensure the validity of the research and the accuracy of the findings, the following measures were taken: 1. Revision and rethinking of the implemented interview texts by the researchers: The researchers spent a lot of time reviewing the documents and the text of the interviews and analyzing the content of the answers provided in this research, and they tried to control the bias and prejudice of the researchers themselves as much as possible. 2. Adaptation by members: in explaining parts of the work process, after implementing and categorizing the research challenges and solutions, the final report of the analysis process and the obtained categories were sent to several professors, and the contents were communicated to them. 3. Peer review: taking advantage of the opinions of several colleagues who are experts in this field. 4. Participatory nature of the research: In some parts of the research, the opinions of the participants were simultaneously used in the data analysis.

Table 1. Profile of participants

code	gender	age	field of study	academic rank	research experience
1	male	53	Educational sciences	assistant professor	12 years
2	female	52	Persian language and literature	assistant professor	10 years
3	male	59	Islamic philosophy and theology	instructor	38 years
4	male	56	Educational sciences (psychometrics)	instructor	23 years
5	male	46	Educational sciences - educational management trend	instructor	10 years
6	male	54	psychology	assistant professor	30 years
7	male	51	Arabic language and literature	assistant professor	30 years
8	male	48	History of Islam	assistant professor	12 years
9	male	41	Philosophy of education	assistant professor	12 years
10	female	42	Theology and Islamic teachings	assistant professor	17 years
11	male	41	Psychology and Education of Exceptional Children	instructor	5 years
12	male	39	Educational management	assistant professor	12 years

4-Findings

The research findings are presented in two main steps, the first step is to identify research challenges in the field of humanities based on the lived experiences of Farhangian University professors and the second step is to identify solutions to overcome these challenges.

4-1-Research challenges

The challenges of being a researcher are examined in two fields: individual challenges of researchers and challenges in the living and working environment of researchers.

4-1-1- Individual challenges

The challenges of research in the individual field are identified in two fields: mental-ethical challenges and skill-knowledge challenges based on the lived experiences of Farhangian University professors.

4-1-1-1- Mental and moral challenges

The challenges of research in the field of mentality and research ethics of researchers from the point of view of professors are:

4-1-1-1-1-Privilege versus utility: According to the interviewees, many researches studies, are not research-oriented; rather, they are conducted to gain academic points. In this regard, interviewee number 4 believes: “Most of the research conducted /or received is due to the need to upgrade the scientific degree.” (Similar cases: codes 3, 5, 8, 10, 11, and 12).

4-1-1-1-2-Data generation: According to professors, data generation and presentation of incorrect content are one of the challenging issues in the field of research in the humanities. Interviewee number 5 believes: “Most of the researches are not original and are carried out by institutions and real people in the form of data creation and delivered to the beneficiaries.” (Similar items: codes 1 and 12).

4-1-1-1-3-Unhealthy competition between researchers: It seems that unhealthy competition among researchers is a major obstacle on the path of research. Interviewee number 9 states: “For instance, a student does research work with you, those individuals create an obstacle so that this student does not do his work.” (Similar cases: codes 2 and 7).

4-1-1-1-4-Mentioning names not involved in the work: It sounds that in some cases, people force their subordinates to participate nominally in research work. Interviewee number 3 explains: “Some force students to do research and record the names of professors in their articles.” (Similar cases: codes 5 and 12).

4-1-1-1-5-Lack of research interest: According to professors, one of the main challenges in the field of research is conducting research despite not being interested in it. Interviewee number 1 believes: “Many people are not interested in research; but inevitably, they have to do it.”

4-1-1-2-Knowledge and skill challenges

From the point of view of professors, the challenges of research in the field of knowledge and skills of researchers are:

4-1-1-2-1-Ignorance of the basic knowledge of research: According to the statements of the interviewees, some activists in the field of research do not benefit enough from research knowledge and skills. Interviewee number 12 believes: “Knowledge of research is one of the components of being a professional in research that many respected professors do not have. We

witnessed this in very high universities of the country as well.” (Similar cases: codes 1, 4, 6, 8, 9 and 10).

4-1-1-2-2-Lack of mastery of foreign languages: It seems that one of the basic challenges of researchers in our country is the lack of mastery of foreign languages, especially English. Interviewee number 12 explains: “Another challenge is most of us do not know the English language well. It's like we can't receive the message of modern science or we can't publish an article in an English-speaking country.” (Similar cases: code 9).

4-1-1-2-3-Unfamiliarity with software: It seems that some researchers do not have the necessary familiarity with computers and research software. Interviewee number 9 states: “We have a researcher who does not know how to work with computers and software”.

4-1-1-2-4-weakness in teamwork: Although cooperation among researchers is one of the facilitators of the research path; it seems that researchers are not interested in it. Interviewee number 9 believes: “There is little spirit for team research.” (Similar cases: codes 2 and 10).

4-1-1-2-5-Low level of study: Studying and knowing the knowledge of others is one of the main foundations of research; But it appears to me that some researchers are not very active in this field. Interviewee number 9 states: “Some researchers don't read books for years.” (Similar cases: code 12).

4-1-2-Environmental challenges

The quality of research, in addition to being influenced by researchers, is also influenced by the environment in which the researcher conducts research. The challenges of research in the field of environmental challenges are presented in four areas: supporting challenges, challenges of organizations' attitudes towards research, challenges related to publications and research projects, and social challenges of research based on the lived experiences of Farhangian University professors.

4-1-2-1-Supporting challenges

From the point of view of the professors, the support challenges created by the social and work environment for researchers and the research process are:

4-1-2-1-1-Lack of financial support: The lack of economic support for researchers was a matter that was repeatedly expressed by the interviewees. Interviewee number 9 states: “We don't have a specific budget for research at all. They give research grants, but the instruction to receive and use it is so complicated that I prefer not to use it.” (Similar cases: codes 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, and 12).

4-1-2-1-2-Lack of access to suitable physical facilities: For research, there is a need for suitable facilities and working space, which seems not to be available to some researchers. Interviewee number 9 states: “We don't have enough facilities, we don't have high-speed internet, we don't have a special room and...” (Similar cases: codes 2, 4, 5, 6, and 10).

4-1-2-1-3-Limited access to scientific resources: It seems that the current access of researchers to authentic sources, books, and authentic articles is not satisfactory. Interviewee number 5 believes: “The most important obstacle, during the implementation of research, is the lack of access of researchers to data banks and information sources.” (Similar cases: codes 6, 7, 8, and 9).

4-1-2-1-4-Provision of the research budget of one university by another university: The provision and supervision of the research activities of one university by another university can reduce research motivation for research professors. In this regard, interviewee number 6 states: “For example, instead of Farhangian University being in charge of the education research budget, it has been assigned to another university.”

4-1-2-1-5-Lack of support in the dissemination of findings: It seems that the absence of a specific contract party and weakness in the dissemination of research findings in the target community are one of the most important concerns of researchers. Interviewee number 9 states: “When a researcher does the work independently, where should he publish now? If it is a book, who will distribute it?” (Similar cases: codes 4 and 5).

4-1-2-1-6-The lack of cooperation of the research community with the researcher: According to professors, one of the biggest obstacles that researchers face is the lack of cooperation of the research community with the researchers. In this regard, interviewee number 12 explains: “for example, I did research from the perspective of the professors, some of them are my colleagues and friends, but many of them were not willing to cooperate at all ” (Similar cases: codes 4, 5, 7, 9, and 11).

4-1-2-2-The challenges of the attitude of organizations and universities to research

The type of view that the organizations sponsoring research work and also universities have towards research, and the type of interaction they have with researchers in the research process, is influential. In this regard, from the point of view of the professors, the challenges of research in the field of the attitude of organizations and universities to research are:

4-1-2-2-Lack of attention to research in the field of humanities: Based on the interviewees, attention to research and research in the field of humanities is of a lower level than in the basic sciences. Interviewee number 12 believes: “It seems that more progress has been made in the field of engineering, medicine, and basic sciences, and the main problems are in the field of humanities” (Similar cases: codes 3, 4, and 10).

4-1-2-2-2-. Compulsion to conduct research in universities: According to professors' statements, there is a compulsion to conduct research work for university professors and students. Interviewee number 9 states: “Unfortunately, the main approach of universities is how many articles have been published. To raise his rank in the Ministry of Science, he puts pressure and stress on faculty members and students” (Similar cases: codes 1, 2, 5, and 12).

4-1-2-2-3-Education-orientedness of universities: According to professors, in universities, the main attention is on the educational aspect of academic activities, and this causes the reduction of professors' research activities. Interviewee number 10 believes: “The country's higher education centers, especially in the field of humanities, are highly education-oriented. It is evident that the research dimension among the academicians of this scientific field is weak”.

4-1-2-2-4-Organizations' lack of attention to research: According to the professors' statements, it seems that organizations consider research among the less important and unnecessary matters in their structure. Interviewee number 7 explains: “For example, in our field of work, which is the field of literature, universities, and departments see themselves as not needing

research, and they usually see themselves as sufficient in these matters” (Similar cases: codes 1, 4, 6, 9, and 11).

4-1-2-3-Challenges related to publications and projects

A researcher also faces challenges in the stage of sending research to publications and creating projects. According to professors, the challenges in this field are:

4-1-2-3-1-Lack of number and variety in publications: According to professors, thematic variety and number of publications are low, and this has created a challenge for researchers. Interviewee number 1 explains this issue regarding students: “The number of academic publications has become extremely small, and in most of the country's academic fields, there is no logical proportion between the number of students and the number of publications” (Similar cases: code 1).

4-1-2-3-2-Longness of the process of acceptance of articles: Based on the professors' views, the process of review and acceptance of articles by publications is very long, and this has created intellectual and mental concerns for researchers. Interviewee number 10 states: “Delay in accepting or publishing an article and waiting and fearing the rejection of an article are important concerns of researchers.” (Similar cases: codes 1 and 2).

4-1-2-3-3-The dominance of personal relationships in the acceptance and publication of articles: It seems that in some publications, personal relationships are superior to the criteria of magazines; as interviewee number 5 explains: “A researcher may be hardly able to publish the output of his research; while another researcher performs the same action in a very short time and solely based on relationships and bargaining power with the magazine” (Similar cases: codes 1, 3, 6, 10, 11, and 12).

4-1-2-3-4-The lack of competence of reviewers and the rule of personal relationships in handing over a research project: According to the interviewees, the non-specialist process of reviewing research works can also be seen in research projects. Interviewee number 12 explains: “The process of carrying out research works in many organizations is based on relationships and friendship and things that are against the rules. Are the design reviewers qualified to judge the quality of designs?” (Similar cases: codes 4, 5, 6, and 11).

4-1-2-4-Social challenges

In addition to the cases related to organizations and universities, researchers also face challenges in the field of society's dealings with them. The challenges in this field, according to the professors' lived experiences, are:

4-1-2-4-1-Absence of study and learning culture: Based on the interviewees, one of the main reasons for the weak spirit of research is the low level of study culture in the general society. Interviewee number 12 believes: “In a culture where there is no search for learning, there is no need for research since everyone considers themselves to be the common sense” (Similar cases: code 10).

4-1-2-4-2-Certificate orientation: It seems that attention to getting a degree in educational systems is one of the factors that hinders the growth of the spirit of research. Interviewee number 10 believes: “The country's education system mainly delivers a student to the university who, although he has studied well, has not developed a scientific and critical spirit in him”.

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Page: 138

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

4-1-2-4-3-Undervaluation of research: According to the statements of the interviewees, research and research are considered to be of little importance in society. Interviewee number 7 states: “There is a kind of confrontation with researchers as if scientific work is useless.” (Similar cases: codes 1, 9, and 12).

4-1-2-4-4-Emergence of pseudo-researchers: Based on the interviewees, the presence of people who are nominally researchers and in practice do not have much ability in this field, has caused the inappropriate introduction of researchers to society. Interviewee number 12 states: “Everywhere you go, some people claim research work, and some claim authorship and so on; but they don't know anything”.

4-2-Solutions

Considering the various challenges in the field of research in human sciences, professors have presented solutions to overcome the challenges.

4-2-1- Individual solutions

The professors have suggested solutions to the researchers to reduce and overcome the various challenges of the research process.

4-2-1-1-Ethical and mental solutions

In the field of increasing the researcher's spirit, which can be done by the researchers themselves, the professors have proposed solutions which include:

4-2-1-1-1-Observance of the principles of professional research ethics: In addition to the knowledge of conducting research, researchers also need to have research ethics. Interviewee number 9 explains: “Researchers must have the spirit and ethics of research, they must be humble, some are proud” (Similar cases: codes 2, 6, and 12).

4-2-1-1-2-Maintaining the spirit of research: Research is a field full of many diverse challenges, but researchers need to be steadfast in this direction. In this regard, interviewee number 9 advises: “Despite the problems ahead, the researcher should maintain the spirit of research; finally, there are people who know the value of his work”.

4-2-1-1-3-Targeting and applying research: Conducting applied research is one of the actions that researchers can perform to improve the status of research in society. Regarding this, interviewee number 11 also believes: “It is possible to maintain the value of research by applying the results.” (Similar cases: codes 1, 6, 8, 9, and 12).

4-2-1-1-4-Conducting targeted and applied research: By carrying out applied research, researchers conduct research to make the research status better. In this regard, interviewee number 11 also believes: “It is probable to keep the research value by implementing the outcomes” (Similar cases: codes 1, 6, 8, 9, and 12).

4-2-1-2-Knowledge and skill solutions

In the context of increasing the level of knowledge and skills of researchers, solutions have been proposed which include:

4-2-1-2-1-Creative and analytical thinking: According to professors, the researcher, must enhance the skills of criticism, creation, and creativity. Interviewee number 12 states: “He has a level of analytical skills and creative and critical thinking that can identify the vacuums and see the shortcomings.” (Similar cases: Code 9).

4-2-1-2-2-Increase the level of study of researchers: In the view of interviewees, study and awareness are one of the main needs of the researchers. In this regard, the number 9 interviewee also believes: “It is necessary to update himself or herself in terms of study”.

4-2-1-2-3-Familiarity with scientific languages: According to professors, mastering the languages used in the scientific world is one of the main needs to enhance the quality of researchers. Interviewer number 9 states: “The researcher is fluent not only in English but also in two or three languages”.

4-2-1-2-4-Familiarity with research software: Based on the professors’ views, researchers must be proficient in working with computers and research tools. Interviewee number 9 also believes: “One of the needs is computer and software”.

4-2-2-Solutions related to the research environment

In addition to providing suggestions to researchers, the professors have proposed solutions in the fields of support, the attitude of organizations, changes in the approach of magazines and publications, and the social context.

4-2-2-1-Supporting solutions

The solutions of professors in the field of supporting researchers are:

4-2-2-1-1-Financial and economic support: To reduce the obstacles in the path of research and the desire of researchers to research, it is necessary to provide them with the necessary economic support; as interviewee number 7 suggests: “Financially support the researchers in such a way that the researcher, lovingly, dedicates his life to the research work” (Similar cases: codes 1, 9, and 11).

4-2-2-1-2-Providing suitable facilities: By providing suitable research facilities, the ground for the effective activity of researchers is provided. Interviewee number 9 states: “For example, every researcher should have a secretary and have their research room”.

4-2-2-1-3-Access to appropriate information sources: It is suggested to provide access to reliable, universal, and original sources for researchers. Interviewee number 8 also points out: “Easy and free access to information resources should be provided for researchers.” (Similar cases: code 5).

4-2-2-2-Solutions related to the attitude of organizations and universities

The solutions of the professors in the field of changing the way of looking and interaction of the university and various organizations with research and researchers are:

4-2-2-2-1-Paying attention to the quality versus the number of articles: One of the solutions that plays an important role in improving the status of research and research in society is to pay attention to the quality of research instead of the number of articles by researchers. Interviewee number 5 believes: “The reins of symbolic and merely award-winning researches should be pulled and limited to researches resulting in useful and applied science.” (Similar cases: code 2).

4-2-2-2-2-Assignment of educational matters instead of research work: The interviewees have suggested that instead of forcing professors to do research work, educational matters should be considered for them. Interviewee number 1 states: “Many professors are not interested in research; for such people, consider other jobs such as teaching”.

4-2-2-2-3-Reviewing the curriculum of the universities: According to the interviewees, to reduce the challenges of the research path, it is necessary to start solving the problem from the universities. Interviewee number 12 believes: "Revising the curricula is one of the solutions. For example, in Farhangian University, when you see the course content, in my opinion, the position of research is very low." (Similar cases: code 2).

4-2-2-2-4-Researcher's presence in important decisions: According to the interviewees, by asking the opinions of researchers in important decisions, their position in society can be improved. Regarding this, interviewee number 12 suggests: "My suggestion is that a researcher should be present in different departments and institutions for important decisions, even if he does not have an official relationship with that institution if a decision is made, it should be done in consultation with the researcher".

4-2-2-3-Solutions related to publications

In the field of publications, solutions have also been suggested, which include:

4-2-2-3-1-Monitoring the process of printing and accepting articles: One of the solutions that was repeatedly expressed by professors is monitoring the process of accepting and printing articles. Interviewee number 3 suggests: "Prevent the exclusivity of some magazines to publish articles by relatives or famous researchers, and provide the ground for the presence of young and elite researchers". (Similar cases: codes 2, 5, 10, 11, and 12).

4-2-2-3-2-Increasing the number of journals: The interviewees have suggested that the number of journals available to researchers should be increased. Interviewee number 3 suggests: "Despite the strictness in rating scientific research journals, efforts should be made to increase their number".

4-2-2-3-3-Double-blinding the method of accepting the research plan: One of the proposals that can be seriously considered in the field of research plans is to double-blind the research plan review process. In this regard, interviewee number 12 believes: "In different executive bodies, as in the process of reviewing articles, a research team of industry experts should review the proposals anonymously".

4-2-2-4-Social solutions

In addition to the change in the style of support and the way organizations look at researchers, there is also a change in researchers themselves. There is, a need to improve the way society interacts with researchers. The professors' suggestions in this regard are:

4-2-2-4-1-Creating the ground for the training of research people: To achieve a researcher-oriented society, it is necessary to provide the ground for people's research from a young age. Interviewee number 9 explains: "Researchers should be researchers from childhood, be curious, wonder, learn dialogue, learn the skills of saying no and criticism, read a lot of books, and work in a group." (Similar cases: codes 10 and 12).

4-2-2-4-2-Raising the position of the researcher in the general society: One of the ways to expand the research culture in society is to raise the position of the researcher. In this regard, interviewee number 9 believes: "Society should be prepared in such a way that if a person is a researcher, they will respect his work and accept it as a job." (Similar cases: codes 11 and 12).

5-Discussion and Conclusion

In response to the first question, the lived experiences of Farhangian University professors in research in the field of humanities, how do they explain the challenges of this field? The analysis of professors' lived experiences showed that the research challenges of professors are not limited to a specific field; rather, these challenges can be seen both in the individual sphere and in the organizational and social environment of people. In previous studies, Hosseini et al. (2023) pointed out the existence of research challenges in various areas of health, and Ramezani et al. (2018) pointed out challenges in such areas at Farhangian University. The current research showed that In the research process, the mentality that researchers have towards the research work, disinterest, belief, and use of unethical methods, in addition to the fact that it may challenge the research process for the researcher, it can also be challenging for other researchers and prevent to fulfill the research goals of others. Besides that, not having the basic knowledge of research and the additional skills required for research is a challenging factor for researchers; As Sitompul and Anditasari (2022) pointed out about master's students.

However, there are factors beyond the control of the researcher that make the researcher's research process challenging. These challenges play a role in several dimensions and at various stages before the implementation of the research, in the research process, and after its completion. According to the professors, many researchers do not receive the necessary material and spiritual support from society and various institutions at different stages of research work. Ashrafi-Rizi et al. (2018) also pointed out the economic problems of researchers in the field of health in Iran; Therefore, these support challenges are not limited only to the field of humanities, and it is a problem that different researchers are facing. It was also pointed out in the current research that organizations and departments do not attach importance to the research work of individuals and that research is done as a symbolic work; The case that Safarpour et al. (2022) also mentioned regarding the challengingness of the regulations for the promotion of academic staff for research work. Also, researchers face non-scientific processes in the stage of publication and acceptance of research articles. All these cases show that the research process is facing multi-dimensional and multi-level obstacles on its way. In this regard, Kamalakannan (2024) in India, Elgamri et al. (2024) regarding Arab researchers of Middle Eastern Arab countries, Rasuli and Shahriari (2021) regarding the challenges of humanities research in Iran, and Veisani and Delpisheh (2019) regarding Obstacles and problems of research in the field of Iranian medical sciences from the point of view of faculty members, research experts and students have pointed out similar challenges with the current research findings in different fields.. Therefore, these challenges are evident not only in Iran and the field of humanities, but also in other countries and other fields. Based on the research findings and existing backgrounds, the future of the research process in the field of humanities will be challenging, especially for Farhangian University professors. Therefore, it is necessary to review the research process in the field of humanities. It is suggested to carry out such research from the point of view of professors of various universities in the country and other research fields in which research challenges have not yet been identified.

In response to the second question of the research, what solutions do the lived experiences of Farhangian University professors in research in the field of humanities show for the challenges of this field? The professors presented

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Page: 142

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

solutions in the two areas of individual solutions and solutions related to the organizational and social environment. As in the research of Ramezani et al. (2018), the solutions were presented in several dimensions. In the individual field, suggestions such as having a spirit of research, observing research ethics, acquiring knowledge related to research, etc., were presented by the professors. It seems that strengthening the scientific abilities of researchers is essential. Individual cases are at the discretion of the researchers; Therefore, researchers themselves can play a role in reducing the challenges in the path of research and do not simply assign the solution of all challenges to things beyond their control.

However, in the context of the researcher's research and social environment, solutions were suggested that need to be considered by the society and the founders of research and publications, including providing financial support to researchers, a matter that Ashrafi-Rizi et al. (2018) With research in the field of health, they had pointed out. Also, a special place for the researcher should be considered in every organization, the guidelines for improving the scientific level of people should be revised, the level of supervision of the work process of publications and referees should be increased, and in general, it should be tried to create a suitable field for the development of researchers at the society level. to be provided The cases mentioned by Elgamri et al. (2024) regarding the Arab researchers of the Arab countries of the Middle East and Daryapour et al. (2020) regarding strengthening the spirit of research in schools. In general, the analysis of solutions shows that to overcome the challenges of research in the field of human sciences, it is necessary not only to have people called researchers; Rather, he nurtured the whole society with a spirit of research, so that even if people themselves are not involved in doing research work at the academic level; But show interest in the results of scientific researches and cooperation in doing them. In fact, in addition to the researcher, society needs to be concerned, and this work requires policy-making at the macro level of education and training. According to the results of the research, it is suggested that to create a society interested in research, appropriate groundwork should be done, and material and spiritual support should be considered for the researchers in different fields so that they can do research with more motivation. Because in most research, as well as the current research, the lack of sufficient support for researchers was pointed out.

This research is innovative from the point of view of examining the views of Farhangian University professors in the field of humanities; Because in previous researches, the challenges of researching in different scientific fields and universities were examined, and also the challenges of researching in the field of humanities were examined; But none of them had specifically investigated the challenges from the point of view of educators. These professors are responsible for the training of future teachers, and they face research and educational conditions different from those at other universities in the country. Because there is a possibility of teaching these professors both in other universities and in schools, they face more diverse research environments.

Considering that the findings of this research are limited to the views of the professors of Farhangian University of Kurdistan regarding the challenges of research in the field of humanities; Therefore, there is a possibility that conducting such research with the research community of professors of other universities as well as other cultural universities of the country will show different results. In addition, the findings are related to the challenges of the field of humanities for Farhangian University professors and do not include other fields or all professors.

Access to professors who were willing to cooperate, as well as the lack of time of the participants, were among other limitations of the study.

6-References

- اشرفی ریزی، حسن؛ سلیمانی، محمدرضا؛ و هاشمیان، محمدرضا. (۱۳۹۷). موانع اقتصادی پژوهش‌های سلامت در ایران: مقاله مروری روایتی. *مدیریت اطلاعات سلامت*، ۱۵(۵)، ۲۴۶-۲۴۰.
<https://doi.org/10.22122/him.v15i5.3401>
- آزادی احمدآبادی، قاسم. (۱۴۰۲). برجستگی‌های علمی ایران در حوزه علوم اجتماعی در مقایسه با برخی کشورهای اسلامی. *مطالعات دانش پژوهی*، ۲(۳)، ۳۰-۷.
<https://doi.org/10.22034/jkrs.2024.59277.1049>
- حسینی، معصومه؛ تبریزی، نرگس؛ و بهزادی، الهام. (۱۴۰۱). موانع و چالش‌های پژوهش و پیشرفت علم و فن‌آوری در حوزه سلامت. *فرهنگ و ارتقاء سلامت*، ۶(۴)، ۶۲۶-۶۲۱.
- دریابور، الهه؛ درتاج، فریبرز؛ عباس پور، عباس؛ سعدی پور، اسماعیل؛ و دلاور، علی. (۱۳۹۹). عوامل مؤثر بر گسترش فرهنگ پژوهش در آموزش ابتدایی: مطالعه‌ای با رویکرد پدیدارشناسی. *روان شناسی مدرسه و آموزشگاه*، ۹(۱)، ۵۳-۳۰.
<https://doi.org/10.22098/jsp.2020.901>
- رسولی، بهروز؛ و شهریاری، پرویز. (۱۴۰۰). چاله‌ها و چالش‌های پژوهش در علوم انسانی در ایران؛ پنجره‌ای به روی سیاست‌گذاری علم. *پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات*، ۲(۲)، ۳۳۳-۳۳۳.
<https://doi.org/10.52547/jipm.37.2.333.361>
- رضانی، سیده گل افروز؛ مهنی، امید؛ و عزیزی، نعمت‌الله. (۱۳۹۷). بررسی موانع و چالش‌های مؤثر بر ناکارآمدی پژوهش در دانشگاه فرهنگیان: رویکردی مبتنی بر نظریه داده بنیاد. *مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی*، ۱۱(۲)، ۵۰-۲۷.
- شفیعی سروستانی، مریم؛ جهانی، جعفر؛ و موسوی پور، سید روح‌الله. (۱۳۹۷). رابطه سبک‌های یادگیری و روحیه پژوهشگری دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه. *مطالعات آموزش و یادگیری*، ۱۰(۱)، ۲۴۴-۲۳۰.
<https://doi.org/10.22099/jsli.2018.4923>
- صفرپور، اسحاق؛ عباس پور، جواد؛ و سلیمی، قاسم. (۱۴۰۱). کاوش تجربیات و دیدگاه‌های اعضای هیئت علمی حوزه علوم انسانی و هنر دانشگاه شیراز در مورد آیین‌نامه ارتقاء. *مطالعات دانش پژوهی*، ۱(۱)، ۵۴-۲۹.
<https://doi.org/10.22034/jkrs.2021.47805.1006>
- صفری مرادآبادی، علی؛ رضانخانی، علی؛ آقاملائی، تیمور؛ حسینی، مرضیه؛ و دادی پور، سکینه. (۱۳۹۶). موانع انجام پژوهش از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان. *پژوهش در آموزش علوم پزشکی*، ۹(۳)، ۹-۱.
<http://dx.doi.org/10.29252/rme.9.3.9>
- طهماسب‌زاده شیخ‌لار، داود؛ محمدزاده، صدیقه؛ و علیپور، سریه. (۱۳۹۷). رابطه روش تدریس کاوشگری با روحیه پژوهشگری در بین دانشجویان رشته پرستاری. *آموزش در علوم پزشکی*، ۱۸، ۲۱۳-۲۰۴.
- مرادی، محمود؛ بهرامی‌نیا، سارا؛ و صیفوری، ویدا. (۱۴۰۲). ارزشیابی و تحلیل محتوایی آیین‌نامه‌های پژوهشگر برتر برخی از دانشگاه‌های تحت پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. *مطالعات دانش پژوهی*، ۲(۲)، ۸۳-۵۵.
<https://doi.org/10.22034/jkrs.2023.57325.1032.55-83>
- مومنی، سید علی؛ و مرشد، محمدصابر. (۱۴۰۱). شناسایی شایستگی‌های مورد نیاز پژوهشگران مؤسسات علوم انسانی اسلامی جهت ایفای نقش پژوهشگری. *مدیریت بر آموزش انتظامی*، ۱۴۰۱(۵۸)، ۹۴-۷۱.
<https://doi.org/10.22034/mape.2022.1268407.1184>

ویسانی، یوسف؛ دل پیشه، علی. (۱۳۹۸). بررسی موانع و مشکلات پژوهش در حوزه علوم پزشکی ایران از دیدگاه اعضای هیئت علمی، کارشناسان پژوهشی و دانشجویان: مرور سیستماتیک. *مجله دانشگاه علوم پزشکی ایلام*, ۲۷ (۱)، ۱۳-۲۴.

Elgamri, A., Mohammed, Z., El-Rhazi, K., Shahroui, M., Ahram M., Al-Abbas, M., & Silverman, H. (2024). Challenges facing Arab researchers in conducting and publishing scientific research: a qualitative interview study. *Research Ethics*, 20(2), 331-362. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-3129329/v1>

Kamalakaran, A. (2024). Challenges Faced by Researcher - a Hypothetical View. *Indian Journal of Psychology*, 3(1), 163-167.

Motealehi, A., Vafaenasab, M., Jafari, H., Safari, M., Zarea, A., & Roshanian, E. (2020). Research Barriers from the Viewpoints of Staff of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences in 2018. *TB*, 19(1), 100-111. (In Persian) <http://doi.org/10.18502/tbj.v19i1.2820>

Sitompul, S. K., & Anditasari, A. W. (2022). Challenges in Writing Academic Research: an Exploration of Master's Students' Experiences. *Getsempena English Education Journal*, 9(2), 136-148. <https://doi.org/10.46244/geej.v9i2.1805>

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Page: 145

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

A Bibliometric Analysis of Linguistics and Education Interface (From 1970 to 2024)

Akbar Majidi^{*1}, Esmaeil Safaei Asl²

Received: March, 14, 2025

Revised: May, 12, 2025

Accepted: May, 20, 2025

Published: May, 22, 2025

Abstract

Purpose: This study aimed to quantify and analyze the characteristics of scholarly publications in the field of education and linguistics during the period 1970–2024.

Methodology: A bibliometric approach was employed to examine the relevant literature indexed in the Web of Science database. A total of 2,915 articles were retrieved and analyzed using bibliometric techniques supported by VOSviewer and Excel software.

Findings: The results indicate a steady and continuous growth in both publications and citations in this field over the studied period. Among authors, Lim, Jason Miin-Hwa from UCSI University, Malaysia, was identified as the most prolific contributor with 12 publications. INTED Proceedings emerged as the leading journal with 70 articles. At the country level, the United States ranked first with 497 publications, while Kazan Federal University led institutions with 81 contributions. Keyword analysis revealed that “linguistics” was the most frequently used term in the corpus. Cluster analysis uncovered the intellectual structure of the field, highlighting the emergence of eight thematic clusters that shape current research directions.

Conclusion: The findings provide valuable insights for academic researchers, practitioners, and policymakers by illustrating historical trends, identifying leading contributors, and mapping thematic structures in the intersection of linguistics and education.

Value: By offering a quantitative bibliometric overview, this study highlights the bibliographic and thematic features of research in linguistics and education. The results contribute to the identification of research gaps, support future research planning, and assist educational and linguistic policymakers in strategic decision-making

Key Words: *Linguistics, Education, Bibliometrics Analysis, Scientometrics, Language, Educational Linguistics*

How to Cite:

Majidi, A. ; Safaei Asl; E. (2025). A Bibliometric Analysis of Linguistics and Education Interface (From 1970 to 2024). *Journal of Knowledge-Research Studies*, 4 (1): 146-165.

Doi: [10.22034/jkrs.2025.19838](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.19838)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19838.html

Article Type: Original Article

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

E-ISSN: [2821-045X](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.19838)

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

1. Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, University of Tabriz, Tabriz, Iran (Corresponding Author) Akbar.majidi@tabrizu.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of English Language Teaching, Farhangian University, Tehran, Iran. P.O. Box 14665-889

1-Introduction

Halliday (2007: 34) points out that linguistics, like sociology and psychology, underlie the whole educational process since education largely takes place through language, and educational performance is closely related to linguistic development. Hence, it can be argued that language plays a pivotal role in interlinking the two fields of linguistics and education. In this regard, Spolsky utilizes the term “educational linguistics” as an umbrella covering any fields and disciplines that illuminate language in education with linguistics, broadly conceived, playing a central role, and the interdisciplinary areas of sociolinguistics, psycholinguistics, anthropological linguistics as well as neurolinguistics, clinical linguistics, pragmatics, and discourse analysis (Hult, 2008:15). As Matthiessen (2015) put it, educational linguistics, in broad terms, involves all aspects of language in education. Educational linguistics is concerned with teaching and learning [or education] through language (Halliday, 2007: 354). Halliday (2007:358) argues that educational linguistics is aimed at working towards a language-based theory of teaching/learning.

Journal of

Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Page: 147

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Educational linguistics encompasses a wide range of themes. Spolsky (2003: 503; cited in Hult, 2008:20) has put forth broad areas, including first or second language pedagogy and the teaching of reading, spelling, writing, listening, and speaking. Halliday (2007: 354-355) has outlined a tentative and schematic list of activities, including studying school textbook language [how learners engage; how writers write], describing textbook registers [the languages of subjects], general model of bilingualism (individual and societal), functional grammar and discourse [stylistics; media studies; language of science, politics, etc.], and foreign languages in school. Hult (2008:20-21) points out that the range of themes is great, with the core ones like linguistically and culturally responsive education, literacy development, acquiring a language, language assessment, and educational language policy (as a part of wider national language planning). Uccelli and Snow (2008: 628) have outlined the major lines of work comprising educational linguistics as using language in classrooms, literacy development, language learning, planning language use in educational settings, and assessing language knowledge. More recently, Spolsky (2022) claimed that most of Pennycook's (2002) list of subfields within critical applied linguistics, i.e. language policy, critical bilingualism, language awareness, critical multilingualism, antiracist education, and critical language education which are all concerned with language teaching, are related to and derived from critical pedagogy and hence, can be labelled as educational linguistics.

Having established an understanding of the intricate and interwoven relationship between linguistics and education, as well as the common themes that connect these two domains alongside the broader field of educational linguistics, and given the necessity for a comprehensive and integrated review of past research conducted in the overlapping areas of linguistics and education, we aim to do a bibliometric and scientometric analysis of global scientific outputs published at the interface of the two fields of linguistics and education. It should be noted that bibliometric analysis is a research method applied in many subject fields. Alan Pritchard (1969: 348) first introduced the word bibliometrics, defining it as “the application of mathematical and statistical methods to books and other media of communication”. This quantitative technique is usually used to map scholarly literature, revealing patterns and trends. Bibliometric study is a method that

enables researchers to perceive the research status of a field of study (Xu, Yu & Wang, 2019; Tang et al, 2018).

2-Literature Review

Numerous studies have used a bibliometric approach to analyze various dimensions and aspects of publications in the field of linguistics and their relationship with other fields, including education. The research background can be divided into three categories. Some of them specifically examined and analyzed the publications trend and bibliographic characteristics of linguistic documents, including, Arik (2015), Mohsen, Fu, and Hu (2017), Lei and Liao (2017), Sun, Wang & Feng (2021), Yan and Zhang (2023) and Lee (2023). Others examined and analyzed bibliometrics of publications in various fields of linguistics, including, applied linguistics (Lei and Liu, 2019), multilingualism (Lin and Lei , 2020), sociolinguistic (Yudistira et al, 2024), and Systemic Functional Linguistics (Zhao, Ni, and Zhao, 2025). The third category includes research that examined and analyzed bibliometrics in linguistics and education, including, Firdausi et al (2021) and Asriati et al. (2024). Therefore, this section only refers to studies that examined and analyzed bibliometrics of the interaction between linguistics and education.

Firdausi et al (2021) examined the intellectual structure of educational linguistics research. The purpose of this research was to present a thorough knowledge map of the intellectual structure of educational linguistics based on the dataset collected from the Scopus database. Use the VOSViewer tool and Scopus's analyze search queries function to examine and display data. This research examined 166 scientific papers published between 1961 and 2020. According to the research, the Kazan Federal University and Dearden, J. had the most active affiliated institutions and individual researchers in educational linguistic publication. Social science, and the journal *Calidoscopio* were the most studied and disseminated outlets of educational linguistics research. The simulation results show that there were three categories of researchers who cooperate. This research suggests a categorization of educational linguistics research subjects requires the identification of a base of knowledge gained over fifty-six years of published simulation: Human, Education, Computational Linguistics, Language Learning, Identity, Language Policy, and Bilingual Education, as HECLILB research themes. Asriati et al. (2024) conducted a bibliometric analysis of the interaction between education and linguistics (2015-2023). Using data harvested from Google Scholar and analyzed through the VOSviewer software, the research provides insights into the most influential publications, collaboration networks, and the thematic focus of the literature. The methodology involved collecting 309 relevant documents, including journal articles, books, and conference proceedings. The data were screened and analyzed using bibliometric techniques, focusing on keyword co-occurrence and citation analysis. This approach allowed for the identification of six major research clusters within the fields of linguistics and education, ranging from systemic functional linguistics to the impact of the COVID-19 pandemic on English language teaching. Key findings show a significant growth in research output over the analyzed period, with systemic functional linguistics emerging as a dominant methodology. The study also highlights increasing collaboration among researchers and a strong focus on language education, teacher training, and higher education trends. Yudistira et al (2024) conducted a bibliographic analysis of sociolinguistic research in the past

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Page: 148

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Journal of

Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Page: 149

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

decade (2013 to 2023). A total of 242 sociolinguistic publications were identified. The annual growth rate was found to be 7.63% and each publication received an average of five citations. The United States proved to be the most productive country, contributing 52 articles. The study also used concept co-occurrence analysis to set research priorities in the field of sociolinguistics. The United States and the United Kingdom are the most frequent collaborators in writing studies. This study highlights the significance of sociolinguistics, which pertains to the examination of language within the context of society. The study of the intricate correlation between language and society has the potential to offer solutions to significant contemporary social issues.

A review of the bibliometric research related to linguistics, education, and the intersection of the two on a global scale revealed that only one study, namely the research by Asriati et al. (2024), is directly relevant to the present research. However, unlike the study by Asriati et al. (2024), which was conducted over a short period of just nine years and solely based on the Google Scholar database, the current study attempts to analyze data regarding the articles on the interface between linguistics and education based on datasets obtained from the Web of Science (WoS) over 50 years, between 1970 and 2024, using the VOSviewer software. More specifically, the following research goals are to be addressed in the present study:

1. To examine the status of published articles on linguistics and education;
2. To identify the highly-cited articles on linguistics and education;
3. To identify the top authors in the field of linguistics and education;
4. To identify the top universities and institutes publishing articles on linguistics and education;
5. To identify the core journals and influential sources;
6. To visualize the map of core journals and influential sources;
7. To identify the top countries publishing articles on linguistics and education;
8. To visualize the map of the top countries publishing linguistics and education articles;
9. To visualize the keywords co-occurrence map of linguistics and education articles.

3-Methodology

This study adopted descriptive and explorative methods. This study employed a bibliometric approach to analyze the literature related to linguistics and education. The bibliometric analysis “provides a quantitative method for reviewing and investigating extant literature in a given field” (Mou et al., 2019).

First, the database of Web of Science Core Collection was retrieved on March 15, 2025, based on the following search strategy:

((TS=("linguistics")) AND TS=("education")) AND DOP=(1970-01-01/2024-12-29))

To be specific, the purpose of the retrieval was to search the articles related to education and linguistics that were published between 1970 and 2024. A total of 2915 articles were identified by the queries, and their bibliometric information, including article titles, journal titles, publishing years, keywords, abstracts, citations, etc., was downloaded for the follow-up analyses. For Uniformity, the opinions of experts in the field were used, and in some cases, the Google search

engine was used to identify some concepts and the full form of abbreviations. During the data standardization stage, the following changes were made to the vocabulary:

- The plural and singular forms of words were unified. Countable words were made plural, and words that preferred the singular form were made singular. For example: beliefs turned into “belief”, and so on.
- Abbreviations were written in full. of course, in some cases, identifying the full form was simply not possible and required a search in the specialized field of the word. For example: CLIL turned into “Content and Language Integrated Learning”, and so on.
- Meaningless and incomprehensible words were removed from the vocabulary, for example:
- Synonyms such as “corpora” and “corpus” became one.
- Adjectives, adverbs, and words that had a very general meaning were removed, for example: history, decision making, and so on.
- Long terms were broken down into several shorter words or phrases. Such as blockchain technology turned into blockchain, and so on.

Second, the general characteristics in the area of education and linguistics were detected based on the bibliometric information after using the “analyze results” function of the database of Web of Science Core Collection. It includes the publication trend, main publication venues, author, country, and publication. Third, having been cleaned and converted into the appropriate format, the data was imported into the VOSviewer software for further processing. VOSviewer is a tool for “displaying large bibliometric maps in an easy-to-interpret way” (Van and Waltman, 2010). VOSviewer was used to generate network maps that illustrate the clustering and structure of the research field, revealing critical areas of focus within linguistics and education.

4-Findings

4-1-Publication trend of articles on linguistics and education: The publication trend of articles on linguistics and education is presented in Table 1.

Table 1. Number of articles published on linguistics and education

	Publication year				Publication year		
1	1973	1	0.034	21	2006	10	0.343
2	1977	1	0.034	22	2007	22	0.755
3	1984	1	0.034	23	2008	27	0.926
4	1978	1	0.034	24	2009	37	1.269
5	1987	1	0.034	25	2010	50	1.715
6	1991	1	0.034	26	2011	56	1.921
7	1992	3	0.103	27	2012	45	1.544
8	1993	2	0.069	28	2013	71	2.436
9	1994	6	0.206	29	2014	83	2.847
10	1995	5	0.172	30	2015	160	5.489
11	1996	4	0.137	31	2016	166	5.695
12	1997	10	0.343	32	2017	210	7.204
13	1998	8	0.274	33	2018	260	8.919
14	1999	3	0.103	34	2019	260	8.919
15	2000	9	0.309	35	2020	287	9.846
16	2001	8	0.274	36	2021	265	9.091
17	2002	5	0.172	37	2022	259	8.885
18	2003	12	0.412	38	2023	271	9.297
19	2004	11	0.377	39	2024	272	9.331
20	2005	12	0.412				

As shown in Table 1, there was a relatively ascending trend in the number of articles published on linguistics and education from 1973 to 2024. The number of articles reached from 1 in 1973 to 83 in 2014, 160 in 2015, 287 in 2020, and 272 in 2024. In the following, Figure 1 reveals the research trend and citations towards linguistics and education more clearly. As is clear from the figure, the growth of article publication and the number of citations received were on an upward trend.

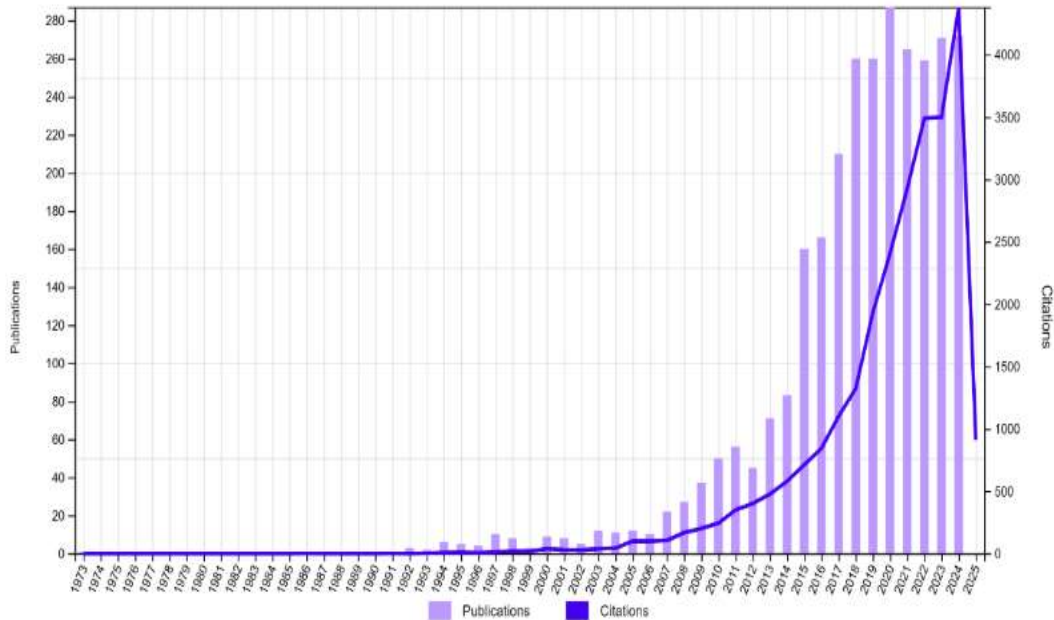

Figure 1. Trend of publication of articles and citations in the interaction of linguistics and education

4-2-Highly-cited articles on linguistics and education: To identify the highly-cited papers in the field of linguistics and education, we examined the top papers with the most citations.

Table 2. Highly-cited articles on linguistics and education

rank	Title	Author(s)	year	publication	average citations per year	total citation
1	Clarifying translanguaging and deconstructing named languages: A perspective from linguistics	Otheguy, R; García, O and Reid, W	2015	Applied Linguistics Review	86.0	946
2	A Transdisciplinary Framework for SLA in a Multilingual World	Atkinson, Dwight, et al	2016	Modern Language Journal	62.4	624
3	Shortcut learning in deep neural networks	Geirhos, Robert, et al	2020	Nature Machine Intelligence	93.1	559
4	Motivation - Reopening the Research Agenda	crookes,G, and schmidt , R.W	1991	Language Learning	12.1	1014
5	The Flowering of Positive Psychology in Foreign Language Teaching and Acquisition Research	Dewaele et al	2019	Frontiers in Psychology	53.4	374
6	Embodiment as a unifying perspective for psychology	Glenberg, AM	2010	Wiley Interdisciplinary Reviews-Cognitive Science	22.1	355
7	Varieties of Knowledge Elicitation Techniques	Cooke, NJ	1994	International Journal of Human-Computer Studies	9.81	314
8	The Multi/Plural Turn, Postcolonial Theory, and Neoliberal Multiculturalism: Complicities and Implications for Applied Linguistics	Kubota, R	2016	Applied Linguistics	27.6	276
9	Qualitative Interviews in Applied Linguistics: From Research Instrument to Social Practice	Talmy, S	2010	Annual Review of Applied Linguistics	13.6	219
10	Study Quality in Sla: an Assessment of Designs, Analyses, and Reporting Practices in Quantitative L2 Research	Plonsky, L	2013	Studies in Second Language Acquisition	15.7	205
11	Neo-hymesian linguistic ethnography in the United Kingdom	Rampton, B	2007	Journal of Sociolinguistics	10.7	205

Journal of Knowledge-Research Studies (JKRS)

152

Number 11

Table 2 shows the 11 most-cited articles on linguistics and education. These eleven articles can be broadly categorized into five interrelated thematic clusters. First, "theoretical reconceptualizations of language and multilingualism" are

Journal of

Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Page: 153

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

central to Otheguy, García & Reid, who challenge the notion of named languages through the lens of translanguaging, and to Atkinson et al., who propose a transdisciplinary framework for second language acquisition (SLA) in multilingual contexts. Second, "critical sociolinguistic and postcolonial perspectives" are reflected in Kubota's analysis of the multi/plural turn and its intersections with neoliberal multiculturalism and postcolonial theory. Third, "methodological reflections and innovations" appear in Talmy's discussion of qualitative interviews as social practices and Plonsky's evaluation of study quality, research designs, and reporting standards in quantitative SLA research. Fourth, "cognitive and computational approaches" are represented by Geirhos et al., who examine shortcut learning in deep neural networks, Glenberg's argument for embodiment as a unifying perspective in psychology, and Cooke's comparative review of knowledge elicitation techniques. Finally, "positive psychology in language education" is explored by Dewaele, Chen, Padilla & Lake, who highlight the growing influence of positive psychological constructs in foreign language teaching and acquisition research. It should also be noted that the paper of Otheguy, García, and Reid (2015) entitled "Clarifying translanguaging and deconstructing named languages: A perspective from linguistics" is the most highly-cited article, receiving 946 citations. The purpose of this article is to explain the importance and relevance of translanguaging to schools interested in the linguistic and intellectual growth of bilingual students, as well as minority communities involved in language preservation and revitalization efforts.

4-3-Top authors in the fields of linguistics and education: Regarding the authors in the fields of linguistics and education, the findings revealed that 5875 authors were involved in the intersection of linguistics and education. The names of the top 18 authors, along with the article specifications, are presented in Table 3.

Table3. top authors in the area of linguistics and education

Rank	Author	Affiliation	Country	Frequency	Percent
1	Lim, Jason Miin-Hwa	UCSI University	Malaysia	12	0.412
2	Pikhart, Marcel	University of Hradec Kralove	Czech Republic	10	0.343
3	Pomortseva, Nadezhda	Kazan Federal University	Russia	9	0.309
4	Troyan, Francis John	Ohio State University	USA	9	0.309
5	Klimova, Blanka	University of Hradec Kralove	Czech Republic	8	0.274
6	da Silva Júnior, Silvio Nunes	Universidade Federal de Alagoas	Brazil	7	0.240
7	Silva, Wagner Rodrigues	Universidade Federal do Tocantins	Brazil	7	0.240
8	Charity Hudley, Anne	Stanford University	USA	7	0.240
9	De Costa, Peter	Michigan State University	USA	6	0.206
10	Mallinson, Christine	University of Maryland, Baltimore County	USA	6	0.206
11	Morozova, Tatiana V	Kazan Federal University	Russia	6	0.206
12	Hu, Guangwei	Hong Kong Polytechnic University	Thailand	5	0.172
13	Kellogg, David	Vygotsky Res Community	South Korea	5	0.172
14	Bobyreva, Natalia N.	Kazan Federal University	Russia	5	0.172
15	Yu, Zhonggen	Beijing Language and Culture University	China	5	0.172
16	Ji, Meng	University of Western Australia	Australia	5	0.172
17	Walsh, Steve	University of New Mexico	USA	5	0.172
18	Zhang, Xiaodong	Beijing Foreign Studies University	China	5	0.172

Table 3 shows that among the authors, Lim, Jason Miin-Hwa from UCSI University, Malaysia, published 12 articles and has the highest number of documents in this field. After him, Pikhart, Marcel from the University of Hradec Kralove, Czech Republic, published 10 articles, and Pomortseva, Nadezhda from Kazan Federal University, Russia, and Troyan, Francis John from Ohio State University, USA, published 9 articles. The names of other authors active in the intersection of linguistics and education, along with the number of articles, are listed in Table 3.

4-4-Top journals and influential sources in the area of linguistics and education: In total, 1341 journals and influential sources are used in the production of articles in the field of linguistics and education. Table 4 presents the top ten journals and influential sources.

Journal of

Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Page: 155

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Table 4. Top journals and influential sources in the area of linguistics and education

Rank	Journals And Influential Sources	Frequency	Percent
1	INTED Proceedings	70	2.401
2	Eurasian Journal of Applied Linguistics	65	2.230
3	EDULEARN Proceedings	54	1.852
4	Journal Of Language Teaching and Learning	38	1.304
5	Linguistics And Education	38	1.304
6	Language And Education	35	1.201
7	Procedia Social and Behavioral Sciences	32	1.098
8	International Journal of Bilingual Education and Bilingualism	31	1.063
9	ICERI Proceedings	29	0.995
10	System	29	0.995

Table 4 shows the ten leading journals and specific resources in the field of linguistics and education. According to Table 4, “INTED Proceedings” ranks first with 74 articles (2.401%) of the total articles. It is followed by “Eurasian Journal of Applied Linguistics” with 65(2.230%) articles and “EDULEARN Proceedings” with 54(1.852%) articles. The names of other journals can be seen in Table 4.

4-5-Top countries publishing articles on linguistics and education: In total, 111 countries contributed to the production of articles in the field of linguistics and education. Table 5 presents the top twenty countries.

Table5. The top countries in the field of linguistics and education

Rank	Country	Frequency	Percent
1	USA	497	17.050
2	Peoples R China	298	10.223
3	Russia	291	9.983
4	Brazil	225	7.719
5	England	202	6.930
6	Australia	176	6.038
7	Spain	144	4.940
8	Canada	94	3.225
9	Turkey	75	2.573
10	Germany	63	2.161
11	Ukraine	58	1.990
12	Iran	53	1.818
13	South Africa	51	1.750
14	Sweden	51	1.750
15	Malaysia	48	1.647
16	Indonesia	47	1.612
17	Italy	43	1.475
18	Japan	43	1.475
19	France	39	1.338
20	Poland	39	1.338

According to Table 5, the United States ranks first with 497 (17.05%) articles. Then China with 298 (10.22%) and Russia with 291 (9.98%) articles are in the second and third places. The names of other leading countries in the production of articles in this field can be seen in Table 5. A co-authorship map of the countries is presented in Figure 2.

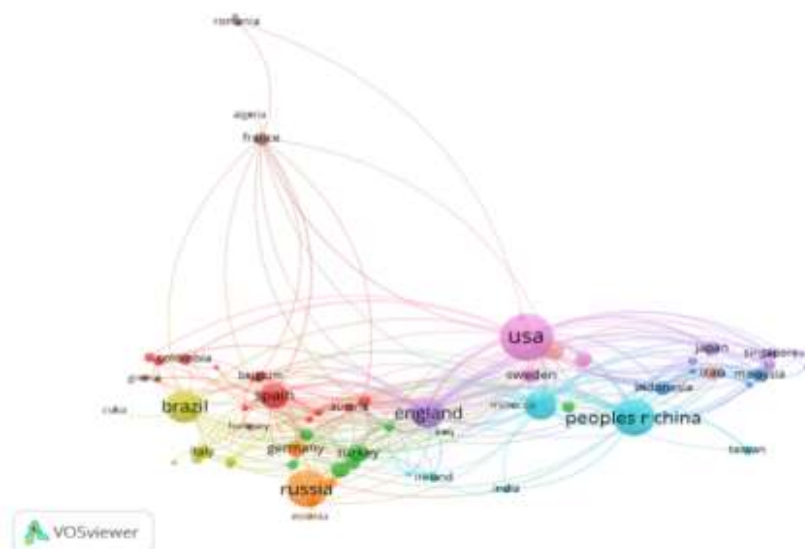

Figure 2. The co-authorship map of the countries

69 countries with a threshold of 5 were entered into VOSviewer software, and the data were analyzed. The size of the circle indicated the number of published articles. As shown in the map, the United States, China, Russia, England, Brazil, and Spain were the world's top countries in publishing articles on linguistics and education. Lines connecting the countries indicated co-authorship. When the two countries connected to each other by one line, they collaborated on the publication of an article. Therefore, the thickness of the line represented a high level of cooperation between countries. As shown in the map, there was scientific cooperation between the United States and most countries. The United States had the most scientific cooperation with China, England, Australia, and Japan.

4.6. Top universities and institutes publishing articles in linguistics and education

In total, 2380 university/institute contributed to the production of articles in the field of linguistics and education. Table 6 presents the top ten university/institute.

Table 6. Top universities/institutes publishing articles in linguistics and education

Rank	Country	Country	Frequency	Percent
1	Kazan Federal University	Russia	81	2.778
2	Ministry of Education, Science of Ukraine	Ukraine	52	1.783
3	University of London	UK	38	1.303
4	University of Sydney	Australia	35	1.200
5	University System of Ohio	USA	33	1.132
6	University System of Georgia	USA	30	1.029
7	Peoples Friendship University of Russia	Russia	28	0.960
8	State University System of Florida	USA	28	0.960
9	University of California System	USA	27	0.926
10	Stockholm University	Sweden	24	0.823

According to Table 6, “Kazan Federal University” ranks first with 81 (2.77%) articles. Then “Ministry of Education Science of Ukraine” with 52 (1.78%) and “University of London” with 38 (1.30%) articles are in the second and third places. The names of other leading universities/institute in the production of articles in this field can be seen in Table 6. A co-authorship map of the top-ranked universities/institute is presented in Figure 3.

Journal of

Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Figure 3. The co-authorship map of the universities/institutes

163 universities/institutes with a threshold of 5 were entered into VOSviewer software, and the data were analyzed. The size of the circle indicated the number of published articles. As shown in the map, the University of Sydney, Stockholm University, Ohio State University, University of Michigan, and Hong Kong Polytechnic University were the world's top universities/institutes in publishing articles of linguistics and education. Lines connecting the countries indicated co-authorship. When the two universities/institute connected by one line, they collaborated on the publication of an article. Therefore, the thickness of the line represented a high level of cooperation between universities/institutes. As shown in the map, there was scientific cooperation between the University of Sydney and most universities/institutes. The University of Sydney had the most scientific cooperation with the university of Queensland, Macquarie University, and the University of Technology, Sydney.

4-7-Ranking linguistics and education research keywords based on co-occurrence analysis: The 9341 keywords from 2915 articles indexed in WOSCC were classified and analyzed (Table 7). The top 20 keywords indicate the terms that researchers used most often during the study period.

Table7. Top 20 linguistics and education articles keywords based on co-word analysis (1973-2024)

Rank	Keywords	Frequency	Rank	Keywords	Frequency
1	linguistics	257	11	Discourse analysis	47
2	education	166	12	Academic writing	43
3	Systemic functional linguistics	131	13	Teaching	39
4	Corpus linguistics	129	14	Identity	39
5	Applied linguistics	113	15	Language policy	39
6	Higher education	112	16	Literacy	37
7	Teacher education	79	17	Translanguaging	36
8	Language	67	18	Bilingualism	32
9	Multilingualism	50	19	Discourse	31
10	Language education	49	20	Critical discourse analysis	31

As can be seen in Table 7, the keyword “linguistics” is a high frequency keyword with a frequency of 257. The terms “education”, “systemic functional linguistics”, “corpus linguistics” and “applied linguistics” ranked second to fifth with frequencies 166 ,131, 129 and 113, respectively. The results indicate that researchers pay more attention to these keywords in this period.

4-8-Word co-occurrence network analysis and identification of thematic clusters: After preparing a co-word matrix based on a threshold of 8, the keywords were ranked from highest to lowest. The top third of the total is the hottest topics. The hot topics based on frequency were revealed with the VOSviewer (Figure 4). In this figure, the size of each node indicates its weight among keywords, the colors represent clusters that are formed, and the width of each line represents the relationship between keywords. Topics with the highest frequency of co-occurrence are at the center of the network. Keywords around them are less frequent. The larger the size (i.e., frequency) of each node (keyword), the more important the keyword in its network.

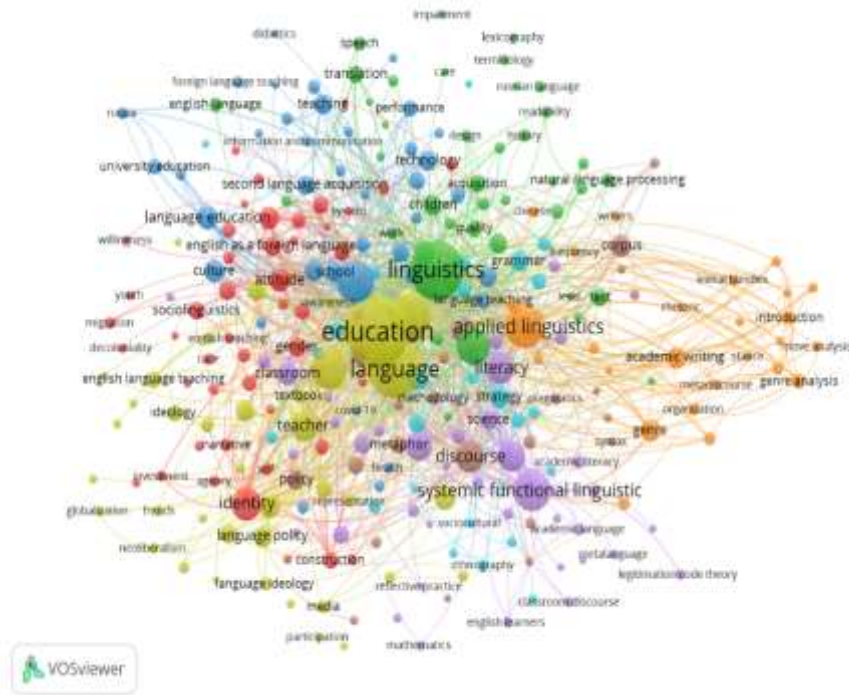

Figure 4. The network structure of high-frequency keywords in linguistics and education (1970-2024)

The clusters in Figure 4 are grouped based on their thematic similarities, with each cluster representing a distinct area of focus, as in the following:

- "Language" and "Education", the central cluster named as Language-Education and acting as a hub which is connected to all other clusters, represents the core themes of language and education. It includes keywords related to teaching methodologies, classroom environments, teacher roles, and second language acquisition. The presence of terms like `information and communication` suggests a focus on how language is used in educational settings.
- "Linguistics" and "Translation", upper-right cluster entitled as Linguistics-Translation, focuses on theoretical and applied aspects of linguistics, including translation, speech, and terminology. The inclusion of `technology` and `natural language processing` indicates a connection to computational linguistics and modern applications of linguistic theories.
- "Applied Linguistics" and "Academic Writing", lower-right cluster named as Applied Linguistics-Academic Writing, emphasizes the practical applications of linguistics, particularly in academic contexts. Keywords such as `academic writing`, `genre analysis`, and `discourse` suggest a focus on how language is used in academic settings and written communication.
- "Identity" and "Language Policy", lower-left cluster named as Identity-Language Policy, explores social and cultural aspects of language, focusing on identity, language policies, and factors influencing language use (e.g., motivation, culture, migration, gender).
- "Foreign Language Teaching" and "University Education", the upper-left cluster named as TFL-University Education, focuses on the teaching

of foreign languages, particularly in university settings, showing that foreign language instruction is a significant component of higher education. Keywords such as `didactics` and `performance` indicate a focus on teaching methodologies and assessment practices.

To show the density and structure of keyword frequency and the degree of aggregation of these words, hot spots in this area were drawn using VOSviewer software. As can be seen in Figure 5, the concentration points of keywords in the field of “education and linguistics” and the rate of use of specialized keywords are displayed as thermal hotspots. The keywords in the orange range were actually the most frequently used in this domain. As you move from orange to yellow, green, and blue, you see a decrease in keyword density and move towards keywords that are adjacent to clusters.

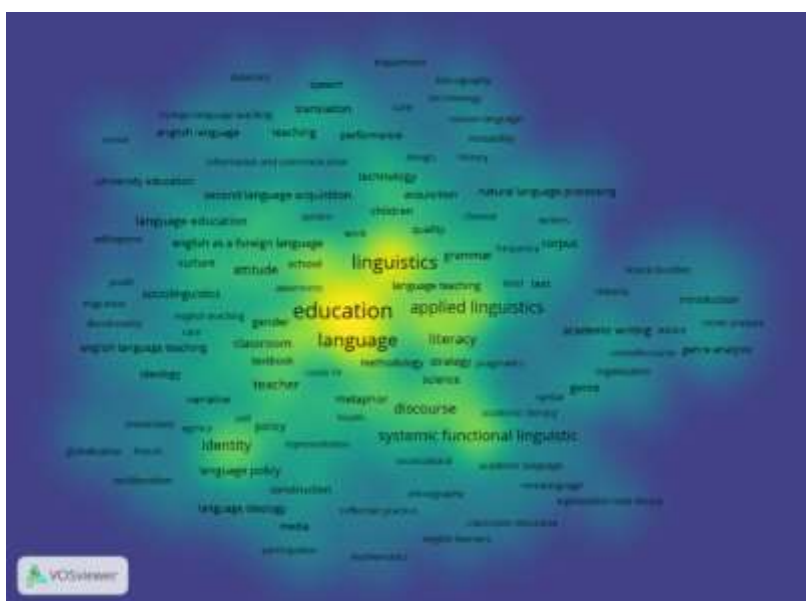

Figure 5. Thematic density of keywords in “linguistics and education” (1970-2024)

4-9-The structure of the linguistics and education research based on cluster analysis: After cleaning and filtering, the data were entered into VOSviewer software, and with a threshold of 8, 279 keywords were analyzed and 8 clusters were identified, which are presented in Table 8. Table 8 shows the top 10 keywords in each cluster along with their co-occurrence status, links, and overall link strength. It also shows the number of keywords in each cluster, their total occurrence, total links, and total links strength. As can be seen in Table 8, cluster 4 is the richest cluster with 38 keywords and a co-occurrence count of 1812, 2407 links, and 6512 total link strength. This cluster contains the keywords education, language, English, and higher education.

Table 8. Top 10 keywords with high co-occurrence, links and total link strength in each cluster

Cluster 1/46 keywords Total Occurrences / 893 Links/ 2128 Total Link Strength/ 3482				
Rank	Keyword	Occurrences	Links	Total Link Strength
1	identity	103	144	408
2	attitude	51	109	227
3	learner	47	111	258
4	English as a foreign language	34	78	139

Journal of

Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Page: 161

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

5	foreign language	34	64	102
6	gender	34	61	86
7	Spanish	30	73	116
8	sociolinguistics	30	50	74
9	second language	29	67	128
10	construction	28	64	127
Cluster 2/41 keywords Total Occurrences/ 1109 Links/ 1808 Total Link Strength/ 3382				
Rank	Keyword	Occurrences	Links	Total Link Strength
1	linguistics	321	223	960
2	corpus linguistics	133	132	280
3	communication	55	93	174
4	children	38	75	142
5	model	37	99	148
6	translation	32	42	99
7	acquisition	29	80	137
8	text	29	71	115
9	quality	25	45	73
10	computational linguistics	21	27	31
Cluster 3/39 keywords Total Occurrences/ 996 Links/ 1976 Total Link Strength/ 3617				
Rank	Keyword	Occurrences	Links	Total Link Strength
1	student	161	192	681
2	language education	52	76	162
3	culture	46	84	177
4	motivation	44	102	196
5	school	40	99	184
6	university	39	75	144
7	teaching	39	53	100
8	technology	38	89	150
9	impact	34	84	148
10	second language acquisition	33	80	124
Cluster 4/38 keywords Total Occurrences/ 1812 Links/ 2407 Total Link Strength/ 6512				
Rank	Keyword	Occurrences	Links	Total Link Strength
1	education	447	251	1504
2	language	295	248	1146
3	English	187	198	779
4	higher education	150	156	430
5	teacher	89	128	351
6	multilingualism	55	108	234
7	discourse analysis	53	109	184
8	language policy	45	65	130
9	bilingualism	42	67	121
10	perception	38	92	170
Cluster 5/38 keywords Total Occurrences/ 942 Links/ 1812 Total Link Strength/ 3281				
Rank	Keyword	Occurrences	Links	Total Link Strength
1	systemic functional linguistics	155	131	405
2	literacy	95	132	337
3	knowledge	88	135	363
4	teacher education	79	132	268
5	classroom	54	122	253
6	translanguaging	36	82	161
7	science	36	69	117
8	bilingual education	29	57	91
9	reflection	23	60	88
10	multimodality	22	33	47
Cluster 6/28 keywords Total Occurrences/ 489 Links/ 1554 Total Link Strength/ 2376				
Rank	Keyword	Occurrences	Links	Total Link Strength
1	pedagogy	50	107	220
2	strategy	41	122	229

3	grammar	37	86	137
4	context	29	95	150
5	vocabulary	28	77	126
6	experiences	27	73	121
7	writing	23	77	123
8	assessment	22	71	107
9	engagement	22	75	105
10	comprehension	19	57	81
Cluster 7/26 keywords Total Occurrences/ 558 Links/ 1123 Total Link Strength/ 2366				
Rank	Keyword	Occurrences	Links	Total Link Strength
1	applied linguistics	174	174	596
2	genre	46	80	184
3	academic writing	43	66	146
4	genre analysis	22	35	95
5	psychology	20	58	87
6	introduction	18	39	102
7	English for academic purposes	17	40	80
8	qualitative research	16	29	50
9	chinese	15	63	81
10	organization	15	40	70
Cluster 8/25 keywords Total Occurrences/ 561 Links/ 1076 Total Link Strength/ 1866				
Rank	Keyword	Occurrences	Links	Total Link Strength
1	discourse	98	146	384
2	instruction	53	114	242
3	corpus	46	73	142
4	policy	38	85	171
5	curriculum	32	74	114
6	metaphor	32	40	62
7	cognition linguistics	31	37	50
8	belief	30	79	137
9	semantics	19	31	47
10	methodology	18	42	49

5-Conclusion

The purpose of this study was to quantify the characteristics of publications in the field of education and linguistics in the 1970-2024 period. For this purpose, the Web of Science citation database was selected. WoS is a reliable citation index with a rich archive and coverage of the most globally significant publications to date. WoS does not necessarily index the largest number of journals in all the different scholarly fields, but it provides oversight of a sufficient amount of high-quality literature, and it can be extremely useful to procure an indicator of citation that properly represents all the trends of a given discipline (Ellegaard & Wallin, 2015). The statistical population was limited to research, review, and conference articles, as these types of documents provide a comprehensive, concise, and complete picture of studies in this field. A total of 2915 articles were retrieved and analyzed using the bibliometric approach and VOSviewer and Excel software in terms of criteria such as highly cited articles, top authors, leading countries, core journals, top universities and institutions, top keywords, and subject clusters. The results of the study showed that the trend of publication of articles and citations received from 1970 to 2024 was accompanied by continuous growth. Lim, Jason Miin-Hwa from UCSI University, Malaysia, was recognized as the top author with the publication of 12 articles. INTED Proceedings was the top journal with 70 articles. The United States was the leading country with 497 articles. The co-authorship network of the United States showed that it had the most collaborations

with China, the United Kingdom, and Australia. Kazan Federal University had the most article production among universities and institutions, with 81 articles.

The results show that “linguistics” was the most common keyword in linguistics and education research from 1970 to 2024. The above result is precisely consistent with the results of Lima et al.'s (2022). This is not surprising, considering that most researchers use information systems to compile, process, and analyze their data. Cluster analysis can reveal the intellectual structure of linguistics and education research. Here, the process led to the emergence of 8 thematic clusters. The keyword clustering analysis indicates several key themes and trends at the interface of the two fields of linguistics and language education. Cluster 1 highlights the importance of "identity," "attitude," and "gender" in language learning, particularly in contexts involving English as a foreign language (EFL). These keywords suggest the pivotal role played by sociocultural factors in shaping learners' experiences (Norton, 2013). Cluster 2 focuses on the prominence of "corpus linguistics," "linguistics," and "communication," indicating a strong tendency toward empirical and data-driven methodologies in linguistic research. Cluster 3 centers around "motivation," "culture," and "language education," suggesting that affective and cultural dimensions are integral to successful language learning in schools and universities. Cluster 4 focuses on broader educational systems, with keywords like "education," "higher education," and "language policy." This suggests a macro-level approach to understanding language teaching and learning. This aligns with Spolsky's (2004) work on language policy and planning, which explores how institutional and governmental policies shape language education. Cluster 5 highlights "systemic functional linguistics" (SFL), "literacy," and "teacher education," pointing to the application of SFL in literacy development and classroom practices. Furthermore, the prominence of "translanguaging" reflects recent work by García and Wei (2014) on multilingual practices in education. Cluster 6 centers on "pedagogy," "strategy," and specific language skills such as "grammar" and "vocabulary," indicating a practical focus on teaching methods. Cluster 7 emphasizes "applied linguistics," "genre," and "academic writing," highlighting the importance of disciplinary communication practices (Paltridge, 2001). Cluster 8 focuses on "discourse," "instruction," and "policy," suggesting an interest in how discourse shapes educational practices and policy-making.

The keyword clustering analysis reveals thematic overlaps and interconnections among clusters. Both clusters 1 and 3 emphasize sociocultural and affective dimensions of language learning. Clusters 2 and 7 focus on linguistic analysis and its applications. Clusters 3 and 4 address educational systems, but from different perspectives. Themes in cluster 5, which highlight SFL and literacy and are applied in teacher education and classroom instruction, overlap with Cluster 6 (pedagogical strategies) and Cluster 8 (discourse and policy). Both clusters 4 and 8 address macro-level issues such as language policy, curriculum design, and educational reform. Clusters 7 and 8 focus on discourse, but Cluster 7 applies it to academic writing, while Cluster 8 explores its role in shaping educational practices and policies. Themes in clusters 1 and 5 converge in discussions of how language practices shape learner identities and classroom interactions. The interconnections among clusters demonstrate the interconnectedness of micro-level (e.g., identity, motivation) and macro-level (e.g., policy, discourse) factors in linguistics and education. Regarding the interrelatedness of linguistics and education, Carlson (2009: 250) argues that

Journal of

Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Page: 163

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

linguistics is as important and essential to the educational curriculum as biology. She points out that “biology is the scientific study of life. Linguistics is the scientific study of language. Leaving out either one would be leaving out the scientific study of ourselves and our experience”.

6-References

- Arik, E. (2015). A bibliometric analysis of linguistics in web of science. *J. Sci. Res.*, 4(1), 20-28. DOI:10.4103/2320-0057.156018
- Bornmann, L. (2017). Measuring impact in research evaluations: A thorough discussion of methods for, effects of and problems with impact measurements. *Higher Education*, 73 (5), 775–787. <https://doi.org/10.1007/s10734-016-9995-x>
- Denham, K., & Lobeck, A. (Eds.). (2010). *Linguistics at school: Language awareness in primary and secondary education*. Cambridge University Press.
- Firdausi, N., Afa, N., Anam, F., & Purnomo, A. (2021). Mapping The Intellectual Structure of Educational Linguistics Research. In *Proceedings of the International Conference on Industrial Engineering and Operations Management*.
- García, O., & Wei, L. (2014). *Translanguaging: Language, bilingualism, and education*. Palgrave Macmillan.
- Garfield, E. (2014). Guide to HistCite reports. Retrieved from <http://garfield.library.upenn.edu/histcomp/guide.html>
- Halliday, M. A. K. (2007). *A linguistic approach to the teaching of the mother tongue?* In J. J. Webster (Ed.), *Language and education* (pp. 35–49). Continuum.
- Hult, F. M. (2008). *The history and development of educational linguistics*. In B. Spolsky & F. M. Hult (Eds.), *The handbook of educational linguistics* (pp. 10–25). Blackwell Publishing.
- Lei, L., & Liao, S. (2016). Publications in linguistics journals from Mainland China, Hong Kong, Taiwan, and Macau (2003–2012): A bibliometric analysis. *Quantitative Linguistics*, 24 (1), 54–64. <https://doi.org/10.1080/09296174.2016.1260274>.
- Lei, L., & Liu, D. (2019). Research trends in applied linguistics from 2005 to 2016: A bibliometric analysis and its implications. *Applied Linguistics*, 40 (3), 540–561.
- Li, H., An, H., Wang, Y., Huang, J., & Gao, X. (2016). Evolutionary features of academic articles co-keyword network and keywords co-occurrence network: Based on two-mode affiliation network. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 450, 657-669.
- Li, J., Jovanovic, A., Klimek, P., & Guo, X. (2015). Bibliometric analysis of fracking scientific literature. *Scientometrics*, 105, 1273-1284.
- Liao, H., Tang, M., Luo, L., Li, C., Chiclana, F., & Zeng, X. J. (2018). A bibliometric analysis and visualization of medical big data research. *Sustainability*, 10(1), 166.
- Lin, Z., & Lei, L. (2020). The research trends of multilingualism in applied linguistics and education (2000–2019): A bibliometric analysis. *Sustainability*, 12(15), 6058. <https://doi.org/10.3390/su12156058>.
- Mohsen, M. A., Fu, H. Z., & Ho, Y. S. (2017). A bibliometric analysis of linguistics publications in the Web of Science. *J. Sci. Res.*, 6 (2), 109–118.
- Mou, J., Cui, Y., & Kurcz, K. (2019). Bibliometric and visualized analysis of research on major e-commerce journals using CiteSpace. *Journal of Electronic Commerce Research*, 20 (4), 219–237.
- Norton, B. (2013). Identity and language learning: Extending the conversation. In *identity and language learning*. Multilingual matters. Norton, B. (2013). Identity and language learning: Extending the conversation (2nd ed.). Multilingual Matters.

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Page: 164

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

Journal of

Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Page: 165

Vol 4

Issue 1

Serial Number 11

- Nurlaili, N., Ridwan, R., Safira, E., & AM, S. A. (2024). An Overview of Linguistics and Education: A Bibliometric Analysis. *IDEAS: Journal on English Language Teaching and Learning, Linguistics and Literature*, 12(2), 1763-1779. <https://digilibadmin.unismuh.ac.id/upload/42524-Abstrak.pdf>
- Pinto, M., Pulgarín, A., & Escalona, M. I. (2014). Viewing information literacy concepts: A comparison of two branches of knowledge. *Scientometrics*, 98 (3), 2311–2329. <https://doi.org/10.1007/s11192-013-1166-6>
- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics. *Journal of documentation*, 25, 348. Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation*, 25, 348–349.
- Radev, D. R., Joseph, M. T., Gibson, B., & Muthukrishnan, P. (2016). A bibliometric and network analysis of the field of computational linguistics. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 67(3), 683-706. DOI:10.1002/asi.23394
- Spolsky, B. (2004). *Language policy*. Cambridge University Press.
- Spolsky, B. (2008). *Introduction: What is educational linguistics?* In B. Spolsky & F. Hult (Eds.), *The handbook of educational linguistics* (pp. 1–9). Blackwell Publishing.
- Spolsky, B. (2022). Do we need critical educational linguistics?. *Educational Linguistics*, 1(1), 4-24. Spolsky, B. (2022). Do we need critical educational linguistics? *Educational Linguistics*, 1 (1), 4–24. <https://doi.org/10.1515/eduling-2021-0003>
- Sun, Y., Wang, G., & Feng, H. (2021). Linguistic studies on social media: A bibliometric analysis. *Sage Open*, 11(3), 21582440211047572.
- Sun, Y., Wang, G., & Feng, H. (2021). Linguistic studies on social media: A bibliometric analysis. *Sage Open*, 11 (3), 21582440211047572.
- Uccelli, P., & Snow, C. (2008). *A research agenda for educational linguistics*. In B. Spolsky & F. M. Hult (Eds.), *The handbook of educational linguistics* (pp. 626–642). Blackwell Publishing.
- Van Eck, N., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84 (2), 523–538.
- Xie, L., Chen, Z., Wang, H., Zheng, C., & Jiang, J. (2020). Bibliometric and visualized analysis of scientific publications on atlantoaxial spine surgery based on Web of Science and VOSviewer. *World Neurosurgery*. <https://doi.org/10.1016/j.wneu.2020.01.171>.
- Yudistira, R., Rafiek, M., Herdiani, R., Saputra, N., Muta'allim, M., Irmayani, I., & Asfar, D. A. (2024, September). A bibliometric analysis of sociolinguistic research in the past decade: Trends, challenges, and opportunities. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 3065, No. 1). AIP Publishing.
- Riantino Yudistira, M., Rafiek, M., Herdiani, R., Saputra, N., Muta'allim, M., Irmayani, I., & Asfar, D. A. (2024). A bibliometric analysis of sociolinguistic research in the past decade: Trends, challenges, and opportunities. *AIP Conf. Proc.*, 3065 (1), 030026. <https://doi.org/10.1063/5.0225229>
- Zhao, X., Ni, Y., & Zhao, X. (2025). Two decades' development of systemic functional linguistics research: A bibliometric analysis. *Human Biology*, 95 (1), 973–986. DOI:10.21203/rs.3.rs-4473690/v1

نشریه علمی مطالعات دانش پژوهشی، دوره ۴، شماره ۱، پیاپی ۱۱، ۱۴۰۴
دارای اعتبار علمی الف از سوی کمیسیون نشریات علمی کشور از سال ۱۴۰۲
نشریه مطالعات دانش پژوهی بر اساس تفاهم نامه منعقد شده میان انجمن ترویج علم ایران و معاونت پژوهش و فناوری
دانشگاه تبریز از آذر ۱۴۰۳ با حمایت علمی و معنوی انجمن ترویج علم ایران منتشر می شود.

گروه دبیران

دکتر حسن اشرفی ریزی، استاد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان؛ دکتر حسین اصغری، استاد گروه اقتصاد دانشگاه تبریز؛ دکتر محمد اصغری، استاد گروه فلسفه دانشگاه تبریز؛ دکتر رحیم بدری گرگری، استاد گروه علوم تربیتی دانشگاه تبریز؛ دکتر افشین حمدی پور، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تبریز؛ دکتر آریز عیسی‌زاده، استاد گروه علوم رایانه دانشگاه تبریز؛ دکتر غلامرضا فدایی، استاد بازنشسته گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تهران؛ دکتر عبدالحسین فرج پهلوی، استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز؛ دکتر مهدیه میرزاییگی، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شیراز؛ دکتر نادر نقشینه، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تهران؛ دکتر وحیده زارع گاوگانی، استاد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز؛ دکتر رسول زوارقی، استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تبریز؛ دکتر هاشم عطاپور، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تبریز؛ دکتر محسن نوکاریزی، استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد؛ دکتر حمیدرضا جمالی، دانشیار دانشگاه چارلز استوارت کشور استرالیا؛ دکتر پی.بی. مانگلا، استاد بازنشسته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه دهلی کشور هند؛ دکتر مزمل طاهیرا، دانشیار مدیریت اطلاعات دانشگاه پنجاب کشور پاکستان؛ دکتر بولنت ییلماز، استاد مدیریت اطلاعات دانشگاه حاجت‌تپه کشور ترکیه؛ لاکسمن رائو نگوبندی، استاد مدیریت اطلاعات دانشگاه هندوستان؛ مدلین سی. فامبد، استاد دانشگاه آفریقای جنوبی کشور آفریقای جنوبی؛ افنیوا (انجلا) اکافور، عضو هیئت علمی دانشگاه ایبادان کشور نیجریه

داوران این شماره

حمید احمدی، استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه رازی کرمانشاه؛ قاسم آزادی احمدآبادی، استادیار مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور؛ عادل اسعدی شالی، دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور؛ ملیحه باغبان قلعه، دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه الزهراء؛ عباس دولانی، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه الزهراء؛ فریبرز درودی، استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران؛ فرشید دانش، دانشیار مؤسسه استادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام؛ علی ایمان‌زاده، دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه تبریز؛ داود حاصلی، استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی؛ افشین حمدی پور، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تبریز؛ کریم حنفی نیری، دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه سازمان برنامه و بودجه؛ اسدالله خدیوی، دانشیار دانشگاه فرهنگیان استان آذربایجان شرقی؛ سهیلا نبی‌زاده، دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تبریز؛ رحیم شهبازی، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان؛ هاشم عطاپور، دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تبریز.

ویراستار: سیما طیار

ویراستار: سهیلا نبی‌زاده کیوی

صفحه آرا: ندا منصوری

نشانی: تبریز، بلور ۲۹ بهمن، دانشگاه تبریز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی
تلفن: ۰۴۱۳۳۲۹۲۱۴۵ فاکس: ۰۴۱۳۳۲۵۶۰۰۹ پست الکترونیکی: jkrs@tabrizu.ac.ir | jkrstabil@gmail.com

صاحب‌امتیاز: دانشگاه تبریز
مدیرمسئول: دکتر افشین حمدی پور
سر‌دبیر: دکتر رسول زوارقی
مدیر اجرایی: دکتر اکبر مجیدی

دوره چهارم، شماره اول، پیاپی ۱۱، ۱۴۰۴

دارای اعتبار علمی الف از سوی کمیسیون نشریات علمی کشور از سال ۱۴۰۲

شاپای الکترونیک: ۰۴۵X-۲۸۲۱

انجمن علمی

نشریه مطالعات دانش پژوهی

این نشریه بر مبنای مجوزهای دریافتی از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و کمیسیون سیاست‌گذاری، پایش و ارتقاء نشریات علمی دانشگاه تبریز به صورت فصلنامه بر اساس ضوابط ابلاغی از سوی وزارت علوم تحقیقات و فناوری منتشر می‌شود.

تحلیل روابط قابلیت‌های پژوهش و توسعه حرفه‌ای معلمان: نقش میانجی انگیزش و خودکارآمدی پژوهش

فرامرز سهیلی، علی عبدی، فیروزه سهرابی

بازاریابی محصولات و خدمات اطلاعاتی بر اساس مدل آمیخته 7P در کتابخانه های عمومی استان یزد

یگانه داستار، اسماعیل مصطفوی، فضا ابراهیمی، ابراهیم زال زاده

عوامل وابستگی دانش آموزان به فضای مجازی؛ نقش زمینه‌ای عوامل شناختی و فردی و میانجی‌های رفتاری-اجتماعی

فیروزه حاج علی‌اکبری، حسین احمدی، علی ذوالقدر

مطالعه علم-سنجی مدل‌های تعالی منابع انسانی و پایداری عملکرد سازمان

آرین قلی پور، سارا فرزانه

میزان مشابهت ساختاری موضوعات حوزه علم اطلاعات در دانشگاه شهید چمران اهواز با ایران و جهان

شهناز خادمی‌زاده، رقیه قضاوی، مریم آقائی

ارائه چارچوبی برای نگهداشت سرمایه‌های انسانی دانشگاهی در مقابله با روند مهاجرت در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دارای استعداد برتر

هانیه دودمانی ملکی، هوشنگ تقی زاده

Identifying the Research Challenges of Farhangian University Professors in the

Field of Humanities (a Phenomenological Study)

Mazhar Babaee, Parastoo Salehi

A Bibliometric Analysis of Linguistics and Education Interface (From 1970 to 2024)

Akbar Majidi, Esmail Safaei Asl

